

**DYREKTORIUM
O KATECHIZACJI**

PAPIESKA RADA
DS. KRZEWIENIA NOWEJ EWANGELIZACJI

DYREKTORIUM O KATECHIZACJI

JEDNOŚĆ

Tytuł oryginału: *Direttorio per la catechesi*

© Amministrazione del Patrimonio della Santa Sede Apostolica

© Libreria Editrice Vaticana – Città del Vaticano

All rights reserved – International Copyright handled by Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano

© Copyright for the Polish edition by Wydawnictwo JEDNOŚĆ, 2020

© Copyright for the Polish edition by Konferencja Episkopatu Polski, 2020

Tłumaczenie z j. włoskiego

Aleksandra Soroka-Kulma

Konsultacja merytoryczna

ks. dr hab. Andrzej Kiciński, prof. KUL

Korekta

Joanna Pisiewicz

Redakcja techniczna

Elżbieta Kościańska

Projekt okładki

Justyna Kułaga

Ilustracja na okładce

Adobe Stock/Giulio Di Gregorio

Rzym, Bazylika św. Pawła za Murami, mozaika w absydzie,

Chrystus na tronie w otoczeniu apostołów

ISBN 978-83-8144-443-9

Wydawnictwo JEDNOŚĆ

25-013 Kielce, ul. Jana Pawła II nr 4

Dział sprzedaży tel. 41 349 50 50

Redakcja tel. 41 349 50 00

www.jednosc.com.pl

e-mail: jednosc@jednosc.com.pl

Druk i oprawa:

Drukarnia im. A. Półtawskiego

www.drukarnia.kielce.pl

SKRÓTY*

SKRÓTY BIBLIJNE

<i>Am</i>	Księga Amosa	<i>Mdr</i>	Księga Mądrości
<i>Ap</i>	Apokalipsa	<i>Mk</i>	Ewangelia św. Marka
<i>Ba</i>	Księga Barucha	<i>Mt</i>	Ewangelia św. Mateusza
<i>Dz</i>	Dzieje Apostolskie	<i>Oz</i>	Księga Ozeasza
<i>Ef</i>	List do Efezjan	<i>1 P</i>	1 List św. Piotra
<i>Flp</i>	List do Filipian	<i>2 P</i>	2 List św. Piotra
<i>Ga</i>	List do Galatów	<i>Prz</i>	Księga Przysłów
<i>Hbr</i>	List do Hebrajczyków	<i>Ps</i>	Księga Psalmów
<i>Iz</i>	Księga Izajasza	<i>Pwt</i>	Księga Powtórzonego Prawa
<i>J</i>	Ewangelia św. Jana	<i>Rdz</i>	Księga Rodzaju
<i>1 J</i>	1 List św. Jana	<i>Rz</i>	List do Rzymian
<i>Joz</i>	Księga Jozuego	<i>So</i>	Księga Sofoniasza
<i>Jr</i>	Księga Jeremiasza	<i>1 Tes</i>	1 List do Tesaloniczan
<i>Kol</i>	List do Kolosan	<i>1 Tm</i>	1 List do Tymoteusza
<i>1 Kor</i>	1 List do Koryntian	<i>2 Tm</i>	2 List do Tymoteusza
<i>1 Krl</i>	1 Księga Królewska	<i>Wj</i>	Księga Wyjścia
<i>Łk</i>	Ewangelia św. Łukasza		

DOKUMENTY SOBORU WATYKAŃSKIEGO II

<i>AA</i>	<i>Apostolicam actuositatem</i>	<i>NA</i>	<i>Nostra aetate</i>
<i>AG</i>	<i>Ad gentes</i>	<i>OE</i>	<i>Orientalium ecclesiarum</i>
<i>CD</i>	<i>Christus Dominus</i>	<i>OT</i>	<i>Optatam totius</i>
<i>DV</i>	<i>Dei Verbum</i>	<i>PO</i>	<i>Presbyterorum ordinis</i>
<i>GE</i>	<i>Gravissimum educationis</i>	<i>SC</i>	<i>Sacrosanctum concilium</i>
<i>GS</i>	<i>Gaudium et spes</i>	<i>UR</i>	<i>Unitatis redintegratio</i>
<i>LG</i>	<i>Lumen gentium</i>		

---

* Poza skrótami Ksiąg Pisma Świętego oraz dokumentów Soboru Watykańskiego II, cytowanych w tekście niniejszego *Dyrektorium*, podawano też inne skróty oraz odniesienia, zawarte głównie w przypisach. Pełny wykaz wszystkich dokumentów znajduje się w *Indeksie dokumentów*.

INNE SKRÓTY

AAS	<i>Acta Apostolicae Sedis</i>
AL	<i>Amoris laetitia</i> (Franciszek)
ASS	<i>Acta Sanctae Sedis</i>
CCL	<i>Corpus Christianorum – Series Latina</i>
ChV	<i>Christus vivit</i> (Franciszek)
CT	<i>Catechesi tradendae</i> (Jan Paweł II)
DOK	<i>Dyrektorium ogólne o katechizacji</i> (1997)
dz. cyt.	dzieło cytowane
EG	<i>Evangelii gaudium</i> (Franciszek)
EN	<i>Evangelii nuntiandi</i> (Paweł VI)
kan.	kanon (kanony)
KKK	<i>Katechizm Kościoła Katolickiego</i>
KKKW	<i>Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich</i>
KPK	<i>Kodeks Prawa Kanonicznego</i>
por.	porównaj
OCWD	<i>Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych</i>
PG	<i>Patrologia graeca</i> (J. P. Migne)
PL	<i>Patrologia latina</i> (J. P. Migne)

Wstęp

Drogę rozwoju katechezy w ostatnich dziesięcioleciach wyznacza adhortacja apostolska *Catechesi tradendae*. Tekst ten to nie tylko zapis przebytej drogi odnowy zapoczątkowanej przez Ekumeniczny Sobór Watykański II, lecz również synteza wniosków przedstawionych przez licznych biskupów, zgromadzonych na Synodzie w roku 1977. By posłużyć się słowami zaczerpniętymi z tego dokumentu, katecheza dąży «do podwójnego celu: doprowadzić do dojrzałości wiarę już zrodzoną w duszy i ukształtować prawdziwego ucznia Chrystusa przez pogłębione i bardziej uporządkowane poznanie Osoby i nauki Chrystusa naszego Pana»¹. Trudne to zadanie, a zarazem uniemożliwiające zbyt sztywne wskazanie poszczególnych etapów, jakie składają się na proces katechizacji. Choć wymaga wysiłku, zamierzenie to jednak pozostaje niezmiennie, zwłaszcza w kulturowym kontekście ostatnich dekad. Celem katechezy, nawiązując dalej do tekstu adhortacji Jana Pawła II, jest «rozwiniecie z pomocą Bożą wiary dotąd początkowej, doprowadzenie jej do pełni i codzienne karmienie życia chrześcijańskiego wiernych każdego wieku. Chodzi oczywiście o to, aby czy to na płaszczyźnie poznania, czy w praktyce wzrastało ziarno wiary, dane przez Ducha Świętego wraz z pierwszym przekazem Ewangelii i w sposób skuteczny udzielone przez chrzest»². Tak oto katecheza pozostaje wszczepiona w trwałą tradycję, która charakteryzuje historię chrześcijaństwa od samego zarania. Trwa ona jako specyficzna działalność formacyjna Kościoła, który uwzględniając różnice występujące między poszczególnymi grupami wiekowymi wierzących, stara się czynić Ewangelię Jezusa Chrystusa zawsze aktualną, tak by mogła ona być wsparciem dla konsekwentnego świadectwa wiary.

Niniejsze *Dyrektorium o katechizacji* stanowi kolejne, dynamiczne rozwinięcie dwóch wcześniejszych tekstów, z którymi zachowuje ciągłość. 18 marca

---

¹ CT 19.

² CT 20.

1971 roku św. Paweł VI zatwierdził *Ogólną Instrukcję Katechetyczną*, opracowaną przez Kongregację ds. Duchowieństwa. Instrukcja ta stanowiła próbę pierwszego usystematyzowania nauczania będącego owocem Soboru Watykańskiego II (por. CD 44). Nie należy zapominać, że św. Paweł VI uznawał całe nauczanie soborowe za «wielki katechizm czasów współczesnych»³. W sprawie samej katechezy natomiast szereg trafnych i dalekowzrocznych wskazówek odnaleźć można w dekrete *Christus Dominus*. Ojcowie soborowi stwierdzają w nim, że biskupi «naukę chrześcijańską winni podawać w sposób przystosowany do potrzeb chwili, by odpowiadała na trudności i zagadnienia, które przede wszystkim dręczą i niepokoją ludzkość. [...] niech się starają posłużyć różnymi dostępnymi w dzisiejszych czasach środkami, przede wszystkim oczywiście kaznodziejstwem i nauczaniem katechizmu, które zawsze przecież wysuwają się na czoło [...]. Niech dopilnują, aby tak dzieciom i dorastającej oraz dojrzałej młodzieży, jak też starszym podawano pilnie naukę katechizmu, która zmierza do tego, by u ludzi wiara oświecona nauką stawała się żywą, wyraźną i czynną. Niech też dopilnują, aby w podawaniu jej zachowano odpowiedni rozkład i metodę przystosowaną nie tylko do omawianego materiału, lecz również do charakteru, pojętności i wieku oraz warunków życia słuchaczy, niech baczą aby to nauczanie opierało się na Piśmie Świętym, Tradycji, liturgii oraz na Magisterium i życiu Kościoła. Prócz tego winni zatroszczyć się o stosowne przygotowanie katechetów do ich zadań, tak żeby mieli dokładną znajomość nauki Kościoła oraz zasad psychologii, a wiedzę pedagogiczną aby opanowali teoretycznie i praktycznie. Mają też postarać się o przywrócenie katechumenatu dorosłych lub lepsze przystosowanie go» (CD 13-14).

Jak można zauważyć, w nauczaniu tym podane są kryteria normatywne, które mają kierować stałym odnawianiem katechezy, tak aby nie pozostała ona czymś oderwanym od historycznego i kulturowego kontekstu, w którym się urzeczywistnia. Pierwszą konsekwencją i namacalnym tego znakiem było powołanie 7 czerwca 1973 roku Międzynarodowej Rady ds. Katechezy. Za pośrednictwem tej instytucji liczni eksperci z całego świata wspomagają właściwą dykasterię w rozpoznawaniu sytuacji poszczególnych Kościołów, by coraz lepiej dostosowywać katechezę do specyfiki tkanki Kościoła oraz uwarunkowań kulturowych i historycznych.

W trzydziestą rocznicę Soboru, 11 października 1992 roku, św. Jan Paweł II opublikował *Katechizm Kościoła Katolickiego*. Wedle jego słów, Katechizm ten «nie ma zastąpić katechizmów opracowanych w różnych miejscach [...]. Po-

---

³ PAWEŁ VI, *Przemówienie do członków I Zgromadzenia Ogólnego Konferencji Episkopatu Włoch* (23 czerwca 1966), w: *Insegnamenti di Paolo VI*, IV (1967).

winien raczej stać się zachętą i pomocą do opracowania nowych katechizmów lokalnych, przystosowanych do różnorodnych środowisk i kultur»⁴. Następnie, 15 sierpnia 1997 roku zostało wydane *Dyrektorium ogólne o katechizacji*. Mamy przed oczami ogrom pracy, jaka została wykonana w następstwie tej publikacji. Rozległy i zróżnicowany świat katechezy został po raz kolejny pozytywnie sprowokowany do nowych badań nad tym, jak jeszcze lepiej ująć w katechezie jej wymiar pedagogiczny i formacyjny, zwłaszcza w świetle odnowionej interpretacji katechumenatu. Wiele Konferencji Episkopatów, na podstawie płynących z nich wniosków, zajęło się opracowaniem nowych ścieżek katechezy dla różnych przedziałów wiekowych. Od dzieci po dorosłych, od młodzieży po rodziny – wszędzie widoczne było dalsze odnawianie się katechizacji.

23 marca 2020 roku Ojciec Święty Franciszek zatwierdził nowe *Dyrektorium o katechizacji*, które mamy zaszczyt i zadanie przedstawić Kościołowi. Stanowi ono kolejny etap dynamicznej odnowy, jaka dokonuje się w katechezie. Nadto, dzięki studiom prowadzonym nad katechezą i stałemu zaangażowaniu wielu Konferencji Episkopatów udało się osiągnąć efekty o wielkim znaczeniu dla życia Kościoła i procesu dojrzewania ludzi w wierze. Wszystkie one wymagają nowego usystematyzowania.

Krótki rys historyczny ukazuje, że każde z dyrektorium stanowiło pokłosie publikacji ważnych dokumentów Magisterium. Dla pierwszej instrukcji odniesieniem było nauczanie soborowe; dla drugiego dyrektorium – *Katechizm Kościoła Katolickiego*, a dla naszego – Synod poświęcony *Nowej ewangelizacji dla przekazu wiary chrześcijańskiej* oraz adhortacja apostołska papieża Franciszka *Evangelii gaudium*. Te trzy teksty łączy to, że wszystkie upominają się o te same cele i zadania dla katechezy. Różni je natomiast odmienny kontekst historyczny i uaktualnione Magisterium. Pierwszą instrukcją i kolejne dyrektorium dzieli dwadzieścia sześć lat. Od tego drugiego dokumentu do naszego minęły dwadzieścia trzy. Chronologia wskazuje poniekąd na historyczną dynamikę, z jaką trzeba się zmierzyć. Z głębszego spojrzenia na kontekst kulturowy wyłania się szereg nowych kwestii, do których przeżycia Kościół jest wezwany. Dwa z nich zasługują na szczególną uwagę. Pierwszym jest zjawisko *kultury cyfrowej*, które niesie w sobie i tę drugą konotację, tj. *globalizację kultury*. Jedno i drugie są tak ściśle ze sobą powiązane, że wzajemnie się determinują i są źródłem zjawisk, które ukazują radykalną przemianę ludzkiej egzystencji. Potrzebę formacji, której ośrodkiem byłby pojedynczy człowiek, często przesłaniają narzucające się wzorce globalne. Nie wolno lekceważyć ryzyka, jakim jest pokusa dostosowania się do ujednoliconych w skali całego świata form,

---

⁴ JAN PAWEŁ II, Konstytucja apostołska *Fidei depositum* (11 października 1992), IV.

zwłaszcza w kontekście formacji do życia wiary. Ta bowiem przekazywana jest w kontakcie osób, a pokarm dla siebie czerpie ze środowiska wspólnoty. Potrzeba wyrażania wiary modlitwą liturgiczną i dawania jej świadectwa mocą uczynków miłosierdzia wymaga umiejętności wyjścia poza cząstkowość pojedynczych propozycji i przywrócenia pierwotnej jedności chrześcijańskiego istnienia. Fundamentem tej jedności jest słowo Boże, głoszone i przekazywane przez Kościół w żywej Tradycji, która mieści w sobie to, co stare i nowe (por. Mt 13,52) w pokoleniach wierzących, rozproszonych po wszystkich stronach świata.

W ciągu kilkudziesięciu lat, które minęły od Soboru Watykańskiego II, Kościół wielokrotnie powracał refleksją do powierzonego mu przez Chrystusa wielkiego posłannictwa. O tym ewangelizacyjnym wymogu mówią przede wszystkim dwa dokumenty. Święty Paweł VI w *Evangelii nuntiandi* i papież Franciszek w *Evangelii gaudium* kreślą kierunek codziennego zaangażowania w ewangelizację, która jest zadaniem każdego wierzącego – dla jego zaniechania nie ma zaś usprawiedliwienia. «Kościół jest dla ewangelizacji»⁵, pisał z mocą św. Paweł VI; «Ja jestem misją»⁶, powtarza równie wyraźnie papież Franciszek. Nie ma takiego alibi, które mogłoby znieść odpowiedzialność, jaka spoczywa na każdej osobie wierzącej i na całym Kościele. Ścisła więź między ewangelizacją a katechizacją staje się zatem wyróżnikiem niniejszego *Dyrektorium*. Pragnie ono zaproponować drogę, w której głoszenie kerygmatu i jego dojrzewanie są ze sobą bardzo blisko związane.

Kryterium, które przyświecało refleksji i opracowaniu niniejszego *Dyrektorium*, osadzone jest w słowach papieża Franciszka: «Odkryliśmy, że także w katechezie fundamentalną rolę odgrywa pierwsze przepowiadanie lub „kerygma”, która powinna zajmować centralne miejsce w działalności ewangelizacyjnej i w każdej próbie odnowy kościelnej. [...] Gdy mówimy, że to orędzie jest „pierwsze”, nie oznacza to, że jest na początku, a potem się o nim zapomina, albo zastępuje się je innymi treściami, które je przewyższają. Jest pierwszym w sensie jakościowym, ponieważ jest *głównym* orędem, tym, do którego trzeba stale powracać i słuchać na różne sposoby i które trzeba stale głosić podczas katechezy w tej czy innej formie, na wszystkich jej etapach i chwilach. [...] Nie należy myśleć, że w katechezie rezygnuje się z *kerygmy* na rzecz formacji, która miałaby być bardziej „solidna”. Nie ma nic bardziej solidnego, bardziej głębokiego, bardziej pewnego, bardziej treściwego i bardziej mądrego niż takie orędzie. Cała formacja chrześcijańska jest przede wszyst-

---

⁵ EN 14.

⁶ EG 273.

kim pogłębieniem *kerygmy*, która przybiera coraz większą i coraz lepszą postać, nie przestaje nigdy oświecać zaangażowania katechetycznego i która pozwala zrozumieć odpowiednio znaczenie jakiegokolwiek tematu poruszanego w katechezie. Jest orędziem odpowiadającym na pragnienie nieskończoności, drzeмиące w każdym ludzkim sercu»⁷.

Prymat kerygmatu, w imię którego proponujemy *katechezę kerygmatyczną*, nie odbiera wcale wartości mistagogii ani też świadectwu miłości miłosiernej. Jedynie patrząc na nie skrajnie, wyłącznie z zewnętrznej perspektywy, można by myśleć o pierwszym orędziu jako o złożonym wywodzie, którego celem jest przekonanie rozmówcy. Głoszenie Ewangelii jest świadectwem spotkania, które pozwala skupić wzrok na Jezusie Chrystusie, Synu Bożym, który wcielił się w ludzką historię, aby wypełnić objawienie zbawczej miłości Ojca. W oparciu o tę istotę wiary *lex credendi* poddaje się *lex orandi* i wspólnie ucieleśniają styl życia wierzącego jako świadectwo miłości, która czyni orędzie wiarygodnym. Każdy bowiem czuje się zaangażowany w proces realizacji siebie, który wiedzie ku ostatecznej i jednoznacznej odpowiedzi na pytanie o sens.

W trzech częściach, które składają się na niniejsze *Dyrektorium o katechizacji*, opisano zatem drogę katechezy podporządkowanej prymatowi ewangelizacji. Biskupi, którzy są pierwszymi adresatami tego dokumentu, wraz z Konferencjami Episkopatów, Komisjami ds. katechezy i licznym gronem katechetów i katechetek, będą mieli możliwość zweryfikowania tego całościowego opracowania, w którym naszym zamiarem było wyraźniejsze ukazanie celu katechezy, jakim jest żywe spotkanie z Panem, który przemienia życie. W opisie procesu katechezy położono nacisk na egzystencjalną stronę doświadczenia poszczególnych kategorii osób, w ich środowisku życia. Obszernie potraktowany został temat formacji katechetów, gdyż nagłące wydaje się przywrócenie wymiaru posługi ich działalności w chrześcijańskiej wspólnoty. Zresztą, jedynie katecheci, którzy przeżywają swoją posługę jako powołanie, skutecznie przyczyniają się do katechizacji. Na katechezie, jako realizującej się w perspektywie spotkania, spoczywa wreszcie odpowiedzialne zadanie współdziałania w inkulturacji wiary. W procesie tym wypracowywane są nowe języki i metody, które różnorodnością form wyrazu jeszcze dobitniej ukazują bogactwo Kościoła powszechnego.

Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, która od 16 stycznia 2013 roku, tj. daty ukazania się motu proprio *Fides per doctrinam*, posiada właściwość w sprawach katechezy, jest świadoma, że *Dyrektorium o katechizacji* to narzędzie, które da się udoskonalić. Nie pretenduje ono do miana dokumentu

---

⁷ EG 164-165.

kompletnego, bowiem ze swej natury jest skierowane do Kościołów partykularnych i ma być dla nich inspiracją i wsparciem przy opracowaniu własnych wytycznych. *Dyrektorium* stanowi efekt pracy wieku ekspertów i – jako takie – jest wyrazem powszechności Kościoła. Było również poddane kilkuetapowej redakcji ze strony biskupów, prezbiterów i katechetów. W tę wymagającą wielu starań pracę zaangażowali się mężczyźni i kobiety, a ich wkład, mamy nadzieję, okaże się dziś cenny. Do nich wszystkich, bez wielkich słów, pragniemy skierować nasze osobiste podziękowanie i wyrazy wdzięczności za ogrom pracy wykonanej kompetentnie, z pasją i bezinteresownością.

Szczególnym zrządzeniem losu niniejsze *Dyrektorium* zostało zatwierdzone w dniu liturgicznego wspomnienia Turybiusza de Mogrovejo (1538–1606), świętego, który – choć mało znany – swoim życiem wniósł wielki wkład w ewangelizację i katechizację. Historia jego życia przywodzi na myśl żywot św. Ambrożego. Urodzony w szlacheckiej rodzinie w hiszpańskiej miejscowości Mayorga, kształcił się na uniwersytetach w Valladolid i Salamance, gdzie później wykładał. Jako wybitny świecki prawnik został mianowany pierwszym sędzią trybunału w Grenadzie, zanim papież Grzegorz XIII powołał go na biskupa Limy i wysłał do Peru. Swoją posługę biskupią Turybiusz rozumiał jako zadanie ewangelizacji i katechizacji. Powtarzał za Tertulianem, że Chrystus jest prawdą, nie zwyczajem. Szczególnie mocno akcentował to wobec konkwistadorów, którzy w imię cywilizacyjnej wyższości dopuszczali się ucisku Indian, oraz wobec kapłanów, którym brakło odwagi, by ująć się za losem najsłabszych. Jako niestrudzony misjonarz przemierzał ziemie swojego Kościoła, starając się dotrzeć przede wszystkim do ich rdzennych mieszkańców i im głosić słowo Boże prostym i przystępnym językiem. W ciągu dwudziestu pięciu lat swojej biskupiej posługi zwołał wiele synodów diecezjalnych i prowincjalnych, a także przysłużył się katechizacji, wydając po hiszpańsku i w rdzennych językach *quéchua* i *aimara* pierwsze katechizmy dla Indian Ameryki Południowej. Jego dzieło ewangelizacyjne przyniosło niespodziewane owoce w postaci nawrócenia wielu rdzennych Amerykanów, którzy w uczynkach miłości biskupa spotkali Chrystusa. Turybiusz udzielił też sakramentu bierzmowania dwojgu świętym tamtejszego Kościoła: Marcinowi de Porrès i Róży z Limy. W 1983 r. św. Jan Paweł II ogłosił go patronem Episkopatu Ameryki Łacińskiej. Opiece tego wielkiego katechety powierzamy zatem również i to nowe *Dyrektorium o katechizacji*.

Papież Franciszek pisze, że «Duch Święty rozlewa świętość wszędzie w świętym i wiernym ludzie Bożym [...]. Lubię dostrzegać świętość w cierpliwym ludzie Bożym: w rodzicach, którzy z wielką miłością pomagają dorastać swoim dzieciom, w mężczyznach i kobietach pracujących, by zarobić na chleb,

w osobach chorych, w starszych zakonnicach, które nadal się uśmiechają. W tej wytrwałości, aby iść naprzód, dzień po dniu, widzę świętość Kościoła walczącego. Jest to często „świętość z sąsiedztwa”, świętość osób, które żyją blisko nas i są odbłaskiem obecności Boga [...]. Wszyscy jesteśmy powołani, by być świętymi, żyjąc z miłością i dając swe świadectwo w codziennych zajęciach, tam, gdzie każdy się znajduje. Jesteś osobą konsekrowaną? Bądź świętym, żyjąc radośnie swoim darem. Jesteś żonaty albo jesteś mężatką? Bądź świętym, kochając i troszcząc się o męża lub żonę, jak Chrystus o Kościół. Jesteś pracownikiem? Bądź świętym, wypełniając uczciwie i kompetentnie swoją pracę w służbie braciom. Jesteś rodzicem, babcią lub dziadkiem? Bądź świętym, cierpliwie ucząc dzieci naśladowania Jezusa. Sprawujesz władzę? Bądź świętym, walcząc o dobro wspólne i wyrzekając się swoich interesów osobistych»⁸.

Świętość to słowo klucz, którym można posłużyć się także przy prezentacji nowego *Dyrektorium o katechizacji*. Słowo to jest zwiastunem programu życia, do jakiego wytrwale i wiernie dążyć jest również powołaniem katechetów. W tej trudnej drodze nie są sami. Kościół, we wszystkich stronach świata, może wskazać przykłady katechetów i katechetek, którzy osiągnęli stan świętości, a nawet męczeństwa, w codziennym przeżywaniu swojej posługi. Ich świadectwo jest owocne i pozwala także dzisiaj myśleć, że każdy z nas może jeszcze podejmować to wyzwanie, również poprzez ciche, pełne trudu, a czasem niewdzięczne poświęcenie się *byciu* katecheta.

Watykan, 23 marca 2020 r.

W liturgiczne wspomnienie św. Turybiusza de Mogrovejo

✠ Rino Fisichella

Arcybiskup tytularny Voghenza, Przewodniczący

✠ Octavio Ruiz Arenas

Arcybiskup emerytowany Villavicencio, Sekretarz

---

⁸ FRANCISZEK, Adhortacja apostolska *Gaudete et exsultate* (19 marca 2018), 6-7. 14.

Wprowadzenie

1. Katecheza stanowi pełnoprawny element szerszego procesu odnowy, do którego Kościół jest wezwany, by pozostać wiernym przykazaniu Jezusa Chrystusa głoszenia Ewangelii zawsze i wszędzie (por. *Mt 28,19*). Uczestniczy ona w dziele ewangelizacji wedle swojej własnej natury, by wiara mogła być wspierana przez stałe dojrzewanie i wyrażać się poprzez taki styl życia, jaki winien cechować uczniów Chrystusa. Dlatego też łączy się ona z liturgią i miłością miłosierną, przez co uwidacznia konstytutywną jedność nowego życia, wpływającego z chrztu.

2. Z myślą o tej odnowie papież Franciszek w adhortacji apostolskiej *Evangelii gaudium* wskazał kilka cech szczególnych katechezy, które bardziej bezpośrednio wiążą ją z głoszeniem Ewangelii we współczesnym świecie.

*Katecheza kerygmaticzna*¹, która sięga do samego serca wiary i wychwytuje istotę orędzia chrześcijańskiego, ukazuje działanie Ducha Świętego, który przekazuje zbawczą miłość Boga w Jezusie Chrystusie i który wciąż ofiarowuje się jako dar dla pełni życia każdego człowieka. Różne sformułowania kerygmy, które w sposób konieczny otwierają się na głębsze poznanie, stanowią jednocześnie równie wiele dróg egzystencjalnego dostępu do tajemnicy.

*Katecheza jako inicjacja mistagogiczna*² wprowadza wierzącego w żywe doświadczenie wspólnoty chrześcijańskiej, prawdziwy ośrodek życia wiary. To formujące doświadczenie jest stopniowe i dynamiczne, obfituje w znaki i języki, sprzyja zintegrowaniu wszystkich wymiarów osoby ludzkiej. Wszystko to bezpośrednio nawiązuje do znanego i zakorzenionego w refleksji katechetycznej i w kościelnej praktyce duszpasterskiej przecucia *katechumenalnej inspiracji katechezy*, która staje się coraz bardziej nagła.

---

¹ Por. EG 164-165.

² Por. EG 166.

3. W świetle tych cech charakteryzujących katechezę z perspektywy misyjnej, na nowo należy też odczytać cel procesu katechetycznego. Obecna wiedza na temat dynamiki formacji człowieka wymaga, by *wewnętrzna komunია z Chrystusem*, którą już wcześniejsze Nauczanie wskazuje jako ostateczny cel procesu katechizacji, była nie tylko przedstawiana jako wartość, ale też wcielana w życie poprzez proces towarzyszenia³. Złożony proces uwewnętrzniania Ewangelii angażuje bowiem całego człowieka, w jego niepowtarzalnym doświadczeniu życiowym. Wypełnić ten cel może jedynie katecheza, która będzie dążyła do tego, by w każdym człowieku dojrzała jego własna, oryginalna *odpowiedź w postaci wiary*. Z tego właśnie powodu niniejsze *Dyrektorium* podkreśla, jak ważne jest, by katechizacja towarzyszyła dojrzewaniu *mentalności wiary* w pewnej dynamice *przemiany*, która ostatecznie jest *działaniem Ducha*. Na tym polega oryginalna i konieczna forma *inkulturacji wiary*.

4. Jako efekt ponownego odczytania natury i celu katechezy, *Dyrektorium* proponuje kilka perspektyw, będących owocem rozeznania dokonanego w Kościele w ostatnich kilkudziesięciu latach. Są one obecne w sposób przekrojowy w całym dokumencie, tak że niemal stanowią jego konstrukcję nośną.

- Podkreśla się niezachwianą *ufność w Ducha Świętego*, który jest obecny i działa w Kościele, w świecie i w sercach ludzi. Wnosi ona w zaangażowanie katechetyczne nutę radości, spokoju i odpowiedzialności.
- Akt wiary rodzi się z *miłości, która pragnie coraz bardziej poznawać Pana Jezusa*, żyjącego w Kościele – wprowadzanie wierzących do życia chrześcijańskiego staje się przez to równoznaczne z wprowadzaniem ich do żywego z Nim spotkania.
- Kościół, jako tajemnica komunii, jest ożywiany przez Ducha i przez Niego czyniony płodnym, by mógł dawać początek nowemu życiu. W tym spojrzeniu wiary zyskuje potwierdzenie *rola wspólnoty chrześcijańskiej* jako naturalnego miejsca, w którym ma początek i dojrzewa życie chrześcijańskie.
- Proces ewangelizacji, a w nim katechizacja, jest przede wszystkim *działaniem duchowym*. Wymaga to, by katecheci byli rzeczywiście «ewangelizatorami z Duchem»⁴ i wiernymi współpracownikami pasterzy.
- Uznaje się fundamentalną rolę ludzi ochrzczonych. W swej godności dzieci Bożych wszyscy wierzący są *aktywnymi podmiotami* propozycji

---

³ Por. EG 169-173.

⁴ Por. EG 259-283.

katechetycznej, nie zaś biernymi użytkownikami czy też odbiorcami jakiejś usługi, toteż są wezwani do tego, by stać się autentycznymi uczniami-misjonarzami.

- Przeżywanie tajemnicy wiary jako relacji z Panem ma swoje konsekwencje dla głoszenia Ewangelii. Wymaga bowiem *przełamania wszelkich sprzeczności między treścią a metodą*, między życiem a wiarą.

5. Kryterium, którym kierowano się przy sporządzaniu niniejszego *Dyrektorium o katechizacji*, jest chęć głębszego przyjrzenia się roli katechezy w dynamice ewangelizacji. Teologiczna odnowa pierwszej połowy ubiegłego wieku ukazała potrzebę misyjnego rozumienia katechezy. Ekumeniczny Sobór Watykański II oraz późniejsze Magisterium omawiają zasadniczą więź łączącą ewangelizację i katechizację, omawiając i każdorazowo dostosowując ją do wymogów danego momentu dziejowego. Dlatego też Kościół, który jest «misyjny ze swej natury» (AG 2), otwiera się jeszcze bardziej na wypełnianie z ufnością nowego etapu ewangelizacji, do którego wzywa Duch Święty. Potrzebne jest zaangażowanie i odpowiedzialność, by określić, jaki nowy język czy też języki mogą najlepiej posłużyć do przekazywania wiary. W chwili, gdy zmieniają się formy przekazu wiary, Kościół angażuje się w odczytywanie znaków czasów, poprzez które Pan wskazuje mu drogę, jaką ma kroczyć. Wśród tych licznych znaków można rozpoznać: centralne miejsce wierzącego i jego doświadczenia życia; istotną rolę relacji i związków uczuciowych; zainteresowanie tym, co ma prawdziwe znaczenie; ponowne odkrycie tego, co piękne i co uwzniośla. W tych i innych tendencjach współczesnej kultury Kościół dostrzega możliwości spotkania i głoszenia nowości wiary. Stanowi to oś jego *misyjnej przemiany*, która prowadzi do *duszpasterskiego nawrócenia*.

6. Podobnie jak *Dyrektorium ogólne o katechizacji* (1997) zachowywało ciągłość z *Ogólną Instrukcją Katechetyczną* (1971), tak i niniejsze *Dyrektorium o katechizacji* mieści się w tej samej dynamice rozwijania i kontynuacji wcześniejszych dokumentów. Nie wolno zapominać, że w ostatnich dwudziestu latach Kościół przeżył kilka doniosłych wydarzeń, które – choć według innych akcentów – stały się istotnymi krokami na jego drodze do głębszego zrozumienia tajemnic wiary i ewangelizacji.

Warto przypomnieć przede wszystkim płodny pontyfikat św. Jana Pawła II, którego adhortacja apostolska *Catechesi tradendae* (1979) stanowiła rzeczywisty impuls do odnowienia katechezy. Benedykt XVI wielokrotnie podkreślał znaczenie katechezy w procesie nowej ewangelizacji, a swoim listem apostolskim *Fides per doctrinam* (2013) w sposób konkretny urzeczywistniał to zadanie.

Wreszcie papież Franciszek w swojej adhortacji apostolskiej *Evangelii gaudium* (2013) akcentował nierozzerwalną więź, jaka w świetle kultury spotkania łączy ewangelizację i katechizację.

O odnowie katechizacji świadczy również wiele ważnych wydarzeń. Wśród nich nie wolno pominąć *Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, Roku Wiary* (2012–2013), *Nadzwyczajnego Jubileuszu Miłosierdzia* (2015–2016) oraz ostatnich Synodów Biskupów poświęconych tematom istotnym z punktu widzenia życia Kościoła. Warto przypomnieć w szczególności te, których tematem były: *Słowo Boże w życiu i misji Kościoła* (2008); *Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej* (2012); *Powołanie i misja rodziny w Kościele i w świecie współczesnym* (2015) oraz *Młodzi, wiara i rozeznawanie powołania* (2018). Trzeba wreszcie wspomnieć też publikację *Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego* (2005), jako prostego i bezpośredniego narzędzia poznawania wiary.

7. Treści *Dyrektorium o katechizacji* zostały ujęte w odnowioną i usystematyzowaną strukturę. Układ tematyczny stara się odzwierciedlać różnorodność wielu uprawnionych wrażliwości kościelnych. *Część pierwsza (Katecheza w ewangelizacyjnej misji Kościoła)* to fundament całej ścieżki. Boże Objawienie i jego przekaz w Kościele otwierają refleksję nad dynamiką ewangelizacji we współczesnym świecie, podejmując jednocześnie wyzwanie misyjnego nawrócenia, które oddziałuje na katechizację (*Rozdział I*). Ta z kolei jest opisana poprzez zarys jej natury, celów, zadań i źródeł (*Rozdział II*). Katecheta, o którego tożsamości traktuje *Rozdział III*, a o formacji *Rozdział IV*, czyni eklezjalną posługę katechizacji widzialną i działającą. W pierwszej części *Dyrektorium*, poza aktualizacją wspomnianych już kwestii zasadniczych, na szczególną uwagę zasługuje rozdział poświęcony formacji, w którym ukazano perspektywy istotne z punktu widzenia odnowienia katechizacji.

8. *Część druga (Proces katechizacji)* to wejście w meritum dynamiki katechizacji. Przedstawiono tu, przede wszystkim, stanowiący zasadniczy punkt odniesienia paradygmat Bożej pedagogii w historii zbawienia, która stanowi inspirację dla pedagogii Kościoła i dla katechizacji jako działania wychowawczego (*Rozdział V*). W kontekście tego wzorca poddano reorganizacji i dostosowano do wymogów współczesnej kultury teologiczne kryteria głoszenia ewangelicznego orędzia. Przedstawiono też Katechizm Kościoła Katolickiego w jego teologiczno-katechetycznym wymiarze (*Rozdział VI*). *Rozdział VII* poświęcony został kwestiom związanym z metodą katechizacji, między innymi tematowi języków. *Część druga* kończy się prezentacją katechizacji kierowanej do różnych odbiorców (*Rozdział VIII*). Pomimo świadomości, że kulturowe

uwarunkowania świata są bardzo odmienne, a zatem konieczne są poszukiwania na poziomie lokalnym, postanowiono podjąć próbę analizy pewnych cech ogólnych tego tematu, idąc w ślad za wnioskami Synodów poświęconych rodzinie i młodzieży. *Dyrektorium* jest wreszcie zachętą skierowaną do Kościołów partykularnych, aby przywiązywały należną wagę do katechizacji osób z niepełnosprawnością, migrantów i emigrantów, więźniów.

9. *Część trzecia (Katechizacja w Kościołach partykularnych)* ukazuje, w jaki sposób tajemnica słowa Bożego wciela się konkretnie w życie Kościoła. Kościoły partykularne, we wszystkich swych strukturach, realizują zadanie głoszenia Ewangelii w rozmaitych kontekstach, w których są zakorzenione (*Rozdział IX*). W tej części uznana została specyfika Kościołów wschodnich, które mają swoją tradycję katechetyczną. Każda wspólnota chrześcijańska zaproszona jest do zmierzenia się ze złożonością współczesnego świata, w którym zlewa się ze sobą wiele różnych elementów (*Rozdział X*). Odmienne konteksty geograficzne, scenariusze natury religijnej, tendencje kulturowe – choć bezpośrednio nie dotyczą kościelnej katechizacji – kształtują wewnętrzną fizjonomię naszej współczesności, której Kościół służy, i dlatego również muszą stać się przedmiotem rozeznania przy tworzeniu propozycji katechizacyjnej. Na szczególną uwagę zasługuje refleksja nad kulturą cyfrową i kwestiami związanymi z bioetyką, będącymi częścią wielkiej debaty naszych czasów. *Rozdział XI*, powracając do działań Kościoła partykularnego, wskazuje naturę i teologiczne kryteria inkulturacji wiary, która wyraża się również poprzez lokalnie tworzone katechizmy. *Dyrektorium* kończy się prezentacją instytucji, które – na różnych poziomach – pełnią służbę na rzecz katechizacji (*Rozdział XII*).

10. Nowe *Dyrektorium o katechizacji* przedstawia fundamentalne zasady teologiczno-duszpasterskie i wybrane wskazówki ogólne, istotne dla praktyki katechizacyjnej naszych czasów. Oczywiście jest, że ich zastosowanie i wypracowanie wskazań praktycznych jest zadaniem dla Kościołów partykularnych, które wezwane są do takiego opracowania wspólnych zasad, aby wpisały się one w kulturę ich kontekstu kościelnego. Niniejsze *Dyrektorium* jest zatem narzędziem do opracowania dyrektorów krajowych bądź lokalnych, które będą wydawane przez właściwe władze i będą przekładały te ogólne wskazówki na język poszczególnych wspólnot kościelnych. *Dyrektorium* to ma więc służyć biskupom, konferencjom episkopatów, a także instytucjom natury duszpasterskiej i akademickiej, zaangażowanym w katechizację i ewangelizację. Dla katechetów zaś ma być wsparciem i prowokacją w ich codziennej posłudze prowadzenia braci ku dojrzałej wierze.

CZĘŚĆ PIERWSZA

---

*Katecheza
w ewangelizacyjnej
misji Kościoła*

ROZDZIAŁ I

Objawienie i jego przekaz

1. JEZUS CHRYSZTUS – OBJAWICIEL I OBJAWIENIE OJCA

Objawienie w opatrnościowym zamyśle Boga

11. Wszystko to, czym Kościół jest i co czyni, ma swój najgłębszy fundament w fakcie, że Bóg, w swej dobroci i mądrości, zechciał objawić tajemnicę swej woli, przekazując siebie ludziom. Święty Paweł opisuje tę tajemnicę słowami: Bóg, w Chrystusie «wybrał nas przed założeniem świata, abyśmy byli święci i nieskalani przed Jego obliczem. Z miłości przeznaczył nas dla siebie jako przybranych synów przez Jezusa Chrystusa» (Ef 1,4-5). Od samego początku stworzenia Bóg nigdy nie przestał przekazywać człowiekowi tego zbawczego planu i ukazywać mu znaków swojej miłości, i choć «człowiek może zapomnieć o Bogu lub Go odrzucić, to Bóg nie przestaje wzywać każdego człowieka, aby Go szukał, a dzięki temu znalazł życie i szczęście»¹.

12. Bóg ukazuje i wypełnia swój zamysł w sposób nowy i ostateczny w osobie Syna, posłanego w naszym ciele, przez którego ludzie «mają dostęp do Ojca w Duchu Świętym i stają się uczestnikami boskiej natury» (DV 2). Objawienie jest inicjatywą Bożej miłości, dążącej do komunii: «Przez to zatem objawienie Bóg niewidzialny (por. Kol 1,15; 1 Tm 1,17) w nadmiarze swej miłości zwraca się do ludzi jak do przyjaciół (por. Wj 33,11; J 15,14-15) i obcuje z nimi (por. Ba 3,38), aby ich zaprosić do wspólnoty z sobą i przyjąć ich do niej» (DV 2). Zaś ekonomia objawienia «ureczywistnia się przez czyny i słowa wewnętrznie z sobą powiązane, tak że czyny dokonane przez Boga w historii zbawienia ilustrują i umacniają naukę oraz sprawy słowami wyrażone, słowa zaś obwieszczają czyny i odsłaniają tajemnicę w nich zawartą» (DV 2). Przebywając jako człowiek z ludźmi, Jezus nie tylko objawia Boże tajemnice, ale też wypełnia

---

¹ KKK 30.

dzieło zbawienia. Bowiem «Ten, którego gdy ktoś widzi, widzi też i Ojca (por. J 14,9), przez całą swoją obecność i okazanie się przez słowa i czyny, przez znaki i cuda, zwłaszcza zaś przez śmierć swoją i pełne chwały zmartwychwstanie, a wreszcie przez zesłanie Ducha prawdy, objawienie doprowadził do końca i do doskonałości oraz świadectwem Bożym potwierdza, że Bóg jest z nami, by nas z mroków grzechu i śmierci wybawić i wskrzesić do życia wiecznego» (DV 4).

13. Bóg objawił swoją miłość i z głębi Bożego planu wyłania się nowość chrześcijańskiego orędzia, która polega na tym, że «można mówić wszystkim narodom: On się objawił, On sam. I obecnie droga wiodąca do Niego jest otwarta»². Nowina ta jest piękna właśnie dlatego, że otwiera nowe życie – bez grzechów, życie synów, życie w obfitości, życie wieczne: «odpuszczenie grzechów, sprawiedliwość, poświęcenie, odkupienie, przyjęcie za synów, dziedzictwo w niebie, pokrewieństwo z Synem Bożym. Cóż może być równie tym radosnym nowinom? Bóg na ziemi, a człowiek w niebie»³.

14. Głoszenie chrześcijańskie komunikuje Boży zamysł, który jest:

- tajemnicą miłości: ludzie, kochani przez Boga, są wezwani, by Mu odpowiedzieć, przez co stają się znakiem miłości dla braci;
- objawieniem najgłębszej prawdy o Bogu jako Trójcy i powołaniu człowieka do życia jako syna w Chrystusie, który jest źródłem jego godności;
- propozycją zbawienia dla wszystkich ludzi, poprzez paschalne misterium Jezusa Chrystusa, dar łaski i Bożego miłosierdzia, który niesie uwolnienie od zła, grzechu i śmierci;
- ostatecznym wezwaniem do złączenia w Kościele rozproszonej ludzkości, poprzez komunię z Bogiem i braterską łączność między ludźmi, która możliwa jest już dzisiaj, jednak w pełni urzeczywistni się na koniec czasów.

Jezus głosi Ewangelię zbawienia

15. Na początku swej posługi Jezus zwiastował nadejście królestwa Bożego, czyniąc znaki; «ogłosił, że został posłany, aby głosić ubogim radosne orędzie (por. Łk 4,18); ukazywał je, a potem potwierdził swoim życiem, że królestwo

---

² BENEDYKT XVI, Posynodalna adhortacja apostolska *Verbum Domini* (30 września 2010), 92.

³ JAN CHRZYZOSTOM, *Homilie na Ewangelię wg św. Mateusza*, homilia 1, 2: PG 57, 15.

Boże jest przeznaczone dla wszystkich ludzi»⁴, począwszy od najuboższych i grzeszników, i że wymaga ono nawrócenia (por. *Mk 1,15*). Zapoczątkowuje On w ten sposób i głosi królestwo Boże każdemu człowiekowi. Jezus Chrystus, przez swoje życie, stanowi pełnię Objawienia – jest pełnym ukazaniem się Bożego miłosierdzia, a jednocześnie wezwaniem do miłości, które kryje się w sercu człowieka. «Objawia nam Ono [Słowo Boże], że „Bóg jest miłością” (*1 J 4,8*), a zarazem uczy, że prawem fundamentalnym doskonałości ludzkiej, a w następstwie tego i prawem przekształcania świata, jest nowe przykazanie miłości» (GS 38). Wejście w komunię z Nim i pójście za Nim sprawia, że życie człowieka staje się pełne i prawdziwe: «Ktokolwiek idzie za Chrystusem, Człowiekiem doskonałym, sam też pełniej staje się człowiekiem» (GS 41).

16. Po swej śmierci i zmartwychwstaniu Pan zesłał dar Ducha Świętego, aby mogło wypełnić się dzieło zbawienia, i posłał uczniów, by kontynuowali Jego misję w świecie. Wszystkie, ściśle ze sobą powiązane wyrażenia, opisujące, na czym polega ewangelizacja: «głosicie» (*Mk 16,15*), «idźcie więc i nauczajcie» (*Mt 28,19-20*), «będziecie moimi świadkami» (*Dz 1,8*), «to czyńcie na moją pamiątkę» (*Łk 22,19*), «abyście się wzajemnie umiłowali» (*J 15,12*), mają swe źródło właśnie w misyjnym nakazie Zmartwychwstałego. W ten sposób zarysowuje się kształt dynamiki głoszenia, w której ściśle wiążą się ze sobą rozpoznanie Bożego działania w sercu każdego człowieka, prymat Ducha Świętego i powszechne otwarcie na każdą osobę. Ewangelizacja zatem jest rzeczywistością «bogatą, wielostronną i dynamiczną»⁵, która w swym rozwoju łączy wielorakie możliwości: dawanie świadectwa i głoszenie, słowo i sakrament, zmianę wewnętrzną i przemianę społeczną. Wszystkie te działania są komplementarne i wzajemnie się ubogacają. Kościół nadal wypełnia to zadanie poprzez wielką różnorodność doświadczeń głoszenia, stale ku temu przynaglany przez Ducha Świętego.

2. WIARA W JEZUSA CHRYSYTA – ODPOWIEDŹ OBJAWIAJĄCEMU SIĘ BOGU

17. Każdy człowiek, który poprzez szczerze poszukiwanie sensu swego istnienia stara się ukończyć niepokój, jaki zamieszkuje jego serce, może w pełni zrozumieć siebie w Chrystusie, a dzięki zażyłości z Nim dostrzec, że kroczy ścieżką prawdy. Słowo Boże objawia relacyjną naturę każdego człowieka i jego

---

⁴ DOK 163.

⁵ EN 17.

synowskie powołanie do tego, by upodobnić się do Chrystusa: «Stworzyłeś nas (...) jako skierowanych ku Tobie. I niespokojne jest serce nasze, dopóki w Tobie nie spocznie»⁶. Kiedy Bóg dociera do człowieka, jest on wezwany, by odpowiedzieć na to wołanie posłuszeństwem wiary i przylgnąć do Niego, pełną zgodą rozumu i woli, w wolności przyjmując «Ewangelię łaski Bożej» (Dz 20,24). Tak oto wierzący «znajduje to, czego zawsze szukał, i znajduje to w sposób przekraczający jego oczekiwania. Wiara odpowiada na to „oczekiwanie”, często nieświadome i ciągle ograniczone, poznania prawdy o Bogu, człowieku i przeznaczeniu, jakie go czeka»⁷.

18. Wiara chrześcijańska to przede wszystkim przyjęcie miłości Boga, który objawił się w Jezusie Chrystusie, szczerze przylgnięcie do Niego i dobrowolna decyzja, by pójść za Nim. Owo *tak* dla Jezusa Chrystusa zawiera w sobie dwa wymiary: ufne zawierzenie Bogu (*fides qua*) i pełną miłości zgodę na wszystko to, co nam objawił (*fides quae*). «Św. Jan wyraził doniosłość osobistej relacji z Jezusem dla naszej wiary, posługując się na różne sposoby czasownikiem *wierzyć*. Oprócz „wierzyć, że” prawdą jest to, co mówi Jezus (por. J 14,10; 20,31), Jan używa także wyrażen: „wierzyć” Jezusowi oraz „wierzyć w” Jezusa. „Wierzmy” Jezusowi, gdy przyjmujemy Jego słowo, Jego świadectwo, ponieważ On jest prawdomówny (por. J 6,30). „Wierzmy w” Jezusa, gdy przyjmujemy Go osobiście w naszym życiu, przylączając się do Niego w miłości oraz idąc za Nim na naszej drodze (por. J 2,11; 6,47; 12,44)»⁸, na dynamicznej drodze, trwającej całe życie. *Wierzyć* oznacza zatem przylgnąć podwójnie – «do osoby i do prawdy; akt wiary odnosi się do prawdy przez zaufanie osobie, która o niej świadczy»⁹, i do osoby, ponieważ ona sama jest poświadczoną prawdą. To przylgnięcie sercem, umysłem i działaniem.

19. Wiara jest darem Boga i nadprzyrodzoną cnotą, która może zrodzić się w głębi duszy jako owoc łaski i wolna odpowiedź na wezwanie Ducha Świętego, który porusza serce ku nawróceniu i kieruje je ku Bogu, udzielając «słodczy w uznawaniu i dawaniu wiary prawdzie» (DV 5). Człowiek prowadzony wiarą osiąga możliwość kontemplowania i smakowania Boga jako miłości (por. 1 J 4,7-16). Wiara, jako osobiste przyjęcie Bożego daru, nie jest nieracjonalna

---

⁶ Św. AUGUSTYN, *Wyznania*, 1, 1, 1: CCL 27, 1 (PL 32, 661).

⁷ DOK 55.

⁸ FRANCISZEK, Encyklika *Lumen fidei* (29 czerwca 2013), 18; por. św. TOMASZ Z AKWINU, *Summa theologiae*, II-II, q. 2, a. 2.

⁹ KKK 177.

lub ślepa. «Skoro zarówno światło wiary, jak i światło rozumu pochodzą od Boga [...], to nie mogą sobie wzajemnie zaprzeczać»¹⁰. Wiara i rozum bowiem są względem siebie komplementarne – o ile rozum nie pozwala wierze popaść w łatwowierność czy fundamentalizm, «tylko wiara pozwala wnikać do wnętrza tajemnicy i pomaga ją poprawnie zrozumieć»¹¹.

20. Wiara pociąga za sobą egzystencjalną i głęboką przemianę, która jest dziełem Ducha, metanoję, która «objawia się na wszystkich poziomach życia chrześcijanina: w jego życiu wewnętrznym adoracji i przyjęcia woli Bożej; w jego czynnym uczestniczeniu w misji Kościoła; w jego życiu małżeńskim i rodzinnym, w życiu zawodowym; w pełnieniu czynności o charakterze ekonomicznym i społecznym»¹². Wierzący, przyjmując dar wiary, «zostaje przemieniony w nowe stworzenie. Otrzymuje nowe istnienie, istnienie synowskie, staje się synem w Synu»¹³.

21. Wiara z całą pewnością jest aktem osobowym, jednak nie jest wyborem indywidualnym czy prywatnym – ma charakter relacyjny i wspólnotowy. Chrześcijanin rodzi się w macierzyńskim łonie Kościoła, jego wiara jest uczestnictwem w wierze Kościoła, która zawsze go poprzedza. Jego osobisty akt wiary stanowi bowiem odpowiedź na żywą pamięć wydarzenia, przekazaną mu przez Kościół. Dlatego też wiara ucznia Chrystusa zapala się, jest podtrzymywana i przekazywana tylko w komunii wiary Kościoła, gdzie chrzcielne «wierzę» łączy się z «wierzymy» całego Kościoła¹⁴. Każdy wierzący zatem dołącza do wspólnoty uczniów i przyswaja sobie wiarę Kościoła. Wraz z Kościołem, ludem Bożym krocącym drogą historii i powszechnym sakramentem zbawienia, jest uczestnikiem jego posłannictwa.

3. PRZEKAZ OBJAWIENIA W WIERZE KOŚCIOŁA

22. Objawienie skierowane jest do całej ludzkości: «[Bóg] pragnie, by wszyscy ludzie zostali zbawieni i doszli do poznania prawdy» (1 Tm 2,4). Tą zbawczą, powszechną wolą «Bóg postanowił najlaskawiej, aby to, co dla zba-

---

¹⁰ JAN PAWEŁ II, Encyklika *Fides et ratio* (14 września 1998), 43.

¹¹ *Tamże*, 13.

¹² DOK 55.

¹³ FRANCISZEK, Encyklika *Lumen fidei* (29 czerwca 2013), 19.

¹⁴ Por. KKK 166-167.

wienia wszystkich narodów objawił, pozostało na zawsze zachowane w całości i przekazywane było wszystkim pokoleniom» (DV 7). Dlatego też Jezus Chrystus ustanowił Kościół na fundamencie Apostołów. Realizuje on w historii tę samą misję, jaką Jezus otrzymał od Ojca. Kościół jest nierozzerwalnie związany z *misją Syna* (por. AG 3) i *misją Ducha Świętego* (por. AG 4), bowiem stanowią one jedną ekonomię zbawienia.

23. Duch Święty, rzeczywisty protagonista misji Kościoła, działa zarówno w nim samym, jak i w tych, do których Kościół chce dotrzeć i którym, w pewien sposób, musi też umożliwić dotarcie do siebie, ponieważ Bóg działa w sercu każdego człowieka. Duch Święty stale zapładnia Kościół, który żyje Słowem Bożym, i sprawia, że wciąż wzrasta on w mądrości Ewangelii, zachęcając go i wspierając w dziele ewangelizacji świata. Ten sam Duch, z głębi człowieczeństwa, zasiewa ziarno Słowa; wzbudza pragnienie i dzieła dobra; przygotowuje na przyjęcie Ewangelii i udziela wiary, aby, poprzez świadectwo Kościoła, ludzie mogli rozpoznać obecność i miłosny przekaz Boga. Kościół w posłuszeństwie i wdzięczności przyjmuje to tajemnicze działanie Ducha; służy jako żywe i uległe narzędzie prowadzące do pełnej prawdy (por. J 16,13) i sam ubogaca się spotkaniem z tymi, którym przynosi Ewangelię.

24. Apostołowie, wierni Bożemu posłannictwu, świadectwem i czynami, nauczaniem ustnym, poprzez instytucje i pisma powstałe z natchnienia Ducha Świętego, przekazywali to, co sami otrzymali. «Aby zaś Ewangelia była zawsze w swej całości i żywotności w Kościele zachowywana, zostawili Apostołowie biskupów jako następców swoich „przekazując im swoje stanowisko nauczycielskie”» (DV 7). Ta Tradycja apostołowska «rozwija się w Kościele pod opieką Ducha Świętego. Wzrasta bowiem zrozumienie tak rzeczy, jak słów przekazywanych, już to dzięki kontemplacji oraz dociekaniu wiernych, którzy je rozważają w sercu swoim (por. Łk 2,19.51), już też dzięki głębokiemu, doświadczalnemu pojmowaniu spraw duchowych, już znowu dzięki nauczaniu» (DV 8).

25. Przekazywanie Ewangelii według polecenia Pana wypełniało się na dwa sposoby: «przez ustny przekaz słowa Bożego (nazywanego zazwyczaj Tradycją) i przez Pismo Święte, które jest przekazem tego samego orędzia zbawienia, ale utrwalonego na piśmie»¹⁵. Dlatego też Tradycja i Pismo Święte są ze sobą ściśle związane, wzajemnie się przenikają i pochodzą z tego samego źródła, Objawienia Jezusa Chrystusa. Łączą się one w jeden strumień, życie

---

¹⁵ KOMPENDIUM KATECHIZMU KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO, 13.

wiarą w Kościele, i współdziałają w tym samym celu – aby pełnia tajemnicy Jezusa Chrystusa działała w Kościele aktywnie i dynamicznie.

26. Tradycja nie jest przede wszystkim zbiorem nauk, lecz życiem wiarą, która codziennie odnawia się. Jej rozwój służy temu, «aby się umacniała z laty, rozszerzała z czasem, podnosiła z wiekiem»¹⁶. Urząd Nauczycielski Kościoła, wspierany przez Ducha Świętego i obdarzony charyzmatem prawdy, pełni posługę autentycznego interpretowania Słowa Bożego, któremu służy. Zadaniem Magisterium jest zatem strzec integralności Objawienia, Słowa Bożego zawartego w Tradycji i w Piśmie Świętym, oraz jego ciągłego przekazu. To właśnie to żywe Magisterium interpretuje je w sposób spójny i jest mu poddane (por. DV 10).

27. Ostatecznie, «za sprawą Ducha Świętego i pod kierunkiem Magisterium Kościół przekazuje wszystkim pokoleniom to, co zostało objawione w Chrystusie. Kościół żyje pewnością, że jego Pan, który mówił w przeszłości, nieustannie przekazuje dzisiaj swoje słowo w żywej Tradycji Kościoła oraz w Piśmie Świętym. Słowo Boże przemawia bowiem do nas w Piśmie Świętym jako natchnione świadectwo Objawienia, które wraz z żywą Tradycją Kościoła stanowi najwyższą regułę wiary»¹⁷ i główne źródło ewangelizacji. Słowu Bożemu podporządkowane są wszystkie inne źródła.

Objawienie a ewangelizacja

28. Kościół, powszechny sakrament zbawienia, posłuszny wskazaniom Ducha Świętego, wsluchany w Objawienie, przekazuje je i wspomaga odpowiedź wiary; «w swej nauce, w swym życiu i kulcie uwiecznia i przekazuje wszystkim pokoleniom to wszystko, czym on jest i to wszystko, w co wierzy» (DV 8). Dlatego też nakaz ewangelizacji wszystkich ludzi jest jego zasadniczą misją. «Obowiązek ewangelizacji należy uważać za łaskę i właściwe powołanie Kościoła; wyraża on najprawdziwszą jego właściwość. Kościół jest dla ewangelizacji»¹⁸. Jednakże w tej swojej misji «Kościół jako głosiciel Ewangelii, zaczyna swe dzieło od ewangelizowania samego siebie. Jako wspólnota wierzących, jako wspólnota nadziei wyrażanej życiem i dzielonej z innymi oraz wspólnota braterskiej miłości, musi ciągle słuchać tego, w co wierzy,

---

¹⁶ Św. WINCENTY Z LERYNU, *Commonitorium primum*, 23, 9: CCL 64, 178 (PL 50, 668).

¹⁷ BENEDYKT XVI, Posynodalna adhortacja apostołska *Verbum Domini* (30 września 2010), 18.

¹⁸ EN 14.

i motywów swej nadziei, i nowego przykazania miłości. [...] Kościół zawsze winien być ewangelizowany, żeby mógł zachować swą świeżość, żarliwość i moc w głoszeniu Ewangelii»¹⁹.

29. Ewangelizować nie znaczy, przede wszystkim, nieść naukę – oznacza raczej uobecniać i głosić Jezusa Chrystusa. Ewangelizacyjna misja Kościoła najlepiej wyraża ekonomię Objawienia. Syn Boży bowiem dokonuje wcielenia, wkracza w historię i staje się człowiekiem pośród ludzi. Ewangelizacja sprawia, że ta wiekuista obecność Chrystusa staje się konkretna, tak aby ci, którzy zbliżają się do Kościoła, mogli znaleźć w Jego osobie drogę do «zachowania swego życia» (Mt 16,25) i otworzyć się na nowy horyzont.

30. Ostatecznym celem ewangelizacji jest spełnienie ludzkiego życia. Chrześcijaństwo zachodnie, przedstawiając tę naukę, posługiwało się kategorią *zbawienia*, natomiast wschodnie mówiło o *przebóstwieniu*. Dlaczego Bóg stał się człowiekiem? «By nas zbawić», powtarza Zachód²⁰. «By człowiek stał się Bogiem», twierdzi Wschód²¹. Te dwie koncepcje tak naprawdę wzajemnie się uzupełniają – Bóg stał się człowiekiem po to, aby człowiek stał się prawdziwie człowiekiem, takim, jakim On go chciał i stworzył; człowiekiem, którego obrazem jest Syn; człowiekiem zbawionym od zła i śmierci, by mógł mieć udział w boskiej naturze. Wierzący mogą doświadczyć tego zbawienia już tu i teraz, choć jego pełnia nastąpi wraz ze zmartwychwstaniem.

Proces ewangelizacji

31. Ewangelizacja jest procesem eklezjalnym, natchnionym i wspieranym przez Ducha Świętego, przez którego Ewangelia głoszona jest i rozpowszechniana w całym świecie. W procesie ewangelizacji²² Kościół:

---

¹⁹ EN 15.

²⁰ Por. na przykład Św. ANZELM z CANTERBURY, *Cur Deus homo*, 2, 18: PL 158, 425: «Bóg stał się człowiekiem, aby przez swoją śmierć zbawić człowieka» [polski przekład w: Anzelm z Canterbury, *O Wcieleniu. Wybór pism*, tłum. i wstęp A. Rosłan, Poznań 2006, s. 197].

²¹ Por. na przykład Grzegorz z Nyssy, *Oratio catechetica*, 37: *Gregorii Nysseni Opera* 3/4, 97-98 (PG 45, 97): «Objawione Słowo dlatego zmieszało się z podległą zniszczeniu naturą ludzką, aby przez wspólność z boskością ubóstwiło się zarazem człowieczeństwo». [polski przekład w: *Gregorius Nyssenus, Oratio catechetica* 37, tłum. T. Sinko: *Grzegorz z Nyssy, Wybór pism*, Warszawa 1963, s. 129].

²² Por. DOK 48.

- kierowany przez *miłość*, przenika i przekształca cały porządek doczesny, obejmując kultury i oferując wkład Ewangelii, by mogły one odnawiać się od wewnątrz;
- zbliża się do wszystkich w postawie solidarności, współdzielenia i dialogu, dając tym samym *świadcstwo* nowego sposobu życia, jaki cechuje chrześcijan, tak aby wszyscy, którzy się z nimi stykają, odczuli potrzebę zadania sobie pytania o sens istnienia i źródło ich braterstwa i nadziei;
- głosi bezpośrednio Ewangelię, przez *pierwsze głoszenie*, wzywając do *nawrócenia*;
- wprowadza w wiarę i życie chrześcijańskie, poprzez *drogę katechumenalną* (katechezę, sakramenty, *świadcstwo* miłości, doświadczenie braterstwa), tych, którzy nawracają się do Jezusa Chrystusa i tych, którzy podejmują się pójścia za Nim, włączając jednych i prowadząc drugich do wspólnoty chrześcijańskiej;
- poprzez stałe wychowanie do wiary, sakramenty i praktykowanie miłości ożywia w wiernych dar *komunii* i wzbudza *misję*, posyłając wszystkich uczniów Chrystusa do głoszenia słowami i czynami Ewangelii na całym świecie.

32. Ewangelizacja obejmuje różnorakie etapy i momenty, które – jeśli zachodzi taka potrzeba – mogą być powtarzane, by zapewnić każdemu człowiekowi i każdej wspólnotcie pokarm ewangeliczny jak najlepiej służący ich duchowemu wzrostowi. Należy pamiętać, że nie są to tylko etapy następujące jeden po drugim, lecz również różne wymiary procesu.

33. *Działanie misyjne* stanowi pierwszy moment ewangelizacji.

- a. *Świadcstwo*²³ rodzi otwarcie serca, zdolność do dialogu i relacji wzajemności, gotowość na uznanie znaków dobra i Bożej obecności w spotykanych ludziach. Bóg bowiem wychodzi na spotkanie z samego serca człowieka, któremu pragniemy przekazać Ewangelię – to On zawsze dociera do niego jako pierwszy. Uznanie prymatu łaski jest w ewangelizacji kwestią fundamentalną, poczynając od jej pierwszego momentu. Toteż uczniowie Jezusa, dzieląc życie ze wszystkimi, nawet bez słów dają *świadcstwo* radości Ewangelii, które w innych

---

²³ Por. EN 21.

budzi pytania. Zaś świadectwo, które wyraża się także w postaci pełnego szacunku dialogu, w odpowiedniej chwili staje się głosem.

- b. *Uwrażliwienie na wiarę i nawrócenie początkowe* ma na celu wzbudzenie zainteresowania Ewangelią poprzez *pierwsze głoszenie*. Jest to pośrednictwo, którym może posłużyć się Duch Święty, by dotknąć serca człowieka – poszukującego Boga, niewierzącego, obojętnego, wyznającego inną religię, osoby mającej powierzchowną lub zniekształconą znajomość wiary chrześcijańskiej, chrześcijanina o słabej wierze albo oddalonego od Kościoła. To pobudzone zainteresowanie, choć nie jest jeszcze trwałą decyzją, tworzy nastawienie gotowości do przyjęcia wiary. «Ten pierwszy ruch ducha ludzkiego w kierunku wiary, który jest już owocem łaski, jest określany za pomocą różnych pojęć: „przychylność wobec wiary”, „przygotowanie ewangeliczne”, skłonność do wierzenia, „poszukiwanie religijne”. Kościół nazywa „sympatyzującymi” tych, którzy okazują ten niepokój»²⁴.
- c. *Czas poszukiwania i dojrzewania*²⁵ jest konieczny, by pierwsze zainteresowanie Ewangelią mogło przekształcić się w świadomy wybór. Wspólnota chrześcijańska, asystując działaniu Ducha Świętego, odpowiada na pragnienie osoby szukającej Pana i przez konieczny do tego czas, za pośrednictwem tych, których do tego wyznaczy, prowadzi pierwszą formę ewangelizacji i rozeznawania, towarzysząc i wyjaśniając *kerygmę*. Czas ten, zwany również w drodze katechumenalnej *prekatechumenatem*²⁶, jest istotny dla przyjęcia głosu i udzielenia na nie *odpowiedzi* oraz początkowego *nawrócenia*. Sam niesie bowiem w sobie pragnienie oddalenia się od grzechu i pójścia za Chrystusem.

34. *Działanie katechetyczno-wtajemniczające* ma służyć *wyznaniu wiary*. Ci, którzy już spotkali Jezusa Chrystusa, odczuwają potrzebę głębszego poznania Go, dokonując w ten sposób po raz pierwszy wyboru Ewangelii. We wspólnocie chrześcijańskiej katecheza, wraz z obrzędami liturgicznymi, dziełami miłości i doświadczeniem braterstwa, «wprowadza ich do poznania wiary i do zrozumienia życia chrześcijańskiego, wspomagając ich wędrówkę duchową, jaka wyzwała „postępującą zmianę myśli i obyczajów” (AG 13). Składają się

---

²⁴ DOK 56a; por. też OCWD 12 i 111.

²⁵ Por. DOK 56b.

²⁶ Por. OCWD 7. 9-13.

na nią wyrzeczenia i walki, a także radości, jakich Bóg hojnie udziela»²⁷. Uczeń Jezusa Chrystusa jest gotowy do wyznania wiary wówczas, gdy poprzez sprawowane sakramenty inicjacji jest zaszczepiony w Chrystusie. Etap ten odpowiada okresowi *katechumenatu* oraz *oczyszczenia i oświecenia* w drodze katechumenalnej²⁸.

35. *Działanie duszpasterskie* karmi wiarę ochrzczonych i wspomaga ich w stałym procesie nawracania życia chrześcijańskiego. W Kościele «ochrzczony, poruszany zawsze przez Ducha Świętego, umacniany sakramentami, modlitwą i praktyką miłości oraz wspomagany wielorakimi formami stałego wychowania wiary, stara się uczynić swoim pragnienie Chrystusa: „Bądźcie doskonali, jak doskonały jest Ojciec wasz niebieski” (Mt 5,48)»²⁹. Na tym polega powołanie do świętości, by móc wejść do życia wiecznego. Początek tego etapu odpowiada okresowi *mistagogii* w drodze katechumenalnej³⁰.

36. W tym procesie ewangelizacji urzeczywistnia się *tajemnica Słowa Bożego*, tak, aby ewangeliczne orędzie dosięgło wszystkich. Ta służba czy posługa Słowa (por. Dz 6,4) jest przekazywaniem Objawienia – Bóg, który przemawia «przez ludzi, na sposób ludzki» (DV 12), posługuje się bowiem słowem Kościoła. Przez nie Duch Święty dociera do całej ludzkości; On jest Tym, «przez którego żywy głos Ewangelii rozbrzmiewa w Kościele, a przez Kościół w świecie» (DV 8).

37. Ponieważ «nie ma prawdziwej ewangelizacji bez głoszenia imienia i nauki, życia i obietnic, Królestwa i tajemnicy Jezusa Nazareńskiego, Syna Bożego»³¹, Kościół, już od czasów Apostołów, w swym pragnieniu, by szerzyć słowo Boże wśród niewierzących, a wierzącym umożliwiać głębsze jego poznanie, posługuje się różnymi *formami*, dzięki którym posługa ta może obejmować rozmaite obszary i wymiary życia. Wśród form tych można wskazać:

- pierwsze głoszenie;
- różne rodzaje katechezy;
- homilie i kazania;

---

²⁷ DOK 56c.

²⁸ Por. OCWD 7. 14-36.

²⁹ DOK 56d.

³⁰ Por. OCWD 7. 37-40.

³¹ EN 22.

- czytanie modlitewne, także w formie *lectio divina*;
- pobożność ludową;
- apostołat biblijny;
- nauczanie teologii;
- nauczanie religii w szkole;
- studia i spotkania, w wyniku których słowo Boże wchodzi w relację ze współczesną kulturą, również w ramach relacji między różnymi religiami i kulturami.

4. EWANGELIZACJA W ŚWIECIE WSPÓŁCZESNYM

Nowy etap ewangelizacji

38. Kościół staje wobec «nowego ewangelizacyjnego etapu»³², ponieważ również w tych odmiennych czasach zmartwychwstały Pan nadal czyni wszystkie rzeczy nowymi (por. *Ap* 21,5). Nasze czasy są złożone, cechują się głębokimi przemianami, a w Kościołach o starożytnej tradycji często naznaczone zjawiskiem oderwania doświadczenia wiary od doświadczenia kościelnego. Kościół w swej wędrówce napotyka na trudności i potrzebę odnowy duchowej, moralnej, duszpasterskiej. Jednak Duch Święty nie ustaje we wzbudzaniu w ludziach pragnienia Boga, a w Kościele nowej żarliwości, nowych metod i nowych form wyrazu głoszenia Dobrej Nowiny Jezusa Chrystusa.

39. Duch Święty jest duszą Kościoła ewangelizującego. Dlatego też wezwanie do *nowej ewangelizacji*³³ dotyczy nie tyle wymiaru czasowego, jak jeszcze większego otwarcia wszystkich momentów procesu ewangelizacji na odnawiające działanie Ducha Zmartwychwstałego. Z wyzwaniem, jakie nowe czasy stawiają przed Kościołem, może się on zmierzyć przede wszystkim poprzez dynamizm odnowy. Jednocześnie ten właśnie dynamizm jest możliwy tylko poprzez zdecydowane zawierzenie Duchowi Świętemu: «nie ma większej wolności od tej, by pozwolić się prowadzić Duchowi, rezygnując z kalkulowania

---

³² EG 1.17.

³³ Por. EN 2; JAN PAWEŁ II, *Homilia podczas Mszy Świętej w Sanktuarium Krzyża Świętego* (9 czerwca 1979); TENŻE, *Adhortacja apostołska Christifideles laici* (30 grudnia 1988), 34; PAPIESKA RADA DS. KRZEWIENIA NOWEJ EWANGELIZACJI, *Enchiridion della nuova evangelizzazione. Testi del Magistero pontificio e conciliare 1939-2012* (2012); EG 14-18.

i kontrolowania wszystkiego, oraz pozwolić, aby On nas oświecał, prowadził nas, kierował nami i pobudzał nas tak, jak On pragnie. On dobrze wie, czego potrzeba w każdej epoce i w każdym momencie»³⁴.

40. W sposób szczególny duchowość nowej ewangelizacji realizuje się dziś przez *duszpasterskie nawrócenie*, które nakłania Kościół do tego, by spełniał się jako *wyruszający w drogę*, a przez to wpisywał się w dynamikę przenikającą całe Objawienie, i stawiał się w *permanentnym stanie misji*³⁵. Ten misyjny impuls prowadzi również do prawdziwej *reformy struktur* i dynamik wewnątrz Kościoła, aby wszystkie stawały się bardziej misyjne, czyli zdolne do odważnego i twórczego ożywiania zarówno krajobrazu kulturowego i religijnego, jak i osobistego horyzontu każdego człowieka. Każdy ochrzczony, jako «uczeń-misjonarz»³⁶, jest aktywnym podmiotem tej misji Kościoła.

41. Ów nowy etap ewangelizacji dotyczy całego życia Kościoła, a ukonkretnia się zasadniczo w trzech obszarach.

- a. Po pierwsze, w obszarze *duszpasterstwa zwyczajnego*, realizowanego we wspólnotach chrześcijańskich, «które posiadają odpowiednie i solidne struktury kościelne, mają żarliwość wiary i życia, promieniują świadectwem dawanym Ewangelii w swym środowisku i czują się zobowiązane do misji powszechnej»³⁷. «Do tego obszaru należy także zaliczyć wiernych, którzy zachowują żywą i szczerą wiarę katolicką, dając jej wyraz na różny sposób, chociaż nie uczestniczą często w kulcie. Duszpasterstwo to ma na celu wzrost wierzących, tak by coraz lepiej całym swoim życiem odpowiadali na miłość Bożą»³⁸.
- b. Po drugie, w środowiskach «osób ochrzczonych, które jednakże nie żyją zgodnie z wymogami chrztu św., nie przynależą całym sercem do Kościoła i nie doświadczają już pocieszenia płynącego z wiary»³⁹. Wiele osób z tej grupy przeszło drogę chrześcijańskiego wtajemniczenia i wcześniej uczestniczyło w katechezie czy lekcjach religii w szkole, i wobec nich «oprócz tradycyjnych metod duszpasterskich, wciąż

---

³⁴ EG 280.

³⁵ Por. EG 20-33.

³⁶ EG 120; por. też V KONFERENCJA OGÓLNA EPISKOPATÓW AMERYKI ŁACIŃSKIEJ I KARAIBÓW, *Dokument z Aparecidy* (30 maja 2007), 129-346.

³⁷ JAN PAWEŁ II, Encyklika *Redemptoris missio* (7 grudnia 1990), 33.

³⁸ EG 14.

³⁹ EG 14.

zachowujących wartość, Kościół stara się stosować także nowe metody i próbuje również mówić nowym językiem, dostosowanym do różnych kultur świata, i przekazywać prawdę Chrystusa w dialogu i przyjaźni»⁴⁰.

- c. Po trzecie, wobec tych, «którzy nie znają Jezusa Chrystusa lub zawsze Go odrzucali. Wielu z nich, ogarniętych tęsknotą za obliczem Boga, szuka Go w skrytości, również w krajach o starej tradycji chrześcijańskiej. Wszyscy mają prawo przyjąć Ewangelię. Chrześcijanie mają obowiązek głoszenia jej, nie wykluczając nikogo, nie jak ktoś, kto narzuca nowy obowiązek, ale jak ktoś, kto dzieli się radością, ukazuje piękny horyzont, ofiaruje upragnioną ucztę. Kościół rozszerza się nie przez prozelityzm, ale „przez przyciąganie”»⁴¹. Ten spontaniczny poryw misyjny należy wspierać autentycznym *duszpasterstwem pierwszego głoszenia*, które zdolne jest do podejmowania inicjatyw, proponujących w wyraźny sposób Dobrą Nowinę wiary i konkretnie ukazujących moc miłosierdzia, które jest samym sercem Ewangelii, a przez to przyczyniających się do włączenia do wspólnoty Kościoła tych, którzy się nawracają.

Ewangelizacja kultur i inkulturacja wiary

42. By służyć Objawieniu, Kościół jest wezwany do spojrzenia na historię oczami Boga i rozpoznania w niej działania Ducha Świętego, który wiejąc tam, gdzie chce (por. J 3,8), «wzbudza także w powszechnym ludzkim doświadczeniu, mimo jego wielorakich sprzeczności, znaki swojej obecności, które pomagają samym uczniom Chrystusa głębiej rozumieć orędzie, którego są głosicielami»⁴². Dzięki temu Kościół może rozpoznawać *znaki czasów* (por. GS 4) w sercu każdego człowieka i w każdej kulturze, we wszystkim tym, co jest autentycznie ludzkie i co promuje człowieka. «Choć Kościół poddaje je starannemu i wnikliwemu rozeznaniu, aby dostrzegać „prawdziwe znaki obecności lub zamysłów Bożych” (GS 11), uznaje zarazem, że nie tylko sam daje, ale także wiele „otrzymał od historii i ewolucji rodzaju ludzkiego” (GS 44)»⁴³.

---

⁴⁰ BENEDYKT XVI, *Homilia podczas Mszy św. na zakończenie XIII Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów* (28 października 2012).

⁴¹ EG 14; por. też BENEDYKT XVI, *Homilia podczas Mszy św. inaugurującej V Konferencję Ogólną Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów* (13 maja 2007).

⁴² JAN PAWEŁ II, *List apostołski Novo millennio ineunte* (6 stycznia 2001), 56.

⁴³ *Tamże*.

43. Ewangelizować nie oznacza zająć jakieś terytorium, lecz wzbudzić *duchowe procesy* w życiu ludzi tak, aby wiara zapuściła w nich korzenie i nabrała znaczenia. Ewangelizacja kultury wymaga, by dotrzeć do samego jej serca, tam, gdzie mają początek nowe tematy i wzorce, sięgając najgłębszego rdzenia każdego człowieka i całych społeczeństw, by od wewnątrz oświetlić je światłem Ewangelii. «Istnieje nagła potrzeba ewangelizowania kultur, by inkulturować Ewangelię. W krajach o tradycji chrześcijańskiej będzie chodziło o towarzyszenie, troszczenie się i umacnianie istniejącego już bogactwa, natomiast w krajach o innych tradycjach religijnych lub głęboko zsekularyzowanych będzie chodziło o sprzyjanie nowym procesom ewangelizacji kultury, chociaż zakładają projekty na dłuższą miarę»⁴⁴.

44. Relacja pomiędzy Ewangelią a kulturą od zawsze stanowiła wyzwanie w życiu Kościoła. Jego zadaniem jest wiernie strzec depozytu wiary, ale jednocześnie «konieczne jest, aby ta pewna i niezmienna doktryna, której należy okazywać wierność i szacunek, była pogłębiana oraz przedstawiana w sposób odpowiadający wymogom naszych czasów»⁴⁵. W obecnej sytuacji, naznaczonej wyraźnym dystansem między wiarą a kulturą, pilnie należy przemyśleć dzieło ewangelizacji, w oparciu o nowe kategorie i nowy język, który podkreśliłby jego misyjny wymiar.

45. Każda kultura ma swoją specyfikę, ale wiele form wyrazu współczesnej kultury rozpowszechnia się wraz ze zjawiskiem *globalizacji*, wzmocnionej dodatkowo przez środki masowego przekazu i migracje ludzi. «Przemiany społeczne, których byliśmy świadkami w ostatnich dekadach, mają złożone przyczyny, które sięgają korzeniami odległych czasów i głęboko zmieniły postrzeganie naszego świata. Wystarczy pomyśleć o olbrzymich postępach nauki i techniki, o zwiększeniu możliwości życiowych i przestrzeni indywidualnej wolności, o głębokich przemianach w dziedzinie ekonomii, o procesie mieszania się grup etnicznych i kultur w związku ze zjawiskiem masowej migracji oraz o wzrastającej wzajemnej zależności między narodami»⁴⁶.

46. Choć w tym nowym, globalnym scenariuszu, pojawia się wiele rozmaitych szans, nie wolno nie dostrzegać pewnych ambiwalencji, a często wręcz trudności, jakie towarzyszą postępującym przemianom. Obok niepokojących

---

⁴⁴ EG 69.

⁴⁵ JAN XXIII, *Przemówienie na otwarcie Soboru Watykańskiego II* (11 października 1962).

⁴⁶ BENEDYKT XVI, List apostolski *Ubicumque et semper* (21 września 2010).

nierówności społecznych, które nierzadko przeradzają się w alarmujące *ogólnoświatowe napięcia*, dogłębnie zmienia się *horyzont znaczenia* samego ludzkiego istnienia. «W dominującej kulturze pierwsze miejsce zajmuje to, co zewnętrzne, bezpośrednio, widoczne, szybkie, powierzchowne i prowizoryczne»⁴⁷. Centralną rolę pełnią dziś *nauka i technika*, jak gdyby były one w stanie samodzielnie udzielić odpowiedzi na najważniejsze pytania. Na tych założeniach opiera się część procesów kształcenia, co odbywa się kosztem formacji całościowej, uwzględniającej najbardziej autentyczne aspiracje ludzkiego ducha. Dokonuje się prawdziwa *rewolucja antropologiczna*, której konsekwencje dotyczą również doświadczenia religijnego i która stawia przed wspólnotą Kościoła wiele żywotnych pytań.

47. W tworzeniu się takiego kontekstu kulturowego niezaprzeczalnie dużą rolę odgrywają *środki masowego przekazu*, które przeddefiniowały podstawowy układ odniesienia człowieka, znacząco wykraczając poza cele ściśle związane z potrzebami komunikacji. «Nowe technologie nie tylko zmieniają sposób przekazywania informacji, ale powodują wielkie przemiany w kulturze. Powstaje nowy sposób uczenia się i myślenia, dający niewyobrażalne dotąd możliwości nawiązywania stosunków i budowania wspólnoty»⁴⁸. Przemiana dotyka zatem sfery tożsamości i wolności człowieka, jak również zdolności poznawczych i systemów uczenia się; nieuchronnie wpływa na sposób utrzymywania relacji i wreszcie zmienia samo podejście do doświadczenia wiary. Dla Kościoła zatem «rewolucja w dziedzinie środków przekazu i informacji jest wielkim i pasjonującym wyzwaniem, które wymaga świeżej energii i nowej wyobraźni, by przekazywać innym piękno Boga»⁴⁹.

Katecheza w służbie nowej ewangelizacji

48. W kontekście odnowionego głoszenia Ewangelii, w odmienionym scenariuszu współczesnej kultury, Kościół troszczy się, aby w każde jego działanie wpisana była nierozzerwalnie konotacja ewangelizacyjna i misyjna. Ponieważ «działalność misyjna stanowi wzorzec każdego dzieła Kościoła»⁵⁰, konieczne jest, by – w dążeniu do tego, aby każdemu człowiekowi otworzyć

---

⁴⁷ EG 62.

⁴⁸ BENEDYKT XVI, *Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu* (28 lutego 2011).

⁴⁹ FRANCISZEK, *Orędzie na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (24 stycznia 2014).

⁵⁰ EG 15.

osobisty dostęp do spotkania z Chrystusem – również katecheza służyła nowej ewangelizacji i w oparciu o nią dobitnie zwracała uwagę na pewne zasadnicze kwestie. W rozmaitych kościelnych kontekstach można odnaleźć pewne *akcenty* katechezy, które – choć wyrażane odmiennym językiem – są świadectwem wspólnego odczuwania, w którym rozpoznać można działanie Pana.

Katecheza, która «wychodzi na misję»

49. Jezus Zmartwychwstały powierzył Kościołowi jedną misję, która wszakże w praktyce przybiera różnorakie formy, w zależności od ludzi i obszarów, do których się zwraca. *Missio ad gentes* to wzorzec duszpasterskiego działania Kościoła – kieruje się ona do «narodów, grup ludzi, środowisk społeczno-kulturowych, w których Chrystus i Jego Ewangelia nie są znane, albo w których brak wspólnot chrześcijańskich wystarczająco dojrzałych, by mogły wcielać wiarę we własne środowisko i głosić ją innym grupom ludzi»⁵¹. W oparciu o ten wzorzec Kościół jest dziś wezwany do postawienia się w permanentny stan misji w całym świecie i przemiany każdego swego działania w perspektywie misyjnej.

50. W tej odnowionej świadomości swojego powołania Kościół dokonuje również przemyślenia katechizacji jako swego dzieła *misyjnego wychodzenia*. Z tego powodu będzie on chciał poszukiwać głosu prawdy, przebijającego z różnych działań ludzkich, z ufnością, że Bóg tajemnie działa w sercu człowieka, zanim jeszcze dosięgnie go bezpośrednio Ewangelia. W tym sensie Kościół będzie potrafił zbliżyć się do współczesnych nam ludzi, krocząc przy ich boku, gdziekolwiek się znajdują. Katecheza ponadto formuje do misji, towarzysząc chrześcijanom w dojrzwaniu postawy wiary i uświadamiając im, że są *uczniami-misjonarzami*, powołanymi do czynnego uczestnictwa w głoszeniu Ewangelii i uobecnianiu na świecie królestwa Bożego: «Zażyłość Kościoła z Jezusem jest zażyłością „w drodze”, a komunია „w samej swej istocie przyjmuje kształt komunii misyjnej”»⁵².

Katecheza w znaku miłosierdzia

51. Tajemnica wiary chrześcijańskiej znajduje swój wyraz w miłosierdziu, które uwidocznilo się w Jezusie z Nazaretu. Miłosierdzie, ośrodek Objawienia, ujawnia tajemnicę samej Trójcy. Jest ono ideałem życia ewangelicznego,

---

⁵¹ JAN PAWEŁ II, Encyklika *Redemptoris missio* (7 grudnia 1990), 33.

⁵² EG 23; por. też JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici* (30 grudnia 1988), 32.

rzeczywistym kryterium wiarygodności wiary, najgłębszym wątkiem życia Kościoła. Kościół jest wezwany do głoszenia swej pierwszej prawdy, jaką jest miłość Chrystusa⁵³. Coraz lepiej można zrozumieć, że nie ma żadnego głoszenia wiary, jeśli nie jest ono znakiem Bożego miłosierdzia. Praktykowanie miłosierdzia samo w sobie jest autentyczną katechizacją – katechizacją wprowadzaną w czyn, wymownym świadectwem dawanym wierzącym i niewierzącym, przejawem powiązania ortodoksji z ortopraksją: «Nowa ewangelizacja [...] nie może nie posługiwać się językiem miłosierdzia, na który składają się przede wszystkim gesty i postawy, a potem słowa»⁵⁴.

52. Katecheza może być ponadto traktowana jako realizacja dzieła duchowego miłosierdzia «nauczania tych, którzy nie wiedzą». Działanie katechizacyjne bowiem polega na stworzeniu możliwości wyjścia z największej niewiedzy, która uniemożliwia człowiekowi poznanie własnej tożsamości i powołania. I rzeczywiście, w *De catechizandis rudibus*, pierwszym chrześcijańskim dziele pedagogii katechetycznej, św. Augustyn stwierdza, że katecheza staje się sposobnością do «spełnienia najmiłosierniejszego uczynku», okazją do tego, byśmy «słowem Bożym [...] serce tego pokarmu spragnione ukształcili»⁵⁵. Dla świętego biskupa wszelkie działanie katechetyczne jest wspomagane miłosierdziem, jakie Bóg w Chrystusie okazał wobec ludzkiej nędzy. Poza tym, jeśli miłosierdzie jest sednem Objawienia, to musi być także warunkiem głoszenia i stylem jego pedagogii. Katecheza wreszcie ma wychowywać do bycia «miłosiernym jak Ojciec» (Łk 6,36), zarówno poprzez poznawanie i ułatwianie praktykowania *uczynków miłosierdzia* względem duszy i względem ciała, jak i poprzez zachęcanie do poszukiwania nowych dzieł, odpowiadających współczesnym potrzebom.

Katecheza jako «laboratorium» dialogu

53. W szkole cudownego *zbawczego dialogu*, jakim jest Objawienie, Kościół coraz lepiej rozumie siebie jako wezwanego do dialogu z ludźmi swoich czasów. «Kościół powinien nawiązać dialog ze społeczeństwem, w którym żyje.

---

⁵³ Por. FRANCISZEK, Bulla ustanawiająca nadzwyczajny Jubileusz Miłosierdzia *Misericordiae vultus* (11 kwietnia 2015), 12.

⁵⁴ FRANCISZEK, *Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji* (14 października 2013).

⁵⁵ Św. AUGUSTYN, *De catechizandis rudibus*, 1, 14, 22: CCL 46, 146 (PL 40, 327).

Dzięki temu Kościół przybiera postać słowa, orędzia i dialogu⁵⁶. Powołanie to, zakorzenione w tajemnicy Boga, który w Jezusie wchodzi w wewnętrzny dialog z człowiekiem, właśnie z tego dialogu czerpie swą formę, przyjmując jego cechy. To działanie dobrowolne i bezinteresowne, które poruszane jest miłością i nie jest mierzone zasługami rozmówców, nie zobowiązuje, jest działaniem dla wszystkich, bez żadnej różnicy, które rozwija się w sposób stopniowy⁵⁷. W obecnych czasach dialog ten – ze społeczeństwem, z kulturami i nauką, z każdym innym wierzącym – jest szczególnie potrzebny jako cenny wkład na rzecz pokoju⁵⁸.

54. W czasach nowej ewangelizacji Kościół pragnie, aby również katechizacja akcentowała ten *dialogiczny styl*, aby tym łatwiej ukazywać oblicze Syna, który, jak w przypadku spotkania z Samarytanką przy studni, zatrzymuje się, by porozmawiać z każdym człowiekiem i łagodnie doprowadzić go do odkrycia wody żywej (por. J 4,5-42). W tym sensie katecheza kościelna jest autentycznym «laboratorium» dialogu, ponieważ w głębi każdego człowieka napotyka na żywotność i złożoność, na pragnienia i poszukiwania, na ograniczenia, a czasem błędy społeczeństw i kultur współczesnego świata. Również katecheza zatem powinna «podjąć duszpasterski dialog bez relatywizmów, dialog, który nie negocjuje swojej chrześcijańskiej tożsamości, lecz pragnie dotrzeć do serca drugiego człowieka, innych, różnych od nas ludzi, i tam zasiać ziarno Ewangelii»⁵⁹.

---

⁵⁶ PAWEŁ VI, Encyklika *Ecclesiam suam* (6 sierpnia 1964), 65.

⁵⁷ Por. *tamże*, 73-79.

⁵⁸ Por. EG 238-258.

⁵⁹ FRANCISZEK, *Przemówienie do uczestników Międzynarodowego Kongresu Duszpasterstwa Wielkich Miast* (27 listopada 2014).

ROZDZIAŁ II

Tożsamość katechezy

1. NATURA KATECHEZY

55. Katecheza jest aktem natury eklezjalnej, zrodzonym z nakazu misyjnego Pana (por. *Mt 28,19-20*) i zmierzającym do tego, by – jak wskazuje sama jej nazwa¹ – głoszenie Misterium Paschalnego *rozbrzmiewało* nieustannie w sercu każdego człowieka, prowadząc do przemiany jego życia. Jako dynamiczna i złożona rzeczywistość w służbie słowa Bożego towarzyszy ona, wychowuje i formuje w wierze i do wiary, wprowadza do Misterium Paschalnego, oświeca i interpretuje ludzkie życie i historię. Łącząc harmonijnie te cechy, katecheza wyraża bogactwo swojej istoty i wnosi szczególny wkład w duszpasterską misję Kościoła.

56. Katecheza, jako uprzywilejowany etap ewangelizacji, na ogół jest skierowana do osób, które otrzymały już pierwsze głoszenie. Zapoczątkowuje ona w ich sercach procesy wtajemniczenia, wzrostu i dojrzewania w wierze. Niemniej, o ile nadal przydatne jest rozróżnienie takich pojęć jak *preewangelizacja*, *pierwsze głoszenie*, *katecheza* i *stała formacja*, o tyle w obecnym kontekście nie jest już możliwe wyraźne ich rozgraniczenie. Z jednej strony bowiem, ci, którzy dziś proszą o łaskę sakramentów lub już ją otrzymali, często nie mają konkretnego doświadczenia wiary lub nie są w zażyłości z jej siłą i ciepłem; z drugiej strony, formalne głoszenie, ograniczone jedynie do oznajmiania pojęć wiary, nie pozwala zrozumieć samej wiary jako nowej perspektywy życia otwierającej się na oścież dzięki spotkaniu z Panem Jezusem.

Głęboki związek *kerygmatu* i katechezy

57. Ten wymóg, na który Kościół musi obecnie odpowiedzieć, unaocznia potrzebę katechezy, którą w konsekwencji można nazwać *kerygmatyczną*, tj.

---

¹ Grecki czasownik *katechein* znaczy «wybrzmieć», «rozgłosić».

katechezy będącej «pogłębieniem *kerygmy*, która przybiera coraz większą i coraz lepszą postać»². Katechezę nie zawsze można odróżnić od pierwszego głoszenia. Ma ona być przede wszystkim głoszeniem wiary i nie powinna oczekiwać, że zadanie pomocy w odkrywaniu piękna Ewangelii będzie wypełniane przez inne formy działalności Kościoła. Ważne jest, aby właśnie poprzez katechezę każdy mógł odkryć, że warto wierzyć. Wtedy katecheza przestaje być jedynie sposobnością do bardziej harmonijnego wzrostu wiary, lecz przyczynia się do *zrodzenia* wiary jako takiej, pozwala odkryć jej wielkość i wiarygodność. Dlatego przepowiadania nie można uznać po prostu za pierwszy etap wiary, poprzedzający katechezę, ale raczej za konstytutywny wymiar każdej sposobności do katechezy.

58. *Kerygmat* jest «ogniem Ducha udzielającego się pod postacią języków i budzi w nas wiarę w Jezusa Chrystusa, który przez swą śmierć i zmartwychwstanie objawia nam i komunikuje nieskończone miłosierdzie Ojca»³, a zarazem *aktem głoszenia* i samą jego *treścią*, która odsłania i uobecnia Ewangelię⁴. Podmiotem, który działa w *kerygmacie*, jest Pan Jezus objawiający się w świadectwie przepowiadającego. Przeto tym, co dotyka i porusza rozmówcę, staje się życie świadka, który sam doświadczył zbawienia. W Nowym Testamencie istnieją różne sformułowania *kerygmatu*⁵, odpowiadające różnym rozumieniom zbawienia, które na różne sposoby rozbrzmiewa w różnych kulturach i dla różnych ludzi. Tak samo Kościół powinien ucieleśniać *kerygmat* na potrzeby

---

² EG 165.

³ EG 164.

⁴ Na temat pojęcia «Ewangelia»: por. BENEDYKT XVI, *Rozważanie podczas I Kongregacji Generalnej XIII Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów* (8 października 2012): «Ewangelia znaczy: Bóg przerwał milczenie, Bóg przemówił, Bóg istnieje. Ten fakt jako taki jest zbawieniem: Bóg nas zna, Bóg nas kocha, wszedł w historię. Jezus jest Jego Słowem, Bogiem z nami, Bogiem, który okazuje nam swoją miłość, który cierpi z nami aż po śmierć i zmartwychwstanie. On jest samą Ewangelią. Bóg przemówił, już nie jest więcej wielkim Nieznajomym, ale objawił siebie samego i to jest zbawieniem».

⁵ Spośród różnych form *kerygmatu* tytułem przykładu można wskazać następujące: «Jezus jest Synem Bożym, Emmanuelem, Bogiem z nami» (por. *Mt* 1,23); «Bliskie jest królestwo Boże. Nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię» (*Mk* 1,15); «Tak bowiem Bóg umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał, aby każdy, kto w Niego wierzy, nie zginął, ale miał życie wieczne» (*J* 3,16); «Ja przyszedłem po to, aby [owce] miały życie i miały je w obfitości» (*J* 10,10); «[Jezus z Nazaretu] przeszedł świat dobrze czyniąc i uzdrawiając wszystkich» (*Dz* 10,38); «[Jezus, nasz Pan] został wskrzeszony z martwych dla naszego usprawiedliwienia» (*Rz* 4,25); «Panem jest Jezus» (*1 Kor* 12,3); «Chrystus umarł za nasze grzechy» (*1 Kor* 15,3); «[Syn Boży] umiłował mnie i samego siebie wydał za mnie» (*Ga* 2,20).

współczesnych, przyczyniając się i zachęcając do tego, by na ustach katechetów (por. Rz 10,8-10), z pełni serca (por. Mt 12,34), we wzajemnym dynamizmie słuchania i dialogu (por. Łk 24,13-35), rozkwitało wiarygodne *głoszenie*, żywe *wyznanie wiary*, nowe *hymny chrystologiczne*, zwiastujące każdemu dobrą nowinę: «Jezus Chrystus cię kocha, dał swoje życie, aby cię zbawić, a teraz jest żywy u twego boku codziennie, aby cię oświecić, umocnić i wyzwolić»⁶.

59. Z tego centralnego miejsca *kerygmatu* w głoszeniu wynikają również pewne istotne kwestie dla katechezy: «żeby wyrażała [...] zbawczą miłość Boga uprzednią w stosunku do moralnych i religijnych zobowiązań; żeby nie narzucała prawdy i odwoływała się do wolności; żeby miała pewne cechy radości, bodźca, żywotności i harmonijnej pełni nie sprowadzającej przepowiadania do kilku doktryn, czasem bardziej filozoficznych niż ewangelicznych»⁷. Katecheza, jako echo *kerygmatu*, powinna podkreślać takie elementy, jak: charakter propozycji; jakość narracyjna, uczuciowa i egzystencjalna; wymiar świadectwa wiary; nastawienie na relację; wymowa zbawcza. W istocie to wszystko stawia pytania samemu Kościołowi, który jest powołany do tego, by jako pierwszy odkrywał Ewangelię, którą głosi: nowe *głoszenie* Ewangelii wymaga od Kościoła ponownego *wysłuchania* się w Ewangelię wraz z jego rozmówcami.

60. Ponieważ «*kerygma* posiada nieuchronnie treść społeczną»⁸, ważne jest, by społeczny wymiar ewangelizacji znalazł taki wyraz, który pozwoli uchwycić jego otwartość na całe istnienie. Oznacza to, że skuteczność katechezy ujawnia się nie tylko poprzez bezpośrednie głoszenie misterium paschalnego, ale także poprzez ukazywanie wylaniającej się z wiary nowej wizji życia, człowieka, sprawiedliwości, życia społecznego i całego kosmosu, również poprzez realizację konkretnych znaków. Z tego powodu pokazywanie światła, jakim Ewangelia oświetla społeczeństwo, nie jest kolejnym etapem, odrębnym od głoszenia samej wiary. Katecheza jest głoszeniem wiary, które musi obejmować, choćby w załączku, wszystkie wymiary ludzkiego życia.

Katechumenat jako źródło inspiracji dla katechezy

61. Wymóg, by «nie przyjmować jako pewne, że nasi rozmówcy znają pełne tło tego, co mówimy, albo że mogą połączyć nasze słowa z istotnym rdze-

---

⁶ EG 164.

⁷ EG 165.

⁸ EG 177.

niem Ewangelii»⁹, każe nie tylko potwierdzić *kerygmatyczną* naturę katechezy, ale również uznać, że inspiracją dla niej jest katechumenat. Ta dawna praktyka kościelna, przywrócona po Soborze Watykańskim II (por. SC 64-66; CD 14; AG 14), skierowana jest do osób, które się nawróciły, ale nie zostały jeszcze ochrzczone. Ma on zatem wyraźny zamysł misyjny i jawi się jako organiczne, stopniowe wprowadzenie do wiary i chrześcijańskiego życia. I właśnie z racji swojego misyjnego charakteru katechumenat może stanowić inspirację dla katechezy tych, którzy otrzymali już co prawda dar łaski chrzcielnej, ale w istocie nie smakują jeszcze jej bogactwa¹⁰. Można tu mówić o *katechumenalnej inspiracji katechezy, katechumenacie pochrzcielnym* lub *katechezie wtajemniczenia do chrześcijańskiego życia*¹¹. Ta inspiracja nie zapomina, że ochrzczonych «wprowadzono już do Kościoła i że przez chrzest zostali dziećmi Bożymi. Ich nawrócenie opiera się na przyjętym już chrzcie, którego moc powinni następnie rozwinąć»¹².

62. Biorąc pod uwagę adresatów, można wyróżnić trzy propozycje katechumenalne:

- *katechumenat w ścisłym znaczeniu* dla nieochrzczonych – zarówno dla młodych, jak i dla dorosłych oraz dla dzieci w wieku szkolnym i dorastającej młodzieży;
- *katechumenat w sensie analogicznym* dla ochrzczonych, którzy nie ukończyli drogi sakramentów chrześcijańskiego wtajemniczenia;
- *katecheza inspirowana katechumenatem* dla tych, którzy otrzymali sakramenty wtajemniczenia, ale nie zostali jeszcze dostatecznie zewangelizowani lub skatechizowani oraz dla tych, którzy pragną ponownie wstąpić na drogę wiary.

63. Przywrócenie katechumenatu przez Sobór Watykański II dokonało się za sprawą publikacji *Obrzędów chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*. Katechumenat – «kształtowanie życia chrześcijańskiego» (AG 14) jest procesem obejmującym cztery etapy czy też okresy, mającym prowadzić katechumena do pełni spotkania z tajemnicą Chrystusa w życiu wspólnoty, a tym samym uznawany jest za *szczególne miejsce* wtajemniczenia, katechezy i mistagogii. Obrzędy

---

⁹ EG 34.

¹⁰ Takie osoby nazywają się *quasi-katechumenami*: por. CT 44.

¹¹ Por. KKK 1231 i V KONFERENCJA OGÓLNA EPISKOPATÓW AMERYKI ŁACIŃSKIEJ I KARAIBÓW, *Dokument z Aparecidy* (30 maja 2007), 286-288.

¹² OCWD 295.

przejścia¹³ z jednego etapu do drugiego uwidaczniają stopniowość drogi formacji katechumena:

- w *prekatechumenacie* ma miejsce pierwsza ewangelizacja w zakresie nawrócenia i głoszony jest *kerygmat* pierwszego przepowiadania;
- okres właściwego *katechumenatu* przeznaczony jest na całościową katechezę; rozpoczyna się on *obrzędem przyjęcia*, w czasie którego może mieć miejsce „wręczenie Ewangelii”¹⁴;
- okres *oczyszczenia i oświecenia*, tj. intensywniejszego przygotowania do sakramentów wtajemniczenia; w tym okresie, rozpoczynającym się *obrzędem wybrania, czyli wpisaniem imienia*, następuje „przekazanie Symbolu wiary” i „przekazanie Modlitwy Pańskiej”¹⁵;
- *udzielenia sakramentu chrztu w czasie Wigilii Paschalnej* rozpoczyna okres *mistagogii*, charakteryzujący się coraz głębszym doświadczaniem tajemnicy wiary i udziałem w życiu wspólnoty¹⁶.

64. *Katechumenalna inspiracja katechezy* nie oznacza ślepego naśladowania katechumenatu, lecz przyjęcie właściwego mu stylu i dynamizmu formacyjnego, w odpowiedzi na «konieczności odnowy mistagogicznej, która mogłaby przyjąć różne formy zgodnie z rozeznaniem wszystkich wspólnot wychowawczych»¹⁷. Dla katechumenatu czymś naturalnym jest ton misyjny, który w katechezie z czasem uległ osłabieniu. Warto przypomnieć filary katechumenatu, które po niezbędnym rozeznaniu, należy dzisiaj uwzględnić, dowartościować i aktualizować odważnie i twórczo, w dążeniu do rzeczywistej inkulturacji. Te filary to:

- a. *charakter paschalny*: w katechumenacie wszystko jest ukierunkowane na tajemnicę Męki, Śmierci i Zmartwychwstania Chrystusa. Katecheza w sposób egzystencjalnie rozumiały przekazuje istotę wiary, prowadząc każdego do spotkania ze Zmartwychwstałym i pomagając

---

¹³ OCWD 6: «Istnieją zatem trzy stopnie, etapy lub bramy, które we wtajemniczeniu chrześcijańskim należy uważać za szczególnie ważne i doniosłe. Tym trzem stopniom odpowiadają trzy obrzędy liturgiczne. Pierwszy to *obrzęd przyjęcia do katechumenatu*, drugi – *wybranie kandydatów do chrztu*, trzeci – *sprawowanie sakramentów*».

¹⁴ Ta faza obejmuje liturgię słowa Bożego, egzorcyzmy, błogosławieństwa i inne obrzędy. Por. OCWD 68-132.

¹⁵ Obok wspomnianych przekazów w tym okresie katechumen przeżywa skrutinia i inne obrzędy przygotowujące bezpośrednio do przyjęcia sakramentów. Por. OCWD 133-207.

¹⁶ Por. OCWD 208-239.

¹⁷ EG 166.

w odczytywaniu i przeżywaniu najbardziej intensywnych momentów własnego życia jako etapów Paschy;

- b. *charakter wtajemniczący*: katechumenat jest wtajemniczeniem w wiarę, prowadzącym katechumenów do odkrycia tajemnicy Chrystusa i Kościoła. Katecheza wprowadza w życie chrześcijańskie we wszystkich jego wymiarach, wspierając każdego w podjęciu we wspólnocie osobistej drogi odpowiedzi Bogu, który go szukał;
- c. *charakter liturgiczny, obrzędowy i symboliczny*: katechumenat jest prześląknięty symbolami, obrzędami i ceremoniami, poruszającymi zmysły i uczucia. «Posługiwanie się wymownymi symbolami» i «dowartościowanie liturgicznych znaków»¹⁸ w katechezie sprawia, że może ona odpowiedzieć na potrzeby współczesnego człowieka, który zazwyczaj ceni jedynie takie doświadczenia, które dotyczą jego cielesności i uczuciowości;
- d. *charakter wspólnotowy*: katechumenat jest procesem realizującym się w konkretnej wspólnocie, która doświadcza Bożego daru komunii, a tym samym jest świadoma swojej odpowiedzialności za głoszenie wiary. W katechezie zainspirowanej katechumenatem charyzmaty i posługi (katechetów, odpowiedzialnych za liturgię i dzieła miłosierdzia, za grupy kościelne, a także wyświęconych szafarzy...) dopełniają się wzajemnie, ukazując, że łonem, które odnawia wiarę, jest cała wspólnota;
- e. *nieustanne nawracanie i świadectwo*: katechumenat jako całość jest po-myślany jako droga nawrócenia i stopniowego oczyszczania, wzbogacona przez obrzędy związane z przyswojeniem nowego stylu życia i myślenia. Katecheza, świadoma, że nawrócenie nigdy nie jest w pełni dokonane, lecz trwa przez całe życie, uczy postrzegać siebie jako grzesznika, który otrzymał przebaczenie, a zarazem wykorzystując bogate dziedzictwo Kościoła, wytycza stosowne ścieżki pokuty i formacji, sprzyjające nawróceniu serca i umysłu na nowy styl życia, widoczny także z zewnątrz;
- f. *stopniowość doświadczenia formacyjnego*¹⁹: katechumenat to proces dynamiczny, obejmujący etapy następujące po sobie stopniowo i progresywnie. Taka ewolucja wpisuje się w samą biografię człowieka, który

---

¹⁸ EG 166.

¹⁹ EG 166. Por. także OCWD 4-6.

z czasem rozwija się i dojrzewa. Kościół cierpliwie towarzyszy swoim dzieciom w poszanowaniu rzeczywistego tempa ich dojrzwania, tą dbałością dając wyraz swojemu macierzyństwu.

65. W ujęciu *kerygmatycznym* i misyjnym katecheza wymaga realizacji pedagogii wtajemniczenia zainspirowanej drogą katechumenalną tak, by z duszpasterską mądrością odpowiadać na mnogość sytuacji. Innymi słowy, zgodnie ze znaczeniem wypracowanym w różnych Kościołach, *katecheza wprowadza do chrześcijańskiego życia*. Jest to droga pedagogii proponowana we wspólnocie eklezjalnej, która prowadzi wierzącego do osobistego spotkania z Jezusem Chrystusem poprzez słowo Boże, liturgię i dzieła miłosierdzia, łącząc wszystkie wymiary osoby tak, by wzrastała w wierze i była świadkiem nowego życia w świecie.

2. KATECHEZA W PROCESIE EWANGELIZACJI

Pierwsze głoszenie a katechizacja

66. Przez pierwsze głoszenie Kościół przepowiada Ewangelię i prowadzi do nawrócenia. W zwykłej praktyce duszpasterskiej ten moment procesu ewangelizacyjnego odgrywa podstawową rolę. W misji *ad gentes* realizuje się ono w okresie zwanym prekatechumenatem. Na obecnym etapie nowej ewangelizacji mówi się raczej, jak już powiedziano, o katechezie *kerygmatycznej*.

67. W kontekście misji *ad gentes* pierwsze głoszenie należy zasadniczo rozumieć w sensie chronologicznym. W istocie, «od samego Zesłania Ducha Świętego Kościół przyjął jako pierwszorzędną zasadę działania, otrzymaną od Założyciela, objawianie Jezusa Chrystusa i Jego Ewangelii tym, którzy ich nie znali». Realizuje on pierwsze przepowiadanie w «rozmaity sposób, który niekiedy zwie się „pre-ewangelizacją”. Po prawdzie jest to już ewangelizacja, chociaż jeszcze początkująca i niepełna»²⁰. Katecheza rozwija ten początkowy moment i prowadzi go do dojrzałości. Tym samym pierwsze orędzie i katecheza, choć odrębne, wzajemnie się dopełniają.

68. W wielu kontekstach kościelnych to pierwsze głoszenie ma również inne znaczenie. «Gdy mówimy, że to orędzie jest «pierwsze», nie oznacza to,

---

²⁰ EN 51.

że jest na początku, a potem się o nim zapomina, albo zastępuje się je innymi treściami, które je przewyższają. Jest pierwszym w sensie jakościowym, ponieważ jest *głównym* orędziem, tym, do którego trzeba stale powracać i słuchać na różne sposoby i które trzeba stale głosić podczas katechezy w tej czy innej formie, na wszystkich jej etapach i chwilach»²¹. Pierwsze głoszenie – zadanie każdego chrześcijanina – opiera się na owym *idźcie* (Mk 16,15; Mt 28,19), które Jezus wypowiedział do swoich uczniów i nakazuje wyjść, spieszyć, towarzyszyć, stać się prawdziwym misjonarzem. Nie można go zatem sprowadzić do nauczania, jest bowiem przede wszystkim dzieleniem życia, które pochodzi od Boga i przekazywaniem radości ze spotkania z Panem. «U początku bycia chrześcijaninem nie ma decyzji etycznej czy jakiejś wielkiej idei, jest natomiast spotkanie z wydarzeniem, z Osobą, która nadaje życiu nową perspektywę, a tym samym decydujące ukierunkowanie»²².

Katecheza chrześcijańskiego wtajemniczenia

69. Katecheza chrześcijańskiego wtajemniczenia łączy działanie *misyjne*, które wzywa do wiary, z działaniem *duszpasterskim*, które nieprzerwanie ją zasila. Katecheza stanowi integralną część chrześcijańskiego wtajemniczenia i jest ściśle powiązana z sakramentami wtajemniczenia, zwłaszcza z chrztem. «Ogniwnem łączącym katechezę z chrztem jest wyznanie wiary, które jest równocześnie wewnętrznym elementem tego sakramentu i celem katechezy»²³. «Polecenie udzielania chrztu, a więc posłanie sakramentalne, jest zawarte w nakazie głoszenia Ewangelii»²⁴; nie można zatem oddzielić posłania sakramentalnego od procesu ewangelizacji. W istocie, obrzędowa droga chrześcijańskiego wtajemniczenia jest pełną formą nauczania, która nie tylko realizuje się w Kościele, ale go stanowi. W chrześcijańskim wtajemniczeniu nie ogranicza się do głoszenia Ewangelii, lecz wciela się ją w życie.

70. Sakramenty chrześcijańskiego wtajemniczenia stanowią jedność, ponieważ «kładą fundamenty życia chrześcijańskiego: wierni odrodzeni przez chrzest, zostają umocnieni przez sakrament bierzmowania, a w Eucharystii otrzymują pokarm życia wiecznego»²⁵. Należy bowiem przypomnieć, że «je-

---

²¹ EG 164.

²² BENEDYKT XVI, Encyklika *Deus caritas est* (25 grudnia 2005), 1.

²³ DOK 66.

²⁴ KKK 1122.

²⁵ KOMPENDIUM KATECHIZMU KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO, 251.

steśmy ochrzczeni i bierzmowani jako przyporządkowani do Eucharystii. Z tego faktu wynika zadanie, by w praktyce duszpasterskiej dążyć do bardziej zintegrowanego rozumienia przebiegu chrześcijańskiego wtajemniczenia»²⁶. Trzeba zwrócić uwagę na teologiczny porządek sakramentów – chrzest, bierzmowanie, Eucharystia – by «zweryfikować, jaka praktyka może w rzeczywistości lepiej dopomóc wiernym, by postawić sakrament Eucharystii w centrum, jako rzeczywistość, do której cała inicjacja chrześcijańska zmierza»²⁷. Pożądane jest, by wówczas, gdy przeprowadza się eksperymenty, nie były one jednostkowym przypadkiem, lecz owocem namysłu całej Konferencji Episkopatu, która potwierdzi decyzje dotyczące działania na całym podlegającym jej obszarze.

71. Katecheza chrześcijańskiego wtajemniczenia jest *podstawową, istotną, organiczną, systematyczną i integralną formacją* do wiary:

- a. *podstawową i istotną*, jako początkowe pogłębienie kerygmatu, wyjaśniające podstawowe tajemnice wiary i wartości ewangeliczne. «Katecheza zapewnia fundamenty duchowej budowli chrześcijanina, ożywia korzenie jego wiary, uzdalniając go do przyjęcia następnego trwałego pokarmu w zwyczajnym życiu wspólnoty chrześcijańskiej»²⁸;
- b. *organiczną*, jako spójna i wewnętrznie uporządkowana; *systematyczną*, czyli nie improwizowaną lub okazjonalną. Organiczne i systematyczne przedstawienie tajemnicy chrześcijaństwa odróżnia katechezę od innych form głoszenia słowa Bożego;
- c. *integralną*, jako nauka otwarta na wszystkie aspekty chrześcijańskiego życia. Katecheza stopniowo sprzyja interioryzacji i integracji tych aspektów, prowadząc do przemiany starego człowieka i ukształtowania chrześcijańskiej mentalności.

72. Te cechy katechezy wtajemniczającej wyrażone są w sposób wzorcowy w *syntezach* wiary wypracowanych już w Piśmie (jak triada wiary, nadziei i miłości), a potem przez Tradycję (wiara wyznawana, celebrowana, przeżywana i przemodlona). Te syntezy pozwalają harmonijnie rozumieć życie i historię, ponieważ nie są wykładem jakichś interesujących, lecz zawsze częściowych poglądów teologicznych, lecz głoszą wiarę Kościoła jako taką.

---

²⁶ BENEDYKT XVI, Adhortacja apostolska *Sacramentum caritatis* (22 lutego 2007), 17.

²⁷ *Tamże*, 18.

²⁸ DOK 67

Katecheza i stała formacja do chrześcijańskiego życia

73. Katecheza służy odpowiedzi wiary człowieka wierzącego, czyniąc go zdolnym do życia po chrześcijańsku w stanie nawrócenia. Zasadniczo chodzi o to, by wspierać interioryzację chrześcijańskiego przesłania za pośrednictwem owego katechetycznego dynamizmu, który w ramach pewnej progresji potrafi połączyć słuchanie, rozeznanie i oczyszczenie. Takie działanie katechetyczne nie ogranicza się do pojedynczego wierzącego, lecz zwraca się do całej chrześcijańskiej wspólnoty, wspierając misyjne zaangażowanie w ewangelizację. Katecheza zachęca także do wprowadzania jednostek i wspólnoty do kontekstu społeczno-kulturalnego, pomagając w chrześcijańskim odczytywaniu historii i sprzyjając społecznemu zaangażowaniu chrześcijan.

74. Służąc ustawicznemu kształceniu do wiary, katecheza pozostaje w relacji z różnymi wymiarami chrześcijańskiego życia.

- a. *Katecheza i Pismo Święte*: Pismo Święte jest konieczne dla postępu w wierze; jego centralna rola w katechezie pozwala w sposób żywotny przekazywać historię zbawienia i «zachęcać do poznawania postaci, zdarzeń i podstawowych wypowiedzi świętego tekstu»²⁹.
- b. *Katecheza, liturgia i sakramenty*: katecheza jest ukierunkowana na sprawowanie liturgii. Konieczna jest zarówno katecheza przygotowująca do sakramentów, jak i katecheza mistagogiczna, pomagająca w zrozumieniu i głębszym doświadczaniu liturgii.
- c. *Katecheza, uczynki miłosierdzia i świadectwo*: podczas gdy katecheza, jako echo Ewangelii, formuje do miłości, uczynki miłosierdzia stanowią integralną część głoszenia katechezy. Miłość jest nie tylko oznaką przyjęcia Ewangelii, ale także szczególną drogą dostępu do Ewangelii: «kto miłuje, narodził się z Boga i zna Boga» (1 J 4,7).

3. CELE KATECHEZY

75. W centrum każdego procesu katechezy jest żywe spotkanie z Chrystusem. «Ostatecznym celem katechezy jest doprowadzić kogoś nie tylko do spotkania z Jezusem Chrystusem, ale do zjednoczenia, a nawet głębokiej z Nim

---

²⁹ BENEDYKT XVI, Posynodalna adhortacja apostolska *Verbum Domini* (30 września 2010), 74. Godne uwagi są wszystkie inicjatywy podkreślające duszpasterski prymat Pisma Świętego, takie jak *Niedziela Słowa Bożego*: por. FRANCISZEK, List apostolski *Aperuit illis* (30 września 2019).

zażyłości. Bo tylko On sam może prowadzić do miłości Ojca w Duchu Świętym i do uczestnictwa w życiu Trójcy Świętej»³⁰. Zjednoczenie z Chrystusem jest centrum chrześcijańskiego życia i, w konsekwencji, centrum katechizacji. Katecheza ma na celu formowanie osób, które będą coraz bardziej poznawać Jezusa Chrystusa i Jego zbawczą Ewangelię; które będą przeżywać głębokie spotkanie z Nim i wybiorą Jego styl życia, a nawet Jego uczucia (por. *Flp* 2,5), starając się w swojej konkretnej sytuacji życiowej realizować posłanie Chrystusa, czyli głosić królestwo Boże.

76. Spotkanie z Chrystusem angażuje osobę jako całość: serce, umysł i zmysły. Dotyczy nie tylko umysłu, ale także ciała, a przede wszystkim serca. Pod tym względem katecheza, pomagając w uwewnętrznieniu wiary, a tym samym, wnosząc niezastąpiony wkład w spotkanie z Chrystusem, nie jest osamotniona w dążeniu do tego celu. Współpracuje w tym zakresie z życiem wiary w innych jego wymiarach: w doświadczeniu liturgiczno-sakramentalnym, w relacjach uczuciowych, w życiu wspólnotowym i w służbie braciom dokonuje się bowiem coś istotnego dla *narodzenia nowego człowieka* (por. *Ef* 4,24) i osobistej *przemiany* duchowej (por. *Rz* 12,2).

77. Katecheza pozwala dojrzeć pierwotnemu nawróceniu i pomaga chrześcijanom nadać pełny sens własnemu istnieniu, kształtując zgodną z Ewangelią *mentalność wiary*³¹, która stopniowo pozwala czuć, myśleć i postępować jak Chrystus. W tej drodze, w której decydującą rolę odgrywa człowiek z jego osobowością, zdolność do przyjmowania Ewangelii jest współmierna do sytuacji egzystencjalnej i etapu rozwoju, na którym znajduje się dana osoba³². Należy ponownie podkreślić, że *«katechizację dorosłych – jako skierowaną do osób, zdolnych do przylgnięcia i prawdziwie odpowiedzialnego zaangażowania – należy uznać za docelową formę katechezy, ku której skierowane są w pewien sposób – zawsze również konieczne – wszystkie pozostałe formy. Wynika z tego, że katecheza innych grup wiekowych powinna mieć ją jako punkt odniesienia»*³³.

78. Zjednoczenie z Chrystusem pociąga za sobą wyznanie wiary w Jednego Boga: Ojca, Syna i Ducha Świętego. «Wyznanie wiary, ściśle związane

---

³⁰ CT 5.

³¹ EN 44 podaje, że katecheza ma «kształtować obyczaje chrześcijańskie».

³² Na temat osobistego przyjęcia wiary, por. nr 396 niniejszego *Dyrektorium*.

³³ DOK 59; por. także KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA, *Ogólna Instrukcja Katechetyczna* (11 kwietnia 1971), 20 i CT 43.

z chrztem, ma charakter wybitnie trynitarny. Kościół chrzci „w imię Ojca, i Syna, i Ducha Świętego” (Mt 28,19), Boga Trójjedynego, któremu chrześcijanin powierza swoje życie. [...] Jest ważne, by katecheza umiała dobrze połączyć chrystologiczne wyznanie wiary: „Panem jest Jezus”, z wyznaniem trynitarnym: „Wierzę w Ojca, w Syna i w Ducha Świętego”, ponieważ są to dwa sposoby wyrażenia tej samej wiary chrześcijańskiej. Ten, kto za pośrednictwem *pierwszego głoszenia* nawraca się do Jezusa Chrystusa i uznaje Go za Pana, zapoczątkowuje proces wspomagany przez katechezę, który prowadzi w sposób konieczny do bezpośredniego wyznania Trójcy Świętej»³⁴. Takie wyznanie jest z pewnością osobistym aktem jednostki, ale osiąga swoją pełnię jedynie wtedy, gdy dokonuje się w Kościele.

4. ZADANIA KATECHEZY

79. Aby osiągnąć swój cel, katecheza realizuje pewne wzajemnie powiązane zadania, zainspirowane tym, w jaki sposób Jezus formował swoich uczniów: *zapoznawał* ich z tajemnicami Królestwa, uczył *modlitwy*, proponował *ewangeliczne postawy*, wtajemniczał uczniów w życie w *zjednoczeniu* z Nim i między sobą oraz w *posłaniu*. Ta Jezusowa pedagogika ukształtowała potem życie wspólnoty chrześcijańskiej: «Trwali oni *w nauce* Apostołów i we *wspólnocie*, w *łamaniu chleba* i w *modlitwach*» (Dz 2,42). W istocie, wiarę trzeba poznawać, celebrować, przeżywać i przeobrażać w modlitwę. Aby formować do integralnego chrześcijańskiego życia, katecheza realizuje zatem następujące zadania: prowadzi do poznania wiary; wtajemnicza w sprawowanie Misterium; formuje do życia w Chrystusie; uczy modlitwy i wprowadza do życia we wspólnocie.

Prowadzić do poznania wiary

80. Katecheza ma za zadanie ułatwiać poznawanie i zgłębianie chrześcijańskiego orędzia. W ten sposób pomaga poznawać prawdę chrześcijańskiej wiary, wprowadza w poznanie Pisma Świętego i żywej Tradycji Kościoła, wspiera poznanie *Credo* (*Symbolu wiary*) i tworzenie spójnej wizji doktrynalnej, na której można się w życiu oprzeć. Ważne jest, by nie lekceważyć tego poznawczego wymiaru wiary i troszczyć się o umacnianie go w procesie formowania integralnej chrześcijańskiej dojrzałości. Porażką byłaby bowiem kate-

---

³⁴ DOK 82.

cheza przeciwstawiająca treści doświadczeniu wiary. Bez doświadczenia wiary zostalibyśmy pozbawieni prawdziwego spotkania z Bogiem i z braćmi, zaś brak treści uniemożliwiłby dojrzewanie w wierze, która pozwala wprowadzić w istotę Kościoła i przeżywać spotkanie oraz wymianę myśli z innymi.

Wtajemniczyć w sprawowanie Misterium

81. Katecheza ma nie tylko ułatwiać żywe poznanie tajemnicy Chrystusa, ale także wspierać rozumienie i doświadczenie sprawowania liturgii. Spełniając to zadanie, katecheza pomaga zrozumieć doniosłość liturgii w życiu Kościoła, wprowadza do poznania sakramentów i życia sakramentalnego, szczególnie do sakramentu Eucharystii, który jest źródłem i szczytem życia i misji Kościoła. Sprawowane w liturgii sakramenty są szczególnym środkiem, który w pełni jednoczy z Tym, którego głosi Kościół.

82. Ponadto katecheza uczy postaw, jakich wymaga sprawowanie liturgii w Kościele: radości z powodu jej uroczystego charakteru, poczucia wspólnotowości, uważnego słuchania słowa Bożego, pełnej ufności modlitwy, uwielbienia i dziękczynienia, wrażliwości na symbole i znaki. Poprzez świadome i aktywne uczestnictwo w liturgii katecheza uczy rozumieć rok liturgiczny, który jest prawdziwym nauczycielem wiary i ukazuje znaczenie niedzieli – Dnia Pańskiego i dnia chrześcijańskiej wspólnoty. Katecheza pomaga również docenić formy wyrazu wiary właściwe ludowej pobożności.

Formować do życia w Chrystusie

83. Katecheza ma za zadanie sprawiać, by w sercu każdego chrześcijanina wybrzmiało wezwanie do życia nowym życiem, stosownym do godności dziecka Bożego otrzymanej przez chrzest i do życia Zmartwychwstałego, które przekazywane jest w sakramentach. To zadanie polega na ukazywaniu, że najszczytniejsze powołanie do świętości (por. LG 40)³⁵ wymaga odpowiedzi w postaci dziecięctwa, zdolnego sprowadzić każdą sytuację na drogę prawdy i szczęścia, jaką jest Chrystus. W tym sensie katecheza uczy naśladowania Pana Jezusa zgodnie z poleceniami, które sformułował w postaci *Błogosławieństw* (Mt 5,1-12), a unaoczniał swoim życiem. «Jezus wyjaśnił z całą prostotą, co to

---

³⁵ Na temat powołania do świętości we współczesnym świecie zob.: FRANCISZEK, Adhortacja apostołska *Gaudete et exsultate* (19 marca 2018).

znaczy być świętymi, a uczynił to, kiedy zostawił nam błogosławieństwa (por. Mt 5,3-12; Łk 6, 20-23). Są one jakby dowodem tożsamości chrześcijanina»³⁶.

84. Podobnie katechetyczne zadanie kształtowania do dobrego ewangelicznego życia niesie ze sobą chrześcijańskie kształtowanie sumienia, aby wierzący, wsłuchując się w wolę Ojca, prowadzony przez Ducha i zgodnie z prawem Chrystusa (por. Ga 6,2), w każdych okolicznościach potrafił rozeznawać, co jest złem, którego należy unikać, a co pożądanym dobrem, i wcielał je w życie poprzez czynną miłość. Dlatego należy uczyć, jak z przykazania miłości rozwiniętego w *Dekalogu* (por. Wj 20,1-17; Pwt 5,6-21) oraz z ludzkich i chrześcijańskich cnót czerpać wskazania co do postępowania godnego chrześcijanina w różnych sferach życia. Nie zapominając, że Pan przyszedł, by dać nam życie w obfitości (por. J 10,10), katecheza powinna wskazywać «pożądane dobro, propozycję życia, dojrzałości, realizacji, owocności», aby odbierano wierzących jako «radosnych zwiastunów wzniosłych propozycji, kustoszy dobra i piękna, jaśniejących w życiu wiernym Ewangelii»³⁷.

85. Ponadto należy mieć na uwadze, że odpowiedź na powszechne chrześcijańskie powołanie urzeczywistnia się w sposób wcielony, ponieważ każde dziecko Boże ma za zadanie odkrywać swoją rolę w planie zbawienia – według miary swojej wolności, słuchając Boga i rozpoznając otrzymane od Niego charyzmaty. Wychowanie moralne realizuje się zatem w katechezie zawsze na *tle powołania*, w samym życiu widząc pierwsze i podstawowe powołanie. Każda forma katechezy powinna dążyć do ukazania godności chrześcijańskiego powołania, towarzysząc w rozeznaniu szczególnego powołania życiowego i umacniając na wybranej drodze życia. Rolą katechizacji jest ukazywanie, że wiara, przekładająca się na życie zaangażowane w miłość wzorem Chrystusa, jest drogą, która sprzyja budowaniu królestwa Bożego w świecie i pozwala mieć nadzieję na spełnienie obietnicy wiecznego szczęścia.

Uczyć modlitwy

86. Modlitwa jest przede wszystkim darem Bożym; w istocie w każdym ochrzczonym «sam Duch przyczynia się za nami w błaganiach, których nie można wyrazić słowami» (Rz 8,26). Katecheza ma za zadanie uczyć modlitwy i w modlitwie, rozwijając kontemplacyjny wymiar chrześcijańskiego doświad-

---

³⁶ Tamże, 63.

³⁷ EG 168.

czenia. Należy uczyć modlić się z Jezusem Chrystusem i *jak On*: „Nauczyć modlić się z Jezusem to znaczy modlić się z tymi samymi uczuciami, z jakimi On zwracał się do Ojca: adoracja, uwielbienie, dziękczynienie, synowskie zaufanie, prośba, podziw dla Jego chwały. Te uczucia odzwierciedlają się w modlitwie *Ojcie nasz*, której Jezus nauczył uczniów i która jest wzorem wszelkiej modlitwy chrześcijańskiej. [...] Kiedy katecheza jest przeniknięta klimatem modlitwy, wtedy praktykowanie całego życia chrześcijańskiego osiąga swoją głębię»³⁸.

87. To zadanie wymaga nauczania zarówno modlitwy osobistej, jak i liturgicznej i wspólnotowej, począwszy od *stałych form modlitwy*: błogosławieństwa i adoracji, prośby, wstawiennictwa, dziękczynienia i uwielbienia³⁹. Istnieją pewne wytyczone ścieżki pozwalające osiągnąć te cele: modlitewne czytanie Pisma Świętego, w szczególności w ramach liturgii godzin i *lectio divina*; modlitwa serca zwana *modlitwą Jezusową*⁴⁰, oddawanie czci Najświętszej Maryi Pannie poprzez takie pobożne praktyki jak modlitwa różańcowa, suplikacje, procesje itp.

Wprowadzać do życia wspólnotowego

88. Wiarę wyznaje się, celebruje, wyraża i przeżywa przede wszystkim we wspólnocie: „Wymiar wspólnotowy nie jest tylko «ramką», «otoczką», lecz jest integralną częścią życia chrześcijańskiego, świadectwa i ewangelizacji»⁴¹. Wyraża się on dobrze w klasycznej zasadzie: «*Idem velle atque idem nolle* [9] – chcieć tego samego i wspólnie to samo odrzucać, to właśnie starożytni uznali za prawdziwą treść miłości: stać się podobnym jedno do drugiego, co prowadzi do wspólnoty pragnień i myśli»⁴². Umożliwia to pielęgnowanie *duchowości komunii*. Dzięki niej jest się zdolnym dostrzec światło Trójcy Świętej także w obliczu brata, odczuwając go w głębokiej jedności z mistycznym Ciałem jako część siebie; dzieląc jego radości i cierpienia, by wyczuwać jego pragnienia;

---

³⁸ DOK 85.

³⁹ Por. KKK 2626-2649.

⁴⁰ KKK 435: «Wschodnia modlitwa serca nazywana „modlitwą Jezusową” mówi: „Panie, Jezu Chryste, Synu Boga żywego, zmiłuj się nade mną, grzesznikiem”. Słowa wypowiedziane ustami stopniowo są przyswajane przez rozum, by wreszcie wnikać do serca i stworzyć *serce rozumiejące*, jednocząc i integrując wewnątrz człowieka.

⁴¹ FRANCISZEK, *Audienca generalna* (15 stycznia 2014).

⁴² BENEDIKT XVI, Encyklika *Deus caritas est* (25 grudnia 2005), 17.

troszcząc się o zaspokojenie jego potrzeb; dając mu prawdziwą i głęboką przyjaźń. Dostrzeganie w drugim przede wszystkim tego, co pozytywne, traktowanie go jako daru Bożego, pomaga odeprzeć egoistyczne pokusy, z których rodzi się współzawodnictwo, karierowiczostwo, nieufność i zawiść.

89. Co się tyczy formacji do życia wspólnotowego, katecheza ma zatem za zadanie rozwijać poczucie *przynależności* do Kościoła; uczyć poczucia *jedności* w Kościele, prowadząc do przyjęcia Magisterium, jedności z pasterzami i braterskiego dialogu; formować do poczucia *współodpowiedzialności* za Kościół, by jego członkowie aktywnie uczestniczyli w budowaniu wspólnoty i jako uczniowie-misjonarze przyczyniali się do jego rozwoju.

5. ŹRÓDŁA KATECHEZY

90. Źródła, z jakich czerpie katecheza, należy rozważać we wzajemnym powiązaniu: jedno odsyła do drugiego, zaś wszystkie sprowadzają się do słowa Bożego, którego są wyrazem. W zależności od tego, do kogo jest skierowana i od kontekstów katecheza może uwydatnić jedno ze źródeł względem innych. Powinna to czynić w sposób wyważony, unikając katechizowania jednostronnego (np. wyłącznie biblijnego, wyłącznie liturgicznego lub wyłącznie odwołującego się do doświadczenia). Najważniejszym ze źródeł jest oczywiście Pismo Święte z racji jego szczególnej relacji do słowa Bożego. W pewnym sensie źródła mogą być również *drogami* katechezy.

Słowo Boże w Piśmie Świętym i w świętej Tradycji

91. Katecheza czerpie swoją treść ze słowa Bożego, które jest jej głównym źródłem. Dlatego «jest rzeczą fundamentalną, aby objawione Słowo inspirowało radykalnie katechezę i wszystkie wysiłki podejmowane w celu przekazania wiary»⁴³. Natchnione przez Boga Pismo Święte bardziej niż jakiegokolwiek inne słowo sięga do głębi ludzkiej duszy. Słowo Boże nie ogranicza się do Pisma Świętego, ponieważ jest rzeczywistością żywą, działającą, skuteczną (por. *Iz* 55,10-11; *Hbr* 4,12-13). Bóg mówi i Jego Słowo przejawia się w stworzeniu (por. *Rdz* 1,3 ss.; *Ps* 33,6.9; *Mdr* 9,1) i w historii. W dniach ostatecznych «przemówił do nas przez Syna» (*Hbr* 1,2). Jednorodzony Syn Boży jest ostatecznym Słowem Boga, które na początku było u Boga, było Bogiem, panowało nad

---

⁴³ EG 175.

stworzeniem (por. *J* 1,1nn) i stało się ciałem (por. *J* 1,14), rodząc się z niewiasty (por. *Ga* 4,4) mocą Ducha Świętego (por. *Łk* 1,35), by zamieszkać między nami (por. *J* 1,14). Wracając do Ojca (por. *Dz* 1,9), zabiera ze sobą odkupione przez siebie stworzenie, które w Nim i przez Niego zostało stworzone (por. *Kol* 1,18-20).

92. Kościół przeżywa swoje posłannictwo w oczekiwaniu na eschatologiczne ukazanie się Pana. «Nie jest to nigdy bierne oczekiwanie, lecz misyjna potrzeba głoszenia słowa Bożego, które uzdrawia i odkupia każdego człowieka: również dzisiaj zmartwychwstały Jezus mówi do nas: „Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu” (*Mk* 16,15)»⁴⁴. W istocie, «wiara rodzi się z tego, co się słyszy, tym zaś, co się słyszy, jest słowo Chrystusa» (*Rz* 10,17). Poprzez przepowiadanie i katechezę sam Duch Święty naucza, prowadząc do żywego i owocnego spotkania ze słowem Bożym (por. *Hbr* 4,12). W Tradycji istotną rolę odgrywają myśl i pisma ojców Kościoła. Życie i dorobek ojców, będący wyrazem doświadczenia z przeszłości i dynamicznej ciągłości pomiędzy głoszeniem pierwszych uczniów i naszym⁴⁵, powinny znaleźć należne im miejsce w treściach katechezy.

Magisterium

93. Chrystus polecił Apostołom i ich następcom głosić Ewangelię aż po krańce ziemi, obiecując im, że Duch Święty wesprze ich (por. *Mt* 28,20; *Mk* 16,15; *J* 20,21-22; *Dz* 1,8), czyniąc zdolnymi do nauczania ludzi o zbawieniu poprzez przekazywanie słowa Bożego ustnie (Tradycja) i w piśmie (Pismo Święte). Magisterium zachowuje, interpretuje i przekazuje depozyt wiary, czyli treść Objawienia. Zasadniczo cały lud Boży jest zobowiązany zachowywać i rozpowszechniać depozyt wiary, jako że głoszenie Ewangelii wszystkim ludom jest zadaniem całego Kościoła. Jednak władza oficjalnego i autorytatywnego nauczania zbawczego orędzia w imię Jezusa Chrystusa należy do Kolegium Biskupów. Tym samym Papież i zjednoczeni z nim Biskupi są podmiotami Magisterium Kościoła. To oni przede wszystkim są odpowiedzialni za nauczanie ludu Bożego treści wiary i chrześcijańskiej moralności, a także za głoszenie ich na całym świecie (por. LG 25).

---

⁴⁴ BENEDYKT XVI, Posynodalna adhortacja apostolska *Verbum Domini* (30 września 2010), 121.

⁴⁵ Por. BENEDYKT XVI, *Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji* (30 maja 2011).

94. Zbawcza prawda jako taka zawsze pozostaje taka sama i niezmienna. Niemniej Kościół z czasem coraz lepiej rozumie depozyt Objawienia. Ma zatem miejsce głębsze poznanie i harmonijny rozwój, w ciągłości z tym samym Słowem Bożym. Dlatego Magisterium służy Słowu i ludowi Bożemu, przypominając zbawcze prawdy Chrystusa, wyjaśniając je i stosując do nowych wyznań różnych epok i sytuacji, stając się pomostem między Pismem i Tradycją. Magisterium jest instytucją powstałą z woli Chrystusa jako konstytutywny element Kościoła. Tak więc Pismo, Tradycja i Magisterium są ze sobą ściśle powiązane i żadne z nich nie może istnieć bez pozostałych. Wspólnie, każdy na swój sposób, przyczyniają się one skutecznie do zbawienia ludzi (por. DV 10). Katecheza jest między innymi pośredniczeniem w wypowiedziach Magisterium.

Liturgia

95. Liturgia jest jednym z podstawowych i nieodzownych źródeł katechezy Kościoła, nie tylko dlatego, że z liturgii może ona czerpać treści, język, gesty i słowa wiary, ale przede wszystkim dlatego, że przynależą one do siebie wzajemnie w samym akcie wiary. W świetle Tradycji Kościoła, z racji ich specyfiki, liturgii i katechezy nie należy stawiać obok siebie, lecz trzeba je rozumieć w kontekście życia chrześcijańskiego i życia Kościoła, obie bowiem są ukierunkowane na przeżywanie doświadczenia miłości Boga. Starożytna zasada *lex credendi lex orandi* przypomina, że liturgia jest konstytutywnym elementem Tradycji.

96. Liturgia jest «uprzywilejowanym miejscem dla katechezy Ludu Bożego»⁴⁶. Nie należy przez to rozumieć, że liturgia powinna stracić swój celebracyjny charakter i przekształcić się w katechezę lub że katecheza jest zbędna. Choć słuszne jest, by obie sfery zachowały swoją specyfikę, należy uznać, że liturgia jest szczytem i źródłem chrześcijańskiego życia. Katecheza bowiem bierze swój początek od pierwszego rzeczywistego spotkania osoby katechizowanej ze wspólnotą, która sprawuje tajemnicę, a to oznacza, że katecheza spełnia się, kiedy ta ostatnia bierze udział w liturgicznym życiu wspólnoty. Nie można zatem myśleć o katechezie jedynie jako o przygotowaniu do sakramentów, lecz należy ją rozumieć w relacji do doświadczenia liturgicznego. «Katecheza z natury swej jest związana z całym sprawowaniem liturgii i sakramentów, gdyż właśnie w sakramentach, a zwłaszcza w Eucharystii, Jezus

---

⁴⁶ KKK 1074.

Chrystus działa najpełniej w celu przemiany człowieka»⁴⁷. Tak więc liturgia i katecheza są nierozłączne i wzajemnie z siebie czerpią.

97. Droga formacji chrześcijańskiej, jak poświadczają *Katechezy mistagogiczne* Ojców Kościoła, zawsze przebiegała przez doświadczenie, nie pomijając jednak rozumienia wiary. Decydującą rolę odgrywało żywe i przekonujące spotkanie z Chrystusem głoszonym przez autentycznych świadków. Tak więc ten, kto wprowadza do tajemnic, jest przede wszystkim świadkiem. Źródłem, a zarazem szczytem takiego spotkania jest sprawowanie Eucharystii, zaś jego pogłębienie następuje w katechezie.

98. Z tej fundamentalnej struktury doświadczenia chrześcijanina rodzi się wymóg drogi mistagogicznej, którą charakteryzują trzy istotne elementy⁴⁸:

- a. objaśnienie obrzędów w świetle wydarzeń zbawczych, zgodnie z żywą tradycją Kościoła, poprzez ponowne odczytanie tajemnic życia Jezusa, szczególnie tajemnicy paschalnej, w powiązaniu z całą historią starotestamentalną;
- b. wprowadzenie w znaczenie znaków liturgicznych; katecheza mistagogiczna ma wzbudzać i kształtować wrażliwość wiernych na język znaków i gestów, które w połączeniu ze słowem stanowią obrzęd;
- c. ukazywanie znaczenia obrzędów w powiązaniu z życiem chrześcijańskim, poprzez podkreślanie związku między liturgią a misyjną odpowiedzialnością wiernych i uświadamianie im, że ich egzystencja jest stopniowo przemieniana przez celebrowane tajemnice.

Mistagogiczny wymiar katechezy nie sprowadza się jednak wyłącznie do pogłębienia chrześcijańskiego wtajemniczenia *po* otrzymaniu sakramentów, lecz obejmuje również wprowadzenie w liturgię niedzieli i uroczystości roku liturgicznego, którymi Kościół karmi katechumenów i ochrzczone dzieci, jeszcze zanim mogą otrzymać Eucharystię lub uczestniczyć w organicznej, uporządkowanej katechezie.

Świadectwo świętych i męczenników

99. Już od pierwszych wieków przykład Maryi Panny oraz żywoty świętych i męczenników stanowiły integralny i skuteczny składnik katechezy: od *acta*

---

⁴⁷ CT 23.

⁴⁸ Por. BENEDYKT XVI, Adhortacja apostolska *Sacramentum caritatis* (22 lutego 2007), 64.

martyrum po *passiones*, od fresków w kościołach i ikon po budujące opowieści dla dzieci i niepiśmiennych. Świadczenia życia i śmierci dla Chrystusa, jakie złożyli święci i męczennicy, były autentycznymi *sequentiae sancti Evangelii*, fragmentami Ewangelii głoszącymi Chrystusa oraz rozbudzającymi i ożywiającymi wiarę w Niego.

100. Kościół uznaje męczenników za wybitnych nauczycieli wiary, którzy przez trud i cierpienie swojego apostołstwa przyczynili się w pierwszym okresie do rozprzestrzeniania i sformułowania samej wiary. W męczennikach tkwi załączek życia Kościoła: «*semen est sanguis Christianorum*»⁴⁹. Ta zasada dotyczy nie tylko początków chrześcijaństwa, lecz całych dziejów Kościoła aż do naszych czasów. Właśnie XX wiek, zwany również *stuleciem męczenników*, szczególnie obfitował w świadków, którzy potrafili żyć Ewangelią aż po najwyższą próbę miłości. Świadcstwo ich wiary, zachowywane i przekazywane w przepowiadaniu i katechezie, przyczynia się do rozwoju uczniów Chrystusa. Uznane przez Kościół objawienia Maryi Panny, żywoty oraz pisma świętych i męczenników, żyjących w różnych kulturach i narodach, są prawdziwymi źródłem katechezy.

Teologia

101. Objawienie Boże przekracza ludzkie zdolności poznawcze, co jednak nie oznacza, że przeciwstawia się rozumowi, lecz przenika go i podnosi. Pełne ufności dążenie do rozumienia wiary – czyli teologia – jest zatem niezbywalnym wymogiem Kościoła. «Refleksja teologiczna w Kościele ma służyć przede wszystkim głoszeniu wiary i katechezie»⁵⁰. Dzięki krytycznemu poznaniu przenika ona treści wiary, zgłębia je i systematyzuje za pośrednictwem rozumu. Jednak Chrystus nie jest jedynie przedmiotem systematycznej refleksji rozumu, lecz jako żywa prawda i mądrość Boża (por. *1 Kor 1,24*), jest obecnością, która oświeca. Mądrościowe podejście pozwala teologii zintegrować różne aspekty wiary. Ponadto teologia «umożliwia przekazywanie wiary i sprawia, że umysł tych, którzy nie znają Chrystusa, może jej szukać i ją znaleźć»⁵¹. Ogólnie rzecz biorąc, nauka teologii wnosi wkład w katechezę i katechizację za pośrednictwem swoich dyscyplin: teologii fundamentalnej, teologii biblijnej, teologii dogmatycznej, teologii moralnej, teologii duchowej itd., a konkretnie

---

⁴⁹ TERTULIAN, *Apologeticum*, 50, 13: CCL 1, 171 (PL 1, 603).

⁵⁰ JAN PAWEŁ II, Encyklika *Fides et ratio* (14 września 1998), 99.

⁵¹ KONGREGACJA NAUKI WIARY, Instrukcja *Donum veritatis* (24 maja 1990) 7.

poprzez katechetykę, teologię pastoralną, teologię ewangelizacji, teologię edukacji i komunikacji.

Kultura chrześcijańska

102. Kultura chrześcijańska rodzi się z uświadomienia sobie centralnej roli Jezusa Chrystusa i Jego Ewangelii, która przemienia ludzkie życie. Powoli przenikając różne kultury, wiara chrześcijańska przyjęła je, oczyściła i przeobraziła od środka, z ewangeliczności czyniąc ich zasadniczą cechę. Przyczyniła się ona do stworzenia nowej, oryginalnej kultury – kultury chrześcijańskiej, która na przestrzeni wieków zrodziła prawdziwe arcydzieła we wszystkich dziedzinach wiedzy. Kultura ta była oparciem i nośnikiem Ewangelii, i w trakcie przemian historycznych, niekiedy naznaczonych ideologicznymi i kulturowymi sporami, zdołała zachować takie pierwotne wartości ewangeliczne, jak np.: wyjątkowość osoby, godność życia, wolność jako kondycja ludzkiego życia, równość mężczyzny i kobiety, wymóg odrzucania zła i wybierania dobra (por. Iz 7,15), doniosłość współczucia i solidarności, znaczenie przebaczenia i miłosierdzia, konieczność otwarcia na transcendencję.

103. Niemniej na przestrzeni wieków – szczególnie w społeczeństwach ukształtowanych przez kulturę chrześcijańską – doszło do kryzysu kulturowego, będącego skutkiem zacieklego sekularyzmu, który doprowadził do fałszywego rozumienia niezależności. Jako kryteria przyjęto jedynie te, które opierają się na społecznym konsensusie lub subiektywnych opiniach, często pozostających w sprzeczności z etyką naturalną. Ten «rozdźwięk między Ewangelią a kulturą jest bez wątpienia dramatem naszych czasów»⁵². Konieczne jest zatem ponowne zrozumienie jednoczącej roli kultury chrześcijańskiej⁵³, co pozwoli Ewangelii wyzwolić energię prawdziwego człowieczeństwa, pokoju, sprawiedliwości i kultury spotkania. Ta energia, która legła u podstaw kultury chrześcijańskiej, sprawia, że wiara staje się bardziej rozumiała i godna pożądania.

104. Kultura chrześcijańska odegrała decydującą rolę w zachowaniu kultur, które ją poprzedziły i w postępie kultury na całym świecie. Potrafiła ona m.in. odczytać w nowym duchu wielki dorobek filozofii greckiej i prawa rzymskiego, czyniąc je dziedzictwem całej ludzkości. Kształtowała również postrze-

---

⁵² EN 20.

⁵³ Por. JAN PAWEŁ II, Encyklika *Fides et ratio* (14 września 1998), 85.

ganie dobra, sprawiedliwości, prawdy i piękna, dzięki czemu powstały dzieła – utwory literackie i muzyczne, dzieła naukowe, arcydzieła architektury i malarstwa – które jako dziedzictwo umysłowe, moralne i estetyczne pozostaną świadectwem wkładu wiary chrześcijańskiej.

105. To dziedzictwo o wielkiej wartości historycznej i artystycznej jest źródłem inspiracji dla katechezy, jako że przekazuje chrześcijańską wizję świata za pośrednictwem twórczej siły piękna. Katecheza powinna korzystać z chrześcijańskiego dziedzictwa kulturowego w swoim dążeniu do «zachowania w ludziach zdolności do kontemplacji i podziwu, które prowadzą do mądrości» (GS 56) i w czasach fragmentaryzacji kształtować postrzeganie «pełni osobowości ludzkiej, w której na pierwszy plan występują wartości inteligencji, woli sumienia i braterstwa. Mają one wszystkie swą podstawę w Bogu Stwórcy, a w Chrystusie przedziwnie doznały uleczenia i wyniesienia» (GS 61). Ogromny chrześcijański dorobek kulturalny, ukazany zgodnie z zamysłem jego twórców, może skutecznie pośredniczyć w interioryzacji najważniejszych elementów ewangelicznego przesłania.

Piękno

106. Pismo Święte jednoznacznie przedstawia Boga jako źródło wszelkiego blasku i piękna. Stary Testament ukazuje stworzenie, którego ukoronowaniem jest człowiek, jako dobre i piękne, nie tyle w sensie porządku i harmonii, lecz wolnej od funkcjonalizmu szczodrości. Stworzenie, które należy podziwiać i kontemplować dla niego samego, budzi zdumienie, zachwyt, reakcje emocjonalne i uczuciowe. Dzieła człowieka, takie jak wspianiała świątynia Salomona (por. *1 Krl* 7-8), zasługują na podziw ze względu na związek ze Stwórcą.

107. W Nowym Testamencie całe piękno skupia się w osobie Jezusa Chrystusa, który objawia Boga i jest «odblaskiem Jego chwały i odbiciem Jego istoty» (*Hbr* 1,3). Jego Ewangelia jest fascynująca, ponieważ jest piękną, dobrą, radosną i pełną nadziei nowiną. On, «pełen łaski i prawdy» (*J* 1,14), przyjmując człowieczeństwo, w przypowieściach opowiedział o pięknie działania Boga. W relacjach z ludźmi wypowiadał *piękne słowa*, które uzdrawiały najgłębsze zakamarki ludzkiej duszy: «Odpuszczają ci się twoje grzechy» (*Mk* 2,5), «I ja ciebie nie potępiam» (*J* 8,11), «Tak bowiem Bóg umiłował świat» (*J* 3,16), «Przyjdźcie do Mnie wszyscy, którzy utrudzeni i obciążeni jesteście, a Ja was pokrzepię» (*Mt* 11,28). *Piękne* były również Jego *czyny*: uzdrawiał, uwalniał, towarzyszył ludziom, dotykając ich ran. Zniósłszy okrutną śmierć jako ten,

który «nie miał wdzięku ani też blasku» (Iz 53,2), został uznany za najpiękniejszego z synów ludzkich (por. Ps 45,3). W ten sposób wyniósł oczyszczone człowieczeństwo do chwały Ojca, tam, gdzie On sam zasiada teraz «po prawicy Majestatu na wysokościach» (Hbr 1,3) i w ten sposób ukazał całą przemieniającą moc swojej Paschy.

108. Kościół przeto bierze pod uwagę, że, aby przepowiadanie Zmartwychwstałego sięgnęło ludzkiego serca, muszą rozbłysnąć dobro, prawda i piękno. Dlatego konieczne jest, «aby w każdej katechezie zwrócić szczególną uwagę na *drogę piękną* (*via pulchritudinis*)»⁵⁴. Każde piękno może być ścieżką, która pomaga w spotkaniu z Bogiem, ale kryterium jego autentyczności nie może być jedynie estetyczne. Trzeba odróżnić prawdziwe piękno od form pozornie pięknych, lecz pustych, a wręcz szkodliwych jak zakazany owoc z ziemskiego raj (por. Rdz 3,6). Kryteria owe można znaleźć w Pawłowym wezwaniu: «Wszystko, co jest prawdziwe, co godne, co sprawiedliwe, co czyste, co miłe, zasługuje na uznanie: jeśli jest jakąś cnotą i czynem chwalebny – to miejcie na myśli!» (Flp 4,8).

109. Piękno zawsze i nieodłącznie jest przepelnione dobrem i prawdą. Dlatego kontemplacja piękna budzi w człowieku radość, przyjemność, czułość, poczucie pełni, sensu i otwiera go na transcendencję. *Droga piękna* jest drogą ewangelizacji, a tym samym każda forma piękna jest źródłem katechezy. Ukazując prymat łaski, wyraźnie widoczny szczególnie w Błogosławionej Maryi Pannie; ukazując życie świętych, będących prawdziwymi świadkami piękna wiary; uwydatniając piękno i tajemniczość stworzenia; odkrywając i doceniając niewiarygodne, niezmierzone liturgiczne i artystyczne dziedzictwo Kościoła; doceniając najwyższe formy sztuki współczesnej, katecheza w sposób konkretny ukazuje nieskończone piękno Boga, które znajduje wyraz w dziełach człowieka (por. SC 122) i prowadzi osoby katechizowane do daru *piękna*, jaki Bóg dał nam w swoim Synu.

---

⁵⁴ EG 167. Por. PAPIESKA RADA DS. KULTURY, *Via pulchritudinis* jako uprzywilejowana droga ewangelizacji i dialogu (2006).

ROZDZIAŁ III

Katecheta

1. TOŻSAMOŚĆ I POWOŁANIE KATECHETY

110. «W budowaniu ciała Chrystusowego istnieje różnorodność członków i funkcji. Jeden jest Duch, który rozmaite swe dary rozdziela stosownie do bogactwa swego i do potrzeb posługiwania, ku pożytkowi Kościoła» (LG 7). Mocą chrztu i bierzmowania chrześcijanie złączeni są z Chrystusem i mają udział w Jego kapłańskim, prorockim i królewskim urzędzie (por. LG 31, AA 2); słowem i przykładem chrześcijańskiego życia są świadkami orędzia ewangelicznego; a niektórzy «mogą być też powoływani na współpracowników biskupa i prezbiterów w wykonywaniu posługi słowa»¹. Wśród wszystkich form i sposobów posługi, jakie Kościół stosuje do pełnienia swej ewangelizacyjnej misji, istotne miejsce zajmuje, «posługiwanie katechetyczne»², które jest niezbędne do tego, by wiara mogła wzrastać. Posługa ta prowadzi do wiary i, obok posługi liturgicznej, rodzi dzieci Boże w łonie Kościoła. Powołanie katechety ma zatem swoje korzenie we wspólnym powołaniu ludu Bożego, wezwanego do służby zbawczemu zamysłowi Boga wobec ludzkości.

111. Za posługę katechetyczną odpowiada cała chrześcijańska wspólnota, ale każdy: szafarze wyświęceni, osoby konsekrowane, wierni świeccy, według swej szczególnej sytuacji w Kościele. «Przez nich, w różnorodności funkcji, posługa katechetyczna ofiaruje, w sposób całościowy, słowo Boże i świadectwo Kościoła. Gdyby zabrakło którejs z tych form obecności, katecheza utraciłaby część swojego bogactwa i znaczenia»³. Katecheta należy do chrześcijańskiej wspólnoty i jest jej wyrazem. Jego posługa jest przeżywana w ramach wspólnoty, która jest pierwszym podmiotem towarzyszenia w wierze.

---

¹ KPK kan. 759; por. też KKKW kan. 624 § 3.

² CT 13.

³ DOK 219.

112. Katecheta to chrześcijanin, który otrzymuje szczególne powołanie od Boga. Przyjęte w wierze, uzdalnia go ono do posługi przekazywania wiary i dawania początku chrześcijańskiemu życiu. Bezpośrednie przyczyny, które sprawiają, że katecheta zostaje zawezwany do służby słowu Bożemu, są bardzo różne. Zawsze jednak są one formą pośrednictwa, którym – poprzez Kościół – posługuje się Bóg, by powołać do swej służby. Poprzez to powołanie katecheta staje się uczestnikiem misji Jezusa, która polega na wprowadzaniu uczniów do synowskiej relacji z Ojcem. Jednak główną postacią każdej autentycznej katechizacji jest Duch Święty, który, poprzez głęboką więź, jaka łączy katechetę z Jezusem Chrystusem, czyni skutecznymi ludzkie starania katechizacyjne. Działanie to dokonuje się w łonie Kościoła – katecheta jest świadkiem jego Tradycji i pośrednikiem, który ułatwia wprowadzanie nowych uczniów Chrystusa do Jego Ciała, czyli Kościoła.

113. Mocą chrztu i bierzmowania, we współpracy z nauczaniem Chrystusa oraz jako sługa działania Ducha Świętego, katecheta jest:

- a. *świadkiem wiary i strażnikiem pamięci o Bogu*; doświadczając dobra i prawdy Ewangelii w swym spotkaniu z osobą Jezusa, katecheta chroni, karmi i daje świadectwo nowego życia, jakie z niego płynie, a także staje się znakiem dla innych. W wierze zawiera się pamięć o historii Boga z ludźmi. Pielęgnowanie tej pamięci, pobudzanie jej w innych i stawianie jej w służbie głoszenia jest szczególnym powołaniem katechety. Świadectwo życia stanowi warunek konieczny wiarygodności tej misji. Uznając wobec Bożego miłosierdzia własną słabość, katecheta nie przestaje być znakiem nadziei dla braci⁴;
- b. *nauczycielem i mistagogiem*, który wprowadza do tajemnicy Boga, objawionego w Passze Chrystusa. Jako obraz Jezusa Nauczyciela katecheta ma dwojakie zadanie – przekazania treści wiary i poprowadzenia do misterium samej wiary. Jest wezwany do otwierania człowieka na prawdę i jego ostateczne powołanie, poprzez zaznajamianie go z Chrystusem. Jednocześnie wprowadza go do rozmaitych wymiarów chrześcijańskiego życia, odkrywając przed nim tajemnice zbawienia, zawarte w depozycie wiary i urzeczywistniające się w liturgii Kościoła;

---

⁴ Por. FRANCISZEK, *Homilia podczas Mszy Świętej z okazji Światowego Dnia Katechetów w ramach obchodów Roku Wiary* (29 września 2013).

- c. *towarzyszem i wychowawcą* tych, którzy zostali mu przez Kościół powierzeni. Katecheta jest ekspertem w *sztuce towarzyszenia*⁵, posiada umiejętności wychowawcze, potrafi słuchać i wnikać w dynamikę dojrzewania człowieka, cierpliwie i stopniowo staje się towarzyszem podróży, ulegle poddając się działaniu Ducha i w procesie formacji pomagając braciom dojrzewać w życiu chrześcijańskim i podążać w nim w stronę Boga. Katecheta, będąc znawcą ludzkiej natury, zna ludzkie radości i nadzieje, smutki i niepokoje (por. GS 1), i potrafi je odnieść do Jezusowej Ewangelii.

2. BISKUP PIERWSZYM KATECHETĄ

114. «Biskup jest pierwszym głosicielem Ewangelii słowem i świadectwem własnego życia»⁶ i, jako ten, na którym spoczywa pierwsza odpowiedzialność za katechizację w diecezji, obok przepowiadania, ma naczelne zadanie promowania katechizacji i przygotowania rozmaitych, niezbędnych wiernym, form katechezy, według zasad i norm opracowanych przez Stolicę Apostolską. Biskup, poza cenną współpracą kurii diecezjalnej, może korzystać z pomocy ekspertów w zakresie teologii, katechetyki i nauk humanistycznych, jak również z ośrodków formacji i badań katechetycznych. Troska biskupa o działalność katechetyczną skłania go do:

- a. wyrażania troski o katechizację poprzez bezpośrednie zajmowanie się przekazem Ewangelii i czuwanie nad integralnością depozytu wiary;
- b. zapewniania inkulturacji wiary na swoim terenie, stawiając na pierwszym miejscu skuteczną katechizację;
- c. opracowania całościowego programu katechizacji, służącego potrzebom ludu Bożego i zgodnego z planami duszpasterskimi opracowanymi na poziomie diecezji oraz Konferencji Episkopatu;
- d. wzbudzania i podtrzymywania «szczerego zapału katechetycznego: chodzi oczywiście o zapał wszczepiony w odpowiednie i skuteczne struktury, obejmujące i wspomagające ludzi, pomoce i urzędnienia a także konieczne fundusze»⁷;

---

⁵ Por. EG 169-173: proces formacji, a więc *osobiste towarzyszenie w procesie wzrastania*, ułatwia dojrzewanie do aktu wiary i interioryzację chrześcijańskich cnót.

⁶ JAN PAWEŁ II, Posynodalna adhortacja apostolska *Pastores gregis* (16 października 2003), 26. Por. DOK 222.

⁷ CT 63; por. też KPK kan. 775 § 1; KKKW kan. 623 § 1.

- e. troski «o stosowne przygotowanie katechetów do ich zadań, tak żeby mieli dokładną znajomość nauki Kościoła oraz zasad psychologii, a wiedzę pedagogiczną aby opanowali teoretycznie i praktycznie» (CD 14)⁸;
- f. uważnego czuwania nad jakością tekstów i narzędzi katechizacji.

Biskup winien odczuwać potrzebę, by – przynajmniej w najważniejszych okresach roku liturgicznego, zwłaszcza w czasie Wielkiego Postu – gromadzić w katedrze i katechizować lud Boży.

3. KAPŁAN W KATECHIZACJI

115. Kapłan, jako pierwszy współpracownik biskupa i, na jego polecenie, *wychowawca w wierze* (por. PO 6), ma za zadanie ożywiać, koordynować i kierować działalnością katechetyczną w powierzonych sobie wspólnotach⁹. «Kapłani powinni w swej pracy katechetycznej w należyty sposób respektować urząd nauczycielski biskupa w jednym prezbiterium diecezjalnym i być posłuszni wskazaniom, których z myślą o dobru wiernych udzielają poszczególni pastarze oraz Konferencje Episkopatów»¹⁰. Kapłani rozeznają i dbają o rozkrzewianie powołań i posługi katechetów.

116. Proboszcz jest pierwszym katechetą wspólnoty parafialnej. Proboszcz, czy szerzej kapłan, ma w zakresie katechizacji następujące zadania:

- a. kompetentne i ofiarne zaangażowanie się w katechizację wiernych powierzonych jego duszpasterskiej opiece, poprzez korzystanie z każdej sposobności do głoszenia Ewangelii, jaka pojawia się w życiu parafii i jej społeczno-kulturalnym otoczeniu;
- b. troska o powiązanie katechezy, liturgii i uczynków miłosierdzia, szczególnie doceniając niedzielę jako dzień Pański, a zarazem wyjątkowy dla wspólnoty chrześcijańskiej;
- c. wzbudzanie we wspólnotach poczucia odpowiedzialności za katechizację i rozeznawanie szczególnych ku niej powołań, okazując wdzięczność i promując posługę katechetów;

---

⁸ Por. anche KPK kan. 780.

⁹ Por. KONGREGACJA DS. DUCHOWIENSTWA, *Dyrektorium o postudze i życiu kapłanów* (11 lutego 2013), 65. Por. DOK 224.

¹⁰ JAN PAWEŁ II, *Przemówienie do uczestników spotkania «Kapłani a katecheza w Europie»* (8 maja 2003), 3.

- d. dbałość o nadanie katechizacji konkretnego kształtu, wpisującego się w działalność duszpasterską prowadzoną we wspólnocie, opierając się w tym zakresie na współpracy katechetów. Należy odpowiednio zadbać o poszczególne etapy tego procesu, jak analiza, planowanie, dobór narzędzi, wdrażanie w życie i ocena;
- e. zapewnienie, by katechizacja realizowana na terenie własnej wspólnoty była powiązana z diecezjalnym programem duszpasterskim, a przez to nie podlegała jakimkolwiek formom subiektywizmu w pełnieniu świętej posługi;
- f. jako zadanie katechety katechetów, dbałość o ich formację, poprzez poświęcenie temu zadaniu najwyższej troski i towarzyszenie im w dojrzewaniu w wierze; a ponadto dostrzeżenie w katechetach, jako grupie, elementu składowego kontekstu komunii i ich współodpowiedzialności, która konieczna jest do tego, by zapewnić autentyczność formacji.

4. DIAKON W KATECHIZACJI

117. Diakonia słowa Bożego, obok liturgii i uczynków miłosierdzia, jest posługą, jaką diakoni wypełniają, by uobecnić we wspólnocie Chrystusa, który z miłości stał się sługą (por. *Łk* 22,27; *Fłp* 2,5-11). Są oni nie tylko dopuszczeni do głoszenia kazań, ale i wezwani, by otaczać «szczególną troską katechizację wiernych na różnych etapach chrześcijańskiego życia, i w ten sposób pomagać im poznawać wiarę w Chrystusa, umacniać ją sakramentami oraz wyrażać w życiu osobistym, rodzinnym, zawodowym i społecznym»¹¹. Diakoni winni być zaangażowani w programy katechetyczne na poziomie diecezji i parafii, zwłaszcza zaś w działania związane z pierwszym głoszeniem. Są oni też wezwani do głoszenia «Słowa w swych środowiskach zawodowych, zarówno poprzez to, co mówią, jak i przez samą tylko czynną obecność tam, gdzie kształtuje się opinia publiczna i stosowane są normy etyczne (jak w usługach socjalnych, usługach na rzecz rodzin, życia itd.)»¹².

118. W niektórych środowiskach katecheza prowadzona przez diakonów jest szczególnie ceniona, ze względu na życie uczynkami miłosierdzia i życie ro-

---

¹¹ KONGREGACJA DS. WYCHOWANIA KATOLICKIEGO – KONGREGACJA DS. DUCHOWIENSTWA, *Dyrektorium o posłudze i życiu diakonów stałych* (22 lutego 1998), 25.

¹² *Tamże*, 26.

dzinne. Mogą oni pracować w środowisku więźniów, chorych, osób starszych, młodych dotkniętych patologiami, imigrantów itd. Zadaniem diakonów jest włączanie do działań katechetycznych wspólnoty kościelnej tych właśnie form ubóstwa, by wszystkich wierzących pobudzać ku rzeczywistemu wychowaniu do miłości. Poza tym diakoni stali, którzy żyją w małżeństwie, ze względu na swój specyficzny stan życia, są w sposób szczególnie powołani do tego, by być wiarygodnymi świadkami piękna tego sakramentu. Z pomocą małżonek, a także dzieci, mogą oni angażować się w katechizację rodzin i towarzyszenie w tych wszystkich sytuacjach, które wymagają szczególnej uwagi i delikatności.

5. OSOBY KONSEKROWANE W SŁUŻBIE KATECHEZIE

119. Katechizacja stanowi uprzywilejowany obszar apostołstwa osób konsekrowanych. W dziejach Kościoła wiele spośród przykładów największego oddania katechetycznej animacji pochodzi właśnie od osób konsekrowanych. Kościół w sposób szczególny wzywa życie konsekrowane do działalności katechetycznej, w której jego oryginalnego i szczególnego wkładu nie są w stanie zastąpić kapłani ani świeccy. «Pierwszym zadaniem życia konsekrowanego jest ukazywanie wielkich dzieł, jakich Bóg dokonuje w ułomnej ludzkiej naturze osób powołanych. Bardziej niż słowami, osoby konsekrowane dają świadectwo o tych wielkich dziełach wymownym językiem życia przemienionego, zdolnego zadziwić świat»¹³. Pierwszą bowiem katechezą, która przykuwa uwagę, jest sam wybór drogi życia i to, że osoby konsekrowane, żyjąc według ewangelicznego radykalizmu, są świadkami pełni, która możliwa jest dzięki życiu w Chrystusie.

120. Specyfika niektórych charyzmatów osób konsekrowanych ujawnia się w pełni, kiedy podejmują one działalność katechetyczną. «Zachowując nienaruszony własny charakter katechezy, charyzmaty różnych wspólnot zakonnych nadają temu wspólnemu zadaniu własne akcenty, często o wielkiej głębi religijnej, społecznej i pedagogicznej. Historia katechezy pokazuje żywotność, jaką te charyzmaty nadały działalności wychowawczej Kościoła»¹⁴, zwłaszcza w przypadku tych, którzy w prowadzonej katechizacji odcisnęli ślad w postaci ideałów swojego życia. Kościół wciąż umacnia się ich posługą i z nadzieją oczekuje odnowionego zaangażowania w służbę katechizacji.

---

¹³ JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostołska *Vita consecrata* (25 marca 1996), 20.

¹⁴ DOK 229.

6. KATECHECI ŚWIECCY

121. Poprzez swoje zanurzenie w świat świeccy mogą pełnić cenną posługę na rzecz ewangelizacji – samo ich życie wzorem uczniów Chrystusa jest już formą głoszenia Ewangelii. Jako uczestnicy tych samym form aktywności życiowej, co inni ludzie, nasycają oni duchem Ewangelii doczesną rzeczywistość – ewangelizacja «nabiera swoistego charakteru i szczególnej skuteczności przez to, że dokonuje się w zwykłych warunkach właściwych światu» (LG 35). Świeccy, będąc świadectwem Ewangelii w różnych kontekstach, mają sposobność chrześcijańskiej interpretacji zdarzeń życiowych, mówienia o Chrystusie i chrześcijańskich wartościach, uzasadniania swoich wyborów. Ta, by tak rzec, spontaniczna i doraźna katechizacja ma ogromną wartość, ponieważ bezpośrednio łączy się ze świadectwem życia.

122. Powołanie do posługi katechizacji wypływa z sakramentu chrztu, a wzmacnia je bierzmowanie. Poprzez te sakramenty osoba świecka ma udział w kapłańskim, prorockim i królewskim urzędzie Chrystusa. Poza wspólnym powołaniem do apostołstwa część wiernych odczuwa, że Bóg wzywa ich do podjęcia roli katechetów chrześcijańskiej wspólnoty, w służbie szerszej i bardziej rozbudowanej katechizacji. To osobiste wezwanie Jezusa Chrystusa i relacja z Nim, stanowią rzeczywistą pobudkę działania katechety: «Z tego przenikniętego miłością poznania Chrystusa rodzi się pragnienie głoszenia Go, „ewangelizowania” i prowadzenia innych do „tak” wiary w Jezusa Chrystusa»¹⁵. Kościół budzi i rozeznaje to Boże powołanie, a także nadaje misję katechizowania.

123. «Odczuwanie powołania, aby być katechetą, i otrzymanie od Kościoła misji do wypełnienia tego powołania, może przybierać różne stopnie poświęcenia, zgodnie z charakterystycznymi cechami każdego. Niekiedy katecheta może współpracować w katechizacji przez pewien ograniczony okres życia, a nawet po prostu okazjonalnie; zawsze jest to cenna służba i współpraca. Znaczenie posługi katechetycznej zaleca jednak, by w diecezji była pewna liczba zakonników i świeckich, na stałe i wielkodusznie poświęconych katechizacji, publicznie uznanych, którzy – w jedności z kapłanami i biskupem – przyczyniają się do nadania tej posłudze diecezjalnej kształtu eklezjalnego, jaki jest jej właściwy»¹⁶.

---

¹⁵ KKK 429.

¹⁶ DOK 231.

Rodzice jako aktywny podmiot katechezy

124. «Nową i specjalną pomoc w posłannictwie wychowawczym rodziców chrześcijańskich, wypływającym z uczestnictwa w dziele stwórczym Boga, znajdują oni w sakramencie małżeństwa, który ich konsekruje do prawdziwie chrześcijańskiego wychowania dzieci»¹⁷. Wierzący rodzice, dzięki codziennemu przykładowi życia, posiadają szczególną zdolność przekonywania, potrzebną do przekazania dzieciom piękna wiary chrześcijańskiej. «Aby rodziny mogły stać się coraz bardziej aktywnymi podmiotami duszpasterstwa rodzinnego, konieczny jest „wysiłek ewangelizacyjny i katechetyczny skierowany do wnętrza rodziny”, który dawałby im wskazówki w tej dziedzinie»¹⁸. Największym wyzwaniem w tym zakresie jest to, by małżeństwa – matki i ojcowie, będący aktywnymi podmiotami katechizacji – odeszły od jakże powszechnego sposobu myślenia, że nauczanie wiary jest zadaniem dla specjalistów od wychowania religijnego. Mentalności takiej sprzyja niekiedy sama wspólnota, której trudno jest zorganizować katechizację w stylu rodzinnym i opartą w pierwszym rzędzie na samych rodzinach. «Kościół jest powołany do współpracy, poprzez właściwą działalność duszpasterską, aby sami rodzice mogli wypełniać swoją misję edukacyjną»¹⁹, stając się przede wszystkim pierwszymi katechetami swych dzieci.

Chrzestni jako współpracownicy rodziców

125. Na drodze do wtajemniczenia w życie chrześcijańskie Kościół zaprasza do zastanowienia się na nowo nad misją *ojca chrzestnego* i *matki chrzestnej*, jako wsparcia wychowawczych wysiłków rodziców. Ich zadaniem jest to, by «w serdeczny sposób ukazywać katechumenowi praktykę Ewangelii w życiu własnym i społecznym, pomagać mu w wątpliwościach i w niepokojach, dawać o nim świadectwo, a także czuwać nad wzrostem życia, które on otrzymał przez chrzest»²⁰. Wiadomym jest, że często wybór chrzestnych podyktowany jest nie względami wiary, lecz czynnikami rodzinnymi lub społecznymi. Przyczyniło się to w niemałym stopniu do umniejszenia wychowawczej roli tych osób. Ze względu na odpowiedzialność, jaka wiąże się z tą rolą, wspólnota chrześcijańska winna wskazać, w drodze rozeznania i w sposób twórczy,

---

¹⁷ JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostołska *Familiaris consortio* (22 listopada 1981), 38.

¹⁸ AL 200.

¹⁹ AL 85.

²⁰ OCWD 43.

ścieżki katechizacji dla chrzestnych, które pozwoliłyby im ponownie odkryć dar wiary i przynależności do Kościoła. Ci, którzy do tej roli zostali wskazani, często czują się zachęcani do pobudzenia na nowo swej chrzcielnej wiary i podjęcia nowej drogi zaangażowania i świadectwa. Ewentualna odmowa powierzenia tego zadania może mieć dla nich określone konsekwencje, które należy rozważyć z wielką duszpasterską troską. Kiedy obiektywnie nie są spełnione warunki²¹, by ktoś mógł zostać chrzestnym – warunki, które należy przedstawić w rozmowie poprzedzającej wybór – w porozumieniu z rodzinami i według rozeznania duszpasterza, na chrzestnych można wskazać także współpracowników Kościoła (katechetów, wychowawców, animatorów), którzy będą w stanie być świadkami wiary i swej obecności w Kościele.

Posługa dziadków w przekazie wiary

126. Obok rodziców to właśnie *dziadkowie*, zwłaszcza w niektórych kulturach, pełnią szczególną rolę w przekazywaniu wiary młodym²². Samo Pismo wskazuje wiarę dziadków jako świadectwo dla wnuków (por. 2 Tm 1,5). «Kościół zawsze otaczał dziadków szczególnym szacunkiem, uznając ich za wielki skarb z punktu widzenia ludzkiego i społecznego, jak również religijnego i duchowego»²³. W obliczu kryzysu rodziny dziadkowie, którzy często mocniej zakorzenieni są w wierze chrześcijańskiej i dysponują większym zasobem doświadczeń życiowych, stają się ważnym punktem odniesienia. Wielu ludzi właśnie dziadkom zawdzięcza swoje wtajemniczenie w wiarę chrześcijańską. Wkład dziadków w katechizację jawi się zatem jako ważny zarówno ze względu na większą ilość czasu, jaki mogą oni poświęcić, jak i szczególne umiejętności zachęcania wnuków, przez swoje zaangażowanie uczuciowe. Wielokrotnie mądrość dziadków okazuje się decydująca dla rozwoju wiary. Modlitwa błagalna i pieśń chwały dziadków wspierają wspólnotę, która pracuje i walczy na polu życia.

Wielki wkład kobiet w katechizację

127. *Kobiety* pełnią cenną rolę w rodzinach i wspólnotach chrześcijańskich, którym służą jako żony, matki, katechetki, pracownice. Czerpią wzór z Maryi,

---

²¹ Por. KPK kan. 874; KKKW kan. 685.

²² Por. FRANCISZEK, *Audycja generalna* (4 i 11 marca 2015).

²³ BENEDYKT XVI, *Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Rodziny* (5 kwietnia 2008).

która jest «przykładem owego macierzyńskiego uczucia, które ożywiać winno wszystkich współpracujących dla odrodzenia ludzi w apostołskim posłannictwie» (LG 65). Jezus słowami i gestami uczył uznawania wartości kobiet. Chciał, by również one były Jego uczennicami (por. *Mk* 15,40-41), a Marii Magdalenie i innym kobietom powierzył radosne zadanie zwiastowania Apostołom swego zmartwychwstania (por. *Mt* 28,9-10; *Mk* 16,9-10; *Łk* 24,8-9; *J* 20,18). Pierwotna wspólnota chrześcijańska, idąc tą drogą, stosowała to nauczanie Jezusa w praktyce i przyjmowała jako cenny dar udział kobiet w dziele ewangelizacji (por. *Łk* 8,1-3; *J* 4,28-29).

128. Wspólnoty chrześcijańskie są stale pobudzane kobiecym geniuszem, a wkład kobiet w życie duszpasterskie należy postrzegać jako zasadniczy i niezbędny. Katechizacja jest przykładem posługi, w której wyraźnie widać udział katechetek, z oddaniem, pasją i kompetencją poświęcających się tej pracy. Swym życiem ucieleśniają one obraz macierzyństwa, nawet w najtrudniejszych momentach dając świadectwo czułości i oddania Kościoła. Z wielką wrażliwością pojmują przykład Jezusa – służyć zarówno w małych, jak i wielkich rzeczach: oto postawa człowieka, który w pełni zrozumiał, czym jest miłość Boga do człowieka i nie może czynić inaczej, jak tylko oddawać tę miłość bliźnim, troszcząc się o ludzi i sprawy tego świata.

129. Docenienie szczególnej wrażliwości kobiet w katechizacji nie oznacza stawiania na dalszym planie równie ważnej obecności *mężczyzn*. Przeciwnie, w świetle zmian antropologicznych, jest ona nieodzowna. Dla zdrowego rozwoju ludzkiego i duchowego konieczna jest obecność obu tych elementów, kobiecego i męskiego. Chrześcijańska wspólnota winna zatem doceniać zarówno obecność katechetek, których liczba ma wielkie znaczenie dla katechizacji, jak i katechetów, którzy zwłaszcza wobec młodych, dorastających ludzi pełnią niezastąpioną rolę. W sposób szczególny trzeba cenić obecność *młodych katechetów*, wnoszących dodatkowo wyjątkowy wkład w postaci entuzjazmu, wyobraźni i nadziei. Są oni wezwani, by poczuć się odpowiedzialnymi za przekaz wiary.

ROZDZIAŁ IV

Formacja katechetów

1. NATURA I CEL FORMACJI KATECHETÓW

130. Na przestrzeni wieków formacja katechetów nigdy nie przestała być priorytetem Kościoła. U zarania chrześcijaństwa formacja przebiegała przez doświadczenie i oparta była na żywym spotkaniu z Jezusem Chrystusem, głoszonym w sposób autentyczny i świadczonym życiem. Świadectwo stało się znakiem rozpoznawczym całego procesu formacji, który stopniowo wprowadzał w tajemnicę wiary Kościoła. Zwłaszcza w obecnych czasach należy poważnie traktować tempo zmian społecznych i pluralizm kulturowy wraz z wszelkimi wynikającymi z nich wyzwaniami. To wszystko wyraźnie pokazuje, że formacja katechetów wymaga szczególnej uwagi, ponieważ jakość duszpasterskich propozycji nieuchronnie zależy od osób, które wcielają je w życie. Wobec złożoności i wymogów czasów, w których żyjemy, obowiązkiem Kościołów partykularnych jest przeznaczenie na formację katechetów stosownych sił i zasobów.

131. *Formacja* jest procesem ustawicznym, który – pod kierownictwem Ducha Świętego i w żywym łonie wspólnoty chrześcijańskiej – pomaga ochrzczoneму *uksztaltować się*, to znaczy odkryć swoją najgłębszą tożsamość. Jest to tożsamość dziecka Bożego pozostającego w głębokiej komunii z innymi braćmi. Proces formacji polega na *przeobrażeniu* osoby przez egzystencjalną interioryzację ewangelicznego przesłania tak, by oświeślało ono i ukierunkowywało jego życie i misję w Kościele. Jako że proces ten zachodzi w głębi duszy katechety, dotyka dogłębnie jego wolności i nie można go sprowadzić jedynie do nauczania, napomnień moralnych czy opanowania technik duszpasterskich. Formacja, korzystając również z czysto ludzkich kompetencji, jest przede wszystkim umiejętnym otwieraniem się na Ducha Bożego, który dzięki gotowości osób i maczynie trosce wspólnoty, *upodabnia* ochrzczonego do Jezusa Chrystusa, tworząc w ich sercach oblicze Syna (por. Ga 4,19), posłanego przez Ojca, by nieść ubogim przesłanie zbawienia (por. Łk 4,18).

132. Jako cel formacja stawia sobie przede wszystkim uświadomienie katechetom, że jako ochrzczeni są prawdziwymi *misjonarzami*, tj. czynnymi podmiotami ewangelizacji i na tej podstawie zostali uprawnieni przez Kościół do *przekazywania* Ewangelii oraz *towarzyszenia i wychowania* w wierze. Formacja katechetów pomaga zatem rozwijać umiejętności konieczne do przekazywania wiary i towarzyszenia braciom we wzrastaniu w wierze. Całą formację katechetów kształtuje chrystocentryczny cel katechezy, który wymaga od nich, by potrafili w taki sposób ożywiać drogę katechezy, by ukazywać centralną rolę Jezusa Chrystusa w historii zbawienia.

2. CHRZEŚCIJAŃSKA WSPÓLNOTA UPRZYWILEJOWANYM MIEJSCEM FORMACJI

133. «Wspólnota chrześcijańska jest początkiem, miejscem i celem katechezy. To właśnie dzięki wspólnotcie chrześcijańskiej rodzi się głoszenie wiary, które zaprasza mężczyzn i kobiety do nawrócenia i pójścia za Chrystusem. Ta sama wspólnota przyjmuje tych, którzy pragną poznać Pana i zaangażować się w nowe życie»¹. Wspólnota, w której rodzi się i rozwija szczególne powołanie niektórych jej członków do posługi katechetycznej, jest wspólnotą realną, obfitującą w dary i możliwości, choć niepozbawioną ograniczeń i słabości. W tej wspólnotowej rzeczywistości, w której w konkretny sposób doświadczają się Bożego miłosierdzia, może się urzeczywistniać wzajemna akceptacja i przebaczenie. Wspólnota, która doświadcza siły wiary, potrafi żyć miłością i świadczyć o niej, głosi i wychowuje w sposób całkowicie naturalny. Tak więc miejscem formacji katechety w całym tego słowa znaczeniu jest chrześcijańska wspólnota, w prawdzie swoich charyzmatów i posług, jako zwykle środowisko przyswajania wiary i życia wiarą.

134. W ramach wspólnoty szczególną rolę odgrywa *zespół katechetów*: to w nim, wraz z kapłanami, zarówno podąża się drogą wiary, jak i dzieli doświadczeniem chrześcijańskim, w nim dojrzewa tożsamość katechety i wzrasta świadomość projektu ewangelizacji. Wsłuchiwanie się w ludzkie potrzeby, duszpasterskie rozeznawanie, konkretne przygotowanie oraz realizacja i ocena dróg wiary to momenty stałego laboratorium formacyjnego poszczególnych katechetów. Zespół katechetów jest zaś realnym kontekstem, w którym każdy z nich może być ciągle ewangelizowany i pozostaje otwarty na dalszą formację.

---

¹ DOK 254.

3. KRYTERIA FORMACJI

135. W formacji katechetów należy zawsze uwzględnić pewne kryteria inspirujące. Ponieważ katecheci mają być formowani do ewangelizacji we współczesnym świecie, konieczne jest harmonijnie łączenie dbałości o osoby i prawdy wiary, rozwoju osobistego i wymiaru wspólnotowego, troski o duchowość i zaangażowania na rzecz wspólnego dobra. W szczególności należy uwzględnić kilka kryteriów.

- a. *Duchowość misyjna i ewangelizująca*: kluczowe jest, by w całym procesie formacji centralną rolę odgrywało doświadczenie duchowe w perspektywie misyjnej. Aby uniknąć ryzyka jałowego duszpasterskiego trudu, katecheta powinien być formowany jako misjonarz, który zawsze potrafi zaczynać od nowa w oparciu o własne doświadczenie Boga, który go posyła, by podążał razem z braćmi. Ta duchowość misyjna rozumiana jako spotkanie z drugimi, zaangażowanie w świat i ewangelizacyjny zapał jest siłą napędową w życiu katechety i chroni go przed indywidualizmem, kameralnym zamknięciem się w sobie, kryzysem tożsamości i wygaśnięciem zapału.
- b. *Katecheza jako formacja integralna*: chodzi o «takie formowanie katechetów, aby byli oni w stanie przekazać nie tylko nauczanie, lecz także integralną formację chrześcijańską, rozwijając „zadanie wtajemniczenia, kształcenia i wychowania”. Trzeba, by katecheci byli równocześnie nauczycielami, wychowawcami i świadkami»². Z tego powodu także formacja katechetów powinna czerpać inspirację z doświadczenia katechumenalnego, które charakteryzuje się m.in. właśnie taką całościową wizją chrześcijańskiego życia.
- c. *Postawa towarzyszenia*: Kościół ma obowiązek uczyć swoich katechetów sztuki towarzyszenia drugiemu człowiekowi, zarówno proponując doświadczenie *towarzyszenia*, dzięki któremu sami mogą rozwijać się jako uczniowie, jak i umożliwiając im *towarzyszenie braciom* i zachęcając ich do tego. Taka postawa wymaga pełnej pokory gotowości na przyjmowanie trudnych pytań i mierzenie się z różnymi sytuacjami życiowymi, ze współczuciem, a zarazem w poszanowaniu wolności drugiego człowieka. Nowość, do jakiej powołany jest katecheta, polega na bliskości, bezwarunkowej akceptacji i bezinteresowności, z jaką

---

² DOK 237, por. też KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA, *Ogólna Instrukcja Katechetyczna* (11 kwietnia 1971), 31.

jest on gotowy podążać obok innych, słuchać ich i wyjaśniać im Pismo (por. *Łk* 24,13-35; *Dz* 8,26-39), nie wytyczając sobie z góry trasy, nie licząc na to, że zobaczy owoce i nie zatrzymując ich dla siebie.

- d. *Spójność stylów formacji*: «jako kryterium zasadnicze należy podkreślić konieczną spójność między pedagogią ogólną formacji katechetów i pedagogią specjalną procesu katechetycznego. Sprawiłoby katechezie dużą trudność zaprezentowanie w swoim działaniu stylu i wrażliwości, których nie wypracowałyby w czasie swojej formacji»³.
- e. *Perspektywa docibilitas i samokształcenia*: pedagogika wskazuje, że sukces w kształceniu uwarunkowany jest pewnymi postawami. Przede wszystkim konieczne jest, by katecheta wykształcił *docibilitas*, czyli uległość wobec łaski, życia i ludzi, charakteryzującą się pogodnym i pozytywnym nastawieniem do rzeczywistości, dzięki czemu będzie *uczył się, jak się uczyć*. Ponadto tym, co uzdalnia katechetę do przyswojenia sobie metody formacji i zastosowania jej do siebie i do własnej posługi w Kościele, jest gotowość do samokształcenia. Konkretnie chodzi o to, by postrzegać siebie jako kogoś zawsze w trakcie formacji i otwartego na nowość Ducha, stać na straży własnego życia wiarą i ożywiać je, traktować zespół katechetów jako zasób w procesie nauczania i być zawsze na bieżąco.
- f. *Dynamizm laboratorium*⁴ w ramach zespołu, jako praktyka formacyjna, w której wiarę *przyswajają się przez działanie*, tj. podkreślając rolę doświadczenia, wkładu i propozycji innych, w dążeniu do formowania, które przeobraża.

4. WYMIARY FORMACJI

136. Formacja katechetów obejmuje różne wymiary. Najgłębszy odnosi się do samego *bycia* katechetą, poprzedzającego *działanie*. Formacja powinna pomagać katechezie w dojrzewaniu – jako osobie, jako wierzącemu i jako aposto-

---

³ DOK 237. Por. EG 171: «Bardziej niż kiedykolwiek potrzebujemy mężczyzn i kobiet, którzy mając doświadczenie w towarzyszeniu, znają sposób postępowania».

⁴ Por. JAN PAWEŁ II, *Przemówienie wygłoszone podczas czuwania modlitewnego na zakończenie XV Światowych Dni Młodzieży* (19 sierpnia 2000): proces, w którym konkretnie doświadcza się dojrzewania do aktu wiary jako elementu powodującego wewnętrzną przemianę, został przedstawiony przez Jana Pawła II jako *laboratorium wiary*.

łowi. Ten wymiar nabiera dziś również znaczenia *umiejętności bycia z*, uwypuklając to, że tożsamość osobista jest zawsze tożsamością relacyjną. Ponadto, aby katecheta właściwie realizował swoje zadanie, formacja powinna troszczyć się o wymiar *wiedzy*, co oznacza podwójną wierność: orędziu i osobie w jej kontekście społecznym. Wreszcie, jako akt komunikacji i akt wychowawczy, katecheza nie może pominąć wymiaru *umiejętności działania*.

137. Wymiarów formacji katechetów nie należy traktować jako niezależnych od siebie, lecz przeciwnie, jako głęboko powiązane, są to bowiem aspekty nierozdzielnej jedności człowieka. Harmonijne dojrzewanie osobiste katechety wymaga, by formacja nie akcentowała jednego wymiaru kosztem innych, lecz starała się o równowagę, oddziałując na te aspekty, w których występują największe braki.

138. Z drugiej strony, dążenie do nabycia tych umiejętności nie powinno skłaniać do myślenia o katechetach jako o specjalistach z różnych dziedzin. Katecheci powinni być przede wszystkim osobami, które doświadczyły Bożej miłości i tylko dlatego podejmują się posługi głoszenia Królestwa. Świadomość własnych ograniczeń nie może zniechęcać katechety do przyjęcia wezwania do służby. Przeciwnie, może on na nie odpowiedzieć, opierając się na żywej relacji z Panem i na dążeniu do autentycznie chrześcijańskiego życia, a także szczerze oddając do dyspozycji wspólnoty «pięć chlebów i dwie ryby» (por. *Mk 6,38*) swoich osobistych charyzmatów. «Jednocześnie starajmy się o lepszą formację [...]. Nasza niedoskonałość nie powinna stanowić wymówki. Przeciwnie, misja stanowi stały bodziec, aby nie godzić się z przeciętnością i stale wzrastać»⁵.

Bycie i umiejętność bycia z: dojrzałość ludzka, chrześcijańska i świadomość misyjna

139. W wymiarze *bycia* katecheta jest przygotowywany do stawania się *świadkiem wiary i strażnikiem pamięci o Bogu*. Formacja pomaga katechecie postrzegać własną działalność katechetyczną jako sposobność do wzrostu w wymiarze ludzkim i chrześcijańskim. W oparciu o początkową dojrzałość ludzką katecheta powinien stale rozwijać równowagę uczuciową, krytycyzm, wewnętrzną spójność i wolność, w relacjach, które wspierają i wzbogacają wiarę.

---

⁵ EG 121.

«Prawdziwa formacja karmi przede wszystkim duchowość samego katechety, w taki sposób, aby jego działalność naprawdę wypływała ze świadectwa samego jego życia»⁶. Formacja wspiera zatem misyjną świadomość katechety poprzez interioryzację wymogów Królestwa, które ukazał nam Jezus. Formacja mająca na celu osiągnięcie ludzkiej, chrześcijańskiej i misyjnej dojrzałości, wymaga pewnego towarzyszenia w czasie, ponieważ dotyczy podwalin, na których zasadza się ludzkie działanie.

140. Z tego wewnętrznego poziomu kielkuje *umiejętność bycia* z jako naturalna zdolność konieczna w katechezie rozumianej jako akt komunikacji i akt wychowawczy. Na relacyjności, wpisanej w samą istotę osoby (por. Rdz 2,18) zasadza się bowiem komunია eklezjalna. Formacja katechetów powinna troszczyć się o odkrywanie i rozwijanie tej zdolności relacyjnej, w praktyce oznaczającej gotowość do przeżywania relacji międzyludzkich i eklezjalnych po bratersku i spokojnie⁷.

141. Podkreślając zobowiązanie do prowadzenia katechetów do ludzkiej i chrześcijańskiej dojrzałości, Kościół zwraca uwagę na obowiązek stanowczego nadzoru, by w realizacji jego misji wszyscy, szczególnie małoletni i osoby bezbronne, mieli zapewnioną pełną ochronę przed wszelkimi formami nadużyć. «Aby takie zjawiska, w jakichkolwiek formach, nie miały więcej miejsca, potrzebne jest nieustanne i głębokie nawrócenie serc, potwierdzone konkretnymi i skutecznymi działaniami, które angażowałyby wszystkich w Kościele, tak aby osobista świętość i zaangażowanie moralne mogły przyczynić się do krzewienia pełnej wiarygodności przepowiadania ewangelicznego i skuteczności misji Kościoła»⁸.

142. Z racji swojej posługi katecheta sprawuje pewną funkcję wobec osób, którym towarzyszy w wierze i jest przez nie postrzegany jako ktoś mający autorytet. Konieczne jest zatem sprawowanie tej funkcji w duchu najgłębszego szacunku dla sumienia i dla drugiej osoby, a także unikanie jakichkolwiek nadużyć, zarówno władzy, jak i sumienia, ekonomicznych lub seksualnych. W ramach formacji oraz w drodze szczerego dialogu z kierow-

---

⁶ DOK 239.

⁷ Na temat tego szczególnego aspektu, por. pkt 88-89 (*Wprowadzać do życia wspólnotowego*) niniejszego *Dyrektorium*.

⁸ FRANCISZEK, List apostołski *Vos estis lux mundi* (7 maja 2019).

nikiem duchowym katecheta powinien uzyskiwać pomoc w szukaniu właściwego sposobu przeżywania swojego autorytetu wyłącznie jako służby braciom. Ponadto, by nie zawieść zaufania powierzonych mu osób, musi umieć odróżnić *zakres zewnętrzny* od *zakresu wewnętrznego* i nauczyć się wielkiego szacunku dla świętej wolności drugiego, w żaden sposób jej nie naruszając i nie manipulując nią.

Wiedza: formacja biblijno-teologiczna oraz znajomość człowieka i kontekstu społecznego

143. Katecheta jest również *nauczycielem* wiary. Choć jego podstawową cnotą powinno być świadczenie, nie może zapominać, że jest również odpowiedzialny za przekazywanie wiary Kościoła. W jego formacji należy zatem pamiętać o pogłębianiu wiedzy i studiowaniu przesłania chrześcijańskiego, którego przekaz powinien uwzględniać kulturowy, eklezjalny i egzystencjalny kontekst adresata. Tego aspektu formacji nie można lekceważyć, ponieważ jest on ściśle związany z pragnieniem bliższego poznania Tego, którego katecheta rozpoznał już w wierze jako swojego Pana. Przyswojenie treści wiary jako *mądrości wiary* następuje przede wszystkim w drodze zażyłości z Pismem Świętym oraz studiowania *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, katechizmów Kościołów partykularnych i dokumentów Nauczycielskiego Urzędu Kościoła.

144. Stąd konieczne jest, by katecheta znał:

- wielkie etapy historii zbawienia: Stary Testament, Nowy Testament i historię Kościoła w świetle misterium paschalnego Jezusa Chrystusa;
- trzon chrześcijańskiego orędzia i doświadczenia: *Symbol wiary, liturgia i sakramenty, życie moralne i modlitwę*;
- podstawowe elementy nauczania Kościoła dotyczące głoszenia Ewangelii i katechezy.

Ponadto, w niektórych częściach świata, zamieszkałych przez katolików różnych tradycji eklezjalnych, katecheci powinni mieć ogólną wiedzę na temat teologii, liturgii i dyscypliny sakramentów ich braci. Wreszcie, w kontekstach ekumenicznych i charakteryzujących się pluralizmem religijnym, należy troszczyć się o to, by katecheci znali zasadnicze elementy życia i teologii innych Kościołów i wspólnot chrześcijańskich, a także innych religii, tak by dialog, prowadzony w poszanowaniu tożsamości każdego uczestnika, był autentyczny i owocny.

145. Niezależnie od tego, przekaz chrześcijańskiego orędzia musi mieć taką formę, by został przyjęty i aktywnie przyswojony. Należy zatem pogodzić:

- a. *charakter syntetyczny i kerygmacyjny*, tj. przedstawiać poszczególne elementy wiary w jednolitym i organicznym ujęciu, odwołującym się do ludzkiego doświadczenia;
- b. *jakość narracyjną opowieści biblijnej*, która «zakłada zawsze poznawanie Pism w wierze i Tradycji Kościoła, by te słowa odbierane były jako żywe [...], aby każdy wierny uznał, że również jego egzystencja należy do tej historii»⁹;
- c. *katechetyczny styl treści biblijnych*, uwzględniający sytuację życiową adresatów;
- d. *wiedzę o charakterze apologetycznym*, która pokazuje, że wiara nie stoi w opozycji do rozumu i uwypukla prawdę prawidłowej antropologii, oświeconej przez przyrodzony rozum; należy podkreślić rolę, jaką w «omówieniu i przedyskutowaniu wiarygodności, oryginalnej apologetyki, pomagającej w stworzeniu postaw, aby Ewangelia była słuchana przez wszystkich»¹⁰ odgrywają *preambula fidei*.

146. Katecheta powinien nie tylko dochować wierności przesłaniu wiary, ale także poznawać konkretnego człowieka i jego kontekst społeczno-kulturalny. Niech więc podobnie jak wszyscy chrześcijanie, tym bardziej katecheci «żyją w najściślejszej łączności z innymi ludźmi swoich czasów i starają się dokładnie uchwycić ich sposoby myślenia i odczuwania, znajdujące wyraz w ich kulturze umysłowej» (GS 62). Ta wiedza przychodzi przez doświadczenie i namysł nad nim, ale także przez cenny wkład nauk humanistycznych, w świetle zasad społecznej nauki Kościoła. Należy więc należycie uwzględniać m.in. psychologię, socjologię, pedagogię, pedagogikę i nauki o komunikacji społecznej. Kościół czuje się zaproszony do konfrontowania się z tymi naukami z racji wartościowego wkładu, jaki wnoszą one zarówno w formację katechetów, jak i samą katechizację. Teologia i nauki humanistyczne mogą się bowiem wzajemnie wzbogacać.

---

⁹ BENEDYKT XVI, Posynodalna adhortacja apostolska *Verbum Domini* (30 września 2010), 74.

¹⁰ EG 132; por. też SYNOD BISKUPÓW, XIII ZWYCZAJNE ZGROMADZENIE OGÓLNE, *Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej. Ostateczna lista propozycji* (27 października 2012), 17.

147. Do kryteriów określających rolę nauk humanistycznych w formacji katechetów¹¹ należą:

- *poszanowanie autonomii nauk*: «potwierdza Kościół prawowitą autonomię kultury ludzkiej, a zwłaszcza nauk» (GS 59);
- *rozeznanie i ocena* różnych teorii psychologicznych, socjologicznych i pedagogicznych, pozwalające docenić ich wartość i rozpoznać ograniczenia;
- wkład nauk humanistycznych należy przyjmować *w perspektywie wiary i w oparciu o chrześcijańską antropologię*.

Umiejętność działania: formacja pedagogiczna i metodologiczna

148. W wymiarze *umiejętności działania* katecheta powinien rozwijać *umiejętności wychowawcze i komunikacyjne*. «Katecheta jest wychowawcą, który ułatwia dojrzewanie wiary, jakie katechumen lub katechizowany realizuje z pomocą Ducha Świętego. Pierwszą rzeczą, którą należy uwzględnić w tym decydującym sektorze formacji, jest szacunek dla oryginalnej pedagogii wiary»¹². Katecheta, rozumiejąc, że jego rozmówca jest aktywnym podmiotem, w którym w sposób dynamiczny działa łaska Boża, powinien z szacunkiem ułatwiać doświadczenie wiary, w którym nie odgrywa głównej roli.

149. Pedagogiczna formacja katechety ma na celu wypracowanie takich postaw jak m.in.:

- a. *wewnętrzna wolność i bezinteresowność, oddanie i spójność*, pozwalające być wiarygodnym świadkiem wiary;
- b. *umiejętność przekazywania wiary i opowiadania o niej* tj. umiejętność żywego przedstawiania historii zbawienia tak, by rozmówcy czuli się jej częścią;
- c. *wykształcenie mentalności wychowawczej*, która pociąga ze sobą gotowość do budowania dojrzałych relacji z innymi i zdolność do prowadzenia grupy w taki sposób, aby rozbudzać zarówno indywidualne, jak i wspólnotowe procesy uczenia się;

---

¹¹ Por. DOK 243.

¹² DOK 244.

- d. *spokojne układanie relacji wychowawczych* w ich wymiarze uczuciowym, polegające na dostrajaniu się do życia wewnętrznego drugiego i przyjmowaniu takiej postawy, która pozwoli mu na wyrażanie emocji;
- e. *umiejętność opracowania drogi rozwijania wiary*, polegająca na uwzględnianiu okoliczności społeczno-kulturalnych; opracowaniu realistycznego planu działania; kreatywnym korzystaniu z języków, technik i narzędzi oraz ocenie wyników tego procesu.

Proces wychowawczy, niepozbawiony przecież błędów i ograniczeń, wymaga cierpliwości i oddania, i jest cennym miejscem wzrostu i dialogu. Dobrze jest, jeśli katecheta wykształci w sobie gotowość do bycia wychowywanym podczas wychowywania; samo doświadczenie bowiem jest laboratorium formacyjnym, w którym dochodzi do głębszego przyswojenia treści.

150. Rolą katechety jako wychowawcy jest również pośredniczenie w stawianiu się częścią wspólnoty oraz sprawowanie posługi katechetycznej w *duchu komunii*. Katecheta realizuje bowiem ten proces wychowawczy nie indywidualnie, ale wraz ze wspólnotą i w jej imieniu. Z tego powodu powinien potrafić pracować w jedności, konfrontować się z zespołem katechetów i innymi osobami zaangażowanymi w duszpasterstwo. Powinien również pielęgnować swoje relacje i animować grupę katechizowanych.

5. FORMACJA KATECHETYCZNA KANDYDATÓW DO ŚWIĘCEŃ

151. W ramach troski Kościoła o katechezę odpowiedzialność spoczywa również na tych, którzy przez sakrament święceń sprawują posługę słowa Bożego. W istocie jakość katechezy we wspólnocie zależy także od zajmujących się nią wyświęconych szafarzy – diakonów, kapłanów i biskupów. Dlatego w drodze formacji kandydatów do święceń nie może zabraknąć kształcenia dotyczącego głoszenia i katechezy (por. OT 19). O tym, że formacja przyszłych prezbiterów i stałych diakonów w tym zakresie jest odpowiednia, świadczą będą później takie konkretne znaki, jak: zapał do głoszenia Ewangelii; umiejętność katechizowania wiernych; zdolność do prowadzenia dialogu z kulturą; duch rozeznawania; gotowość do formowania świeckich katechetów i współpracy z nimi; zdolność do kreatywnego wymyślania ścieżek kształcenia do wiary. Do kandydatów do święceń odnoszą się również podane już ogólne kryteria formacji.

152. W seminariach i ośrodkach formacyjnych trzeba zatem¹³:

- a. sprawić, by za sprawą formacji duchowej kandydaci nasiąkli duchem misyjności, który będzie ich pobudzał do głoszenia Ewangelii tym, którzy jej nie znają, i do troski o formację w wierze wszystkich ochrzczonych;
- b. zapewnić doświadczenia pierwszego głoszenia i ćwiczenia w zakresie różnych form katechezy;
- c. głęboko i szczegółowo zapoznać ich z *Katechizmem Kościoła Katolickiego*;
- d. zgłębiać *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych* jako cenne narzędzie katechetyczne i mistagogiczne;
- e. zapoznawać ich z kierunkami katechezy we własnym Kościele partykularnym;
- f. w programie studiów uwzględnić nauczanie katechetyki, Magisterium w dziedzinie katechetyki, pedagogikę i inne nauki humanistyczne.

153. Biskupi powinni troszczyć się o włączenie powyższych zaleceń do projektów kształcenia swoich seminarzystów i kandydatów do stałego diakonatu. Ponadto powinni zwrócić należytą uwagę na formację katechetyczną kapłanów, szczególnie w kontekście ich stałej formacji, po to, by zapewniać konieczną odnowę katechetyczno-duszpasterską, która sprzyja większemu i bardziej bezpośredniemu zaangażowaniu prezbiterów w katechizację, a zarazem pomaga im w zaangażowaniu w działalność formacyjną katechetów.

6. OŚRODKI FORMACYJNE

Ośrodki podstawowej formacji dla katechetów

154. *Ośrodki podstawowej formacji dla katechetów*, o charakterze parafialnym, międzyparafialnym lub diecezjalnym, mają za zadanie prowadzić systematyczną formację podstawową. Formacja ta powinna obejmować podstawowe treści przedstawione w prosty sposób, ale zarazem w stylu dostosowanym do aktualnych potrzeb. Taka formacja powinna wyróżniać się *systematycznością*, tzn. obejmować całość zagadnień, i jednocześnie *wysoką jakością*, dzięki temu, że

---

¹³ Por. KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA, *Dar powołania do kapłaństwa. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (8 grudnia 2016), szczególnie pkt 59, 72, 157b, 177, 181, 185.

prowadzona ona będzie przez formatorów będących specjalistami, a zarazem cechujących się wysoką wrażliwością i doświadczeniem duszpasterskim. Ponadto powinna ona umożliwiać poznanie innych katechetów i wymianę doświadczeń, przyczyniając się tym samym do budowania jedności Kościoła.

Ośrodki specjalizacji dla odpowiedzialnych za katechezę i animatorów

155. *Ośrodki specjalizacji*, o charakterze diecezjalnym, międzydiecezjalnym lub krajowym, stawiają sobie za cel formację animatorów i odpowiedzialnych za katechezę lub katechetów, którzy chcą zdobyć specjalizację, by zająć się tą posługą na stałe. Poziom kształcenia w takich ośrodkach powinien być wyższy, a tym samym należy przewidzieć bardziej intensywne i dłuższe kursy. Począwszy od wspólnej podstawy formacyjnej o charakterze teologicznym i antropologicznym po zajęcia o charakterze warsztatowym, ośrodki te umożliwiają uzyskanie specjalizacji katechetycznych związanych z konkretnymi potrzebami danego terytorium kościelnego. W szczególności należy prowadzić formację odpowiedzialnych za katechezę, oferując uczestnikom osobiste towarzyszenie. Propozycję tych ośrodków można również skierować, we współpracy z innymi diecezjalnymi komórkami duszpasterskimi lub Kościołem partykularnym, do odpowiedzialnych z różnych działów duszpasterstwa, przekształcając je tym samym w *Ośrodki formacji duszpasterzy*.

Szkoły wyższe dla specjalistów w dziedzinie katechezy

156. *Szkoły wyższe dla specjalistów w dziedzinie katechezy*, o charakterze krajowym lub międzynarodowym, oferują kapłanom, diakonom, osobom konsekrowanym i świeckim formację katechetyczną na poziomie uniwersyteckim, przygotowując katechetów do koordynowania katechezy na poziomie diecezjalnym lub w ramach działalności zgromadzeń zakonnych. Ponadto te szkoły wyższe kształcą nauczycieli katechetyki dla seminariów, domów formacyjnych lub ośrodków formacyjnych dla katechetów i prowadzą badania w zakresie katechetyki. Pod względem organizacji studiów, czasu trwania i warunków przyjęcia kandydatów szkoły te są prawdziwymi *uczelniami wyższymi*. Zważywszy na ich znaczenie w misji Kościoła, należy mieć nadzieję, że już istniejące ośrodki będą rozbudowywane, a jednocześnie powstaną nowe. Biskupi powinni troszczyć się szczególnie o dobór odpowiedniego personelu w takich ośrodkach akademickich tak, by w żadnej diecezji nigdy nie zabrakło specjalistów w dziedzinie katechezy.

CZĘŚĆ DRUGA

Proces katechizacji

ROZDZIAŁ V

Pedagogia wiary

1. BOŻA PEDAGOGIA W HISTORII ZBAWIENIA

157. Objawienie jest wielkim dziełem wychowawczym Boga. W istocie można je bowiem interpretować również według klucza pedagogicznego. Odnajdujemy w nim elementy charakterystyczne, poprzez które można rozpoznać *Bożą pedagogię*, potrafiącą głęboko zainspirować wychowawcze działania Kościoła. Również katecheza idzie śladem Bożej pedagogii. Od samego początku historii zbawienia Boże objawienie ukazuje się jako inicjatywa miłości, która wyraża się poprzez wiele wskazań wychowawczych. Bóg przemawiał do człowieka, od którego oczekiwał odpowiedzi. Od Adama i Ewy oczekiwał odpowiedzi wiary, w posłuszeństwie Jego przykazaniu. W swej miłości, pomimo nieposłuszeństwa, Bóg nadal przekazywał ludziom prawdę o swojej tajemnicy w sposób stopniowy, etapami, aż do pełni Objawienia, która nastąpiła w Jezusie Chrystusie.

158. Celem objawienia jest zbawienie każdego człowieka, realizujące się poprzez oryginalną i skuteczną *pedagogię Boga* na przestrzeni dziejów. Bóg w Piśmie Świętym objawia się jako miłosierny ojciec, nauczyciel, mędrzec (por. *Pwt* 8,5; *Oz* 11,3-4; *Prz* 3,11-12), który wychodzi na spotkanie człowiekowi w jego konkretnej sytuacji i wyzwala go od zła, przyciągając do siebie więzami miłości. Stopniowo i cierpliwie prowadzi ku dojrzałości cały lud wybrany, a w nim każdego słuchającego Go człowieka z osobna. Ojciec, jako genialny wychowawca, przekształca dzieje swojego ludu w lekcje mądrości (por. *Pwt* 4,36-40; 11,2-7), dostosowując się do wieku i sytuacji, w której lud ten żyje. Udziela nauk, które będą przekazywane z pokolenia na pokolenie (por. *Wj* 12,25-27; *Pwt* 6,4-8; 6,20-25; 31,12-13; *Joz* 4,20-24), przestrzega i wychowuje także poprzez próby i cierpienia (por. *Am* 4,6; *Oz* 7,10; *Jr* 2,30; *Hbr* 12,4-11; *Ap* 3,19).

159. Ta Boża pedagogia ukazuje się również w misterium wcielenia, kiedy anioł Gabriel proponuje młodej Nazarejce czynny udział w działaniu Ducha

Świętego: *fiat* Maryi stanowi pełnię odpowiedzi wiary (por. *Łk* 1,26-38). Jezus wypełnia swą zbawczą misję i czyni widzialną Bożą pedagogię. Uczniowie doświadczyli *pedagogii Jezusa*, którą Ewangelie opisują poprzez jej cechy szczególne – przyjęcie ubogich, prostaczków, grzeszników; głoszenie królestwa Bożego jako dobrej nowiny; styl miłości, wyzwalającej od zła i krzewiącej życie. Słowa i milczenie, przypowieść i obraz stają się prawdziwą pedagogią, objawiającą misterium Jego miłości.

160. Jezus uważnie troszczył się o uformowanie swoich uczniów z myślą o działalności ewangelizacyjnej. Dawał im się poznać jako jedyny nauczyciel, a jednocześnie cierpliwy i wierny przyjaciel (por. *J* 15,15; *Mk* 9,33-37; *Mk* 10,41-45). Nauczał prawdy przykładem swego życia. Prowokował pytaniami (por. *Mk* 8,14-21.27). Wyjaśniał im w pogłębiony sposób to, co głosił tłumom (por. *Mk* 4,34; *Łk* 12,41). Wprowadzał do modlitwy (por. *Łk* 11,1-2). Posyłał z misją nie pojedynczo, ale w małych wspólnotach (por. *Łk* 10,1-20). Obiecywał Ducha Świętego, który będzie ich prowadził do całej prawdy (por. *J* 16,13), wspierając w trudnościach (por. *Mt* 10,20; *J* 15,26; *Dz* 4,31). Sposób, w jaki Jezus kształtował swoje relacje z ludźmi, jawi się zatem jako wybitnie wychowawczy. Jezus potrafił przyjąć Samarytanę, jednocześnie nakłaniając ją do podjęcia drogi ku stopniowemu otwarciu się na łaskę i nawrócenie. Po zmartwychwstaniu przyłącza się do uczniów w drodze do Emaus, podąża wraz z nimi, rozmawia, współodczuwa ich ból. Jednocześnie prowokuje, by otwarli swe serca, prowadzi do doświadczenia eucharystycznego i pomaga im przejrzeć, by mogli Go rozpoznać; wreszcie, usuwa się na bok, aby zrobić miejsce misyjnej inicjatywie uczniów.

161. Jezus Chrystus to Nauczyciel, «który objawia ludziom Boga i, podobnie, człowiekowi człowieka; [Nauczyciel], który zachowuje, uświęca i prowadzi; który mówi, żyje pobudza, porusza, naprawia, sądzi, przebacza, idzie z nami każdego dnia po drogach historii; który jako Nauczyciel przychodzi i przyjdzie w chwale»¹. Posługując się różnymi środkami, za pomocą których nauczał, kim jest, Jezus zawsze prowokował i pobudzał słuchaczy do osobistej odpowiedzi. Na tym polega odpowiedź wiary, a patrząc jeszcze głębiej, posłuszeństwo wierze. Odpowiedź ta, osłabiona grzechem, potrzebuje stałego nawrócenia. I Jezus, jako nauczyciel obecny i działający w życiu człowieka, poucza go z głębi jego serca, prowadząc do prawdy o sobie samym i kierując ku nawróceniu. «Radość Ewangelii napełnia serce oraz całe życie tych, którzy

---

¹ CT 9.

spotykają się z Jezusem. Ci, którzy pozwalają, żeby ich zbawił, zostają wyzwoleni od grzechu, od smutku, od wewnętrznej pustki, od izolacji. Z Jezusem Chrystusem rodzi się zawsze i odradza radość»².

162. Duch Święty, zapowiedziany przez Syna przed Paschą (por. *J* 16,13) i obiecany wszystkim uczniom, jest darem i dawcą wszystkich darów. Uczniowie, prowadzeni przez Pocieszyciela do poznania prawdy, «aż po krańce ziemi» (*Dz* 1,8) dawali świadectwo o Słowie życia, którego słuchali, które oglądali i którego dotykali (por. *1 J* 1,1). Działanie Ducha Świętego w człowieku nakłania do przyłgnięcia do prawdziwego dobra, do komunii Ojca i Syna, i wspiera go swym opatrnościowym działaniem, by mógł przystać na działanie Boga. Duch Święty, działając w głębi duszy człowieka i przebywając w niej, ożywia go, upodabnia do Syna, niosąc mu wszelkie dary łaski i napełniając wdzięcznością, która jest zarazem pocieszeniem i pragnieniem najpełniejszego urzeczywistnienia swego podobieństwa do Chrystusa.

163. Poprzez odpowiedź na działanie Ducha Świętego spełnia się prawdziwa odnowa wierzącego – po namaszczeniu (por. *1 J* 2,27) i przekazaniu życia Syna, Duch czyni nowe stworzenie. Chrześcijanin, jako synowie w Synu, otrzymują ducha miłości i przybrania za synów, dlatego wyznają swoje dziecięctwo, nazywając Boga *Ojcem*. Człowiek, odnowiony i usynowiony, jest stworzeniem duchowym, pneumatycznym, komunijnym, poddającym się tchnieniu Pańskiemu (por. *Iz* 59,19), które, wzbudzając w nim «i chcenie, i działanie» (*Fłp* 2,13), pozwala mu dobrowolnie przystać na dobro, którego chce Bóg. «Ponadto Duch Święty obdarza siłą do głoszenia nowości Ewangelii śmiało, na głos, w każdym czasie i miejscu, także pod prąd»³. Stwierdzenia te pozwalają pojąć, jaką wartość ma Boża pedagogia dla życia Kościoła i jak przemożny jest jej wpływ jako wzorca również dla katechezy, która jest wezwana do tego, by poddawać się natchnieniu i ożywianiu przez Ducha Jezusa, i, Jego łaską, kształtować życie wiary wierzącego.

2. PEDAGOGIA WIARY W KOŚCIELE

164. Ewangeliczne opowieści są potwierdzeniem wychowawczego charakteru relacji Jezusa i inspirują pedagogiczne działanie Kościoła. Od samego

---

² EG 1.

³ EG 259.

początku Kościół przeżywał swoje posłannictwo «jako widzialną i aktualną kontynuację pedagogii Ojca i Syna. „Ponieważ Kościół jest naszą matką, jest także nauczycielem naszej wiary”. Z tych właśnie głębokich racji wspólnota chrześcijańska jest w sobie samej żywą katechezą. Przez to, czym ona jest, co głosi, co celebrytuje i co czyni, pozostaje zawsze żywym, nieodzownym i pierwszorzędnym miejscem katechezy. Kościół opracował w ciągu wieków niezrównany skarb pedagogii wiary, przede wszystkim świadectwo katechetów i katechetek oraz świętych; różnorodność dróg i właściwych form komunikacji religijnej, jak katechumenat, katechizmy, przewodniki życia chrześcijańskiego; drogocenne dziedzictwo nauk katechetycznych, kultury wiary, instytucji i posług na rzecz katechezy. Wszystkie te aspekty tworzą historię katechezy i pełnoprawnie wchodzi do pamięci wspólnoty i działalności katechetycznej»⁴.

165. Katecheza czerpie natchnienie z opisanych tu już cech Bożej pedagogii. Dzięki temu staje się działaniem pedagogicznym służącym *zbawczemu dialogowi* między Bogiem a człowiekiem. Ważne zatem, by wyrażały się w niej następujące cechy:

- uobecnianie inicjatywy bezinteresownej Bożej miłości;
- wyeksponowanie powszechnego zasięgu zbawienia jako daru dla wszystkich;
- przywołanie konieczności nawrócenia jako warunku posłuszeństwa wierze;
- przyjęcie zasady stopniowości Objawienia i transcendencji słowa Bożego, jak również jego inkulturacji w kulturach człowieka;
- uznanie centralnego miejsca Jezusa Chrystusa, Słowa Bożego, które stało się człowiekiem, co determinuje katechezę jako *pedagogię wcielania*;
- docenienie wspólnotowego doświadczenia wiary jako właściwego ludowi Bożemu;
- budowanie pedagogiki znaków, w której czyny i słowa pozostają we wzajemnej zależności;
- przypomnienie, że niewyczerpalna miłość Boga jest ostateczną przyczyną wszystkich rzeczy.

---

⁴ DOK 141; por. też KKK 169.

166. Droga wskazana przez Boga, który objawia się i zbawia, wraz z odpowiedzialnością wiary Kościoła w historii, staje się źródłem i wzorcem pedagogii wiary. Dlatego też katecheza jawi się jako proces, umożliwiający dojrzewanie w wierze poprzez poszanowanie drogi każdego wierzącego. Katecheza jest zatem *ustawiczną pedagogią wiary*, która pełni jednocześnie zadanie *wtajemniczenia, wychowywania i nauczania*, dbając przy tym o jedność treści i sposobu, w jaki jest ona przekazywana. Kościół jest świadomy, że w katechezie skutecznie działa Duch Święty – ta obecność czyni katechezę oryginalną pedagogią wiary.

Kryteria głoszenia orędzia ewangelicznego

167. Kościół w swym działaniu katechizacyjnym troszczy się o to, by zostać wiernym istocie ewangelicznego orędzia. «Czasem słuchając całkowicie ortodoksyjnego języka, ma się wrażenie, że to, co otrzymują wierni z racji języka, jakim się posługują i jaki rozumieją, jest czymś, co nie odpowiada prawdziwej Ewangelii Jezusa Chrystusa. Ze świętym zamiarem przekazania im prawdy o Bogu i człowieku, niekiedy przekazujemy im fałszywego boga lub ideał ludzki naprawdę nie będący chrześcijańskim»⁵. Chcąc uniknąć tego niebezpieczeństwa i zapewnić, by głoszenie Ewangelii inspirowane było Bożą pedagogią, katecheza winna uwzględniać kilka kryteriów, które – jako pochodzące od Słowa Bożego – są ze sobą ściśle powiązane.

Kryterium trynitarnie i chrystologiczne

168. Katecheza z konieczności jest trynitarna i chrystologiczna. «Tajemnica Trójcy Świętej stanowi centrum wiary i życia chrześcijańskiego. Jest tajemnicą Boga w sobie samym, a więc źródłem wszystkich innych tajemnic wiary oraz światłem, które je oświeca»⁶. Chrystus jest drogą, która prowadzi do najgłębszej tajemnicy Boga. Jezus Chrystus nie tylko przekazuje słowo Boże – On jest Słowem Bożym. Objawienie Boga jako Trójcy ma żywotne znaczenie dla zrozumienia nie tylko niepowtarzalnej oryginalności chrześcijaństwa i Kościoła, ale też koncepcji osoby jako istoty relacyjnej i komunijnej. Bez prawdziwie trynitarnego orędzia ewangelicznego, przez Chrystusa do Ojca w Duchu Świętym, katecheza zatraciłaby właściwy sobie charakter.

---

⁵ EG 41.

⁶ KKK 234.

169. *Chrystocentryczny* charakter jest zasadniczą cechą charakteryzującą orędzie przekazywane w katechezie. Oznacza to, w pierwszym rzędzie, że samym ośrodkiem katechezy jest osoba Jezusa Chrystusa żywego, obecnego i działającego. Głoszenie Ewangelii to przedstawianie Chrystusa, a wszystkiego innego w odniesieniu do Niego. Ponieważ Chrystus to «klucz, ośrodek i cel całej ludzkiej historii» (GS 10), katecheza pomaga wierzącemu aktywnie się w nią włączyć, ukazując, że Chrystus jest jej wypełnieniem i ostatecznym sensem. Wreszcie chrystocentryzm oznacza, że katecheza zobowiązuje się do «przekazywania tego, co Jezus naucza o Bogu, o człowieku, o szczęściu, o życiu moralnym, o śmierci»⁷, ponieważ orędzie ewangeliczne nie pochodzi od człowieka, ale jest słowem Bożym. Ukazywanie chrystocentrycznego charakteru orędzia pozwala pójść za Nim i prowadzi do komunii z Nim.

170. Katecheza i liturgia, będące zebraną wiarą ojców Kościoła, kształtowały specyficzny sposób odczytywania i interpretowania Pisma, które do dziś zachowuje swoją oświecającą wartość. Cechuje je spójne przedstawianie osoby Jezusa poprzez Jego *misteria*⁸, czyli według głównych wydarzeń z Jego życia, rozumianych w ich odwiecznym sensie teologicznym i duchowym. Tajemnice te celebrowane są w głównych uroczystościach roku liturgicznego i przedstawiane w cyklach ikonograficznych, zdobiących kościoły. W takim przedstawieniu osoby Jezusa łączy się wiedza biblijna i Tradycja Kościoła – ten sposób odczytywania Pisma jest szczególnie wartościowy w katechezie. Katecheza i liturgia nigdy nie poprzestawały na odczytywaniu z osobna ksiąg Starego i Nowego Testamentu, lecz zawsze czytały je razem, wskazując, że tylko *typologiczna lektura Pisma* pozwala uchwycić pełnię znaczenia zdarzeń i tekstów, opowiadających jedną i tę samą historię zbawienia. Lektura taka wskazuje katechezie stałą i dziś jeszcze niezwykle aktualną drogę, która osobie wzrastającej w wierze pozwala pojąć, że nic, z dawnego przymierza, w Chrystusie nie zostaje utracone, ale właśnie w Nim wszystko znajduje swoje wypełnienie.

Kryterium historiozbawcze

171. Znaczenie imienia Jezusa, «Bóg, który zbawia», przypomina, że wszystko, co się do Niego odnosi, ma zbawczy charakter. Katechezie nie wolno abstrahować od misterium paschalnego, przez które ludzkość otrzymała dar zbawienia i które jest fundamentem wszystkich sakramentów oraz źród-

---

⁷ DOK 98.

⁸ Por. KKK 512 i kol.

łem wszelkiej łaski. Odkupienie, usprawiedliwienie, wyzwolenie, nawrócenie i synostwo Boże to zasadnicze aspekty wielkiego daru zbawienia. «Ekonomia zbawienia ma więc charakter historyczny, ponieważ realizuje się w czasie. [...] Kościół, przekazując dzisiaj orędzie chrześcijańskie na podstawie swojej żywej świadomości tego orędzia, stale „upamiętnia” wydarzenia zbawcze przeszłości, opowiadając je. Interpretuje w ich świetle aktualne wydarzenia historii ludzkiej, w których Duch Święty odnawia oblicze ziemi, i trwa w pełnym wary oczekiwaniu na przyjście Pana»⁹. Przedstawianie wiary zatem musi uwzględniać czyny i słowa, którymi Bóg objawił siebie człowiekowi poprzez ważne etapy Starego Testamentu, życia Jezusa Syna Bożego i historii Kościoła.

172. W mocy Ducha Świętego również historia ludzi, z wpisaną w nią historią Kościoła, jest historią zbawienia, która toczy się w czasie. Pan Jezus objawia, że historia nie jest bez celu, bowiem zawiera w sobie obecność Boga. Kościół w swym obecnym pielgrzymowaniu ku wypełnieniu się Królestwa, jest skutecznym znakiem celu, w stronę którego zmierza świat. Ewangelia, początek nadziei dla całego świata i ludzkości w każdym czasie, proponuje wizję, której elementem jest ufność w Bożą miłość. Przeto chrześcijańskie orędzie zawsze należy przedstawiać w zestawieniu z celem życia, z prawdą i godnością człowieka. Chrystus przyszedł dla naszego zbawienia, abyśmy mieli pełnię życia. «Tajemnica człowieka wyjaśnia się naprawdę dopiero w tajemnicy Słowa Wcielonego» (GS 22). Słowo Boże, zapośredniczone przez katechezę, oświeca życie człowieka, nadaje mu głębszy sens i towarzyszy człowiekowi na drodze piękna, prawdy i dobra.

173. Zwiastowanie królestwa Bożego zawiera w sobie przesłanie wyzwolenia i promocji człowieka, głęboko związane z troską i odpowiedzialnością za stworzenie. Zbawienie, ofiarowane przez Pana i głoszone przez Kościół, dotyczy wszystkich aspektów życia społecznego. Konieczne jest zatem uwzględnienie złożoności współczesnego świata i wewnętrznych związków istniejących między kulturą, polityką, ekonomią, pracą, jakością życia, ubóstwem, niepokojami społecznymi, wojnami¹⁰. «W Ewangelię wpisane jest kryterium całości: nie przestaje być Dobrą Nowiną, dopóki nie jest głoszona wszystkim, dopóki nie zapłodni i nie uzdrowi wszystkich wymiarów człowieka i dopóki nie łączy wszystkich ludzi przy stole Królestwa»¹¹. Ostatecznym horyzontem orę-

---

⁹ DOK 107.

¹⁰ Por. FRANCISZEK, Encyklika *Laudato si'* (24 maja 2015), 17-52.

¹¹ EG 237.

dzia o zbawieniu jednak będzie zawsze życie wieczne. Tylko w nim dążenie do sprawiedliwości i pragnienie wyzwolenia znajdują całościowe spełnienie.

Kryterium prymatu łaski i piękna

174. Kolejnym kryterium chrześcijańskiej wizji życia jest prymat łaski. Cała katecheza musi być «katechezą łaski, ponieważ przez łaskę jesteśmy zbawieni i dzięki niej nasze uczynki mogą przynieść owoce na życie wieczne»¹². Nauczana prawda zatem ma swój początek w miłosnej inicjatywie Boga, po której następuje odpowiedź człowieka, pochodząca ze słuchania i zawsze będąca owocem łaski. «Wspólnota ewangelizacyjna doświadcza, że to Pan podjął inicjatywę, że On sam nas umiłował (por. 1 J 4,10) i dlatego wie, jak kroczyć naprzód»¹³. Pomimo świadomości, że owoce katechezy nie zależą od umiejętności realizacji czy planowania, należy pamiętać, że Bóg z całą pewnością domaga się rzeczywistego współdziałania z Jego łaską, toteż zaprasza do angażowania w służbę sprawie Królestwa wszystkich zasobów mądrości i aktywności, jakich katechizacja potrzebuje.

175. «Głosić Chrystusa znaczy ukazać, że wierzyć w Niego i naśladować Go jest nie tylko rzeczą prawdziwą i sprawiedliwą, ale także piękną, zdolną napełnić życie nowym blaskiem i głęboką radością, nawet pośród trudnych doświadczeń»¹⁴. Katecheza musi zawsze przekazywać piękno Ewangelii, które rozbrzmiało na ustach Jezusa, docierając do wszystkich: ubogich, prostaczków, grzeszników, celników i nierządnic. Przez to wszyscy oni poczuli się przyjęci, zrozumiani i wspomóczeni, zaproszeni i wychowani przez jednego Pana. W istocie, głoszenie miłosiernej i darmowej miłości Boga, która w pełni objawiła się w Jezusie Chrystusie, umarłym i zmartwychwstałym, jest sercem *kerigmy*. Są też takie aspekty orędzia ewangelicznego, które ogólnie są trudne do przyjęcia – szczególnie tam, gdzie Ewangelia wzywa do nawrócenia i uznania grzechu. Katecheza jednak nie jest przede wszystkim przedstawieniem nauki moralnej, lecz głoszeniem piękna Boga, którego można doświadczyć, które dotyka serca i umysłu, i przemienia życie¹⁵.

---

¹² KKK 1697.

¹³ EG 24.

¹⁴ EG 167.

¹⁵ Pkt 165 EG podaje wykaz «niektórych charakterystycznych cech przepowiadania, koniecznych dzisiaj w każdym miejscu».

Kryterium eklezjalności

176. «Wiara z konieczności ma formę kościelną, wyznawana jest z wnętrza ciała Chrystusa jako konkretna komunია wierzących»¹⁶. Istotnie, «gdy katecheza przekazuje misterium Chrystusa, to w jej orędziu rozbrzmiewa wiara całego Ludu Bożego w ciągu historii, wiara apostołów, którzy otrzymali ją od samego Chrystusa i przez działanie Ducha Świętego; wiara męczenników, którzy ją wyznawali i wyznają swoją krwią; wiara świętych, którzy ją przeżywali i głęboko przeżywają; wiara ojców i doktorów Kościoła, którzy jej wspaniale nauczali; wiara misjonarzy, którzy ją nieprzerwanie głosili; wiara teologów, którzy pomagają w jej lepszym zrozumieniu; w końcu, wiara pasterzy, którzy strzegą jej gorliwie i z miłością oraz autentycznie interpretują. Rzeczywiście, w katechezie jest obecna wiara tych wszystkich, którzy wierzą i pozwalają Duchowi Świętemu, by ich prowadził»¹⁷. Poza tym, katecheza wtajemnicza wierzących w misterium przeżywanej komunii, nie tylko w relacji z Ojcem przez Chrystusa w Duchu, ale też we wspólnocie wierzących, poprzez działanie tego samego Ducha. Wychowując do komunii, katecheza wychowuje do życia w Kościele i jako Kościół.

Kryterium jedności i integralności wiary

177. Przekazywana przez Kościół wiara jest tylko jedna. Chrześcijanie rozproszeni są po całym świecie, a jednak tworzą jeden lud. Również katecheza, mimo iż wyjaśnia wiarę językami kultur znacząco różniącymi się między sobą, mówi o jednym tylko chrzcie i jednej wierze (por. *Ef* 4,5). «Każdy z uczniów Jezusa ma prawo otrzymać „słowo wiary”, pełne i całkowite w swej ostrości i sile; nie może ono być okaleczone, zafałszowane, lub zubożone»¹⁸. Dlatego też jednym z fundamentalnych kryteriów katechezy ma być również wyrażanie integralności orędzia i unikanie przedstawiania go w sposób cząstkowy i niespójny. Chrystus bowiem nie udzielił wiedzy tajemnej niewielkiej grupie uprzywilejowanych wybrańców (tak zwanej *gnozy*), lecz skierował swe nauczanie do wszystkich, w tej mierze, w jakiej każdy jest w stanie je przyswoić.

178. Przy przedstawianiu integralności prawd wiary należy kierować się zasadą *hierarchii prawd* (por. UR 11): bowiem «wszystkie objawione prawdy

---

¹⁶ FRANCISZEK, Encyklika *Lumen fidei* (29 czerwca 2013), 22.

¹⁷ DOK 105.

¹⁸ CT 30.

pochodzą z tego samego boskiego źródła i należy wierzyć w nie z tą samą wiarą, ale niektóre z nich są ważniejsze, ponieważ wyrażają bardziej bezpośrednio istotę Ewangelii»¹⁹. Organiczna jedność wiary świadczy o jej ostatecznej istocie i umożliwia jej głoszenie i nauczanie w sposób bezpośredni, bez skrótów czy uproszczeń. Nauczanie, choć stopniowe i dostosowane do konkretnych osób i okoliczności, nie narusza jej jedności i organiczności.

3. PEDAGOGIA KATECHETYCZNA

179. Wobec obecnych wyzwań coraz ważniejsza jest świadomość wzajemnej zależności treści i metody, tak w ewangelizacji, jak i w katechizacji. Oryginalna pedagogia wiary inspirowana jest łaskawością Boga, a konkretnie jest owocem dwojakiego rodzaju wierności – Bogu i człowiekowi – zatem wypracowania umiejętnej syntezy tego, co w życiu wiary składa się na jego wymiar teologiczny i antropologiczny. W procesie katechizacji zasada *ewangelizować wychowując i wychowywać ewangelizując*²⁰ przypomina między innymi, że zadaniem katechety jest odnaleźć i wskazać, obecne w życiu człowieka, znaki Bożego działania i, odwołując się do nich, przedstawić Ewangelię jako siłę mającą moc przemieniania całego ludzkiego istnienia, któremu dopiero ona nadaje pełnię znaczenia. Towarzystwo człowieka na drodze wzrastania i nawrócenia musi być stopniowe, ponieważ akt wiary zakłada sukcesywne odkrywanie misterium Boga oraz stopniowe otwieranie się na Niego i zawierzenie Mu.

Stosunek do nauk humanistycznych

180. Katechizacja to w podstawowym wymiarze działanie wychowawcze. Jej realizacja odbywała się zawsze w wierności słowu Bożemu, a jednocześnie uwzględniała i wchodziła w interakcję z praktycznymi modelami wychowawczymi wypracowanymi przez kulturę. Dzięki badaniom i refleksji w ramach nauk humanistycznych powstawały teorie, metody i wzorce, głęboko odnawiające praktykę wychowawczą i wnoszące znaczący wkład w dogłębną wiedzę o człowieku, relacjach międzyludzkich, społeczeństwie, historii. Wkład ten jest bezcenny. Dziedzina, które w sposób szczególnie wzbogacają procesy wychowawcze w ramach katechizacji, są pedagogika i dydaktyka. Obok nich dużą rolę odgrywa również psychologia, przede wszystkim dlatego, że

---

¹⁹ EG 36.

²⁰ Por. DOK 147; GE 1-4; CT 58.

pozwała zgłębić dynamikę motywacji człowieka, strukturę jego osobowości, czynniki związane z poczuciem dyskomfortu i stanami chorobowymi, rozmaite etapy rozwojowe i zadania ewolucyjne, dynamikę dojrzewania religijnego oraz doświadczenia, otwierające człowieka na tajemnicę *sacrum*. Nauki społeczne i zajmujące się komunikacją to kolejne dziedziny, które otwierają na zrozumienie społeczno-kulturowego kontekstu, warunkującego życie poszczególnych osób.

181. Katecheza nie może utożsamiać zbawczego działania Boga z pedagogicznym działaniem człowieka, jednak nie wolno także procesów tych rozdzierać czy przeciwstawiać sobie. W logice Wcielenia wierność Bogu i wierność człowiekowi głęboko wzajemnie się implikują. Należy zatem pamiętać, że inspiracja wiarą sama w sobie pomaga już we właściwej ocenie wkładu nauk humanistycznych. Metody i techniki wypracowane przez humanistykę mają wartość w tej mierze, w jakiej służą przekazywaniu i wychowaniu wiary. Wiara uznaje autonomię rzeczywistości doczesnej, a w niej także nauk (por. GS 36), i szanuje ich logikę, która – jeśli autentyczna – jest otwarta na prawdę o człowieku. Jednocześnie jednak wiara umieszcza je w perspektywie Objawienia.

ROZDZIAŁ VI

Katechizm Kościoła Katolickiego

1. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Rys historyczny

182. Od czasów pism nowotestamentalnych Kościół przyjmował krótkie i treściwe formuły, za pośrednictwem których wyznawał i celebrował wiarę oraz dawał jej świadectwo. Już w czwartym wieku biskupi otrzymali obszerniejsze objaśnienia wiary w postaci streszczeń i kompendiów. Dwukrotnie, po Soborze Trydenckim i w okresie po zakończeniu Soboru Watykańskiego II, Kościół uznał za słuszne przedstawienie całościowego wykładu wiary za pomocą katechizmu o charakterze uniwersalnym, który jest narzędziem komunii eklezjalnej i punktem odniesienia dla katechezy¹.

183. W 1985 roku, w czasie Nadzwyczajnego Synodu Biskupów, odbywającego się z okazji dwudziestolecia zakończenia Soboru Watykańskiego II, wielu ojców synodalnych wyraziło potrzebę opracowania katechizmu lub kompendium doktryny katolickiej, obejmującego zarówno zagadnienia wiary, jak i moralności. *Katechizm Kościoła Katolickiego* został zatwierdzony 11 października 1992 roku przez Jana Pawła II, po czym 15 sierpnia 1997 roku ukazała się jego edycja typiczna w języku łacińskim. Katechizm powstał w wyniku współpracy i konsultacji całego katolickiego episkopatu, wielu instytucji teologicznych i katechetycznych oraz ekspertów i specjalistów z różnych dziedzin. Jest on zatem dziełem zbiorowym i owocem Soboru Watykańskiego II.

---

¹ Por. JAN PAWEŁ II, Konstytucja apostolska *Fidei depositum* (11 października 1992), I; KKK 11.

Tożsamość, cel i adresaci *Katechizmu*

184. *Katechizm* jest «oficjalnym tekstem Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, który autorytatywnie, w precyzyjnej formie, na sposób organicznej syntezy, gromadzi podstawowe wydarzenia i prawdy zbawcze, wyrażające wspólną wiarę Ludu Bożego oraz stanowiące niezbędny i podstawowy punkt odniesienia dla katechezy»². Jest wyrazem niezmiennej nauki wiary, ale od innych dokumentów Magisterium odróżnia go to, że stawia sobie za cel przedstawienie organicznej syntezy dziedzictwa wiary, duchowości i teologii w historii Kościoła. Choć różni się od miejscowych katechizmów, służących określonej części ludu Bożego, jest pewnym i autentycznym punktem odniesienia przy ich przygotowaniu, jako «podstawowe narzędzie dla jednolitego aktu, przez który Kościół przekazuje całą treść wiary»³.

185. *Katechizm* został wydany przede wszystkim z myślą o duszpasterzach i wiernych, a spośród tych ostatnich szczególnie dla tych, którzy sprawują posługę katechetyczną w Kościele. Ma on stanowić «pewną normę nauczania wiary»⁴. Dlatego jest jasną i wiarygodną odpowiedzią na prawo do dostępu do całościowego wykładu wiary Kościoła w systematycznej i zrozumiałej formie, jakiego słusznie roszczą sobie wszyscy ochrzczeni. Z tego powodu właśnie, że wyjaśnia Tradycję, *Katechizm* może sprzyjać dialogowi ekumenicznemu i może być przydatny nie tylko dla chrześcijan, ale dla wszystkich, którzy pragną poznać wiarę katolicką.

186. *Katechizm* troszczy się przede wszystkim o jedność Kościoła w jednej wierze, toteż nie może uwzględniać szczególnych kontekstów kulturalnych. Niemniej, «w tekście tym każdy katecheta będzie mógł znaleźć cenną pomoc, aby przekazywać w swoim lokalnym środowisku jedyny i odwieczny depozyt wiary, starając się pogodzić – z pomocą Ducha Świętego – cudowną jedność chrześcijańskiego misterium z różnorodnością potrzeb i sytuacji, w jakich znajdują się odbiorcy jego przesłania»⁵. Szczególną uwagę w różnych kontekstach katecheza powinna zaś zwrócić na inkulturację.

---

² DOK 124.

³ FRANCISZEK, Encyklika *Lumen fidei* (29 czerwca 2013), 46.

⁴ JAN PAWEŁ II, Konstytucja apostolska *Fidei depositum* (11 października 1992), IV.

⁵ JAN PAWEŁ II, List apostolski *Laetamur magnopere* (15 sierpnia 1997).

Źródła i struktura *Katechizmu*

187. *Katechizm* jest dany całemu Kościołowi «dla katechezy odnowionej u żywych źródeł wiary»⁶. Do tych źródeł należy przede wszystkim Pismo Święte powstałe z Bożego natchnienia, rozumiane jako jedna księga, w której Bóg «wypowiada tylko jedno Słowo, swoje jedyne Słowo, w którym wypowiada się cały»⁷, zgodnie z ujęciem patrystycznym, wedle którego «jedno jest słowo Boże w całym Piśmie Świętym rozbrzmiewające. Pamiętajcie, że przez usta wielu świętych głoszone jest jedno Słowo»⁸.

188. Ponadto *Katechizm* czerpie ze źródła Tradycji, obejmującej – w formie pisemnej – bogatą gamę kluczowych formuł wiary, pochodzących z pism ojców Kościoła, z różnych wyznań wiary, soborów, nauczania papieskiego, wschodniej i zachodniej obrzędowości liturgicznej, a także z prawa kanonicznego. Obfituje on również w liczne cytaty z całego szeregu pisarzy kościelnych, świętych i doktorów Kościoła. Wykład nauki wiary, wsparty również ikonografią, wzbogacają przypisy historyczne i elementy hagiografii.

189. *Katechizm* dzieli się na cztery części osnute wokół podstawowych wymiarów chrześcijańskiego życia, mających swój początek i fundament w Dziejach Apostolskich: «Trwali oni w nauce Apostołów i we *wspólnocie*, w *łamaniu chleba* i w *modlitwach*» (Dz 2,42)⁹. Wokół tych wymiarów kształtowało się doświadczenie katechumenatu w starożytnym Kościele i objaśnianie wiary w różnych katechizmach na przestrzeni dziejów, choć z różnie rozłożonymi akcentami i na różne sposoby. Są to: *wyznanie wiary* (Symbol), *liturgia* (sakramenty wiary), *życie uczniów* (przykazania), *chrześcijańska modlitwa* (Ojcze nasz). Te wymiary są filarami katechezy i paradygmatem formacji do chrześcijańskiego życia. Katecheza bowiem: otwiera drogę do wiary w Trójjedynego Boga i w Jego zbawczy plan; przygotowuje do udziału w liturgii i wtajemnicza w życie sakramentalne Kościoła; wspomaga odpowiedź wierzących na łaskę Bożą i wprowadza do chrześcijańskiej modlitwy.

---

⁶ JAN PAWEŁ II, Konstytucja apostolska *Fidei depositum* (11 października 1992), I.

⁷ KKK 102.

⁸ ŚW. AUGUSTYN, *Enarratio in Psalmum* 103, 4, 1: CCL 40, 1521 (PL 37, 1378).

⁹ Tekst z Dz 2,42 jest cytowany również w pkt 79 niniejszego *Dyrektorium*: z podstawowych wymiarów życia ludzkiego wypływają zadania katechezy, a zatem i struktura *Katechizmu*.

Teologiczno-katechetyczne znaczenie *Katechizmu*

190. *Katechizm* jako taki nie jest propozycją metody katechetycznej, nie daje wskazówek merytorycznych, ani nie należy go mylić z procesem katechizacji – w nim bowiem zawsze wymaga zapośredniczenia¹⁰. Mimo to już sama jego struktura «ukazuje rozwój wiary, a także porusza wielkie kwestie życia powszedniego. Stronica po stronie odkrywamy, że to, co się przedstawia, nie jest jakąś teorią, ale spotkaniem z Osobą, która żyje w Kościele»¹¹. Odwołując się do życia chrześcijańskiego jako całości, *Katechizm* wspomaga proces nawrócenia i dojrzewiania. Spełnia on swoje zadanie, kiedy rozumienie słów prowadzi do otwarcia serca, ale także wtedy, gdy, na odwrót, łaska otwarcia serca wzbudza pragnienie lepszego poznania Tego, któremu wierzący zaufa. Poznanie, o które chodzi w *Katechizmie*, nie jest zatem czymś abstrakcyjnym: już sama czteroczęściowa struktura łączy bowiem wiarę wyznawaną, celebrowaną, przeżywaną i przemadlaną, pomagając tym samym, choć stopniowo, w spotkaniu Chrystusa. Niemniej propozycja katechetyczna nie musi być dostosowana do układu *Katechizmu*.

191. Ta symfoniczna struktura *Katechizmu* widoczna jest w teologicznym związku między jego treścią a źródłami i w interakcji tradycji zachodniej i wschodniej. Odzwierciedla ona ponadto jedność chrześcijańskiego misterium i współzależność cnót teologicznych, ukazuje harmonijne piękno prawdy katolicyzmu, a zarazem ściśle łączy tę odwieczną prawdę z aktualnością eklezjalną i społeczną. Oczywiście taki układ *Katechizmu* uwydatnia znaczenie równowagi i harmonii w wykładzie wiary.

192. Układ treści *Katechizmu* ukazuje Bożą pedagogię. Wykład nauki wiary w pełni odzwierciedla drogę Boga i człowieka, i ucieleśnia zdrowe tendencje do odnowy katechezy w XX wieku. *Katechizm* opowiada o wierze, na pierwszym miejscu stawiając Boga i działanie łaski, poświęcając tym zagadnieniom najwięcej miejsca: to samo jest już przesłaniem katechetycznym. Podobnie, jako tło tekstu, zarysowują się również pozostałe kryteria owocnego głoszenia Ewangelii: skoncentrowanie na Trójcy Świętej i Chrystusie, opowieść o historii zbawienia, eklezjalność orędzia, hierarchia prawdy, znaczenie piękna. To wszystko pokazuje, że *Katechizm* ma wzbudzać pragnienie Chrystusa, przedstawiając Boga upragnionego, a zarazem pragnącego dobra człowieka. Dla-

---

¹⁰ Por. KKK 24.

¹¹ BENEDYKT XVI, List apostolski *Porta fidei* (11 października 2011), 11.

tego *Katechizm* nie jest statycznym wykładem nauki wiary, lecz narzędziem dynamicznym, które ma inspirować i karmić wiarę w życiu każdego człowieka i jako taki jest cenny z punktu widzenia odnowy katechezy.

2. KOMPENDIUM KATECHIZMU KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

193. *Kompendium* jest narzędziem ukazującym bogactwo *Katechizmu* w prostej, zwartej i dostępnej dla wszystkich formie. Odwołuje się do struktury i treści *Katechizmu* i stanowi «wierne i godne zaufania streszczenie *Katechizmu Kościoła Katolickiego*. Zawiera wszystkie zasadnicze i podstawowe elementy wiary Kościoła, ujęte w zwartej formie, i [...] jest rodzajem przewodnika, który pozwala osobom wierzącym i niewierzącym jednym spojrzeniem ogarnąć całą panoramę wiary katolickiej»¹². Szczególną cechą *Kompendium* jest jego dialogiczność. Zaproponowano w nim bowiem «idealny dialog między nauczycielem i uczniem za pośrednictwem przynaglającej sekwencji pytań, które wciągają czytelnika, zapraszając go do odkrywania ciągle nowych aspektów prawd swojej wiary»¹³. Niemniej cenne są wplecione w tekst ilustracje. Dzięki swojej przejrzystości i zwężłości *Kompendium* stanowi również wartościową pomoc w zapamiętywaniu podstawowych treści wiary.

---

¹² BENEDYKT XVI, *Motu proprio w sprawie zatwierdzenia i publikacji Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego* (28 czerwca 2005).

¹³ KOMPENDIUM KATECHIZMU KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO, *Wprowadzenie kard. Josepha Ratzingera* (20 marca 2005), 4.

ROZDZIAŁ VII

Metodologia w katechezie

1. RELACJA TREŚCI DO METODY

194. Tajemnica wcielenia stanowi inspirację dla pedagogii katechetycznej. Ma to również swoje konsekwencje dla metodologii katechezy, która musi odnosić się do słowa Bożego, a jednocześnie odpowiadać autentycznym ludzkim doświadczeniom. Chodzi o to, by wierność i Bogu, i człowiekowi przeżywać tak, aby nie dopuścić do jakiegokolwiek przeciwstawienia sobie metod i treści, rozdzielania ich czy traktowania jako niezależnych od siebie. Treści katechezy, jako przedmiot wiary, nie wolno poddawać jakiejkolwiek dowolnie obranej metodzie, lecz tylko takiej, która będzie odzwierciedlać naturę ewangelicznego orędzia, wraz z jego źródłami, oraz uwzględniać konkretne uwarunkowania wspólnoty kościelnej i poszczególnych ochrzczonych. Ważne, by pamiętać, że wychowawczy cel katechezy determinuje wybór metodologii.

Wielość metod

195. Kościół, zachowując prymat łaski, kieruje jednocześnie uwagę – w poczuciu odpowiedzialności i szczerego zapалу wychowawczego – na kwestie procesów i metod katechizacyjnych. Katecheza nie posługuje się wyłącznie jedną metodą, lecz otwarta jest na korzystanie z różnych wartościowych metod, czerpiąc z pedagogii i dydaktyki, i dając się prowadzić Ewangelii, która jest niezbędna do rozpoznania prawdy o człowieku. Historia Kościoła zna wiele charyzmatów posługujących słowu Bożemu, których owocem były rozmaite ścieżki metodologiczne, znak żywotności i obfitości. «Ażeby katecheza osiągnęła swój właściwy cel [...], niezbędne jest wprowadzenie różnych metod, stosownych do wieku i rodzaju umysłowego katechizowanych, dojrzałości eklezyjalnej i duchowej oraz indywidualnych uwarunkowań»¹. Przekaz wiary

---

¹ CT 51.

w katechezie, choć odbywa się za pośrednictwem człowieka, jest wszakże wydarzeniem łaski, do którego prowadzi spotkanie Słowa Bożego z doświadczeniem ludzkim. Apostoł Paweł mówi, że «każdemu zaś z nas została dana łaska według miary daru Chrystusowego» (Ef 4,7). Łaska zatem wyraża się zarówno poprzez znaki zmysłowe, które otwierają na misterium, jak i inne, nieznanne człowiekowi, drogi.

196. Ponieważ Kościół nie posiada specyficznej metody głoszenia Ewangelii, konieczne jest rozeznanie, badające różne rzeczy i pozwalające zachować to, co szlachetne (por. 1 Tes 5,21). Jak wielokrotnie miało to miejsce w historii, wartościowe dla katechezy mogą okazywać się zarówno te ścieżki metodologiczne, które koncentrują się na wydarzeniach życia, jak i skierowane głównie na orędzie wiary. Zależy to od konkretnej sytuacji osób, będących podmiotami katechezy. Jednak tak w jednym, jak i w drugim przypadku, istotna jest *zasada współzależności*, która łączy ze sobą oba te aspekty. Osobiste i społeczne wydarzenia życiowe i historyczne znajdują światło interpretacji w treściach wiary, które z kolei należy przedstawiać zawsze z uwzględnieniem życiowych implikacji, jakie ze sobą niosą. Potrzeba do tego umiejętności hermeneutycznych – istnienie, jeśli odczytywane w kluczu chrześcijańskiego orędzia, ujawnia się w całej swojej prawdzie, a *kerygmat* zawsze ma w sobie zbawczą wartość i pełnię życia.

2. DOŚWIADCZENIE CZŁOWIEKA

197. Ludzkie doświadczenie ma dla katechezy znaczenie konstytutywne, zarówno w wymiarze tożsamości i procesu, jak i treści i metody, ponieważ nie tylko jest miejscem, w którym ma wybrzmieć słowo Boże, ale również przestrzenią, w której przemawia Bóg. Do doświadczenia pojedynczych osób oraz całych zbiorowości należy podchodzić z miłością, otwartością i szacunkiem. Bóg działa w życiu każdego człowieka i w historii, a katecheta, wzorując się na stylu Jezusa, pozwala, by ta obecność go dosięgła. To uwalnia od patrzenia na osobę i historię wyłącznie jak na odbiorców propozycji, a otwiera na relację wzajemności i dialogu, w uważnym wsłuchaniu się w to, czego Duch Święty w ciszy dokonuje.

198. Jezus, głosząc Królestwo, *szuka, spotyka i przyjmuje* ludzi w ich konkretnych życiowych sytuacjach. W swym nauczaniu również wychodzi od obserwacji zdarzeń życia i historii, a następnie odczytuje je na nowo w klu-

czu mądrościowym. Sposób, w jaki Jezus posługuje się doświadczeniami, ma w sobie coś spontanicznego. Jest to szczególnie dobrze widoczne w przypowieściach, które – wychodząc od stwierdzenia wszystkim znanych faktów i doświadczeń – prowokują słuchaczy do postawienia sobie pytań i rozpoczęcia procesu wewnętrznej refleksji. Przypowieści nie są bowiem wyłącznie przykładami, ilustrującymi przesłanie, lecz stanowią wezwanie, by przyjąć życiową postawę dyspozycyjności i współbrzmienia z Bożym działaniem. Jezus pomagał w przeżywaniu ludzkich doświadczeń poprzez uznanie w nich obecności i wołania Boga.

199. Katecheza, na przykładzie Jezusa, pomaga w *oświeceniu i zinterpretowaniu* doświadczeń życiowych w świetle Ewangelii. Współczesny człowiek żyje w sytuacjach cząstkowych, których całościowy, spójny sens jest mu trudno uchwycić. Może to wręcz prowadzić do rozdzielnego przeżywania wyznawanej wiary i ludzkiego doświadczenia życiowego. Ponowne odczytanie egzystencji oczami wiary ułatwia spojrzenie na nią w sposób mądry i integralny. Jeśli katecheza zaniecha powiązania ludzkiego doświadczenia z objawionym przesłaniem, powstanie ryzyko niebezpiecznego rozdźwięku i niezrozumienia prawdy.

200. Jezus, posługując się ludzkimi doświadczeniami i sytuacjami, *sygnalizuje istnienie rzeczywistości transcendentnej*, a jednocześnie wskazuje właściwą postawę. Wyjaśniając tajemnice Królestwa, odwołuje się do zwyczajnych zjawisk występujących w naturze i właściwych działalności człowieka (na przykład ziarno, które wzrasta, kupiec szukający skarbu, ojciec szykujący wesele synowi...). By uczynić czytelnym chrześcijańskie orędzie, katecheza musi odwoływać się do ludzkiego doświadczenia – ono bowiem pozostaje główną drogą pośredniczenia, przez które możliwy jest dostęp do prawdy Objawienia.

3. PAMIĘĆ

201. Pamięć stanowi konstytutywny wymiar historii zbawienia. Lud Izraela jest stale zachęcany do tego, by podtrzymywać żywą pamięć i nie zapominać o dobrodziejstwach Pana. W ten sposób zachowywane są w sercach wydarzenia, które świadczą o Bożej inicjatywie i choć czasem trudne do zrozumienia, postrzegane są jako wydarzenia zbawcze. Maryja potrafi zachowywać wszystkie sprawy w swoim sercu (Łk 2,51). Pamięć zatem, w najgłębszym znaczeniu, sprowadza się ponownie do prymatu łaski, do uznania Bożych darów

i wdzięczności za nie, do życia wewnątrz pewnej tradycji bez odcinania się od korzeni. Katecheza czerpie z obchodów lub *pamięci* o ważnych wydarzeniach historii zbawienia, by w ten sposób wierzącemu poczuć się częścią tej historii. W tym świetle można dostrzec wartość pamięci dla katechezy, jako ważnego klucza w przekazie Objawienia. Apostoł Piotr pisze: «Oto dlaczego będę zawsze wam przypominał o tym, choć tego świadomi jesteście i umocnieni w obecnej [wśród was] prawdzie. Starać się zaś będę, abyście zawsze mieli sposobność po moim odejściu o tym sobie przypominać» (2 P 1,12.15). Katecheza jest częścią anamnezy Kościoła, która utrzymuje żywą obecność Pana. Pamięć zatem stanowi konstytutywny aspekt pedagogii wiary od samego zarażenia chrześcijaństwem.

202. Według tradycji sięgającej pierwszych wieków Kościoła, wierzący mieli obowiązek znać wyznanie wiary na pamięć. Nie zapisywano go, pozostawało ono żywe w umyśle i sercu każdego wierzącego i w ten sposób stawało się jego codziennym pokarmem. Ważne, by katecheza – objaśniewszy wartość i znaczenie wyznania wiary, podobnie jak innych tekstów Pisma Świętego, liturgii i pobożności ludowej – wspomagała też jego naukę na pamięć, by tym samym stawało się ono zasobem, z którego można czerpać bezpośrednio i natychmiast, przynależącym do wspólnego dziedzictwa wierzących. «Kwiaty wiary i pobożności – jeśli można się tak wyrazić – nie wzrastają w miejscach pustynnych katechizacji nie posługującej się pamięcią. Oczywiście jest rzeczą bardzo ważną, by te wyuczone na pamięć teksty zostały jednocześnie wewnętrznie przyswojone, stopniowo zgłębiane umysłem, tak by stały się źródłem osobistego i wspólnotowego życia chrześcijańskiego»².

203. «Zrozumienie formuł wiary i ich wyznanie w wierze jest jeszcze głębiej pojmowane w ramach tradycyjnego i pomocnego realizowania *traditio* i *redditio*, dzięki czemu z powierzeniem wiary w katechezie (*traditio*) koresponduje odpowiedź podmiotu w czasie całego procesu katechetycznego, a potem w życiu (*redditio*)»³. Odpowiedź ta jednak nie jest automatyczna, ponieważ wiara przekazana i wysłuchana musi jeszcze zostać odpowiednio odebrana (*receptio*) i uwewnętrzniona. By zapobiec ryzyku takiego pamięciowego przyswajania, które pozostaje jałowe lub jest celem samym w sobie, dobrze jest proponować je w połączeniu z innymi elementami procesu katechetycznego, jak relacja, dialog, refleksja, milczenie, towarzyszenie.

---

² CT 55.

³ DOK 155.

4. JĘZYK

204. Język, z jego relacyjnymi konotacjami, stanowi konstytutywny element doświadczenia człowieka. Katecheza mierzy się z różnorodnością osób, ich kultur, historii i środowisk, ich sposobów i umiejętności rozumienia rzeczywistości. Jest działaniem pedagogicznym, które realizuje się w różnych językach, którymi posługują się osoby będące jej podmiotami, a jednocześnie posiada własny, specyficzny język. Istotnie, «wierzymy nie w formuły, ale w rzeczywistości, które one wyrażają i których wiara pozwala nam *dotknąć* [...]. Zbliżamy się jednak do tych rzeczywistości za pomocą formuł wiary. One pozwalają nam wyrażać i przekazywać wiarę, celebrować ją we wspólnocie, przyswajając ją sobie i coraz bardziej nią żyć. Kościół [...] uczy nas języka wiary, by wprowadzać nas w rozumienie i życie wiary»⁴.

205. W konsekwencji, katecheza wyraża się w języku, który jest wyrazem wiary Kościoła. W swej historii Kościół przekazywał wiarę przez Pismo Święte (*język biblijny*), symbole i obrzędy liturgiczne (*język symboliczno-liturgiczny*), pisma ojców Kościoła, Symbole wiary, stwierdzenia Magisterium (*język doktrynalny*) oraz świadectwo świętych i męczenników (*język performatywny*). Są to główne języki wiary eklezjalnej, dzięki którym wierni mogą dysponować wspólnym sposobem porozumiewania się. Katecheza docenia je, wyjaśnia ich znaczenie i istotność w życiu wierzących.

206. Jednocześnie katecheza kreatywnie przyjmuje języki kultur narodów, poprzez które wiara wyraża się w sposób charakterystyczny. Pomaga też kościelnym wspólnotom poszukiwać nowych języków, dostosowanych do odbiorców. Katecheza jest dzięki temu miejscem inkulturacji wiary. W istocie, «misja jest zawsze ta sama, ale język, którym głosi się Ewangelię, musi być odnawiany, w oparciu o doświadczenie duszpasterskie. Jest to istotne zarówno dlatego, byśmy byli rozumiani przez współczesnych ludzi, jak i dlatego, by tradycja katolicka mogła przemawiać do dzisiejszych kultur świata i pomagać im w otwieraniu się na wciąż owocne orędzie Chrystusa»⁵.

---

⁴ KKK 170-171.

⁵ FRANCISZEK, *Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji* (29 maja 2015).

Język narracyjny

207. Katecheza czyni użytek z każdego języka, który pomaga realizować jej zadania. Szczególną uwagę kieruje na *język narracyjny i autobiograficzny*. W ostatnich latach, w różnych kręgach kulturalnych, wyraźny jest renesans *narracji*, nie tylko jako narzędzia językowego, ale przede wszystkim jako drogi, przez którą człowiek pojmuje siebie i otaczającą go rzeczywistość, a także nadaje znaczenie temu, co przeżywa. Również wspólnota Kościoła staje się coraz bardziej świadoma narracyjnej tożsamości samej wiary, jak świadczy o tym Pismo Święte w wielkich opowieściach o początkach, o patriarchach i ludzi wybranych, w historii Jezusa opowiedzianej w Ewangeliach i w narracji o rodzinach Kościoła.

208. Na przestrzeni wieków Kościół był niczym wspólnota rodzinna, która – w różnych formach – ciągnęła opowieść o historii zbawienia, włączając w swe grono tych, którzy ją przyjmowali. Język narracyjny ma właściwą swej naturze zdolność harmonizowania wszystkich języków wiary wokół jej sedna, jakim jest misterium paschalne. Poza tym, sprzyja on opartej na doświadczeniu dynamice wiary, ponieważ angażuje osobę we wszystkich jej wymiarach – uczuciowym, poznawczym, wolitywnym. Dobrze zatem uznać wartość narracji w katechezie, ponieważ uwypukla ona historyczny wymiar wiary i jej egzystencjalną doniosłość. W niej to owocnie spleta się historia Jezusa, wiara Kościoła i życie tych, którzy o ją opowiadają i jej słuchają. Język narracji szczególnie dobrze nadaje się do przekazywania przesłania wiary w kulturze coraz uboższej w głębokie i skuteczne modele komunikacji.

Język sztuki

209. *Obrazy* w sztuce chrześcijańskiej, jeśli są autentyczne, pozwalają za pomocą postrzegania zmysłowego odczuć, że Pan żyje, jest obecny i działa w Kościele i historii⁶. Stanowią one przeto prawdziwy język wiary. Powszechnie znane jest powiedzenie: «Jeśli przyjdzie do ciebie poganin mówiąc: pokaż mi twą wiarę... to zaprowadź go do kościoła i postaw przed świętymi ikonami»⁷. Owo repertorium ikonograficzne, choć operujące wielką i uprawnioną różnorodnością stylów, w pierwszym tysiącleciu stanowiło wspólne dziedzictwo niepodzielonego Kościoła i odegrało znaczącą rolę w ewangelizacji. Uciekając

---

⁶ Por. JAN PAWEŁ II, List apostolski *Duodecimum saeculum* (4 grudnia 1987), 11.

⁷ *Adversus Constantinum Caballinum*, 10: PG 95, 325.

się bowiem do pośrednictwa uniwersalnych symboli, dotykało najgłębszych pragnień i uczuć, zdolnych dokonywać wewnętrznej przemiany. W naszych czasach natomiast chrześcijańskie obrazy mogą pomóc w doświadczeniu spotkania z Bogiem poprzez kontemplację ich piękna. Obrazy te bowiem przenoszą na osobę je kontemplującą spojrzenie Innego, który pozostaje niewidzialny, dając dostęp do rzeczywistości świata duchowego i eschatologicznego.

210. Wykorzystanie obrazów w katechezie odsyła do starożytnej mądrości Kościoła. Dzięki nim było możliwe, między innymi, szybsze i bardziej bezpośrednie poznanie i zapamiętanie wydarzeń z historii zbawienia. Tak zwana *biblia pauperum*, uporządkowany i dostępny oczom wszystkich zbiór różnorodnych form artystycznego wyrazu, umieszczanych w katedrach i kościołach, również dziś może stanowić prawdziwą katechezę. Starannie dobrane dzieła sztuki potrafią dopomóc w bezpośrednim przekazie wielu aspektów prawdy wiary, dotykając serca i pomagając uwewnętrznić przesłanie.

211. Także *muzyczne dziedzictwo* Kościoła ma nieocenioną wartość artystyczną i duchową. Również ono jest nośnikiem wiary i stanowi drogocenny środek ewangelizacji, bowiem zaszczepia w duszy człowieka pragnienie nieskończoności. Potęgę *muzyki kościelnej* św. Augustyn opisuje tymi słowami: «Ileż razy płakałem słuchając hymnów Twoich i kantyków, wstrząśnięty błogim śpiewem Twego Kościoła. Głosy te wlewały się do moich uszu, a gdy Twoja prawda ściekała kroplami do serca, parowało z niego gorące uczucie pobożnego oddania»⁸. W śpiewie liturgicznym kryje się też bogactwo doktrynalne, które – przekazywane dźwiękami muzyki – łatwiej wnika do umysłów i głębiej odciska się w sercach ludzi.

212. Kościół, który na przestrzeni wieków wchodził w interakcję z rozmaitymi formami wyrazu artystycznego (literaturą, teatrem, kinem itd.), jest wezwany, przy zachowaniu słusznego zmysłu krytycznego, do otwarcia się również na *sztukę współczesną*, «łącznie z niekonwencjonalnymi formami piękna, które mogą być mało znaczące dla ewangelizatorów, ale stały się szczególnie atrakcyjne dla innych»⁹. Zaletą tej sztuki jest jej umiejętność otwierania człowieka na język zmysłów, przez co pomaga mu ona nie pozostawać wyłącznie widzem, lecz podejmować aktywne zaangażowanie. Doświadczenia artystyczne, które często przenikają intensywne poszukiwanie sensu i duchowości, mogą być pomocne

---

⁸ Św. AUGUSTYN, *Wyznania*, 9, 6, 14: CCL 27, 141 (PL 32, 769-770).

⁹ EG 167.

w nawróceniu zmysłów, będącym częścią drogi wiary. Zapraszają też do wychodzenia poza swego rodzaju intelektualizm, w który popaść może katecheza.

Języki i narzędzia cyfrowe

213. Język katechezy nieuchronnie krzyżuje się ze wszystkimi wymiarami komunikacji i właściwymi jej narzędziami. Dogłębne zmiany w sferze komunikacji, widoczne na poziomie technicznym, wywołują zmiany kulturowe¹⁰. Nowe technologie wytworzyły nową infrastrukturę kultury, która wywiera wpływ na komunikację i życie ludzi. W przestrzeni *wirtualnej*, którą wielu uznaje za nie mniej ważną od świata realnego, ludzie pozyskują wiadomości i informacje, wypracowują i wyrażają opinie, uczestniczą w dyskusjach, rozmawiają i szukają odpowiedzi na swoje pytania. Brak właściwej oceny tych zjawisk może skutkować pozostaniem poza orbitą zainteresowań wielu ludzi.

214. Kościół jest często przyzwyczajony do komunikacji jednokierunkowej – głosimy, nauczamy, przedstawiamy istotę dogmatów. Poza tym, sam tekst pisany z trudem przebija się do ludzi młodych, przyzwyczajonych do tego, że słowo pisane uzupełniane jest językiem dźwięków i obrazów. Cyfrowe formy komunikacji dają w tym względzie większe możliwości, jako otwarte na interakcję. Dlatego też konieczne jest, aby, poza samą wiedzą technologiczną, przyswoić sobie sposoby efektywnej komunikacji, a także zadbać o taką *obecność w sieci*, która będzie świadectwem wartości ewangelicznych.

215. Technologie informacyjne i komunikacyjne, media społecznościowe i cyfrowe urządzenia ułatwiają współpracę, wspólne działanie, wymianę doświadczeń i wzajemne poznanie. «Serwisy społecznościowe mogą być nie tylko narzędziem ewangelizacji, ale również czynnikiem rozwoju człowieka. Na przykład, w niektórych sytuacjach geograficznych i kulturowych, gdzie chrześcijanie czują się odizolowani, mogą one umacniać ich poczucie rzeczywistej jedności z powszechną wspólnotą wierzących»¹¹.

216. Dobrze, by wspólnoty angażowały się nie tylko w podejmowanie tego nowego wyzwania kulturowego, ale również przystawały do młodego pokole-

---

¹⁰ Ogólne omówienie tematu kultury cyfrowej por. pkt 359-372 (*Katecheza a kultura cyfrowa*) niniejszego *Dyrektorium*.

¹¹ BENEDYKT XVI, *Orędzie na XLVII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (24 stycznia 2013).

nia pod względem narzędzi, które są już powszechnie stosowane w dydaktyce. Priorytetem dla katechezy jest też wychowywanie do umiejętności właściwego korzystania z tych narzędzi i głębszego rozumienia kultury cyfrowej, co będzie pomagało w odróżnianiu jej aspektów pozytywnych od problematycznych. Dzisiejszy katecheta musi być świadomy tego, że świat wirtualny odciska bardzo głęboki ślad, zwłaszcza w przypadku osób najmłodszych i szczególnie wrażliwych. Musi też zdawać sobie sprawę z tego, jak duży wpływ może to mieć na radzenie sobie z emocjami i proces budowania tożsamości.

217. Rzeczywistość wirtualna nie może jednak zastąpić rzeczywistości duchowej, sakramentalnej i kościelnej, przeżywanej w bezpośrednim spotkaniu osób: «jesteśmy narzędziem i [...] istotnym problemem nie jest wyposażenie się w zaawansowane technologie, choć są one niezbędne dla aktualnej i znaczącej obecności. Niech zawsze będzie dla nas jasne, że Bóg, w którego wierzymy, Bóg pełen pasji dla człowieka, chce się wyrażać poprzez nasze środki, nawet jeśli są ubogie, gdyż to On działa, to On przekształca, to On zbawia ludzkie życie»¹². Aby dawać świadectwo Ewangelii, konieczna jest autentyczna komunikacja, która stanowi owoc rzeczywistej interakcji między ludźmi.

5. GRUPA

218. Wspólnota chrześcijańska jest pierwszoplanowym podmiotem katechezy. Dlatego też pedagogia katechetyczna winna czynić wszelkie starania, by znaczenie wspólnoty jako fundamentalnej przestrzeni osobistego wzrastania było dobrze rozumiane. Forma wspólnotowa widoczna jest także w dynamice grupy, która jest konkretnym miejscem, poprzez które przeżywane są «nowe relacje stworzone przez Jezusa Chrystusa», mogące «zamienić się w prawdziwe doświadczenie braterstwa»¹³. Troska o relacje w grupie ma znaczenie pedagogiczne – rozwija poczucie przynależności do Kościoła i wspomaga we wzrastaniu w wierze.

219. Grupa ma duże znaczenie dla procesów formacji poszczególnych osób. Dotyczy to wszystkich przedziałów wiekowych – od dzieci, którym pomaga ona w rozwoju społecznym, poprzez młodzież, która odczuwa szczególną

---

¹² FRANCISZEK, *Audiencja dla uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu* (21 września 2013).

¹³ EG 87.

potrzebę autentycznych relacji, po dorosłych, pragnących doświadczać dzielenia się z innymi i współodpowiedzialności w Kościele i społeczeństwie. Zadaniem katechety jest sprawić, by grupa prawdziwie przeżywała doświadczenie wspólnoty, jako to, które jest najbliższe życiu Kościoła a najdobitniej wyraża się w sprawowaniu Eucharystii. Jeśli doświadczenie grupy jest autentycznym miejscem, w którym zachodzą prawdziwe relacje między ludźmi, staje się ono żyzną glebą, zdolną do przyjęcia zbawczego orędzia i dzielenia się nim z innymi. Obok głoszenia Ewangelii w formie wspólnotowej, przekazywanie wiary wymaga też kontaktu osoby z osobą.

220. Konstruktywna interakcja między różniącymi się od siebie ludźmi sprawia, że grupa staje się miejscem, w którym kwitnie głęboka wymiana i porozumienie. Kiedy interakcja ta jest intensywna i skuteczna, grupa najlepiej pełni właściwą sobie rolę wspierania rozwoju swoich członków. Jako rzeczywistość eklezjalna, grupa ożywiana jest przez Ducha Świętego, prawdziwego sprawcę każdego procesu wiary. Otwarcie na łaskę nie umniejsza jednak zakresu korzystania z dyscyplin pedagogicznych, które postrzegają grupę również jako pewną rzeczywistość społeczną, rządzącą się własną dynamiką i własnymi prawami rozwoju. Umiejętne wykorzystanie tej wiedzy może znacząco wzmocnić poczucie utożsamienia się i przynależności do grupy, co sprzyjać będzie czynnemu udziałowi poszczególnych jej członków, oraz ułatwiać proces interioryzacji wiary i wpływać na możliwość konstruktywnego rozwiązywania napięć międzyludzkich. Każda dynamika grupowa ma swoją kulminację w zgromadzeniu niedzielnym, gdzie, w doświadczeniu spotkania z Panem i braterstwa ze wszystkimi chrześcijanami, grupa dojrzewa w swej gotowości do służby, zwłaszcza najuboższym, i dawania świadectwa światu.

6. PRZESTRZEŃ

221. Każda kultura, społeczeństwo czy wspólnota posiada nie tylko swój język słów, obrazów i gestów, ale wyraża się i komunikuje również za pomocą przestrzeni. Podobnie Kościół nadawał swym przestrzeniom szczególne znaczenia, używając elementów architektury do przekazywania chrześcijańskiego orędzia. W ciągu stuleci swojej historii tworzył przestrzenie, mogące pomieścić wiernych i służące wypełnianiu właściwych mu funkcji: sprawowania Bożych misterii, braterskiego dzielenia się i nauczania. Np. budowle wczesnochrześcijańskie wyposażano w specjalną przestrzeń, zwaną narteksem (*narthex*), znajdującą się zwykle między nawami a fasadą główną kościoła.

Była ona przeznaczona dla penitentów i katechumenów. Dzięki umieszczanym w nim zdobieniom przedstawiającym sceny z Biblii i misteria wiary narteks stawał się jednocześnie przestrzenią katechezy operującej obrazem. W życiu wspólnoty, obok przestrzeni poświęconej liturgii, ważne są również miejsca prowadzenia działalności apostołskiej, formacji chrześcijańskiej, socjalizacji i działalności charytatywnej.

222. Przestrzenie, gdzie odbywa się katechizacja, to miejsca, poprzez które wspólnota wyraża swój sposób ewangelizowania. W obecnym kontekście społeczno-kulturalnym potrzeba refleksji nad specyfiką miejsc prowadzenia katechezy jako narzędzi głoszenia i wychowywania relacji międzyludzkich. Konieczne jest zatem, by były to miejsca przyjazne i zadbane, dające poczucie atmosfery rodzinnej zażyłości, sprzyjającej harmonijnemu włączaniu się we wspólnotowe działanie. Powszechnie stosowane w celach katechizacyjnych salki, przypominające pomieszczenia szkolne, nie są najlepszym miejscem do prowadzenia tej działalności. Rzeczą właściwą byłoby zatem zadbanie o takie przystosowanie tych miejsc, by efektywnie służyły one katechezie.

223. Prawdą jest wszakże, iż dynamika Kościoła *wychodzącego*, która przenika również katechizację, ma swoje konsekwencje także jeśli chodzi o przestrzeń. Warto zachęcać do podejmowania prób katechezy w różnych miejscach – w domach, na osiedlach, w placówkach wychowawczych, kulturalnych, rekreacyjnych, w więzieniach itd. Miejsca te, często niepokrywające się z miejscami przypisanymi wspólnotie chrześcijańskiej, stwarzają korzystne warunki dla katechizacji doraźnej, bowiem tworzą się tam relacje niejako rodzinne, a katecheza, w takim właśnie bezpośrednim powiązaniu z życiem codziennym, może lepiej przemawiać do odbiorców.

ROZDZIAŁ VIII

Katecheza w życiu ludzi

224. Każdy ochrzczony, jako wezwany do dojrzałej wiary, ma prawo do odpowiedniej katechezy. Zadaniem Kościoła jest więc odpowiedzieć na to w zadowalający sposób. Ewangelia nie zwraca się do abstrakcyjnego człowieka, ale do *każdego człowieka* – rzeczywistego, konkretnego, historycznego, zanurzonego w określonej sytuacji, z jego dynamiką psychologiczną, społeczną, kulturową i religijną, «każdy bowiem jest ogarnięty Tajemnicą Odkupienia»¹. Z jednej strony, wiara nie jest procesem linearnym i ma swój udział w rozwoju osoby, a to z kolei ma wpływ na drogę wiary. Nie można zapominać, że każdy etap życia przynosi określone wyzwania, a tym samym mierzy się z coraz to nową dynamiką chrześcijańskiego powołania.

225. Roztropnie jest zatem zaproponować ścieżki katechizacji, dostosowane do różnych potrzeb, wieku i sytuacji życiowej adresatów. Należy przy tym uwzględnić dane antropologiczno-ewolucyjne i teologiczno-duszpasterskie, a zarazem nauki o wychowaniu. Dlatego z pedagogicznego punktu widzenia ważne jest, by w procesie katechizacji każdy etap zyskał należne mu, szczególne miejsce. Odnośnie do tego podano w tym miejscu jedynie pewne ogólne zalecenia, odsyłając do *Dyrektoriiów* katechetycznych Kościołów partykularnych i Konferencji Episkopatów.

1. KATECHEZA A RODZINA

226. Rodzina jest wspólnotą miłości i życia, na którą składa się «cały zespół międzyosobowych odniesień: oblubieńczość, ojcostwo-macierzyństwo, synostwo, braterstwo, poprzez które każda osoba wchodzi do *rodziny ludzkiej* i do

---

¹ JAN PAWEŁ II, Encyklika *Redemptor hominis* (4 marca 1979), 13.

*rodziny Bożej, którą jest Kościół*². Przyszłość człowieka, wspólnoty ludzkiej i kościelnej zależy w dużej mierze od rodziny, która jest podstawową komórką społeczną. Dzięki rodzinie Kościół staje się *rodziną rodzin* i ubogaca się życiem tych Kościołów domowych. Dlatego «z serdeczną i głęboką radością Kościół spogląda na rodziny, które pozostają wierne nauczaniu Ewangelii, dziękując im i zachęcając do dawania świadectwa. Dzięki nim faktycznie zyskuje wiarygodność piękno małżeństwa nierozzerwalnego i wiernego na zawsze»³.

Zakres katechezy rodzinnej

Katecheza w rodzinie

227. Jako naturalne miejsce, w którym wiara może być przeżywana prosto i spontanicznie, *rodzina jest orędziem wiary*. Ma ona «szczególny przywilej: przekazuje Ewangelię, zakorzeniając ją w kontekście najgłębszych wartości ludzkich. Na tej ludzkiej podstawie następuje głębsze wtajemniczenie w życie chrześcijańskie: przebudzenie zmysłu Boga, pierwsze kroki w modlitwie, wychowanie moralnego sumienia i formacja chrześcijańskiego zmysłu miłości ludzkiej, rozumianej jako odbicie miłości Boga Stwórcy i Ojca. Jednym słowem, chodzi o wychowanie chrześcijańskie będące bardziej świadectwem, które uczy, raczej okazjonalnie niż systematycznie, w sposób stały i codzienny niż podzielony na okresy»⁴.

228. Życie małżeńskie i rodzinne, przeżywane zgodnie z planem Bożym, już jako takie stanowi Ewangelię, w której można dostrzec bezinteresowną i cierpliwą miłość Boga do człowieka. Chrześcijańscy małżonkowie na mocy sakramentu małżeństwa uczestniczą w tajemnicy jedności i płodnej miłości Chrystusa i Kościoła. Tym samym *katecheza w rodzinie* ma odkrywać przed najważniejszymi uczestnikami życia rodzinnego, przede wszystkim przed małżonkami i rodzicami, dar otrzymany od Boga w sakramencie małżeństwa.

Katecheza z rodziną

229. *Kościół głosi Ewangelię rodzinie*. Wspólnota chrześcijańska jest *rodziną rodzin* i sama jest Bożą rodziną. Wspólnota i rodzina są dla siebie wzajemnie

---

² JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio* (22 listopada 1981), 15.

³ AL 86.

⁴ DOK 255.

ciągłym odniesieniem – podczas gdy wspólnota otrzymuje od rodziny rozumienie wiary niezapośredniczonej, naturalnie związanej z kolejami życia, rodzina otrzymuje od wspólnoty konkretny klucz do odczytania własnych doświadczeń w świetle wiary. Kościół, świadom tego głębokiego powiązania, w swojej duszpasterskiej trosce głosi Ewangelię rodzinom tak, by doświadczyły, że jest ona «radością, która napędza serce i całe życie, ponieważ w Chrystusie jesteśmy wyzwoleni od grzechu, od smutku, od wewnętrznej pustki, od izolacji»⁵.

230. W obecnych czasach *katechezę z rodzinami* przenika *kerygmat*, ponieważ także «przed rodzinami i pośród nich zawsze powinno rozbrzmiewać pierwsze orędzie, które jest tym, co jest najpiękniejsze, większe, bardziej pociągające i jednocześnie bardziej potrzebne i powinno zajmować centralne miejsce w działalności ewangelizacyjnej»⁶. Ponadto, w dynamice misyjnego nawrócenia, *katecheza z rodzinami* charakteryzuje się stylem pełnym pokory i wyrozumiałości, konkretnym, a nie teoretycznym i oderwanym od problemów ludzi. W swoim zaangażowaniu ewangelizacyjnym i katechizacyjnym adresowanym do samych rodzin wspólnota powinna realizować programy duszpasterskie, które pomogą im jasno uświadomić sobie własną tożsamość i misję. Tym samym powinna im towarzyszyć i wspierać je w zadaniu przekazywania życia, pomagać w sprawowaniu właściwych jej zadań wychowawczych i krzewić autentyczną duchowość rodziny. Dzięki temu rodzina będzie świadoma swojej roli i stanie się, we wspólnocie i razem z nią, czynnym podmiotem dzieła ewangelizacji.

Katecheza rodziny

231. *Rodzina głosi Ewangelię.* Jako domowy Kościół wzniesiony na sakramencie małżeństwa, który ma również wymiar misyjny, chrześcijańska rodzina uczestniczy w misji ewangelizacyjnej Kościoła, a tym samym jest podmiotem katechezy. «Sprawowanie przekazu wiary dzieciom, w sensie ułatwiania jej wyrażania i rozwoju, pozwala, aby rodzina stawała się narzędziem ewangelizacji i spontanicznie zaczynała jej przekazywanie wszystkim tym, którzy stają się jej bliscy, również poza samym środowiskiem rodzinnym»⁷. Rodzina jest zatem wezwana, obok wpisanej w nią posługi wychowania dzieci, do wnoszenia wkładu w budowanie wspólnoty chrześcijańskiej i do świadczenia

---

⁵ AL 200; por. też EG 1.

⁶ AL 58; por. też EG 35 i 164.

⁷ AL 289.

o Ewangelii w społeczeństwie. «Posługa ewangelizacyjna i katechetyczna Kościoła domowego [...] powinna pozostawać w wewnętrznej komunii i odpowiedzialnej harmonii z wszystkimi innymi posługami ewangelizacji oraz katechezy, obecnymi i działającymi we wspólnocie kościelnej tak diecezjalnej, jak i parafialnej»⁸. *Katechezą rodziny* będzie zatem każdy szczególny wkład wnoszony przez chrześcijańskie rodziny, z właściwą im wrażliwością, w rozmaite proponowane przez wspólnotę programy duszpasterskie.

Zalecenia duszpasterskie

232. Kościół w swojej matczynej trosce towarzyszy swoim dzieciom przez całe ich życie. Dostrzega jednak, że są takie kluczowe etapy życia, kiedy człowiek łatwiej pozwala się dotknąć łasce Bożej i jest gotowy wkroczyć na drogę rozwoju wiary. W ramach tych programów warto pełniej wykorzystać szczerą i cenną pomoc innych par, od lat żyjących w małżeństwie. Wspólnota powinna szczególną uwagę poświęcić poniższym etapom.

- a. *Katecheza młodzieży i dorosłych przygotowujących się do małżeństwa*⁹ przewiduje trzy etapy: formację z wyprzedzeniem czasowym, formację przygotowującą i bezpośrednio poprzedzającą sprawowanie sakramentu małżeństwa, który ukazuje się jako prawdziwe powołanie. W ramach tych programów rozwoju w wierze, charakteryzujących się stopniowością i ciągłością oraz podporządkowanych ścieżce katechumenalnej, «priorytetowo należy potraktować – wraz z odnowionym przepowiadaniem *kerygmy* – te treści, które przekazywane w sposób atrakcyjny i przyjazny pomogą im [narzeczonym] zaangażować się w proces trwający całe życie [...]. Jest to rodzaj *inicjacji* do sakramentu małżeństwa, który zapewni im niezbędne elementy, aby mogli go przyjąć z najlepszą dyspozycją i rozpocząć życie rodzinne z pewną solidnością».¹⁰ Dobrze będzie odejść, tam, gdzie ona jeszcze funkcjonuje, od nazwy *kursy przedmałżeńskie*. Pozwoli to przywrócić tej ścieżce jej autentyczne znaczenie formacyjne i katechetyczne.
- b. *Katecheza młodych małżeństw*¹¹ to katecheza w formie mistagogicznej skierowana do małżonków po zawarciu małżeństwa, która pozwoli

---

⁸ JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio* (22 listopada 1981), 53.

⁹ Por. AL 205-216.

¹⁰ AL 207.

¹¹ Por. AL 217-230.

- im odkryć, kim się stali dzięki sakramentowi. Dobrze jest, by formacja ta, w świetle słowa Bożego, ukierunkowała życie młodych par na coraz głębsze uświadamianie sobie otrzymanego daru i posłannictwa.
- c. *Katecheza rodziców pragnących ochrzcić dzieci*: wspólnota, w osobie katechetów, powinna przyjąć, wysłuchać i zrozumieć motywacje rodziców, i opracować program, który pozwoli obudzić otrzymany przez nich dar łaski wiary. Dobrze jest włączyć w ten program również rodziców chrzestnych, a na jego realizację przeznaczyć dostatecznie dużo czasu.
  - d. *Katecheza rodziców, których dzieci przygotowywane są do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej*: wspólnota powinna wspierać zaangażowanie rodziców w drogę wtajemniczenia ich dzieci; dla niektórych rodziców stanowi ono okazję do pogłębienia wiary, a dla innych, prawdziwą przestrzeń pierwszego głoszenia.
  - e. *Katecheza międzypokoleniowa* przewiduje doświadczenie formacyjne, które nie jest skierowane do osób w określonym wieku, lecz do różnych pokoleń z danej rodziny lub wspólnoty, w nawiązaniu do roku liturgicznego. Ta propozycja sprzyja międzypokoleniowej wymianie doświadczenia wiary, na wzór pierwszych wspólnot chrześcijańskich.
  - f. *W katechezie w grupach małżeńskich i grupach rodzinnych* pierwszoplanową rolę odgrywają same małżeństwa. Tego rodzaju programy katechizacji mają na celu rozwijanie duchowości małżeńskiej i rodzinnej, zdolnej ponownie wzmocnić i ożywić życie małżeńskie, odkrywają oblubieńczy charakter przymierza między Bogiem a ludźmi i rolę rodziny w budowaniu królestwa Bożego.

Nowe scenariusze rodzinne

233. Niepewność i nieprzewidywalność zachodzących obecnie procesów społecznych i kulturalnych zmieniły m.in. samo pojęcie i rzeczywistość rodziny. Znacznie wzrosła ilość kryzysów małżeńskich i rodzinnych, które często prowadzą do «nowych relacji, nowych par, nowych związków i nowych małżeństw, co stwarza złożone sytuacje rodzinne i problematyczne z chrześcijańskiego punktu widzenia»¹². Mimo zranień, pozbawienia jej transcendentnego znaczenia i pomimo charakteryzującej jej kruchości, wciąż odczuwalna jest

---

¹² AL 41.

swoista tęsknota za rodziną. Wiele osób, pojmując jej wartość, nadal dąży do jej założenia i pragnie ją budować.

234. Z troską, szacunkiem i duszpasterską gorliwością Kościół chce towarzyszyć swoim dzieciom zranionym w miłości, znajdującym się w szczególnie delikatnej sytuacji, przywracając im ufność i nadzieję. «W perspektywie Boskiej pedagogii Kościół zwraca się z miłością do tych, którzy uczestniczą w jego życiu w sposób niedoskonały: wraz z nimi modli się o łaskę nawrócenia, zachęca ich do czynienia dobra, do wzajemnej troski z miłością jedno o drugie oraz do zaangażowania się w służbę wspólnocie, w której żyją i pracują»¹³. Ważne jest, by każda chrześcijańska wspólnota realistycznie patrzyła na różnorodne rzeczywistości rodzinne, z ich zaletami i wadami, po to, by odpowiednio *towarzyszyć im i rozeznawać* w szeregu złożonych sytuacji, nie popadając w różnego rodzaju formy idealizmu lub pesymizmu. Zasadniczo «chodzi o włączenie wszystkich. Trzeba pomóc każdemu w znalezieniu jego sposobu uczestnictwa we wspólnocie kościelnej, aby czuł się przedmiotem niezasłużonego, bezwarunkowego i bezinteresownego miłosierdzia»¹⁴.

235. *Towarzyszyć w wierze i wprowadzać do życia wspólnoty* tzw. sytuacji *nieregularne*, oznacza zatem «poważnie traktować każdą osobę oraz zamiar, jaki Pan ma w stosunku do niej»¹⁵, w duchu bliskości, słuchania i zrozumienia. Poza osobistym towarzyszeniem duchowym katecheci powinni szukać dróg i sposobów, by także tych braci zachęcać do udziału w katechezie: w grupach osób dzielących takie samo doświadczenie małżeńskie i rodzinne bądź w innych już istniejących grupach rodzin lub dorosłych. Pozwala to uniknąć różnych form samotności i dyskryminacji, a także wzbudzić pragnienie przyjęcia Bożej miłości i odpowiedzenia na nią.

2. KATECHEZA Z DZIEĆMI

236. «Ten okres wiekowy, tradycyjnie dzielony na *wczesne dzieciństwo* lub *wiek przedszkolny* i *późne dzieciństwo*, w oczach wiary i rozumu posiada szczególną łaskę początków życia»¹⁶, wyróżniającą się prostotą i bezinteresowną

---

¹³ AL 78.

¹⁴ AL 297.

¹⁵ EG 160.

¹⁶ DOK 177.

akceptacją. Już św. Augustyn uważał, że wczesne i późne dzieciństwo są okresem, kiedy uczy się rozmowy z Nauczycielem, który przemawia w głębi jeststwa. W istocie, od najmłodszych lat należy pomagać dziecku postrzegać Boga i rozwijać w nim Jego poczucie oraz naturalną intuicję Jego istnienia (por. GE 3). Antropologia i pedagogia potwierdzają bowiem, że dziecko jest otwarte na Boga (*capax Dei*), a jego pytania dotyczące sensu życia rodzą się także wtedy, gdy rodzice przywiązują niewielką wagę do wychowania religijnego. Dzieci potrafią zadawać pytania dotyczące sensu stworzenia, tożsamości Boga, przyczyny dobra i zła i są zdolne do radości wobec tajemnicy życia i miłości.

237. W nakreśleniu konkretnej fizjonomii dzieci w związku z różną sytuacją życiową w zależności od kontekstu geograficznego bardzo pomocne są badania z zakresu nauk socjo-psycho-pedagogicznych i dotyczących komunikacji. Zmienne społeczne i kulturowe mają bowiem ogromny wpływ na sytuację dzieci i młodzieży, postrzeganie ich potrzeb przez dorosłych, sposób rozumienia i przeżywania dynamiki rodzinnej, doświadczenia edukacyjne, miejsce w społeczeństwie i stosunek do wiary. W szczególności, należy mieć na uwadze tzw. *cyfrowych tubylców*, do których zalicza się znaczną część dzieci na świecie. Jest to zjawisko o zasięgu globalnym i choć jego konsekwencje nie są jeszcze wyraźnie widoczne, z pewnością prowadzi ono do zmian w zakresie poznawczym i relacyjnym w młodych pokoleniach, oddziałując również w jakiś sposób na naturalną skłonność do doświadczenia religijnego.

238. Należy również pamiętać, że wiele dzieci żyje co prawda w dobrobycie, ale bardzo głęboko odczuwa kruchość więzi rodzinnych; inne z kolei, wciąż żyją w środowiskach silnie naznaczonych ubóstwem, przemocą i niestabilnością. Te dzieci, z różnych powodów pozbawione pewnych punktów odniesienia w życiu, często mają również ograniczone możliwości poznawania i kochania Boga. Wspólnota kościelna powinna, o ile to możliwe, prowadzić dialog z rodzicami, wspierając ich w realizacji zadań wychowawczych; powinna również być obecna i z matczyną troską zawsze oferować konkretną pomoc: będzie to pierwsze i fundamentalne orędzie opatrnościowej dobroci Boga.

239. *Wczesne dzieciństwo*, czyli wiek przedszkolny, odgrywa decydującą rolę w odkrywaniu rzeczywistości religijnej, wtedy bowiem dziecko uczy się od rodziców i od środowiska, w którym żyje, postawy otwartości i przyjęcia, albo odrzucenia i zamknięcia na Boga. Dziecko zaczyna również poznawać wiarę – to czas, kiedy dowiaduje się o dobrym i troskliwym Ojcu, który jest w niebie i do którego zwraca serce z miłością i czcią; poznaje imię Jezus i Maryja oraz

opowieści o niektórych najważniejszych momentach w życiu Pana Jezusa, a także religijne znaki, symbole i gesty. W tym kontekście nie należy lekceważyć korzystania z takich sposobności, jak główne uroczystości roku liturgicznego. Przygotowanie w domu bożonarodzeniowej szopki¹⁷ może np. pozwolić dziecku przeżyć pewną formę katechezy poprzez bezpośrednie uczestnictwo w tajemnicy wcielenia. Kiedy dziecko od małego, w rodzinie lub w innych środowiskach, w których dorasta, ma kontakt z różnymi aspektami chrześcijańskiego życia, uczy się i przyswaja pewną formę *religijnej socjalizacji*, propedeutyczną wobec następnych i wobec rozwoju chrześcijańskiego sumienia. W tym wieku bardziej niż o katechezę we właściwym znaczeniu, chodzi o *pierwszą ewangelizację i głoszenie wiary w formie przede wszystkim wychowawczej*, zmierzające do rozwijania poczucia ufności, bezinteresowności, poświęcenia, modlitwy i uczestnictwa, jako kondycji ludzkiej, w oparciu o którą może wzrastać zbawcza siła wiary.

240. Według tradycji obowiązującej w wielu krajach *późne dzieciństwo* (6–10 lat) to okres, kiedy dopełnia się w parafii chrześcijańskie wtajemniczenie zapoczątkowane chrztem. Całościowa droga inicjacji chrześcijańskiej ma na celu poznanie najważniejszych zdarzeń z historii zbawienia, które staną się przedmiotem głębszej refleksji w późniejszym wieku i stopniowe nabywanie tożsamości ochrzczonego. Katecheza chrześcijańskiego wtajemniczenia ma na celu zapoznanie z wiarą (pierwsze głoszenie), zaś proces inicjacji wprowadza starsze dziecko w życie Kościoła i sprawowanie sakramentów. Katecheza, nie fragmentaryczna, lecz będąca drogą, w czasie której w zwięzłej formie przedstawia się wszystkie tajemnice chrześcijańskiego życia i ich wpływ na sumienie, powinna z uwagą traktować sytuację egzystencjalną starszych dzieci i ich pytania dotyczące sensu. Tak więc droga wtajemniczenia powinna obejmować nauczanie prawd wiary, które umacnia się poprzez świadectwo wspólnoty, udział w liturgii, spotkanie ze słowem Jezusa w Piśmie Świętym, przygotowanie do uczynków miłosierdzia. Ustalenie czasu trwania i sposobów realizowania programu wtajemniczenia do życia chrześcijańskiego i udzielania sakramentów jest zadaniem Konferencji Episkopatów.

241. Późne dzieciństwo to również faza początkowa nauki w szkole podstawowej. Młodsze, a potem starsze dziecko wchodzi do szerszej niż rodzina wspólnoty, w której może rozwijać swoje zdolności umysłowe, uczuciowe i relacyjne. W wielu krajach na świecie w szkołach prowadzi się nauczanie religii i w niektórych przypadkach istnieje również możliwość prowadzenia w szkole

---

¹⁷ Por. FRANCISZEK, List apostolski *Admirabile signum* (1 grudnia 2019).

katechezy wprowadzającej w życie chrześcijańskie i sakramenty, zgodnie z zaleceniami miejscowego biskupa. W takich miejscach współpraca katechetów i nauczycieli zyskuje ważny wymiar wychowawczy i stanowi sposobność do pokazania wspólnoty dorosłych świadków wiary.

242. Proces chrześcijańskiego wtajemniczenia musi być autentycznym, opartym na doświadczeniu wprowadzeniem w życie wiarą. Tym samym niezbędnym źródłem inspiracji staje się katechumenat. Za przydatne należy uznać *chrześcijańskie wtajemniczenie oparte na modelu formacyjnym katechumenatu*, lecz w oparciu o kryteria, treści i metodologię dostosowaną do starszych dzieci. Struktura procesu chrześcijańskiego wtajemniczenia starszych dzieci zainspirowana katechumenatem przewiduje fazy, obrzędy przejścia i aktywny udział w uczcie eucharystycznej jako zwieńczenie tego procesu. W jego toku katecheci mają za zadanie odwrócić dotychczasową wizję, zgodnie z którą starsze dziecko jest przede wszystkim przedmiotem troski i uwagi duszpasterskiej wspólnoty, i przyjąć perspektywę, która stopniowo, zgodnie z możliwościami dziecka, przygotowuje je do tego, by stało się aktywnym podmiotem wewnątrz i na zewnątrz wspólnoty. Inspiracja katechumenatem pozwala ponadto ponownie przemyśleć pierwszoplanową rolę rodziny i całej wspólnoty w odniesieniu do najmłodszych, uruchamiając procesy wzajemnej ewangelizacji poszczególnych podmiotów Kościoła.

243. Każdy Kościół miejscowy, za pośrednictwem swoich urzędów i odpowiednich instytucji, powinien dokonać oceny sytuacji, w jakiej żyją starsze dzieci i opracować takie programy wtajemniczenia i katechezy, które pozwolą najlepiej uświadomić im, że są dziećmi Bożymi i członkami Kościoła, Bożą rodziną, która w dniu Pańskim gromadzi się, by celebrować Jego Paschę.

3. KATECHEZA W ŚWIECIE MŁODYCH

244. Istnieje głęboki związek między zdolnością do oferowania młodym nowej propozycji wiary a gotowością Kościoła do odnawiania się, tj. do trwania w procesie duchowego, duszpasterskiego i misyjnego nawrócenia. «Zdolność [młodych] do odnowy, domagania się i egzekwowania konsekwencji i świadectwa, by móc na nowo marzyć i odnawiać się»¹⁸, może pomóc wspólnocie kościelnej dostrzec przeobrażenia kulturowe naszych czasów i umacniać ufność

---

¹⁸ ChV 100.

i nadzieję. Przekazywanie wiary i świadczenie o tym, że przez życie można przejść z Chrystusem, jest zadaniem całej wspólnoty. W podążaniu z młodzieżą inspiracją jest spotkanie z uczniami na drodze do Emaus, kiedy Pan Jezus wędruje i rozmawia z nimi, towarzyszy im i pomaga przejrzeć. W ramach tej dynamiki Ewangelię należy głosić młodzieży odważnie i kreatywnie, proponując drogę sakramentalną i duchowe towarzyszenie. Dzięki pośrednictwu Kościoła młodzi ludzie mogą odkryć osobistą miłość Ojca i bliskość Jezusa Chrystusa i przeżywać ten okres życia szczególnie «skłonny do wielkich ideałów, wielkodusznego heroizmu i naznaczony potrzebą spójności myśli i działań»¹⁹.

245. Katecheza młodzieży wymaga ciągłego odnawiania, umacniania i realizowania w jak najszerszym kontekście duszpasterstwa młodych. Pod względem duszpasterskim i relacyjnym powinna ona charakteryzować się słuchaniem, wzajemnością, współodpowiedzialnością i uznaniem pierwszoplanowej roli młodych. Choć nie ma wyraźnych granic, a decydującą rolę odgrywają podejścia typowe dla danej kultury, przydatne jest rozróżnienie preadolescencji, adolescencji, młodych i młodych dorosłych. Należy z uwagą przyrzeć się życiu młodzieży, korzystając z badań naukowych i uwzględniając sytuację w poszczególnych krajach. Pewna ogólna uwaga dotyczy kwestii języka młodych ludzi. Młode pokolenia znajdują się, ogólnie rzecz biorąc, pod silnym wpływem *mediów społecznościowych* i tzw. świata wirtualnego. Daje to możliwości, których nie miały poprzednie pokolenia, ale zarazem niesie zagrożenia. Bardzo istotne jest, by mieć na uwadze, w jaki sposób doświadczanie relacji technologicznie zapośredniczonych wpływa na pojmowanie świata, rzeczywistości i relacji międzyludzkich. Należy zatem podkreślić, że działania duszpasterskie powinny obejmować odpowiednie dostosowanie katechezy młodych, polegające na przełożeniu przesłania Jezusa na ich język.

Katecheza z preadolescentami

246. Wiele oznak każe patrzeć na preadolescencję²⁰ jako na okres *przechodzenia* od sytuacji znanej i pewnej do czegoś nowego i niezbadanego. Może to, z jednej strony, budzić zapał i entuzjazm, lecz z drugiej, powoduje poczucie

---

¹⁹ PAWEŁ VI, *Allocutio na beatyfikację Nuncjusza Suplrizia* (1 grudnia 1963).

²⁰ Termin *preadolescencja* jest różnie definiowany w różnych kulturach. W tym miejscu przyjęto, że oznacza okres rozpoczynający się pokwitaniem, mniej więcej od 10 do 14 roku życia. Gdzie indziej ten okres określa się mianem *wczesnej adolescencji* (*early adolescence*), podczas gdy mianem *preadolescencji* określa się ostatnią fazę późnego dzieciństwa (9–10 lat).

dezorientacji i zagubienia. Preadolescencję wyróżnia właśnie takie pomieszanie sprzecznych i chwiejnych emocji, które w istocie rodzą się z potrzeby mierzenia się, eksperymentowania, podejmowania wyzwań po to, by ponownie – samodzielnie i niezależnie – określić odradzającą się tożsamość. To w tym okresie, któremu towarzyszy silny rozwój w sferze fizycznej i emocjonalnej, zaczyna nabierać kształtu mozolny proces personalizacji jednostki.

247. Preadolescencja to również okres przepracowania stworzonego w dzieciństwie obrazu Boga: dlatego ważne jest, by katecheza, czerpiąc również z badań i narzędzi nauk humanistycznych, zadbała o ten etap, tak delikatny z racji możliwych konsekwencji na przyszłość. Propozycja wiary dla młodszej dorastającej młodzieży powinna bez obaw stawiać na najważniejsze, tj. wlać w ich serca załazek obrazu Boga, który z czasem będzie mógł się rozwinąć: *kerygmat* powinien skupić się na Panu Jezusie jako kochającym bracie, przyjacielu, który pomaga jak najlepiej przeżywać relacje, nie ocenia, jest wierny, dostrzega potencjał i marzenia, prowadząc do realizacji marzeń o pięknie i dobru. Ponadto katecheza powinna szanować typowe dla młodzieży w tym wieku dążenie do samodzielności, budować kontekst znaczących relacji w grupie, zostawiać miejsce na doświadczenie, tworzyć atmosferę sprzyjającą stawianiu pytań, które należy zestawiać z propozycją Ewangelii. Młody człowiek w okresie preadolescencji łatwiej wejdzie w rzeczywistość chrześcijańskiego doświadczenia, jeśli odkryje, że Ewangelia dotyka właśnie dynamiki relacji i uczuć, na które jest szczególnie uwrażliwiony. Katecheta, potrafiący obdarzać zaufaniem i umiejący czekać, powinien poważnie traktować wątpliwości i niepokoje młodego człowieka w okresie preadolescencji i towarzyszyć mu przez dyskretną obecność.

Katecheza z adolescentami

248. Adolescencja to okres, który rozpoczyna się około 14 i biegnie do około 21 roku życia, niekiedy dłużej. Charakteryzuje się dążeniem do niezależności, a zarazem lękiem przed oddaleniem się od własnego środowiska rodzinnego. Powoduje to ciągłe wzburzenie, spowodowane napięciem pomiędzy momentami entuzjazmu a cofaniem się. «Dorastająca młodzież jest w okresie przejściowym, w drodze. [...] Przeżywają to napięcie przede wszystkim w sobie, ale także z tymi, którzy są obok nich», lecz «adolescencja nie jest patologią, z którą należy walczyć. To normalny, naturalny etap rozwoju w życiu młodych ludzi»²¹. Tak więc zarówno wspólnota, jak i katecheta, powinni wykazać

---

²¹ FRANCISZEK, *Przemówienie do uczestników dorocznego kongresu diecezji rzymskiej* (19 czerwca 2017).

się umiejętnością wypracowania wewnętrznej przestrzeni, w której mogliby uchwycić i przyjąć bez oceniania i ze szczerym zapalem wychowawczym owo poszukiwanie wolności charakteryzujące młodych w okresie adolescencji, starając się nakierowywać je ku otwartemu i śmiałemu zamysłowi życia.

249. Dorastająca młodzież potrzebuje, by w drodze wiary towarzyszyli jej wiarygodni i atrakcyjni świadkowie. Jednym z wyzwań dla katechezy jest właśnie zbyt słabe świadectwo wiary w łonie rodzin i w środowiskach społecznych, z jakich młodzi się wywodzą. Ponadto oderwanie od Kościoła, dokonujące się często w okresie adolescencji, wynika nie tyle z jakości propozycji z okresu dzieciństwa – choć jest ona ważna – ile raczej z braku pełnej radości i znaczenia propozycji dla młodzieży. Jednocześnie młodzi ludzie w tym wieku wystawiają na trudną próbę autentyczność dorosłych i potrzebują takich kapłanów, dorosłych i starszych od siebie młodych, którzy dają świadectwo radosnego i konsekwentnego życia wiarą. Wspólnota winna zatroszczyć się o znalezienie do posługi katechezy takich osób, które będą umiały najlepiej dostosować się do świata młodzieży, oświetlając go światłem i radością wiary. Ważne jest, by katecheza realizowana była w ramach duszpasterstwa młodzieży i miała charakter silnie wychowawczy i powołaniowy, w kontekście wspólnoty chrześcijańskiej i innych środowisk życia młodych ludzi.

Katecheza z młodymi

250. Szybkie przemiany kulturowe i społeczne dotyczą również młodych. W niektórych częściach świata uwarunkowania społeczeństwa opartego na konsumpcji i merytokracji skłaniają wiele osób do zdobywania specjalistycznych kwalifikacji w celu uzyskania wysokiej pozycji zawodowej. Z tego powodu wielu młodych ludzi przeprowadza się, by podjąć określone studia lub pracę. Natomiast wielu innych, z racji braku pracy, ogarnia poczucie niepewności, które łatwo przeradza się w rozczarowanie i znużenie, niekiedy prowadząc również do lęku i depresji. Natomiast w krajach, które cechuje opóźnienie w rozwoju gospodarczym, a także tam, gdzie trwające konflikty powodującymi wielkie migracje, młodzi ludzie całkowicie tracą nadzieję na przyszłość i często żyją w upokarzających warunkach.

251. Co się tyczy doświadczenia religijnego, można dostrzec wielką różnorodność. Wielu młodych ludzi poszukuje sensu, pragnie solidarności i zaangażowania społecznego. Często wykazują otwartość na praktyki religijne i wrażliwość na różne duchowości. Jeśli chodzi o doświadczenie eklezjalne,

w tej fazie życia wielu młodych ludzi oddala się od Kościoła, traktuje go obojętnie lub nieufnie. Pośród przyczyn należy wymienić brak świadectwa, wiarygodności, duchowego i moralnego wsparcia ze strony rodziny, a także niedostateczną katechizację i mało wyrazistą wspólnotę religijną. Niemniej jednocześnie wielu młodych ludzi z entuzjazmem uczestniczy w życiu Kościoła, w doświadczeniach misyjnych i posługach oraz autentycznie i intensywnie żyje modlitwą.

252. Pan Jezus «uświęcił młodość przez sam fakt jej przeżywania»²², spotykając młodych w okresie swojej działalności publicznej, ukazywał im przychylność Ojca, stawiał im pytania i zachęcał do pełni życia. Z taką samą troską, jak niegdyś Jezus, Kościół pragnie cierpliwie słuchać młodych, rozumieć ich niepokoje, prowadzić z nimi serdeczny dialog, towarzyszyć w rozeznawaniu drogi życiowej. Przede wszystkim zatem duszpasterstwo młodzieży w Kościele powinno być *animacją o charakterze humanizacyjnym i misyjnym*, tzn. dostrzegać w ludzkim doświadczeniu oznaki miłości i wezwania przez Boga. W świetle wiary autentyczny sens odnajduje poszukiwanie prawdy i wolności, pragnienie kochania i bycia kochanym, osobiste aspiracje i pełne zapału zaangażowanie dla innych i dla świata. Pomagając młodym ludziom odkrywać, przepracowywać i przeżywać z Bogiem ich plan życiowy, duszpasterstwo młodzieży powinno przyjmować nowy styl i strategię. Trzeba «nabyć inną elastyczność i zapraszać młodych na wydarzenia, które co jakiś czas zaoferują im miejsce, gdzie otrzymają nie tylko formację, ale również umożliwią im dzielenie się życiem, świętowanie, śpiewanie, wysłuchanie konkretnych świadectw i doświadczenie wspólnotowego spotkania z Bogiem żywym»²³. Taki styl duszpasterski powinien więc również znaleźć odzwierciedlenie w katechezie z młodymi.

253. Każdy projekt formacji, łączący formację liturgiczną, duchową, doktrynalną i moralną, powinien być «skoncentrowany na dwóch głównych obszarach: pierwszy to pogłębienie *kerygmatu*, podstawowego doświadczenia spotkania z Bogiem przez Chrystusa umarłego i zmartwychwstałego. Drugim jest wzrost w miłości braterskiej, życiu wspólnotowym, w służbie»²⁴. Katecheza winna zatem przedstawiać orędzie Paschy Jezusa, prawdziwą młodość świata,

---

²² SYNOD BISKUPÓW, XV ZWYCZAJNE ZGROMADZENIE OGÓLNE, *Dokument końcowy* (27 października 2018), 63.

²³ ChV 204.

²⁴ ChV 213.

jako sens, wokół którego należy budować odpowiedź na wezwanie²⁵. *Powolaniowy wymiar* katechezy młodzieży wymaga opracowania programów formacji w odniesieniu do doświadczeń życiowych. Należy docenić to, że droga wiary młodych ludzi często przebiega przez przynależność do kościelnego stowarzyszenia lub ruchu. Dynamika grupy bowiem pozwala katechezie pozostawać w ścisłej łączności z konkretnym doświadczeniem²⁶.

254. Niemniej ważna, obok organicznych i uporządkowanych programów katechetycznych, jest katecheza o charakterze okazjonalnym, realizowana w środowisku życia młodzieży: w szkołach, na uczelniach wyższych, w stowarzyszeniach kulturalnych i rekreacyjnych. Obok różnego rodzaju wydarzeń o zasięgu diecezjalnym, krajowym czy kontynentalnym, należy tu wskazać *Światowe Dni Młodzieży*. Są one okazją, by zwrócić się do wielu młodych ludzi, do których w inny sposób dotrzeć nie można. Dobrze jest, by w ramach przygotowania do *ŚDM* i w czasie ich trwania, kapłani i katecheci prowadzili działania pozwalające w pełni przeżyć to doświadczenie wiary. Nie należy również zapominać o pielgrzymkach, które przyciągają wielu młodych ludzi – warto je wykorzystać jako sytuację katechetyczną.

255. Należy wykorzystać twórczy wkład młodych w katechezę i obdarzyć ich współodpowiedzialnością za nią. Posługa katechetyczna dla najmłodszych ma pobudzać wzrastanie w nich wiary. Powinno to być zachętą dla chrześcijańskiej wspólnoty do szczególnej troski o kształcenie młodych katechetów: «Konieczne okazuje się także ponowienie starania o katechetów, którzy często są młodymi służącymi innym młodym, będąc niemal ich rówieśnikami. Ważna jest odpowiednia troska o ich formację i działanie, które zapewni, że ich posługa była pełniej uznana przez wspólnotę»²⁷.

256. Kościół spogląda dziś z wielką uwagą na okres przechodzenia od młodości do dorosłości. Wchodzenie w dorosłość wielu młodych ludzi, szczególnie w niektórych środowiskach, następuje coraz później niż jeszcze stosunkowo niedawno. Ta zmiana powoduje, że często ma się do czynienia z osobami, które mimo spełnienia przesłanek pozwalających na dorosłe życie (wiek, wykształcenie, zdolność do poświęcenia) nie mogą się realizować, jako że ich

---

²⁵ Por. ChV, rozdział VIII.

²⁶ Por. ChV 219-220.

²⁷ SYNOD BISKUPÓW, XV ZWYCZAJNE ZGROMADZENIE OGÓLNE, *Dokument końcowy* (27 października 2018), 133.

niestabilna sytuacja zawodowa i ekonomiczna nie pozwala na założenie rodziny, co z pewnością odbija się na ich życiu wewnętrznym i uczuciowym. Należy zatem myśleć o nowych formach działalności duszpasterskiej i katechetycznej, które pomogą wspólnocie chrześcijańskiej nawiązywać kontakt z *młodymi dorosłymi* i wspierać ich w drodze.

4. KATECHEZA Z DOROSŁYMI

257. Sytuacja dorosłych jest w dzisiejszych czasach szczególnie złożona. Inaczej niż w przeszłości, ten okres nie jest już postrzegany jako stan osiągniętej stabilności, lecz jako ciągły proces przebudowy, uwzględniający ewolucję osobistej wrażliwości, splot relacji i zadań, do których jest się wezwanym. W tej dynamice czynników rodzinnych, kulturowych i społecznych, dorosły nieustannie przeformułowuje swoją tożsamość, reagując twórczo w różnych momentach przejściowych, które dane jest mu przeżywać. Dynamika *stawania się dorosłym* nieuchronnie dotyczy także wymiaru religijności, zważywszy, że akt wiary jest wewnętrznym procesem najgłębiej powiązany z osobowością. W istocie, na różnych etapach dorosłego życia sama wiara powinna przybierać różne formy, ewoluować i dojrzewać. Tylko wtedy bowiem będzie autentyczną i stałą odpowiedzią na życiowe wyzwania. Tym samym, aby podążać w wierze z dorosłymi, należy nie tylko brać pod uwagę ich doświadczenia życiowe, ale także ponownie odczytywać je w świetle wiary jako szanse, tym samym włączając je do samego procesu formacji.

258. Stosunek dorosłych do kwestii wiary jest bardzo różny i słuszne jest, by każdy, w jego specyfice, spotkał się z akceptacją i wysłuchaniem. Nie umniejszając szczególniego charakteru każdej sytuacji, można wskazać kilka typów dorosłych, przeżywających wiarę w określony sposób:

- dorośli wierzący, którzy żyją wiarą i pragną ją pogłębiać;
- dorośli, którzy co prawda zostali ochrzczeni, ale nie zostali właściwie uformowani lub nie doprowadzili do końca chrześcijańskiego wtajemniczenia i można ich nazwać *prawie katechumenami*²⁸;
- ochrzczeni dorośli, którzy choć na co dzień nie żyją wiarą, szukają kontaktu ze wspólnotą kościelną w niektórych szczególnych momentach życia;

---

²⁸ CT 44.

- dorośli wywodzący się z innych wyznań chrześcijańskich lub innych doświadczeń religijnych;
- dorośli powracający do wiary katolickiej po doświadczeniach w nowych ruchach religijnych;
- nieochrzczeni dorośli, do których skierowany jest katechumenat jako taki.

259. Rozwijanie wiary otrzymanej na chrzcie jest osobistym zadaniem, które zwłaszcza człowiek dorosły powinien uznawać za priorytetowe, jeśli zależy mu na ciągłym kształtowaniu własnej tożsamości. To właściwe każdemu zadanie w dorosłym wieku konfrontuje się z obowiązkami rodzinnymi i społecznymi, do których dorosły jest wezwany i które mogą powodować bardzo głębokie kryzysy. Z tego powodu także na tym etapie życia, z uwzględnieniem charakterystycznych dla niego akcentów, konieczne jest towarzyszenie w wierze i rozwijanie jej, aby dorosły wykształcił duchową mądrość, która oświeca i jednoczy wielorakie doświadczenia w życiu osobistym, rodzinnym i społecznym.

260. Katecheza z dorosłymi jawi się zatem jako osobisty i wspólnotowy proces uczenia się, mający na celu ukształtowanie *mentalności wiary*, «aż dojdziemy [...] do miary wielkości według Pełni Chrystusa» (*Ef 4,13*). Tak więc jej głównym celem jest stopniowe kształtowanie i rozwijanie życia w Duchu tak, by ewangeliczne przesłanie zostało przyjęte z całą jego przeobrażającą dynamiką, a tym samym mogło oddziaływać na życie osobiste i społeczne. Ostatecznie zatem katecheza z dorosłymi osiąga swój cel wówczas, gdy sprawia, że dorosły jest w stanie sam zadbać o własne doświadczenie wiary i pragnie dalej ją rozwijać.

261. Ogólne zadanie katechezy z dorosłymi należy zatem określić w zależności od różnych typów osób i doświadczeń religijnych, do których się zwracamy. Wskazane poniżej szczególne *zadania*, które mogą również odpowiadać pewnej chronologii, w istocie ukazują stałe dążenie wspólnoty kościelnej, by znaleźć swoje miejsce wobec dorosłych, próbując uchwycić ich konkretną sytuację egzystencjalną i wsłuchując się w ich rzeczywiste wymogi i potrzeby. Tak więc za szczególne zadania katechezy z dorosłymi należy uznać:

- a. *budzenie wiary* poprzez pomoc w ponownym podjęciu doświadczenia wiary i właściwe wykorzystanie nigdy niegasnących duchowych i ludzkich pokładów tkwiących w każdym człowieku tak, by był zdol-

ny samodzielnie i w sposób wolny podjąć pierwotną motywację, jeśli chodzi o atrakcyjność, smak i wolę;

- b. *oczyszczenie wiary* z częściowych, mylących lub błędnych wyobrażeń, przede wszystkim poprzez pomoc w rozpoznaniu własnych ograniczeń i podjęciu decyzji o poszukiwaniu bardziej autentycznych syntetycznych ujęć wiary w dążeniu do pełni życia, do jakiej wzywa Ewangelia;
- c. *ożywianie wiary* m.in. poprzez przeżywanie znaczących relacji w Kościele, wspieranie kształtowania dojrzałej chrześcijańskiej świadomości, zdolnej uzasadnić własną nadzieję i otwartej na spokojny oraz rozumny dialog ze współczesną kulturą;
- d. *pomoc w dzieleniu się wiarą i dawaniu świadectwa wiary* poprzez przygotowanie przestrzeni do dzielenia się i posługi w Kościele i w świecie jako zadania ukazywania królestwa Bożego.

Najkrócej mówiąc, katecheza z dorosłymi powinna wspierać kształtowanie cech wyróżniających chrześcijanina dojrzałego w wierze, ucznia Pana Jezusa, w łonie wspólnoty chrześcijańskiej zdolnej do wychodzenia na zewnątrz, czyli włączonej w rzeczywistość społeczno-kulturalną w celu świadczenia wiary i budowania królestwa Bożego.

262. Aby katecheza z dorosłymi była znacząca i mogła osiągnąć swoje cele, należy uwzględniać w niej pewne *kryteria*.

- a. Katecheza ta, czerpiąc inspirację z misyjnego doświadczenia katechumenatu, musi być *wyrazem wspólnoty kościelnej* jako całości postrzeganej jako łono, które rodzi wiarę. Ponieważ wspólnota chrześcijańska jest nie tylko kontekstem, ale strukturalnym elementem procesu katechetycznego osoby dorosłej, musi ona umieć się odnawiać, pozwalając, by dosięgła ją i prowokowała wrażliwość współczesnych dorosłych, a także być zdolną do akceptacji, obecności i wsparcia.
- b. Ponieważ katecheza dorosłych jawi się jako proces kształtowania *chrześcijańskiego życia jako całości*, ważne jest, by proponowała konkretne i wartościowe doświadczenia życia wiarą (zglobianie Pisma Świętego i nauczania Kościoła; rozwijanie duchowości, liturgia i nabożeństwa; doświadczenie braterstwa w Kościele; misyjność rozumiana jako uczynki miłosierdzia i dawanie świadectwa w świecie...), które odpowiadają na różne potrzeby człowieka ze wszystkimi jego uczuciami, myślami i relacjami.

- c. Dorosłych nie należy rozumieć jako adresatów katechezy, lecz jako jej *pierwszoplanowych uczestników wraz z samymi katechetami*. Konieczna jest zatem pełna szacunku akceptacja dorosłego jako osoby, która ma już pewne doświadczenia i przekonania także w odniesieniu do wiary i jest zdolna w sposób wolny, w dialogu, dochodzić do nowych przekonań.
- d. Katecheza z dorosłymi powinna rozpoznać ich *sytuację jako mężczyzn i kobiet*, uwzględniając szczególny charakter każdego doświadczenia wiary. Należy ponadto zwrócić uwagę na *świeckość* dorosłych, którzy przez chrzest są powołani do tego, by «szukać królestwa Bożego zajmując się sprawami świeckimi i kierując nimi po myśli Bożej» (LG 31).
- e. Istotna jest *koordynacja* katechezy z dorosłymi szczególnie z duszpasterstwem rodzin i młodzieży oraz z innymi wymiarami przeżywania wiary – doświadczeniem liturgicznym, uczynkami miłosierdzia, wymiarem społeczno-kulturalnym – w dążeniu do zapewnienia spójności duszpasterstwa w Kościele.

263. W katechezie z dorosłymi kluczowa jest osoba katechety – towarzysza, a zarazem wychowawcy, który potrafi wesprzeć również w procesach osobistego rozwoju. Osoba towarzysząca dorosłym, mimo relacji szczerego braterstwa, powinna świadomie utrzymać wobec nich swoją rolę wychowawczą, co sprzyja budowaniu – w ramach dojrzałej relacji z Panem – znaczących relacji w Kościele i decyzjom o dawaniu chrześcijańskiego świadectwa w świecie. We właściwym momencie osoba towarzysząca powinna usunąć się na bok i pozwolić, by dorośli sami przejęli odpowiedzialność za rozwój swojej wiary. Ważne jest zatem, by katecheci dorosłych byli starannie dobierani i przygotowani do tej delikatnej posługi poprzez właściwą formację.

264. Katecheza z dorosłymi przyjmuje różnorakie *formy*, charakteryzujące się różnym rozłożeniem akcentów:

- katecheza jako rzeczywiste wprowadzenie do wiary, czyli towarzyszenie kandydatom do chrztu i do sakramentów wtajemniczenia poprzez doświadczenie katechumenatu;
- katecheza jako ponowne wprowadzenie do wiary, tj. towarzyszenie tym, którzy co prawda zostali ochrzczeni, ale nie ukończyli drogi wprowadzania do wiary i w istocie nie zostali zewangelizowani;

- katecheza jako odkrywanie wiary w różnego rodzaju ośrodkach wsparcia lub w inny sposób, tj. propozycja realizowana w kluczu ewangelizacyjnym dla tzw. oddalonych od wiary;
- katecheza głoszenia wiary w środowisku życia, pracy, rozrywki albo przy okazji różnego rodzaju przejawów ludowej pobożności i pielgrzymek do sanktuariów;
- katecheza narzeczonych przed zawarciem sakramentu małżeństwa lub przy okazji przystępowania dzieci do sakramentów, co często jest punktem wyjścia do dalszych doświadczeń katechetycznych;
- katecheza pogłębiania wiary w oparciu o Pismo Święte, dokumenty Magisterium lub przykład życia świętych i świadków wiary;
- katecheza liturgiczna, mająca na celu świadomy udział w obrzędach we wspólnocie;
- katecheza o tematyce moralnej, kulturalnej lub społeczno-politycznej, zmierzająca do aktywnego i inspirowanego wiarą udziału wiernych w życiu społecznym;
- katecheza w ramach konkretnej formacji osób zaangażowanych w duszpasterstwo, stanowiąca sposobność szczególnie sprzyjającą rozwojowi wiary.

265. Należy wreszcie podkreślić wkład, jaki w formację chrześcijańską dorosłych wnoszą stowarzyszenia, ruchy i grupy kościelne, zapewniające stałe i różnorodne prowadzenie. Znamienne jest, że często przedstawiają one życie chrześcijańskie jako osobiste i egzystencjalne spotkanie z żywym Jezusem Chrystusem, w kontekście doświadczenia grupy i relacji braterstwa. W istocie małe grupy, ułatwiające wymianę doświadczeń życiowych i tworzenie braterskich i przyjacielskich więzi, są cenną okazją do przepowiadania wiary przez jednych drugim²⁹.

5. KATECHEZA Z OSOBAMI STARSZYMI

266. Osoby starsze są skarbem pamięci i, często, strażnikami wartości danej społeczności. Społeczne i polityczne decyzje, które nie uwzględniają ich osobowej godności, zwracają się przeciwko samemu społeczeństwu. «Kościół

---

²⁹ Por. EG 127-129.

nie może i nie chce dostosować się do mentalności wyrażającej zniecierpliwienie, a tym bardziej obojętność i pogardę w stosunku do starości»³⁰. Przeciwnie, postrzega on starszych ludzi jako dar Boży, bogactwo wspólnoty, a duszpasterstką troskę o nich uznaje za swoje ważne zadanie.

267. Do osób starszych należy kierować odpowiednią katechezę, uwzględniającą szczególne aspekty stanu ich wiary. «Osoba starsza może osiągnąć swój wiek z wiarą ugruntowaną i bogatą – wtedy katecheza dopełnia niejako przebytą wędrówkę w postawie dziękczynienia i ufne go oczekiwania; inni przeżywają wiarę bardziej lub mniej zaciemnioną i słabą praktykę chrześcijańską – wtedy katecheza staje się chwilą nowego światła i doświadczenia religijnego; niekiedy osoba starsza osiąga swój wiek z głębokimi ranami na duszy i ciele – wówczas katecheza pomaga jej w przeżywaniu swojej sytuacji w postawie prośby, przebaczenia i pokoju wewnętrznego. W każdym razie sytuacja osoby starszej wymaga katechezy nadziei, która pochodzi z pewności ostatecznego spotkania z Bogiem»³¹. Kluczowe jest zatem uwzględnienie ich różnej sytuacji osobistej i społecznej, często naznaczonej samotnością i poczuciem nieprzydatności, tak, by dzięki katechezie poczuli się włączeni do wspólnoty i docenieni przez nią.

268. Pismo Święte przedstawia wierzącego człowieka starszego jako symbol pełnego bojaźni Bożej mędrca, który dzięki wielkiemu doświadczeniu życiowemu, w naturalny sposób staje się swego rodzaju *katechetą wspólnoty*. Starość to czas łaski, w którym Pan ponawia swoje wezwanie do zachowywania i przekazywania wiary; do modlitwy, szczególnie wstawienniczej; do troski o potrzebujących. Osoby starsze przez swoje świadectwo przekazują młodym sens życia, wartość tradycji, pewnych praktyk religijnych i kulturowych; nadają godność pamięci i poświęceniom minionych pokoleń; z nadzieją patrzą w przyszłość, wychodząc poza doraźne trudności. Kościół, doceniając wartość osób starszych, pomaga im służyć wspólnocie. W szczególności, osoby starsze mogą pełnić rolę katechetów dzieci, młodzieży i dorosłych, z prostotą dzieląc się bogactwem swojej mądrości i wiary. Wspólnota, ze swojej strony, powinna być wdzięczna za ich cenną obecność i wspierać międzypokoleniowy dialog osób starszych i młodych. W ten sposób wyraża się związek między pamięcią i przyszłością, tradycją i odnową, a tym samym dochodzi do naturalnego przekazu wiary z pokolenia na pokolenie.

---

³⁰ FRANCISZEK, *Audjencja generalna* (4 marca 2015).

³¹ DOK 187.

6. KATECHEZA Z OSOBAMI Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ

269. Troska Kościoła o osoby z niepełnosprawnością wyrasta z działania samego Boga. Wzorując się na Synu Bożym, który poprzez swoje wcielenie, jest obecny w sytuacji każdego człowieka, Kościół rozpoznaje w osobach z niepełnosprawnością wezwanie do wiary i do dobrego, wypełnionego znaczeniem życia. Temat niepełnosprawności jest bardzo ważny w ewangelizacji i formacji chrześcijańskiej. Wspólnoty są wezwane nie tylko do troski o słabszych braci, ale także do dostrzeżenia Jezusa, który jest w nich obecny w szczególny sposób. «Wymaga to dwojakiej uwagi: świadomości, że osoba z niepełnosprawnością, także głębszą, a nawet głęboką, może *być formowana do wiary*; i woli uznania jej za *aktywny podmiot wspólnoty, w której żyje*»³². W kulturze niestety powszechna jest – często narcystyczna i utylitarystyczna – koncepcja życia, która nie dostrzega wielorakiego ludzkiego i duchowego bogactwa osób z niepełnosprawnością, zapominając, że słabość tkwi w samej istocie człowieka i nie przeszkadza w osiągnięciu szczęścia i samorealizacji³³.

270. Osoby z niepełnosprawnością są dla wspólnoty kościelnej okazją do wzrostu, ponieważ ich obecność zmusza ją do przewyżczenia uprzedzeń kulturowych. Niepełnosprawność może bowiem rodzić zakłopotanie, ponieważ uwypukla trudności w akceptacji inności; może również budzić strach, szczególnie jeśli ma charakter stały, ponieważ odnosi się radykalnego wymiaru słabości każdego człowieka, jakim jest cierpienie i ostatecznie śmierć. Tymczasem osoby z niepełnosprawnością, właśnie jako świadkowie najbardziej podstawowej prawdy o życiu ludzkim, powinny być przyjmowane jako wielki dar. Ubogacona ich obecnością wspólnota staje się bardziej świadoma zbawczej tajemnicy Chrystusowego krzyża, a dzięki wzajemnej akceptacji i solidarności daje przykład dobrego życia i staje się wezwaniem dla świata. Katecheza powinna zatem pomagać ochrzczonym odczytywać tajemnicę ludzkiego cierpienia w świetle śmierci i zmartwychwstania Chrystusa.

271. Kościoły lokalne, w ramach *kultury włączania* i wbrew logice odrzucania, powinny otworzyć się na osoby z niepełnosprawnością, a ich udział w programach katechetycznych powinien stać się czymś zwyczajnym. Osoby

---

³² FRANCISZEK, *Przemówienie do uczestników konferencji nt. niepełnosprawności* (11 czerwca 2016).

³³ Por. FRANCISZEK, *Przemówienie do uczestników konferencji «Katecheza i osoby niepełnosprawne»* (21 października 2017).

z niepełnosprawnością intelektualną przeżywają relację z Bogiem w sposób bezpośredni i intuicyjny, a tym samym konieczne i godne jest prowadzenie ich w wierze. Katecheci muszą w tym celu poszukiwać nowych form przekazu i najodpowiedniejszych metod, które pomogą tym osobom spotkać się z Jezusem. Przydatna jest w tym względzie dynamika i język doświadczenia wykorzystujący wszystkie zmysły oraz głęboko i osobiście angażujące wszystkich schematy narracyjne. Dlatego konieczne jest właściwe przygotowanie katechetów do tej posługi. Powinni oni utrzymywać bliską relację z rodzinami osób z niepełnosprawnością, towarzyszyć im i pomagać w pełnym włączeniu do wspólnoty. Otwarcie takich rodzin na życie jest świadectwem zasługującym na głęboki szacunek i podziw³⁴.

272. Osoby z niepełnosprawnością są wezwane do pełni życia sakramentalnego także w przypadku poważnych zaburzeń. Sakramenty są darem Bożym, a liturgia powinna być w pierwszej kolejności przeżywana, a dopiero potem racjonalnie rozumiana: nikt zatem nie może odmówić sakramentów osobom z niepełnosprawnością. Wspólnota, która potrafi odkrywać piękno i radość wiary, do jakiej są zdolni ci bracia, staje się bogatsza. Ważne jest zatem włączanie ich w duszpasterstwo i w liturgię, szczególnie niedzielą³⁵. Osoby z niepełnosprawnością mogą żyć wiarą w jej wysokiej formie, obejmującej życie sakramentalne, modlitwę i głoszenie Słowa. W istocie nie są one jedynie adresatami katechezy, ale odgrywają pierwszoplanową rolę w ewangelizacji. Należy zatem czynić starania, by oni sami mogli być katechetami i poprzez swoje świadectwo coraz skuteczniej przekazywać wiarę.

7. KATECHEZA Z IMIGRANTAMI

273. Migracja jest zjawiskiem o zasięgu globalnym; dotyczy milionów osób i rodzin, które przemieszczają się albo wewnątrz poszczególnych krajów, zwykle w rejony zurbanizowane, albo do innych państw lub na inne kontynenty. Wśród przyczyn należy wskazać konflikty zbrojne, przemoc, prześladowania, gwałcenie wolności i godności człowieka, ubożenie, zmiany klimatu i mobilność pracowników spowodowaną globalizacją. «To zjawisko uderza ze względu na wielką liczbę objętych nim osób, z powodu problemów społecznych, ekonomicznych, politycznych, kulturowych i religijnych, jakie niesie, ze względu

---

³⁴ Por. AL 47.

³⁵ Por. BENEDYKT XVI, Adhortacja apostołska *Sacramentum caritatis* (22 lutego 2007), 58.

na dramatyczne wyzwania, jakie stawia przed społecznościami poszczególnych krajów i przed wspólnotą międzynarodową³⁶. Dotyczy ono wszystkich Kościołów partykularnych, ponieważ działają one albo w krajach pochodzenia, albo w krajach tranzytowych, albo w krajach przyjmujących. Nierzadko procesy migracji powodują nie tylko poważne problemy humanitarne, ale również porzucenie praktyk religijnych i kryzys wiary.

274. Kościół, jako «matka bez granic i barier»³⁷, przyjmuje imigrantów i uchodźców, dzieląc się z nimi darem wiary. Kościół angażuje się w działanie struktur odpowiedzialnych za przyjmowanie imigrantów i także tam troszczy się o dawanie świadectwa Ewangelii. Kościół «wspiera projekty ewangelizacji migrantów i towarzyszenia im na całej ich drodze, poczynając od kraju ich pochodzenia, poprzez kraje tranzytowe, aż po ten, który ich przyjmuje. Szczególnie zwraca przy tym uwagę na ich potrzeby duchowe poprzez katechezę, liturgię i sprawowanie sakramentów»³⁸. Katecheza z *migrantami* w okresie początkowym ma za zadanie budować ufność w bliskość i opatrność Ojca tak, by niepokoje i nadzieje tych, którzy są w drodze, zostały oświetlone przez wiarę. W katechezie ze *wspólnotami przyjmującymi* należy zachęcać do spełniania powinności, jaką jest solidarność i zwalczać uprzedzenia. «Taka katecheza nie będzie mogła nie odnosić się do poważnych problemów, jakie poprzedzają zjawisko migracji i towarzyszą mu, a do których należy kwestia demograficzna, praca i jej warunki (zjawisko pracy na czarno), troska o liczne osoby starsze, przestępczość, wykorzystywanie i handel oraz przemysł istot ludzkich»³⁹. Owocne może być zapoznanie miejscowej wspólnoty katolickiej z niektórymi charakterystycznymi formami wiary, liturgii i pobożności migrantów, co może prowadzić do doświadczenia katolickości Kościoła.

275. Tam, gdzie to możliwe, propozycja katechezy uwzględniająca sposoby rozumienia i praktykowania wiary charakterystyczne dla krajów pochodzenia, może być cennym wsparciem dla chrześcijańskiego życia migrantów, przede wszystkim dla pierwszego pokolenia. Bardzo istotne jest wykorzystanie języka ojczystego, ponieważ jest on podstawową formą wyrazu własnej tożsamości.

³⁶ BENEDYKT XVI, Encyklika *Caritas in veritate* (29 czerwca 2009), 62.

³⁷ FRANCISZEK, *Przemówienie do uczestników VII Kongresu Duszpasterstwa Migrantów* (21 listopada 2014), 6.

³⁸ *Tamże*, 4. Por. też JAN PAWEŁ II, Posynodalna adhortacja apostołska *Pastores gregis* (16 października 2003), 72.

³⁹ PAPIESKA RADA DS. DUSZPASTERSTWA MIGRANTÓW I PODRÓŻNYCH, *Erga migrantes charitas Christi* (3 maja 2004), 41.

Kościół ma szczególny program duszpasterski dla migrantów, uwzględniający charakterystyczne cechy ich kultury i religijności. Niesłuszne byłoby pozabawianie przybyszów ich obrzędowości i tożsamości religijnej, a tym samym dodawanie kolejnej do i tak już licznych form wykorzenienia⁴⁰. Ponadto migranci chrześcijańscy przez swoją wiarę stają się głosicielami Ewangelii w krajach przyjmujących, wzbogacając w ten sposób duchową tkankę Kościoła lokalnego i umacniając jego misyjny charakter własną tradycją kulturową i religijną.

276. Aby zapewnić troskę duszpasterską w zakresie katechizacji, która najlepiej odpowiadałaby na szczególne potrzeby migrantów, często należących do różnych Kościołów *sui iuris* z właściwą im tradycją teologiczną, liturgiczną i duchową, konieczny jest dialog i możliwie najściślejsza współpraca między Kościołem pochodzenia a Kościołem przyjmującym. Taka współpraca pozwala uzyskać materiały katechetyczne zgodne z tradycją i w języku ojczystym, i pomaga przygotować katechetów do towarzyszenia migrantom w rozwoju wiary. Należy w tym względzie przestrzegać przepisów *Kodeksu prawa kanonicznego* i *Kodeksu kanonów Kościołów Wschodnich*.

8. KATECHEZA Z EMIGRANTAMI

Opieka duszpasterska w krajach emigracji

277. Relacje Kościołów pochodzenia z ich dziećmi nie ulegają zerwaniu z chwilą zakończenia procesu migracji i osiedlenia się w innej miejscowości, czy to w kraju, czy za granicą. Są one utrzymywane na rozmaite sposoby za pośrednictwem kapelanii, misji i innych form opieki duszpasterskiej w miejscach przyjmujących emigrantów. Aby zapewnić emigrantom możliwość zachowania wiary kraju pochodzenia, a także wesprzeć ich duchowo i materialnie, niektóre episkopaty posyłają za granice kapłanów, osoby konsekrowane i świeckich ożywionych duchem misyjności, by opiekowali się wiernymi pochodzącymi z ich kraju. Działania te przybierają różne formy, w zależności od możliwości prawnych⁴¹. Obejmują one często programy katechetyczne

---

⁴⁰ Por. *tamże*, 49.

⁴¹ W KPK: misje z troską o dusze lub «prawie parafie» (kan. 516); parafie osobiste (kan. 518); kapelanie (kan. 564 i kol.); prałatury osobiste (kan. 294 i kol.); kapłani i wikariusze biskupi (kan. 383 § 2). W KKKW: kan. 16. 38. 147-148. 193. 588. 916. Co się tyczy katolików obrządku wschodniego na obszarach Kościoła łacińskiego, por. FRANCISZEK, List apostolski *De concordia inter codices* (31 maja 2016).

mające na celu wprowadzenie do wiary i dalszy rozwój, prowadzone w językach i zgodnie z tradycjami Kościołów pochodzenia. Są one cenne zarówno dla chrześcijańskiego życia wspólnot emigrantów, jak i z punktu widzenia duchowego bogactwa Kościołów przyjmujących. Katecheza powinna jednak być organizowana i prowadzona w pełnym porozumieniu z biskupem miejsca, tak, by harmonizowała z programem Kościoła partykularnego i potrafiła połączyć poszanowanie tożsamości z dążeniem do integracji.

Katecheza w krajach pochodzenia

278. Powrót emigrantów na krótkie okresy do miejsc ich pochodzenia często związany jest z tradycyjnymi miejscowymi świętami, charakteryzujących się często żywymi przejawami ludowej pobożności. Mimo okazjonalnego charakteru warto wykorzystać te okoliczności do głoszenia wiary, wyjaśniając zarazem problemy w zakresie wiary i moralności, jakie może rodzić sytuacja emigracji. Przy takich okazjach częste są prośby o udzielenie sakramentów samym emigrantom lub ich dzieciom. Wynikają one z pragnienia dzielenia się radością z bliskimi. Warto przypomnieć, że przyjęcie sakramentów wymaga przygotowania katechetycznego⁴², które lepiej byłoby zapewnić w krajach emigracji. Proboszcz powinien upewnić się, że takie przygotowanie miało miejsce, prosząc również o stosowne dokumenty. W przeciwnym razie sam powinien zatroszczyć się o konieczne przygotowanie.

9. KATECHEZA Z OSOBAMI ZMARGINALIZOWANYMI

279. Przez *osoby zmarginalizowane* rozumie się wszystkich skazanych na wykluczenie lub wykluczonych. Wśród tych ubogich należy wymienić m.in. uchodźców, nomadów, bezdomnych, przewlekłe chorych, narkomanów, więźniów i osoby zniewolone przez prostytucję. Kościół troszczy się «w szczególności o tę część ludzkości, która cierpi i płacze, bo wie, że ci ludzie należą do niego na mocy prawa ewangelicznego»⁴³. «Kościół musi być zawsze czujny i gotowy do odkrywania nowych uczynków miłosierdzia i wypełniania

---

⁴² Por. KPK kan. 851. 889. 913-914. 1063.

⁴³ PAWEŁ VI, *Przemówienie na otwarcie II sesji Soboru Watykańskiego II* (29 września 1963), cyt. za: Franciszek, *Homilia wygłoszona podczas Jubileuszu Bezdomnych w ramach Nadzwyczajnego Roku Miłosierdzia* (13 listopada 2016) Por. EG 209-212.

ich z wielkodusznością i entuzjazmem»⁴⁴, ponieważ jest świadomy, że wiarygodność jego orędzia w dużej mierze zależy od świadectwa uczynków. Słowo Jezusa (por. *Mt* 25,31-46) wspiera i motywuje wysiłki tych, którzy działają dla Pana i w służbie najmniejszym.

280. Ponadto Kościół uznaje, że «najgorszą dyskryminacją, jakiej doświadczają ubodzy, jest brak opieki duchowej», toteż «opcja preferencyjna musi głównie przyjąć formę uprzywilejowanej i priorytetowej opieki duchowej»⁴⁵. Głoszenie wiary zmarginalizowanym prawie zawsze ma miejsce w nieformalnym kontekście i środowisku i ma charakter okazjonalny, toteż decydującą rolę odgrywa umiejętność wychodzenia naprzeciw osobom w różnych sytuacjach, gotowość do bezwarunkowej akceptacji i zdolność do stawania przed nimi w duchu realizmu i miłosierdzia. Co się tyczy pierwszego głoszenia i katechezy, należy zatem uwzględniać różne sytuacje, dostrzegać potrzeby i pytania wszystkich, kładąc nacisk na osobistą relację. Wspólnota jest wezwana do udzielania braterskiego wsparcia wolontariuszom, którzy zajmują się tą posługą.

Katecheza w więzieniach

281. Więzienie, zwykle uznawane za doświadczenie graniczne, jest dla ewangelizacji prawdziwą ziemią misyjną, a zarazem laboratorium brzegowym dla duszpasterstwa, wyprzedającym kierunki działań Kościoła. Spojrzenie wiary pozwala dostrzec, że Bóg jest ze skazanymi, także w sytuacjach z ludzkiego punktu widzenia rozpaczliwych. Bóg przemawia do serc ludzi w każdym miejscu, dając im tę wolność, której pozbawienie jest «najcięższą formą odbywanej kary, bo dotyka osoby w jej najgłębszym rdzeniu»⁴⁶. Dlatego rozbudzanie w sercach braci «pragnienia prawdziwej wolności» jest «zadaniem, z którego Kościół nie może zrezygnować»⁴⁷, bez wahania głosząc dobroć i bezinteresowne miłosierdzie Boga.

282. Podstawą katechezy pośród więźniów, mającej często charakter okazjonalny i przebiegającej przez doświadczenie, jest *kerygmat* zbawienia przez Chrystusa, rozumianego jako przebaczenie i uwolnienie. Głoszenie wiary następuje przez bezpośrednie spotkanie z Pismem Świętym, którego przyjęcie

---

⁴⁴ FRANCISZEK, List apostolski *Misericordia et misera* (20 listopada 2016), 19.

⁴⁵ EG 200.

⁴⁶ FRANCISZEK, *Homilia podczas Mszy św. z okazji Jubileuszu Więźniów* (6 listopada 2016).

⁴⁷ *Tamże*.

może dać pociechę i uzdrowić życie nawet najbardziej zrujnowane grzechem, a także stworzyć miejsce na resocjalizację. Zarazem sama relacja więźniów z duszpasterzami, dzięki bezwarunkowej akceptacji i pełnemu troski słuchaniu, pozwala im dostrzec obecność Boga. Te braterskie relacje ukazują osadzonym matczyne oblicze Kościoła, który często właśnie w więzieniach przyjmuje nawrócenie lub powrót do wiary wielu swoich dzieci, proszących o udzielenie sakramentów chrześcijańskiego wtajemniczenia. Kościół otacza troską także tych, którzy zakończyli odbywanie kary i ich rodziny.

CZĘŚĆ TRZECIA

---

*Katechizacja
w Kościołach
partykularnych*

ROZDZIAŁ IX

Wspólnota chrześcijańska jako podmiot katechezy

1. KOŚCIÓŁ I POSŁUGA SŁOWA BOŻEGO

283. Bóg zgromadził Kościół wokół swojego Słowa i karmi go Ciałem i Krwią swojego Syna. Ci, którzy wierzą w Chrystusa, odrodzili się nie z ginącego nasienia, ale z niezniszczalnego, dzięki słowu żywego Boga (por. *1 P* 1,23). Jednak to ponowne powołanie do życia nigdy nie jest aktem skończonym. Słowo Boże jest *chlebem powszednim*, który nieustannie odradza i karmi Kościół na jego drodze. «Kościół bowiem ma za fundament słowo Boże, rodzi się z niego i nim żyje. Lud Boży przez kolejne stulecia swoich dziejów w nim zawsze znajdował swoją siłę, i również dzisiaj wspólnota kościelna wzrasta przez słuchanie, celebrowanie i studium słowa Bożego»¹. Prymat Słowa sprawia, że cały Kościół jest weń nabożnie wsłuchany (por. *DV* 1). Wzorem dla ludu Bożego jest Maryja, zasłuchana Dziewica, która «zachowywała wszystkie te sprawy i rozważała je w swoim sercu» (*Łk* 2,19). *Posługa Słowa* rodzi się zatem ze słuchania i uczy słuchać, ponieważ tylko ten, kto słucha, może głosić. «Cała ewangelizacja opiera się na nim – przez słuchanie go, rozważanie, przeżywanie, celebrowanie i świadczenie o nim. Pismo Święte jest źródłem ewangelizacji»².

284. Słowo Boże jest dynamiczne: rozszerza się i rośnie (por. *Dz* 12,24), jako że ma «w sobie potencjał, którego nie możemy przewidzieć. Ewangelia mówi o nasieniu, które posiane, samo rośnie, nawet jeśli rolnik śpi (por. *Mk* 4,26-29). Kościół musi przyjąć tę nieuchwytną wolność Słowa skutecznego na swój sposób, w bardzo różnych formach wykraczających poza nasze

---

¹ BENEDYKT XVI, Posynodalna adhortacja apostolska *Verbum Domini* (30 września 2010), 3.

² EG 174.

przewidywania i łamiących nasze schematy»³. Kościół, podobnie jak Maryja, wyznaje: «Niech mi się stanie według twego słowa!» (Łk 1,38). W ten sposób podejmuje posługę głoszenia słowa Pana, stając się jego wiernym strażnikiem. Zostało mu ono powierzone przez samego Pana, nie po to jednak, by pozostało w ukryciu, lecz by jaśniało światłem dla wszystkich. Słowo Boże jest zatem źródłem misji Kościoła. «To właśnie Słowo sprawia, że idziemy do braci: to Słowo oświeca, oczyszcza i nawraca; my jesteśmy jedynie sługami»⁴.

285. W ramach posługi słowa Bożego Kościół ma za zadanie *pośredniczyć*; głosi je w każdym miejscu i czasie; strzeże go i przekazując je, dostosowuje do różnych pokoleń (por. 2 Tm 1,14); interpretuje przez charyzmat swojego Magisterium; przepowiada je z wiarą i ufnością, aby «świat cały, słuchając wieści o zbawieniu, uwierzył jej, a wierząc, ufał, a ufając, miłował» (DV 1); przyłącza do siebie nowych wierzących, którzy przystają do niego przez przyjęcie słowa i chrztu (por. Dz 2,41).

286. «Zgodnie z dynamiczną siłą ewangelizacji, ten kto przyjmuje Ewangelię jako Słowo zbawienia, zwykle przenosi je na znaki sakramentalne»⁵. W tym względzie, jeśli przewycięży się przeciwstawienie słowa i sakramentu, zrozumiałe staje się, że posługa Słowa jest niezbędna także do posługi sakramentów. Św. Augustyn pisze, że «rodzimy się w Duchu przez słowo i sakrament»⁶. Ich splot osiąga najwyższą skuteczność w liturgii, przede wszystkim w sprawowaniu Eucharystii, która odsłania sakramentalne znaczenie słowa Bożego. «Słowo i Eucharystia tak ściśle przynależą do siebie, że nie można zrozumieć pierwszego bez drugiej: słowo Boże staje się sakramentalnym ciałem w wydarzeniu eucharystycznym. Eucharystia otwiera nas na zrozumienie Pisma Świętego, tak jak Pismo Święte oświeca i wyjaśnia tajemnicę eucharystyczną»⁷.

287. Podmiotem ewangelizacji jest cały lud Boży «pielgrzymujący i ewangelizujący»⁸. Sobór Watykański II mówi o *ludzie mesjanicznym*, który Chrystus przyjmuje jako narzędzie zbawienia i posyła do wszystkich ludzi, by był światłością świata i solą ziemi (por. LG 9). Dzięki namaszczeniu przez

---

³ EG 22.

⁴ BENEDYKT XVI, Posynodalna adhortacja apostolska *Verbum Domini* (30 września 2010), 93.

⁵ EN 23.

⁶ ŚW. AUGUSTYN, *In Iohannis evangelium tractatus*, 12, 5: CCL 36, 123 (PL 35, 1486).

⁷ BENEDYKT XVI, Posynodalna adhortacja apostolska *Verbum Domini* (30 września 2010), 55.

⁸ EG 111.

Ducha (1 J 2,20) ma on swój udział w prorockim urzędzie Chrystusa i otrzymuje dary, takie jak *zmysł wiary*, który uzdalnia do rozeznawania, świadczenia i głoszenia słowa Bożego. «Wszyscy zostali napełnieni Duchem Świętym i głosili odważnie słowo Boże» (Dz 4,31). Podobnie jak za ewangelizację, tak samo za katechezę odpowiedzialny czuje się cały Kościół.

288. Odpowiedzialność dotyczy wszystkich. «Na mocy otrzymanego chrztu, każdy członek Ludu Bożego stał się uczniem misjonarzem (por. Mt 28,19). Każdy ochrzczony, niezależnie od swojej funkcji w Kościele i stopnia pouczenia w swojej wierze, jest aktywnym podmiotem ewangelizacji i byłoby rzeczą niestosowną myśleć o schemacie ewangelizacji realizowanym przez kwalifikowanych pracowników, podczas gdy reszta ludu wiernego byłaby tylko odbiorcą ich działań. Nowa ewangelizacja powinna zakładać nowy protagonizm każdego z ochrzczonych»⁹. Odpowiedzialni są zatem wszyscy, nie wszyscy jednak w tym samym stopniu. Odpowiedzialność różnicuje się w darach charyzmatycznych i hierarchicznych, które są *współistotne* w życiu i misji Kościoła¹⁰. Każdy wnosi wkład stosownie do swojego stanu i otrzymanej od Chrystusa łaski (por. Ef 4,11-12).

289. Konkretną formą w drodze ewangelizacji jest *praktyka synodalna*. Realizowana na szczeblu uniwersalnym i lokalnym, znajduje ona swój wyraz w rozmaitych synodach lub zebraniach. Aby ponownie ożywić świadomość tożsamości misyjnej, konieczna jest dziś większa umiejętność dzielenia się, komunikowania i spotykania tak, by wspólnie i w uległości Duchowi podążać drogą Chrystusa. Synodalność zakłada cele ważne dla ewangelizacji: pozwala wspólnie rozeznawać, jaką drogą należy podążać; prowadzi do współdziałania opartego na wykorzystaniu darów każdego; przeciwdziała izolacji części lub poszczególnych podmiotów. «Kościół synodalny to Kościół, który słucha, ze świadomością, że słuchać „to coś więcej niż słyszeć”. Jest to wzajemne słuchanie, przez które każdy może się czegoś nauczyć. Lud wierny, kolegium biskupów, Biskup Rzymu: jeden wysłuchuje innych; a wszyscy wsłuchują się w Ducha Świętego»¹¹. To, co powiedziano, na temat *posługi Słowa*, realizowane jest konkretnie w kontekstach poszczególnych tradycji eklezjalnych i Kościołów partykularnych w ich różnych rozgałęzieniach.

---

⁹ EG 120.

¹⁰ Por. KONGREGACJA NAUKI WIARY, List *Iuvenescit Ecclesia* (15 maja 2016), 10.

¹¹ FRANCISZEK, *Przemówienie podczas uroczystości upamiętniającej 50. rocznicę ustanowienia Synodu Biskupów* (17 października 2015); por. też EG 171.

2. KOŚCIOŁY WSCHODNIE

290. «Kościół katolicki wysoko ceni instytucje, ryty liturgiczne, tradycje kościelne oraz karność życia chrześcijańskiego Kościołów wschodnich. W nich bowiem, sławnych czcigodną starożytnością, jaśnieje tradycja, pochodząca od Apostołów poprzez Ojców, która stanowi część przez Boga objawionego i niepodzielnego dziedzictwa Kościoła powszechnego» (OE 1). Te skarby od początku przyczyniają się do ewangelizacji. Kościół katolicki nie przestaje podkreślać, że «Kościoły wschodnie mają prawo i obowiązek przechowywać je, poznawać i przeżywać»¹², na wszelkie sposoby wystrzegając się utraty swojej tożsamości. Katecheza jako zadanie ochrony i przekazywania wiary we własnej Tradycji kościelnej ma w tym względzie uprzywilejowaną rolę. W propozycji katechezy konieczne jest zatem, by «jaśniał moment biblijny i liturgiczny, jak również tradycje własnego Kościoła *sui iuris* w patrologii, hagiografii i ikonografii»¹³.

291. «Należy podkreślić, że na Wschodzie, jak dziś zaleca się również w Kościele zachodnim, katechezy nie można oddzielić od liturgii, ponieważ jako Misterium Chrystusa sprawowane *in actu*, czerpie zeń inspirację. Taką metodą posługuje się wielu ojców Kościoła w formacji wiernych. Przybiera ona formę *katechezy* dla katechumenów, a dla wtajemniczonych w Misteria Boże *mistagogii* lub *katechezy mistagogicznej*. W ten sposób wierni są stale prowadzeni do odkrywania na nowo z radością Słowa oraz śmierci i zmartwychwstania swego Pana, do czego wprowadził ich Duch Ojca. W oparciu o zrozumienie tego, co sprawują i pełne przyswojenie tego, co sprawowali, budują oni swój projekt życia. Mistagogia jest zatem treścią ich istnienia odkupionego, uświęconego i na drodze ku przeobstąpieniu i, jako taka, jest fundamentem duchowości i moralności. Zaleca się zatem, aby konkretnym punktem wyjścia dla dróg katechezy poszczególnych katolickich Kościołów wschodnich były właściwe im obrzędy liturgiczne»¹⁴.

292. Wszyscy duchowni i osoby zdążające do święceń kapłańskich, a także osoby konsekrowane i świeccy, którym powierza się misję katechetyczną, obok należytego, solidnego wykształcenia określonego w ogólnych przepisach

---

¹² KONGREGACJA DS. KOŚCIOŁÓW WSCHODNICH, *Instrukcja w sprawie stosowania przepisów liturgicznych Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich* (6 stycznia 1996), 10.

¹³ KKKW kan. 621 § 2.

¹⁴ KONGREGACJA DS. KOŚCIOŁÓW WSCHODNICH, *Instrukcja w sprawie stosowania*, dz. cyt., 30.

kościelnych, mają być należycie pouczani o obrządkach oraz o wskazaniach praktycznych, odnoszących się do różnic między obrządkami, szczególnie tam, gdzie na danym obszarze obecne są różne Kościoły *sui iuris* (por. OE 4). Ponadto, «chrześcijanie każdego Kościoła *sui iuris*, także Kościoła łacińskiego, którzy z racji urzędu, posługi lub zadania często spotykają się z chrześcijanami innego Kościoła *sui iuris*, powinni być dokładnie pouczeni o tym Kościele w związku z powagą urzędu, posługi lub zadania, które wypełniają»¹⁵.

3. KOŚCIOŁY PARTYKULARNE

293. «Głoszenie, przekazywanie i przeżyte doświadczenie Ewangelii urzeczywistniają się w Kościele partykularnym, czyli w diecezji»¹⁶. Kościół partykularny stanowi część ludu Bożego, która jest «zgromadzona [...] w Duchu Świętym» i w której «prawdziwie obecny jest i działa jeden, święty, katolicki i apostołski Kościół Chrystusowy» (CD 11). Dzieje się tak dlatego, że są w nim obecne konstytutywne struktury Kościoła: Ewangelia, sakramenty, biskupi, którzy wspierani przez kapłanów zajmują się opieką duszpasterską. Kościół partykularny «jest Kościołem wcielonym w określoną przestrzeń, dysponującym wszystkimi środkami zbawienia przekazanymi przez Chrystusa, lecz z lokalnym obliczem»¹⁷. Kościół partykularny jest Kościołem w pełni, ale nie samodzielnie, lecz w komunii z wszystkimi Kościołami. Istnieje zatem tylko jeden lud, jak «jedno jest Ciało i jeden Duch [...], jeden jest Pan, jedna wiara, jeden chrzest» (Ef 4,4-5). Dokonuje się głęboka wzajemna wymiana i «tylko wtedy, kiedy stale będziemy zważać na te dwa jakby bieguny Kościoła, będziemy mogli zrozumieć bogactwo tego związku, jaki istnieje pomiędzy Kościołem powszechnym a Kościołami partykularnymi»¹⁸.

294. Podobnie jak Kościół powszechny, także każdy Kościół partykularny jest podmiotem ewangelizacji. To, co go konstytuuje, staje się źródłem jego misji. Co więcej, właśnie za jego pośrednictwem ludzie nawiązują kontakt ze

---

¹⁵ KKKW kan. 41.

¹⁶ DOK 217. W całym dokumencie sformułowanie *Kościół partykularny* odnosi się do diecezji i jednostek z nią zrównanych (KPK kan. 368). Wyrażenie *Kościół lokalny* odnosi się do form organizacji Kościołów partykularnych, ustanowionych w danym regionie lub kraju, a nawet większej liczbie krajów powiązanych ze sobą szczególnego rodzaju więzami.

¹⁷ EG 30.

¹⁸ EN 62.

wspólnotą, słuchają Słowa, przez chrzest stają się chrześcijanami i pod przewodnictwem biskupa gromadzą się na ucztę eucharystyczną, w której Kościół ujawnia się przede wszystkim (por. SC 41).

295. Kościoły partykularne, wyposażone przez Ducha Świętego we wszelkie niezbędne środki, mają za zadanie kontynuować dzieło ewangelizacji, przyczyniając się do dobra Kościoła powszechnego. Jako zgromadzone przez słowo Boże, są wezwane do głoszenia i szerzenia go. Przyjmując wyzwanie ewangelizacji, mają nieść słowo Boże do najdalszych zakątków, otwierając się na wszelkiego rodzaju peryferie. Ponadto, przez konkretne umiejscowienie, Kościoły partykularne ewangelizują, zakorzeniając się w historii, kulturze, tradycjach, językach i problemach swojego ludu. Słowo Boże «wspiera i przyswaja sobie uzdolnienia i zasoby oraz obyczaje narodów, o ile są dobre, a przyjmując oczyszcza je, umacnia i podnosi» (LG 13). W ten sposób wypełnia się dar Zesłania Ducha Świętego, dzięki któremu Kościół staje się Kościołem «mówiącym wszystkimi językami, w miłości rozumiejącym i ogarniającym wszystkie języki i przewyciężającym w ten sposób rozproszenie wieży Babel» (AG 4).

296. Każdy Kościół partykularny jest zaproszony do realizowania katechizacji najlepiej jak to możliwe, jako wyrazu ewangelizacji we własnym kontekście kulturowym i społecznym. Cała wspólnota chrześcijańska jest odpowiedzialną za katechizację, choć tylko niektórzy otrzymują od biskupa powołanie do posługi katechetycznej. Działają oni w formie eklezjalnej w imieniu całego Kościoła.

297. Propozycja katechetyczna realizowana jest w kontekstach, w których tradycyjne formy wtajemniczenia w wiarę i wychowania w wierze nie zawsze się sprawdzają. Niektóre Kościoły partykularne i lokalne podjęły zatem trud weryfikacji i odnowy pastoralnej, określając cele, opracowując projekty i wprowadzając w życie inicjatywy na poziomie diecezji, krajów i kontynentów. Ta odnowa wymaga od wspólnoty także reformy struktur. Konieczne jest przemyślenie wszystkiego według klucza ewangelizacji, która jest podstawową zasadą ukierunkowującą wszelkie działania Kościoła. Także katecheza ma swój udział w tych misyjnych przemianach, przede wszystkim poprzez tworzenie konkretnych przestrzeni i propozycji dotyczących pierwszego głoszenia i przemyślenia chrześcijańskiego wtajemniczenia według zasad katechumenalnych. Różnicując katechezę w sposób organiczny, z uwzględnieniem innych wymiarów duszpasterstwa i dzięki realistycznemu rozeznaniu duszpasterskie-

mu, będzie można uniknąć ryzyka atawizmu, empiryzmu i fragmentaryzacji propozycji.

4. PARAFIE

298. Parafie, tworzone w wyniku misyjnej ekspansji Kościoła, są powiązane wprost z Kościołem partykularnym, stanowiąc jakby jego komórkę (por. AA 10). «Lokalnie zorganizowane pod przewodnictwem duszpasterza, zastępującego biskupa [...] w pewien sposób przedstawiają widzialny Kościół ustanowiony na całej ziemi» (SC 42). Za ich pośrednictwem społeczności mają dostęp – nawet fizyczny – do środków zbawienia, z których najważniejszymi są: słowo Boże, chrzest i Eucharystia. «Parafia wreszcie jest zbudowana na gruncie rzeczywistości teologicznej, bowiem jest ona *wspólnotą eucharystyczną*»¹⁹. Eucharystia, węzeł miłości, skłania do troski o najuboższych, «których ewangelizacja jest znakiem dzieła mesjańskiego» (PO 6).

299. Parafia, zbudowana na takich fundamentach jak słowo Boże, sakramenty i miłość, na których z kolei opiera się sieć służb, posług i charyzmatów, «dostarcza naocznego przykładu apostołstwa wspólnotowego, gromadząc w jedno wszelkie występujące w jej obrębie różnorakie właściwości ludzkie i wszczepiając je w powszechność Kościoła» (AA 10). Parafia ukazuje otwarte na wszystkich – bez wyróżniania kogokolwiek – oblicze ludu Bożego. Jest «zwyczajnym środowiskiem, w którym rodzi się i wzrasta wiara. Stanowi więc bardzo odpowiednią przestrzeń wspólnotową do tego, by realizowana w niej posługa Słowa była równocześnie nauczaniem, wychowaniem i żywym doświadczeniem»²⁰.

300. Uznając znaczenie parafii, nie można pomijać obecnych trudności, wynikających ze zmian, jakie zaszły w przestrzeni historycznej, społecznej i kulturowej, w której parafie zakładano. Wpływ na nie mają również takie zjawiska jak urbanizacja, nomadyzm, migracje i spadek liczby duchownych. Należy rozpocząć proces *misyjnego nawrócenia*, który nie ograniczy się do utrzymania *status quo* lub zapewniania udzielania sakramentów, lecz posunie się dalej, w kierunku ewangelizacji. «Parafia nie jest strukturą ułomną; właśnie dlatego, że ma wielką elastyczność, może przyjąć bardzo odrębne formy, wy-

---

¹⁹ JAN PAWEŁ II, Posynodalna adhortacja apostołska *Christifideles laici* (30 grudnia 1988), 26.

²⁰ DOK 257.

magające otwarcia i misyjnej kreatywności ze strony duszpasterza i wspólnoty. Chociaż z pewnością nie jest jedyną instytucją ewangelizacyjną, jeśli zachowuje zdolność do reformowania się i stałego przystosowania, nadal będzie „*samym Kościołem zamieszkującym wśród swych synów i córek*”. Zakłada to, że rzeczywiście utrzymuje kontakt z rodzinami i z życiem ludu, i nie staje się strukturą ociążalą, odseparowaną od ludzi albo grupą wybranych zapatrzonych w samych siebie»²¹.

301. Parafie zajmują się dziś odnową dynamiki relacyjnej i taką przebudową struktur, która zapewni ich większą otwartość i zmniejszy biurokrację. Jako *wspólnoty wspólnot*²² staną się wsparciem i punktem odniesienia dla ruchów i małych grup, pozwalającym przeżywać własną działalność ewangelizacyjną w komunii. W niektórych Kościołach rodzą się nowe formy wewnętrznej organizacji diecezji, określane mianem *jednostek duszpasterskich*, których założeniem jest poszerzenie udziału w posługach. Przyjmujące różnorodną postać *jednostki duszpasterskie* stawiają sobie za cel prowadzenie ewangelizacji za pośrednictwem organicznego, całościowego duszpasterstwa, w sposób nowatorski i kreatywny.

302. Dynamika misyjnego nawrócenia każe parafii zastanowić się nad rodzajem proponowanej przezeń katechezy, szczególnie w nowych kontekstach społecznych i kulturowych. Pozostaje ona uprzywilejowanym miejscem wychowania do wiary, musi być jednak świadoma, że nie jest ośrodkiem, wokół którego obraca się cała funkcja katechetyczna, ponieważ istnieją inne ścieżki i propozycje kościelne, niezwiązane ściśle z istniejącymi strukturami. Wspólnota parafialna powinna umieć podejmować z nimi dialog, doceniać je i prowadzić duszpasterskie rozeznanie w zakresie nowych metod obecności ewangelizacyjnej na danym obszarze.

303. Potrzeba nowego impulsu ewangelizacyjnego skłania do ponownego przemyślenia na zasadach misyjnych wszystkich działań duszpasterskich we wspólnocie chrześcijańskiej, nawet tych najzwyczajniejszych i tradycyjnych. Misyjne nawrócenie, do którego wezwana jest parafia, obejmuje również katechezę, a wręcz ona sama ma w nim swój udział, kiedy osnową wszystkich

---

²¹ EG 28; por. też JAN PAWEŁ II, Posynodalna adhortacja apostolska *Christifideles laici* (30 grudnia 1988), 26.

²² JAN PAWEŁ II, Posynodalna adhortacja apostolska *Ecclesia in America* (22 stycznia 1999), 41.

swoich działań czyni pierwsze głoszenie. W celu odnowy propozycji katechetycznej w parafii dobrze jest uwzględnić kilka aspektów.

- a. *Wspólnota uczniów-misjonarzy*: w sercu propozycji ewangelizacyjnej parafii nie tkwi przede wszystkim jakaś duszpasterska strategia, ani tym bardziej elitarna i wyjątkowa grupa doskonałych ekspertów, lecz wspólnota uczniów-misjonarzy, ludzi, którzy mają żywe doświadczenie zmartwychwstałego Chrystusa i przeżywają nowe relacje zrodzone z Niego. Wspólnota chrześcijańska, która mimo słabości swoich członków i niedostatku zasobów żyje w takim *mistycznym braterstwie*, sama staje się pierwszym, naturalnym orędziem wiary.
- b. *Mentalność misyjna*: chodzi przede wszystkim o to, by wykształcić nową wizję rzeczywistości, przechodząc od propozycji duszpasterskiej, złożonej z pomysłów, projektów i gotowych schematów, do otwarcia na działanie Zmartwychwstałego i Jego Ducha, który zawsze podąża na przedzie. Idąc tym torem, również katecheza parafialna może być postrzegana w świetle wzajemnego zbliżania się do siebie osób i jest wezwana do przyswojenia sobie nowych stylów relacji i przekazu. Oznacza to np. przejście od przyjmowania do bycia przyjętym; w zakresie komunikacji – od zabierania głosu do oddawania głosu, co sprawia, że ze zdumieniem odkrywa się swobodną inicjatywę Boga. To misyjne napięcie winno zachęcać katechezę do decentralizacji oraz *wychodzenia* do ludzi i *wsluchiwania się* w ich życiowe doświadczenia, a zarazem oświeclania ich światłem Ewangelii. Decentralizacja ta dotyczy przede wszystkim nastawienia mentalnego, ale może mieć również swój wymiar fizyczny: «wyraża się zarówno w [...] trosce o głoszenie Go w innych, bardziej wymagających tego miejscach, jak i w stałym wychodzeniu na peryferie swojego terenu lub ku nowym środowiskom społeczno-kulturalnym»²³.
- c. *Propozycje formacyjne inspirowane katechumenatem*: wspólnota parafialna powinna oferować, szczególnie młodzieży i dorosłym, całościowe programy formacji, pozwalające przyjąć *kerygmat* i wcielić go w życie, smakując jego piękno. Jeśli propozycja katechetyczna nie potrafi dostroić się do innych działań duszpasterskich, istnieje ryzyko, że jawić się będzie jako teoria, z pewnością słuszna, ale pozbawiona głębszego znaczenia w życiu, a tym samym będzie jej trudno rzeczywiście ukazać wartość Ewangelii dla współczesnego człowieka.

---

²³ EG 30.

5. STOWARZYSZENIA, RUCHY I GRUPY WIERNYCH

304. Uznanie znaczenia parafii nie oznacza, że zamyka się w niej całość doświadczenia kościelnego. Po Soborze Watykańskim II nastąpił ponowny rozkwit *stowarzyszeń, ruchów i różnych grup kościelnych*. Są one jedną z tych rzeczywistości Kościoła, które charakteryzują się wielką zdolnością do ewangelizacji, jako że sięgają do środowisk często odległych od tradycyjnych struktur. W dziejach Kościoła zjawisko zrzeszania się wiernych zawsze występowało i było źródłem odnowy i apostołstwa. Należy przeto wspierać je, uznając, że Duch udziela swoich charyzmatów według własnej woli (por. *1 Kor 12,11*). «Ruchy te [...] stanowią prawdziwy dar Boży dla nowej ewangelizacji i dla działalności misyjnej»²⁴. Choć różnią się między sobą celami i metodami, można w nich wskazać pewne elementy wspólne: odkrywanie wspólnotowości; umocnienie takich aspektów chrześcijańskiego życia jak słuchanie Słowa, modlitwa, uczynki miłosierdzia; zaangażowanie świeckich w życie kościelne i społeczne.

305. Kościół uznał prawo wiernych do zrzeszania się w oparciu o społeczny wymiar natury ludzkiej i godność zyskaną przez chrzest. «Ale poza tym wszystkim istnieje też głęboka [...] przyczyna eklezjologiczna, wyraźnie uznana przez Sobór Watykański II, widzący w apostołstwie zespołowym „znak wspólnoty i jedności Kościoła w Chrystusie” (AA 18)»²⁵. Niekiedy możliwe są pewne trudności, związane głównie z ryzykiem programu o charakterze wykluczającym, przesadnym poczuciem identyfikacji i niedostatecznym włączeniem w Kościoły partykularne, o komunii z którymi formy te winny się troszczyć. Ważną pomocą w przezwyciężaniu trudności i dawaniu świadectwa jedności są *kryteria charakteru kościelnego*²⁶. Zrzeszenia kościelne «stanowią bogactwo Kościoła, które Duch wzbudza dla ewangelizowania wszystkich środowisk i obszarów. Wielekroć wnoszą nowy zapal ewangelizacyjny i zdolność do dialogu ze światem, co odnawia Kościół. Ale jest bardzo wskazane, aby nie traciły

---

²⁴ JAN PAWEŁ II, Encyklika *Redemptoris missio* (7 grudnia 1990), 72.

²⁵ JAN PAWEŁ II, Posynodalna adhortacja apostołska *Christifideles laici* (30 grudnia 1988), 29.

²⁶ *Tamże*, 30. Kryteriami charakteru kościelnego są: stawianie na pierwszym miejscu powołania każdego chrześcijanina do świętości; odpowiedzialność w wyznawaniu wiary katolickiej; świadectwo trwałej i autentycznej komunii znajdujące wyraz w synowskim odniesieniu do papieża i do biskupa; zgodność z apostołskim celem Kościoła i udział w jego realizacji; zaangażowana obecność w ludzkiej społeczności.

kontaktu z tą tak bogatą rzeczywistością miejscowej parafii i włączały się chętnie w organiczne duszpasterstwo Kościoła partykularnego»²⁷.

306. Pewną dojrzałość osiągnęły już *podstawowe wspólnoty kościelne* wspierane przez niektóre Konferencje Episkopatów i bardzo rozpowszechnione w niektórych krajach. Przyczyniły się one do odrodzenia misyjności, jako że wychodziły od słuchania słowa Bożego; zakorzeniały Ewangelię w kulturze i sytuacji miejscowej ludności, przede wszystkim wśród ubogich; wspierały najbardziej włączające doświadczenia życia wspólnotowego i angażowały ludzi w bardziej świadome uczestnictwo w ewangelizacji. «Są one znakiem żywotności Kościoła, narzędziem formacji i ewangelizacji, ważnym punktem wyjścia dla nowego społeczeństwa zbudowanego na fundamencie „cywilizacji miłości” [...], jeśli naprawdę żyją w jedności z Kościołem, są prawdziwym wyrazem «komunii» i narzędziem do budowania jej w postaci bardziej pogłębionej. Z tego powodu stanowią one wielką nadzieję dla życia Kościoła»²⁸.

307. Te stowarzyszenia, ruchy i grupy kościelne, pragnąc urzeczywistnić życie chrześcijańskie we wszystkich jego podstawowych wymiarach, przykładają szczególną wagę do aspektu formacji. W istocie, «przy pomocy sobie właściwych metod umożliwiają formację głęboko wszczepioną w doświadczenie życia apostołskiego, a równocześnie dają okazję dla integracji, ukonkretnienia i bliższego określenia formacji otrzymywanej przez ich członków od innych osób i wspólnot»²⁹. Programy formacji, które rozwijają szczególny charyzmat danego zrzeczenia, nie mogą być alternatywą dla katechezy, ona bowiem ma zasadniczą rolę w formacji chrześcijańskiej. Kluczowe jest zatem, by stowarzyszenia, ruchy lub grupy, zwyczajowo przeznaczały pewien czas na katechezę.

308. Co się tyczy katechezy w tych zrzeczeniach, należy uwzględnić kilka aspektów:

- a. katecheza jest niezmiennie dziełem Kościoła, a tym samym należy zawsze podkreślać zasadę eklezjalności. Stowarzyszenia, ruchy i szczególne grupy powinny się zatem dostosować do diecezjalnych programów duszpasterskich;

---

²⁷ EG 29.

²⁸ JAN PAWEŁ II, Encyklika *Redemptoris missio* (7 grudnia 1990), 51; por. też EN 58.

²⁹ JAN PAWEŁ II, Posynodalna adhortacja apostołska *Christifideles laici* (30 grudnia 1988), 62; por. DOK 261.

- b. konieczne jest poszanowanie samej natury katechezy poprzez ukazywanie całego jej bogactwa i formację do życia chrześcijańskiego we wszystkich jego wymiarach, stosownie do wrażliwości i stylu apostołstwa charakterystycznego dla każdego charyzmatu;
- c. parafia powinna doceniać katechezę prowadzoną w zrzeczeniach, ponieważ często angażuje ona ludzi w sposób bardziej całościowy i wykracza poza granice parafii.

6. SZKOŁA KATOLICKA

309. Szkoła katolicka, «nie mniej niż inne szkoły zdąża [...] do celów kulturalnych i do prawdziwie ludzkiej formacji młodzieży. Właściwością zaś jej jest to, że stwarza w społeczności szkolnej atmosferę przesiąkniętą ewangelicznym duchem [...], a całą ludzką kulturę porządkuje ostatecznie zgodnie z orędziem zbawienia, tak aby poznanie, które wychowankowie stopniowo zdobywają odnośnie do świata, życia i człowieka, było oświetlone wiarą» (GE 8). Szkołę tę charakteryzuje, najkrócej mówiąc: zgodność z celami kształcenia szkoły publicznej; oryginalność wychowującej wspólnoty przesiąkniętej ewangelicznymi wartościami; skupienie uwagi na młodzieży; troska o wychowanie zmierzające do spójnego połączenia wiary, kultury i życia.

310. «Decydującą zmianę w historii szkoły katolickiej [stanowi] przejście od szkoły-instytucji do szkoły-wspólnoty», gdzie wymiar wspólnotowy «nie jest tylko prostą kategorią socjologiczną, lecz przede wszystkim kategorią teologiczną»³⁰. Szkoła katolicka jest *wspólnotą wiary*, która ma u swoich podstaw projekt edukacyjny oparty na wartościach ewangelicznych. Ta wspólnotowość powinna znajdować konkretny wyraz w stylu relacji międzyludzkich opartym na wrażliwości i szacunku. Zamyśl ten wymaga zaangażowania całej społeczności szkolnej, łącznie w rodzicami, przy czym w jego centrum zawsze powinni być uczniowie, którzy rozwijają się razem, w poszanowaniu indywidualnego rytmu każdego. «Nauczyciele zaś winni pamiętać, że to od nich jak najbardziej zależy, aby szkoła katolicka mogła urzeczywistniać swoje zamierzenia i przedsięwzięcia» (GE 8).

---

³⁰ KONGREGACJA DS. WYCHOWANIA KATOLICKIEGO, *Religijny wymiar wychowania w szkole katolickiej*, w: *Służyć wzrastaniu w prawdzie i miłości. Wybór dokumentów Kościoła na temat szkoły katolickiej i wychowania*, Kraków 2009; s. 431, 31.

311. Szkoła katolicka jest *podmiotem kościelnym*, który unaocznia misję Kościoła przede wszystkim w dziedzinie wychowania i kultury. Jej punktem odniesienia jest Kościół partykularny, wobec którego nie jest ona ciałem obcym. Nie można zatem wyłączyć ani odsunąć na bok ani jej katolickiej tożsamości, ani roli w procesie ewangelizacji. «Z tożsamości eklezjalnej wypływają bowiem oryginalne cechy Szkoły „krystalizującej się” jako podmiot w społeczności Kościoła, teren autentycznej, specyficznej działalności pastoralnej. Szkoła dzieli z Kościołem jego misję ewangelizacyjną i jest uprzywilejowanym miejscem, w którym dokonuje się chrześcijańskie wychowanie»³¹. Szkoła katolicka może wykonywać posługę Słowa na wiele sposobów, zależnie od obszaru geograficznego, tożsamości kulturowej i adresatów. Szczególne znaczenie ma *nauczanie religii katolickiej i katecheza*.

312. Powody, dla których uczniowie lub ich rodziny wybierają szkoły katolickie, mogą być bardzo różne i zasługują one na uznanie. Niemniej, także wówczas, gdy powód wyboru związany jest z jakością projektu edukacyjnego, katecheza i nauczanie religii katolickiej powinny być prowadzone w całej ich kulturowej i pedagogicznej nośności. «Szkoła katolicka, podejmując się promocji człowieka integralnego, czyni to, posłuszna nawoływaniu Kościoła, w świadomości, że wszystkie wartości ludzkie urzeczywistniają się najpełniej w jedności z Chrystusem»³². W kontekście kulturowego i religijnego pluralizmu, do Konferencji Episkopatów i poszczególnych biskupów należy sprawowanie nadzoru nad tym, by katecheza lub nauczanie religii katolickiej było prowadzone w całościowej i spójnej formie.

7. NAUCZANIE RELIGII KATOLICKIEJ W SZKOLE

313. Nauczanie religii katolickiej w szkole przez lata przeszło wiele zmian. Odróżnia się ono od katechezy, a zarazem jest wobec niej komplementarne. Tam, gdzie rozróżnienie nie jest wyraźne, istnieje zagrożenie, że utracą one swoją tożsamość. Katecheza «promuje osobiste przyłgnięcie do Chrystusa i dojrzenie chrześcijańskiego życia. Nauczanie religii w szkole natomiast przekazuje uczniom wiedzę o tożsamości chrześcijaństwa i chrześcijańskiego życia»³³.

---

³¹ KONGREGACJA DS. WYCHOWANIA KATOLICKIEGO, *Szkoła katolicka u progu trzeciego tysiąclecia* (28 grudnia 1997), 11.

³² *Tamże*, 9.

³³ KONGREGACJA DS. WYCHOWANIA KATOLICKIEGO, *Educare al dialogo interculturale nella scuola cattolica. Vivere insieme per una civiltà dell'amore* (28 października 2013), 74.

«Tym, co nauczaniu religii w szkole nadaje szczególną cechę, jest fakt, że jest ono wezwane do przeniknięcia na obszar kultury oraz wejścia w relacje z innymi dziedzinami wiedzy. Jako oryginalna forma posługi Słowa nauczanie religii w szkole uobecnia Ewangelię w systematycznym i krytycznym osobistym procesie przyswojenia kultury»³⁴. W obecnej sytuacji «w wielu przypadkach jest to dla uczniów jedyna okazja do kontaktu z przesłaniem wiary»³⁵.

314. Tam, gdzie jest ono prowadzone, staje się służbą człowiekowi i cennym wkładem w projekt edukacyjny szkoły. «Religijność bowiem jest immanentną częścią kultury, przyczynia się do całościowej formacji człowieka i pozwala przekształcać wiedzę w życiową mądrość»³⁶. Prawem rodziców i uczniów jest kształcenie całościowe, zważywszy, że czynnik religijny jest jednym z wymiarów istnienia i nie można go pominąć w takim miejscu jak szkoła, która ma na celu harmonijne rozwijanie osobowości. W tym względzie nauczanie religii katolickiej ma wielkie znaczenie wychowawcze i służy rozwojowi samego społeczeństwa.

315. Nauczanie religii katolickiej jako przedmiot szkolny musi charakteryzować się taką samą systematycznością i uporządkowaniem, co nauczanie innych przedmiotów, ponieważ tutaj improwizacja jest szczególnie szkodliwa i należy ją odrzucić. Zadania nauczania religii należy realizować zgodnie z celami danej placówki edukacyjnej. Wobec innych przedmiotów nauczanie to powinno przyjąć postawę gotowości do pełnego szacunku i otwartego dialogu, szczególnie w obecnych czasach, kiedy bardzo łatwo o zaostrzenie stanowisk, prowadzące do gwałtownych starć ideologicznych. «Religia zatem może być nośnikiem świadectwa-przesłania integralnego humanizmu, które czerpie ze swej tożsamości i wartości swych wielkich tradycji, takich jak wiara, szacunek dla ludzkiego życia od poczęcia do naturalnej śmierci, rodzina, wspólnota, wychowanie i praca. Są to okazje i narzędzia służące nie zamykaniu się, lecz otwarciu i dialogowi z wszystkimi i wszystkim, co prowadzi do dobra i prawdy. Dialog pozostaje jedynym możliwym rozwiązaniem, nawet wobec negacji religijności, wobec ateizmu i agnostycyzmu»³⁷.

---

³⁴ DOK 73

³⁵ BENEDYKT XVI, Posynodalna adhortacja apostolska *Verbum Domini* (30 września 2010), 111.

³⁶ BENEDYKT XVI, *Przemówienie do uczestników spotkania nauczycieli religii katolickiej* (25 kwietnia 2009).

³⁷ KONGREGACJA DS. WYCHOWANIA KATOLICKIEGO, *Educare al dialogo*, dz. cyt., 72.

316. «Nie jest możliwe sprowadzenie do jednej formy wszystkich modeli nauczania religii w szkole, jakie rozwinęły się w historii w ramach porozumień między państwami i Konferencjami Episkopatu. Jest jednak konieczne zaangażowanie, by zgodnie z odpowiednimi założeniami nauczania religii w szkole odpowiadało swoim celom i swoim charakterystycznym cechom»³⁸. Uwzględniając sytuacje lokalne, Konferencje Episkopatów (i, w szczególnych przypadkach, biskupi diecezjalni) powinni przeprowadzić rozeznanie różnych kierunków możliwego uaktualnienia nauczania religii katolickiej. Ponadto Konferencje Episkopatów powinny dbać o dostępność podręczników i w razie potrzeby innych przydatnych narzędzi i pomocy dydaktycznych.

317. Pożądane jest, aby Konferencje Episkopatów zwracały taką samą uwagę na nauczanie religii w szkołach, w których obecni są członkowie różnych chrześcijańskich wyznań, zarówno wtedy, gdy nauczanie to prowadzą nauczyciele określonego wyznania, jak i wtedy, gdy nauczyciele nie kojarzą się z określoną przynależnością wyznaniową. Nauczanie to zawsze ma wymiar ekumeniczny, jeśli cechuje je autentyczność w przedstawieniu doktryny chrześcijańskiej. W tym względzie gotowość do dialogu, choćby prowadzenie go było trudne, powinna inspirować również stosunki z nowymi ruchami religijnymi o rodowodzie chrześcijańskim i inspirowanymi Ewangelią, które narodziły się stosunkowo niedawno.

318. Aby nauczanie religii katolickiej w szkole było owocne, nauczyciele powinni umieć dostrzegać związki między wiarą i kulturą, komponentą ludzką i religijną, nauką i religią, szkołą i innymi instytucjami wychowawczymi. Zadanie nauczyciela ma charakter wybitnie wychowawczy i nastawione jest na osiągnięcie dojrzałości przez uczniów. Jednocześnie nauczyciele powinni być osobami wierzącymi, troszczącymi się o osobisty wzrost w wierze, włączonymi we wspólnotę chrześcijańską i pragnącymi uzasadniać swoją wiarę także za pośrednictwem swoich umiejętności zawodowych³⁹.

---

³⁸ DOK 74.

³⁹ Por. KPK kan. 804 § 2 i kan. 805.

ROZDZIAŁ X

Katecheza wobec współczesnych scenariuszy kulturowych

319. Katecheza ma właściwy sobie wymiar kulturalny i społeczny, jako umiejscowiona w Kościele, który włączony jest w ludzką wspólnotę. W niej to uczniów Pana Jezusa łączą «radość i nadzieja, smutek i trwoga ludzi współczesnych» (GS 1). Zadanie odczytywania znaków czasów pozostaje stale aktualne, zwłaszcza w obecnym momencie dziejowym, postrzeganym jako przełom epok i naznaczonym wewnętrznymi sprzecznościami, a jednocześnie pragnieniem pokoju i sprawiedliwości, spotkania i solidarności. Katecheza uczestniczy w wyzwaniu stojącym przed całym Kościołem, by sprzeciwić się procesom opartym o niesprawiedliwość, wykluczenie ubogich i prymat pieniądza, będąc proroczym znakiem promocji i pełni życia dla wszystkich. Tematy te winny być postrzegane nie tylko jako kwestie zasługujące na uwagę, lecz wręcz jako *elementy konstytutywne* katechezy i duszpasterskiej działalności Kościoła. Są one bowiem znakami katechezy, która w pełni służy inkulturacji wiary. W dalszej części dokumentu przedstawione zostały wybrane zagadnienia kulturalne, społeczne i religijne, które stanowią dla chrześcijan zachętę, by pamiętać, że «ewangelizować to czynić obecnym królestwo Boże»¹.

1. KATECHEZA W SYTUACJI PLURALIZMU I ZŁOŻONOŚCI

320. Współczesna kultura jest rzeczywistością niezwykle złożoną, jako że – z uwagi na zjawisko globalizacji oraz korzystania ze środków masowego przekazu – wzrosła liczba połączeń i wzajemnych zależności pomiędzy kwestiami i obszarami, które w przeszłości można było rozpatrywać osobno, a dziś wymagają podejścia całościowego. We współczesnym świecie nieustan-

---

¹ EG 176.

nie zlewają się ze sobą postęp wiedzy i tendencje kulturalne, globalizacja modeli życiowych i uwarunkowania systemów gospodarczo-politycznych, przynależność etniczna i religijna, stare i nowe kwestie społeczne, a wszystko to skutkuje powstawaniem wieloaspektowych i płynnych sytuacji konkretnych. Przy takiej złożoności świata ludzie przyjmują wobec życia i wobec wiary zróżnicowane podejście, co daje początek wyjątkowo głębokiemu i trudnemu do sklasyfikowania pluralizmowi kulturalnemu i religijnemu.

321. Tak niejednorodna i zmienna rzeczywistość, zarówno pod względem społeczno-kulturalnym, jak i religijnym, wymaga takiego sposobu odczytania, który byłby w stanie uchwycić jej *wielościenny charakter*² a jednocześnie zachować wagę i specyfikę każdego z jej aspektów, wraz z ich rozmaitymi odniesieniami do całości. Takie podejście interpretacyjne pozwala widzieć zjawiska z różnych perspektyw, jednocześnie dostrzegając ich współzależności. Ważne, by Kościół, który pragnie każdemu człowiekowi ofiarować piękno wiary, był świadom tej złożoności i wypracował pogłębione i bardziej światłe spojrzenie na rzeczywistość. Uwarunkowania te jeszcze bardziej zobowiązują do przyjęcia *perspektywy synodalnej* jako metodologii spójnej z drogą, do której wezwana jest wspólnota. Na tej wspólnej drodze zbiegają się różne obecności i role, co prowadzi do poszerzenia udziału w ewangelizacji.

322. Rozpatrując zagadnienie od *strony ściśle religijnej*, należy zauważyć, że w wielu lokalnych kontekstach Kościół żyje w środowisku ekumenicznym czy też wieloreligijnym, ale często to właśnie pośród chrześcijan narastają formy obojętności i nieczułości na religię, relatywizmu lub synkretyzmu na tle sekularystycznej wizji świata, która odmawia jakiegokolwiek otwarcia na transcendencję. Wobec wyzwań, jakie stawia określona kultura, pierwszą reakcją może być poczucie dezorientacji i zagubienia, niezdolności do skonfrontowania się i oceny stojących za nią zjawisk. Wspólnota chrześcijańska nie może wobec tego pozostawać obojętna, ponieważ jest wezwana nie tylko do głoszenia Ewangelii tym, którzy jej nie znają, ale również do wspierania swoich dzieci w świadomości wiary. Wartość, jaką współczesna kultura darzy

---

² *Model wielościanu* służy przede wszystkim wyjaśnieniu relacji między lokalizacją a globalizacją; por. EG 236 i FRANCISZEK, *Przesłanie do uczestników III Festiwalu Nauki Społecznej Kościoła* (21 listopada 2013). Model ten może również przyświecać refleksji nad znaczeniem charzmatów i darów w jedności Kościoła; por. TENŻE, *Przemówienie do członków ruchu Odnowy w Duchu* (3 lipca 2015) i ChV 207. Towarzyszy on wreszcie dynamice pastoralnego rozważania złożonych sytuacji; por. AL 4. Tutaj użyty jest właśnie w tym ostatnim znaczeniu.

wolność wyboru własnej wiary, można postrzegać jako cenną sposobność, aby przyłgnięcie do Pana stało się aktem głęboko osobistym i bezinteresownym, dojrzałym i świadomym. Całkowicie jasne staje się przeto ściśle powiązanie, jakie winno łączyć katechezę z ewangelizacją. Kształtuje ona w chrześcijanach jasną i pewną tożsamość, która w dialogu ze światem, ze spokojem, łagodnością, szacunkiem i w prawości sumienia (por. 1 P 3,15-16) potrafi wykazywać słuszność chrześcijańskiej nadziei.

323. Ze *społeczno-kulturalnego punktu widzenia* niezaprzeczalne jest, że procesy masowej komunikacji uległy ogromnemu przyspieszeniu i w niemalym stopniu przyczyniły się do wytworzenia globalnej mentalności. Ta z jednej strony umożliwia każdemu poczucie się bezpośrednim uczestnikiem wielkiej ludzkiej rodziny przez udział w jej projektach i zasobach. Z drugiej jednak sypła i uniformizuje, w efekcie czego ludzie często padają ofiarą anonimowych sił. Poza tym, «żyjemy w społeczeństwie informatycznym, dostarczającym nam chaotycznie danych, wszystkich na tym samym poziomie, i w końcu prowadzi to nas do straszliwej powierzchowności w chwili postawienia kwestii moralnych. W rezultacie potrzebna jest edukacja ucząca krytycznego myślenia i ofiarująca drogę dojrzewania w wartościach»³.

324. Wspólnota Kościoła wezwana jest do patrzenia na społeczeństwo, w którym żyje, w duchu wiary, do «odkrywania fundamentu kultur, które w swej najgłębszej istocie zawsze są otwarte na Boga i Jego spragnione»⁴, do interpretowania znaczenia dokonujących się zmian kulturalnych, aby wnieść w nie Ewangelię radości, która odnawia i ożywia wszystko. Dlatego też powinna pragnąć wchodzić w te *punkty węzłowe życia, środowiska antropologiczne i współczesne areopagi*, gdzie rodzą się tendencje kulturalne i kształtowana jest nowa mentalność, jak szkoła, badania naukowe i środowisko pracy; obszar *mediów społecznościowych* i komunikacji; obszar wysiłków na rzecz pokoju, rozwoju, ochrony świata stworzonego, obrony praw najsłabszych; świat czasu wolnego, turystyki i odpoczynku; przestrzeń literatury, muzyki i rozmaitych działań artystycznych.

325. Złożone oblicze rzeczywistości, naznaczonej ambiwalencją cechującą pluralizm religijny i kulturowy, ostatecznie odbija się również w każdym

---

³ EG 64.

⁴ FRANCISZEK, *Przemówienie do uczestników Międzynarodowego Kongresu Duszpasterstwa Wielkich Miast* (27 listopada 2014).

pojedynczym człowieku, którego wewnętrzna fizjonomia jest dziś wyjątkowo dynamiczna, złożona i wielopłaszczyznowa. Służba konkretnemu człowiekowi jest ostatecznym powodem, dla którego Kościół przygląda się ludzkim kulturom i, w postawie słuchania i dialogu, rozpatruje wszystkie rzeczy, zachowując to, co szlachetne (por. *1 Tes 5,21*). Aby nastąpiła rzeczywista inkulturacja procesu katechizacji w rozmaitych sytuacjach, a Ewangelia mogła rozświetlać życie wszystkich, czynnikiem tego duszpasterskiego rozeznania, którego celem ma być sformułowanie kerygmatu w sposób jak najlepiej zrozumiały dla konkretnej mentalności, musi być Kościół partykularny, a w nim każda chrześcijańska wspólnota czy grupa działająca w Kościele. Duszpasterska ocena winna uwzględniać ponadto te *ludzkie przestrzenie*, które posiadają swe cechy charakterystyczne, tj. kontekst miejski dużych aglomeracji, kontekst wiejski i kontekst tradycyjnych kultur lokalnych.

Kontekst miejski

326. Rzeczywistość miasta, a w sposób szczególnie, dużych aglomeracji miejskich to zjawisko wielokształtne i globalne, coraz mocniej determinujące ludzkość. Dotykając na różne sposoby konkretnego codziennego życia, ma ono bowiem wpływ na to, jak człowiek rozumie sam siebie, relacje, w których żyje, sam sens życia. W nowoczesnych miastach, w porównaniu do kultury wiejskiej czy kształtu miast z poprzednich epok, wzorce kulturowe generowane są często przez inne instytucje, a nie – jak wcześniej – wspólnotę chrześcijańską. Mają one «inne języki, symbole, przesłania i wzorce, ofiarujące nowe orientacje życia, często sprzeczne z Ewangelią Jezusa»⁵. Nie oznacza to, że w życiu miasta poczucie religijności nie występuje w ogóle, a jedynie, że jest ono zapośredniczone przez inne formy, które zatem należy odkryć i docenić. Kościół jest wezwany, by pokornie i odważnie kroczyć śladami Bożej obecności i «przyjąć miasto, biorąc za punkt wyjścia kontemplatywne spojrzenie, czyli spojrzenie wiary, odkrywające Boga, który mieszka w jego domach, na jego ulicach, na jego placach»⁶. Wobec ambiwalencji i wewnętrznych sprzeczności życia społecznego ma stanowić «profetyczną obecność zdolną do mówienia głośno o wartościach i prawach królestwa Bożego»⁷.

---

⁵ EG 73.

⁶ EG 71.

⁷ V KONFERENCJA OGÓLNA EPISKOPATÓW AMERYKI ŁACIŃSKIEJ I KARAIBÓW, *Dokument z Aparecidy* (30 maja 2007), 518.

327. Realizując model pastoralnej obecności, która słowem Pana rozświetla serce miasta, wnikając «tam, gdzie kształtują się nowe przesłania i wzorce»⁸, propozycja katechetyczna ma być głoszeniem kerygmatu w sposób przejrzysty, humanizujący i pełen nadziei, w odróżnieniu od segregacji, braku człowieczeństwa i przemocy, jakie często pojawiają się w środowiskach wielkomiejskich. «Głoszenie Ewangelii będzie stanowić bazę do przywrócenia godności ludzkiego życia w tych kontekstach, ponieważ Jezus chce dać w miastach życie w obfitości (por. J 10,10)»⁹.

328. O ile życie w mieście dla wielu ludzi może być jedyną w swoim rodzaju szansą otwarcia się na nowe perspektywy, braterskiego dzielenia z innymi i wypełnienia swego życia, nierzadko staje się też – paradoksalnie – miejscem największego osamotnienia, rozczarowania i nieufności, lub też przegradza się w miejsce, w którym ostatecznie żyją obok siebie, ignorując się lub gardząc sobą, różne kategorie społeczne. Stwarza to okazję do zaproponowania w twórczy sposób katechezy wzorowanej na katechumenacie, potrafiącej zaoferować środowisko wspólnoty wiary, które przełamuje anonimowość i uznaje wartość każdej osoby. Wszyscy mogą w ten sposób otrzymać balsam wiary paschalnej, który goi rany. W kontekście procesu katechetycznego chodzi o «wyobrażenie sobie nowych przestrzeni modlitwy i komunii z nowymi cechami charakterystycznymi, bardziej pociągającymi i znaczącymi dla ludności miejskiej»¹⁰. Tym np. byłoby stworzenie nowych znaków i narracji, które przywracałyby poczucie przynależności do wspólnoty, jakiego w mieście łatwo może zabraknąć. Wzorowana na katechumenacie katecheza miejska może przekształcić parafię we *wspólnotę wspólnot*, która pozwala doświadczyć prawdziwie braterskiej bliskości, objawiając w tym matczyne oblicze Kościoła i dając konkretne świadectwo miłosierdzia i czułości, które nadaje kierunek i sens samemu życiu miasta.

Kontekst wiejski

329. Pomimo tego, jak istotne są trwające współcześnie procesy urbanizacji, nie wolno zapominać o licznych kontekstach wiejskich, w których żyje wiele narodów i w których obecny jest Kościół, dzielący z nimi radości i cierpienia. W naszych czasach bliskość tę należy podkreślać i odnawiać, by pomagać

---

⁸ EG 74.

⁹ EG 75.

¹⁰ EG 73.

wspólnotom świata wsi w poszukiwaniu orientacji wobec zmian, zagrażających ich tożsamości i wartościom. Ziemia jest miejscem, w którym można doświadczyć Boga, miejscem, w którym On się objawia (por. *Ps* 19,1-7). Na niej – a nie jest ona dziełem przypadku, lecz darem Jego miłości (por. *Rdz* 1-2) – Stwórca pozwala poczuć swoją bliskość, opatrnościową troskę i dbałość o wszystkie istoty żyjące, a w sposób szczególny o rodzinę ludzką. Sam Jezus na następstwie pór roku i przykładach z życia wsi opierał niektóre ze swych najpiękniejszych przypowieści i nauk. Wychodząc od świata stworzonego i dążąc ku Stwórcy, chrześcijańska wspólnota zawsze potrafiła znaleźć drogi głoszenia i katechizacji, które mądrą rzeczą jest podjąć dziś w nowy sposób.

330. Uprawa ziemi, troska o rośliny i zwierzęta, cykl nocy i dnia, następujące po sobie tygodnie, miesiące i pory roku – wszystko to wzywa do poszanowania rytmu stworzenia, do przeżywania codzienności w sposób zdrowy i naturalny, znajdując w niej czas dla siebie i dla Boga. Oto przesłanie wiary, jakie katecheza pomaga odkrywać, ukazując, jak wypełnia się ono w cykliczności roku liturgicznego i w elementach naturalnych obecnych w liturgii. Poza tym kultura wiejska w sposób najbardziej widoczny stoi na straży wartości, do których nie zachęca współczesne, konsumpcyjne społeczeństwo, jak prosty i skromny styl życia, otwartość i solidarność w stosunkach społecznych, znaczenie pracy i świąt, ochrona świata stworzonego. Składają się one na drogę, która już otwarta jest na głoszenie Ewangelii. Katecheza winna doceniać to dziedzictwo, ukazując jego chrześcijański sens. Wszystko to stanowi bowiem ubogacenie dla całego Kościoła, który jest zaproszony, poprzez swoje ścieżki formacji, do refleksji nad troską o Stworzenie oraz nad stylem i sposobem życia.

Tradycyjne kultury lokalne

331. Kultura globalna ze swą tendencją do ujednociania wszystkiego, natarczywą wszechobecność środków masowego przekazu, migracje ludzi szukających lepszych warunków życia wywarły wielki wpływ na tradycyjne kultury lokalne. Nierzadko «globalizacja doprowadziła do przyspieszonego niszczenia korzeni kulturowych wraz z inwazją wpływów należących do innych kultur, rozwiniętych gospodarczo, ale etycznie osłabionych»¹¹. Niektóre wewnętrzne sprzeczności współczesnej kultury podnosił już Sobór, mówiąc np. o harmonizacji między kulturą globalną a charakterem własnym poszczególnych naro-

---

¹¹ EG 62.

dów czy między krzewieniem tego, co jednoczy ludy a wiernością tradycjom lokalnym (por. GS 53-62). Namysł taki jest szczególnie pilnie potrzebny tam, gdzie osiągnięcia postępu naukowo-technicznego muszą zestroić się z tradycyjną kulturą. Kościół zawsze podkreślał konieczność zwracania szczególnej uwagi na specyfikę lokalną i różnice kulturowe, zagrożone przez światowe procesy ekonomiczno-finansowe.

332. W wielu krajach żyją ludy *rdzenne* (zwane też *autochtonicznymi* lub *tubylczymi*), których cechą jest to, że posiadają swój język, specyficzne obrzędy i tradycje, a życie rodzinne i społeczne organizują na swój własny sposób. Niektóre z tych grup przyjęły już dawno wiarę katolicką jako integralną część swojej kultury, nadając jej swoisty wyraz w postaci typowej dla siebie obrzędowości. Duszpasterze, którzy chcą dzielić z nimi życie i podejmują staranie, by poznać i pokochać te lokalne kultury, nie oceniając, że są one błędne bądź wynikają z ignorancji, «niech z radością i z szacunkiem odkrywają drzemiące w nich zarodki Słowa» (AG 11). Kościół, odkrywając w tych rdzennych ludach obecność Ducha Świętego, który działa zawsze, prowadzi ją do tego, w pełni rozwinęła się w Chrystusie. Dlatego «jakikolwiek dobry posiew znajdujący się w sercach i umysłach ludzkich lub we własnych obrządkach i kulturach narodów, nie tylko nie ginie, lecz doznaje uleczenia, wyniesienia na wyższy poziom i pełnego udoskonalenia na chwałę Bożą» (AG 9).

333. W katechizacji prowadzonej w takich tradycyjnych kulturach lokalnych trzeba zwracać szczególną uwagę przede wszystkim na *poznanie* ludzi, z którymi prowadzi się szczerzy i cierpliwy dialog, a także starać się *badać* te kultury w świetle Ewangelii, by odkryć w nich działanie Ducha: «Trzeba tutaj dostrzec coś więcej niż *ziarna Słowa*, uznając, że chodzi o autentyczną wiarę katolicką, mającą własne sposoby wyrazu i przynależności do Kościoła»¹². I wreszcie, ponieważ każdy przejaw kultury, podobnie jak każda grupa społeczna, potrzebuje oczyszczenia i dojrzewania, należy umieć *ukazywać* pełnię i nowość Pana Jezusa, który uzdrawia i uwalnia od wszelkich słabości oraz wypaczeń.

334. Aby być katechetą dla rdzennej ludności, trzeba pozbyć się postawy wyższości i pogardy wobec tych, którzy należą do innej kultury. Nie należy z góry zamykać się, ani uciekać do pochopnych ocen, uproszczeń czy bezkrytycznego zachwytu. Nie zapominając, że jest się uczniem-misjonarzem Pana,

---

¹² EG 68.

trzeba śmiało proponować procesy ewangelizacji i katechizacji dostosowane do kultury rdzennej ludności, nie narzucając nigdy swojej. Bowiem «chrześcijaństwo nie dysponuje jedynym wzorcem kulturowym. [...] Pośród różnych ludów, doświadczających Bożego daru według własnej kultury, Kościół wyraża swoją autentyczną katolickość i ukazuje „piękno tego wielokształtnego oblicza”»¹³.

- 335.** Katecheci pracujący wśród rdzennej ludności winni zadbać o to, by:
- nie występować we własnym imieniu ani samodzielnie, lecz być posłanymi przez Kościół lokalny, najlepiej w grupie z innymi uczniami-misjonarzami;
  - przedstawiać się jako kontynuatorzy dotychczasowego dzieła ewangelizacji, jeśli było ono prowadzone;
  - od samego początku pokazywać, że jest się prowadzonym wyłącznie przez wiarę, a nie działa się z pobudek politycznych czy ekonomicznych, poprzez okazanie bliskości przede wszystkim chorym, ubogim i dzieciom;
  - podjąć staranie nauczenia się lokalnego języka, poznania obrzędów i zwyczajów, okazując przy tym zawsze wielki szacunek;
  - uczestniczyć w obrzędach i celebracjach, umiając wkroczyć w odpowiednim momencie z propozycją pewnych zmian, jeśli są one konieczne, zwłaszcza tam, gdzie zachodzi ryzyko synkretyzmu religijnego;
  - organizować katechezę dla grup jednolitych wiekowo, a także sprawować sakramenty tak, by docenić tradycyjne święta.

Pobożność ludowa

336. Pobożność ludowa, jako owoc inkulturacji wiary wśród ludu Bożego żyjącego w określonym kontekście, przyjmowała różne formy, w zależności od odmiennych wrażliwości i kultur. W niektórych wspólnotach chrześcijańskich istnieją i są drogocennym skarbem Kościoła «szczególne formy poszukiwania Boga i życia religijnego, bogate w zapał i czystość intencji, niekiedy wzruszające, które można nazwać *pobożnością ludową*»¹⁴, ale również «*duchowością ludową*»

---

¹³ EG 116; por. też JAN PAWEŁ II, List apostolski *Novo millennio ineunte* (6 stycznia 2001), 295.

¹⁴ DOK 195; por. KONGREGACJA KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania* (17 grudnia 2001).

albo *mystyką ludową*. Chodzi o prawdziwą „duchowość wcieloną w kulturę ludzi prostych”. Nie jest ona pozbawiona treści, lecz je odkrywa i wyraża bardziej za pośrednictwem symboli niż rozumu jako narzędzia, a w akcie wiary podkreśla bardziej *credere in Deum* niż *credere Deum*»¹⁵. «W celu zrozumienia tej rzeczywistości, należy zbliżyć się do niej ze spojrzeniem Dobrego Pasterza, który nie stara się sądzić, lecz kochać. Jedynie poczynając od uczuciowego utożsamienia płynącego z miłości, możemy docenić życie teologalne obecne w pobożności ludów chrześcijańskich, wśród ubogich»¹⁶.

337. Pobożność ludowa ma niewątpliwe znaczenie duchowe, ponieważ «nosi w sobie jakiś głód Boga, jaki jedynie ludzie prości i ubodzy duchem mogą odczuwać; udziela ludziom mocy do poświęcania się i ofiarności aż do heroizmu, gdy chodzi o wyznawanie wiary. Daje wyostrzony zmysł pojmowania niewymownych przymiotów Boga: ojcostwa, opatrności, obecności stałej i dobroczynnej miłości. Rodzi w wewnętrznym człowieku takie sprawności, jakie gdzie indziej rzadko w takim stopniu można spotkać: cierpliwość, świadomość niesienia krzyża w codziennym życiu, wyrzeczenie się, życzliwość dla innych, szacunek»¹⁷. Poza tym pobożność ludowa odgrywa rolę społeczną, ponieważ stanowi możliwość uzdrowienia ze słabości, takich jak szowinizm, alkoholizm, przemoc domowa, obecnych w niektórych kulturach ludowych¹⁸.

338. Pobożność ludowa celebruje misteria życia Jezusa Chrystusa, zwłaszcza zaś Jego pasję, z czułością czci Matkę Bożą, męczenników i świętych, modli się za zmarłych. Wyraża się poprzez kult relikwii, pielgrzymki do sanktuariów, procesje, drogę krzyżową, tańce religijne, różańce, medaliki i inne pobożne praktyki tak indywidualne, jak rodzinne i wspólnotowe. «W środowisku sekularyzacji, w której żyją nasze narody, jest ona nadal potężnym wyznaniem Boga żywego, który działa w historii, oraz kanałem przekazywania wiary»¹⁹ i stanowi niejako rezerwę wiary i nadziei dla społeczeństwa, które powoli traci odniesienie do Boga. W tym sensie pobożność ludowa jest «autentycznym wyrazem spontanicznej działalności misyjnej Ludu Bożego», w którym «Duch

---

¹⁵ EG 124; por. też V KONFERENCJA OGÓLNA EPISKOPATÓW AMERYKI ŁACIŃSKIEJ I KARAIBÓW, *Dokument z Aparecidy* (30 maja 2007), 262-263.

¹⁶ EG 125.

¹⁷ EN 48.

¹⁸ Por. EG 69.

¹⁹ V KONFERENCJA OGÓLNA EPISKOPATÓW AMERYKI ŁACIŃSKIEJ I KARAIBÓW, *Dokument z Aparecidy* (30 maja 2007), 264; por. EG 126.

Święty jest protagonistą»²⁰; jest «*miejszem teologicznym*, na które powinniśmy zwracać uwagę, szczególnie w chwili, gdy myślimy o nowej ewangelizacji»²¹.

339. Nie wolno jednak zapominać, iż wymaga ona również czujnej uwagi i oczyszczenia, ponieważ «nieradko jest ona podatna na wpływ wielu fałszywych form religijności i zbliża się nawet do zabobonu; często polega na najniższym poziomie kultu religijnego, który nie prowadzi do należytego aktu wiary; może też skłaniać do tworzenia sekt i stronnictw, co zagraża samej wspólnocie Kościoła»²². Co więcej, formy pobożności ludowej z czasem «zużywają się», przez co zdarza się nieraz, że są one praktykowane na zasadzie tradycji przez ludzi, którzy dawno utracili już świadomość ich oryginalnego znaczenia. Ryzyko to narasta w czasach kultury medialnej, która dąży do akcentowania w zjawiskach religijnych aspektów uczuciowych i sensoryjnych, czasem wyłącznie ze względu na interes ekonomiczny.

340. Katecheza winna przede wszystkim odpowiednio cenić ewangelizacyjną moc praktyk pobożności ludowej, włączając je i ukazując ich wartość w swym procesie formacyjnym. Winna dać się inspirować naturalnej wymowności obrzędów i znaków danego ludu, w służbie straży wiary i jej przekazywania z pokolenia na pokolenie. W tym sensie wiele form pobożności ludowej wyznacza katechezie gotową drogę. Poza tym, zadaniem katechezy winno być ponowne naprowadzenie niektórych przejawów pobożności ludowej na ich ewangeliczne, trynitarnie, chrystologiczne i eklezjalne korzenie, by oczyścić je ze zniekształceń i błędnych postaw, a uczynić zeń okazję do nowego zaangażowania się w życie chrześcijańskie. Mądrze interpretując konstytutywne elementy praktyk pobożnościowych i uznając wartość ich cennych aspektów, katecheza ukazuje ich więź z Pismem i liturgią, szczególnie z niedzielą Eucharystią, tak, by prowadziły one do mocniejszego poczucia przynależności do Kościoła, do autentycznego świadectwa codziennego życia i rzeczywistej miłości bliźniego wobec ubogich.

Sanktuaria i pielgrzymki

341. Pielgrzymki do sanktuariów stanowią szczególny przejaw ludowej duchowości. Sanktuaria mają «w Kościele wielką wartość symboliczną»

---

²⁰ EG 122.

²¹ EG 126.

²² EN 48.

i «są nadal postrzegane, jako miejsca święte, do których pielgrzymi udają się, aby znaleźć chwilę odpoczynku, ciszy i kontemplacji, w nierzadko gorączkowym trybie życia». «Sanktuarium jest miejscem świętym», w którym poprzez «głoszenie słowa Bożego, sprawowanie sakramentów [...] przejawia się silne działanie miłosierdzia Bożego w życiu osób»²³. Posługa duszpasterska w sanktuarium jest znakomitą okazją do głoszenia i katechizowania, powiązanego z «pamięcią [...], ze szczególnym przesłaniem odnoszącym się do niego, z *charyzmatem*, jaki Pan mu powierzył, a który Kościół uznał, i z często bardzo bogatym dziedzictwem tradycji i zwyczajów, jakie w nim istnieją»²⁴.

342. Z duszpasterstwem sanktuariów wiąże się doświadczenie pielgrzymek, które samo w sobie posiada ogromną moc. «Już sama decyzja wyruszenia do sanktuarium stanowi wyznanie wiary, wędrówka jest prawdziwą pieśnią nadziei, a przybycie – spotkaniem miłości»²⁵. Odkrywając na nowo biblijne korzenie i antropologiczne znaczenie wędrowania i podążając śladami niezliczonych świętych pielgrzymów, wspólnota chrześcijańska powinna proponować pielgrzymkę jako owocne narzędzie głoszenia i wzrastania w wierze.

2. KATECHEZA W KONTEKŚCIE EKUMENICZNYM I PLURALIZMU RELIGIJNEGO

343. Zjawisko masowych ruchów ludności, czy to z pobudek edukacyjnych czy zarobkowych, jak również powodowanych chęcią ucieczki od przemocy i wojny, sprawia, że możliwe staje się spotkanie różnych narodów na terenach, które dotąd nie znały obecności innych Kościołów i wspólnot chrześcijańskich bądź też wyznawców innych religii. Fakt koegzystencji w szkole, na uczelniach i w różnych środowiskach życia odmiennych wyznań, a także wzrastająca liczba małżeństw mieszanych wymagają od Kościoła przemyślenia na nowo działalności duszpasterskiej i propozycji katechetycznej, w odniesieniu do tych konkretnych sytuacji życiowych.

---

²³ FRANCISZEK, List apostolski *Sanctuarium in Ecclesia* (11 lutego 2017).

²⁴ PAPIESKA RADA DS. DUSZPASTERSTWA MIGRANTÓW I PODRÓŻNYCH, *Sanktuarium. Pamięć, obecność i prorocstwo Boga żywego* (8 maja 1999), 10.

²⁵ V KONFERENCJA OGÓLNA EPISKOPATÓW AMERYKI ŁACIŃSKIEJ I KARAIBÓW, *Dokument z Aparecidy* (30 maja 2007), 259.

Katecheza w kontekście ekumenicznym

344. Kościół, który jako obraz Trójcy jest ze swej natury rzeczywistością dialogiczną²⁶ i ożywianą przez Ducha Świętego, angażuje się w sposób nieodwołalny w dążenie do jedności wszystkich uczniów Chrystusa. Podobnie jak inne sfery działalności Kościoła, również katechizacja jest wewnątrznieznaczona *wymiarem ekumenicznym*, który wpisuje się w nadany przez Ducha kierunek, poruszający Kościół katolicki ku poszukiwaniu będącej zamysłem Pana idealnej jedności z innymi chrześcijańskimi wyznaniem. Jedność ta winna opierać się na chrzcie, Piśmie Świętym, wspólnym dziedzictwie wiary oraz, co szczególnie dzisiaj ważne, na wspólnym doświadczeniu męczeństwa²⁷. Z jednej strony głoszenie Ewangelii i katecheza służą dialogowi i formacji ekumenicznej, z drugiej zaś samo zaangażowanie na rzecz jedności chrześcijan jest drogą i wiarygodnym narzędziem ewangelizowania świata²⁸.

345. Katecheza, zwłaszcza tam, gdzie podziały wśród chrześcijan są najbardziej widoczne, powinna:

- a. wyrażać przekonanie, że podział stanowi głęboką ranę i spreczny jest z wolą Pana, a katolicy są zaproszeni do tego, by czynnie uczestniczyć w ruchu ekumenicznym, przede wszystkim modlitwą (por. UR 1 i 8);
- b. podawać jasno i z miłością naukę wiary katolickiej «uwzględniając przy tym porządek i hierarchę prawd (por. UR 11) oraz unikając takich wyrażań lub sposobów przedstawiania doktryny, które byłyby przeszkodą w dialogu»²⁹;
- c. przedstawiać w sposób poprawny nauczanie innych Kościołów i wspólnot kościelnych, ukazując to, co chrześcijan jednoczy oraz tłumacząc, również poprzez zarys historii, to, co ich dzieli;

Poza tym katecheza, by była rzeczywiście działaniem wychowawczym, musi wzbudzać w katechizowanych pragnienie jedności, pomagać im w przeżywa-

---

²⁶ Na temat dialogicznej natury Kościoła, por. pkt 53-54 (*Katecheza jako laboratorium dialogu*) niniejszego *Dyrektorium*.

²⁷ Jest to tzw. «ekumenizm krwi»: por. JAN PAWEŁ II, List apostolski *Tertio millennio adveniente* (10 listopada 1994), 37; FRANCISZEK, *Homilia podczas Nieszporów w uroczystość Nawrócenia św. Pawła Apostoła* (25 stycznia 2016).

²⁸ Por. EN 77 i EG 244.

²⁹ PAPIESKA RADA DS. POPIERANIA JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu* (25 marca 1993), 61. Por. także JAN PAWEŁ II, Encyklika *Ut unum sint* (25 maja 1995), 18-20.

niu kontaktów z osobami innych wyznań w taki sposób, by mogli pielęgnować swoją tożsamość, szanując wiarę innych.

346. Ze względu na konieczność wspólnego pełnienia zadania ewangelizacji, a nie tylko z powodów czysto organizacyjnych, ważne jest, by «złączyć wysiłki katolików i innych chrześcijan, co pozwoliłoby uzupełnić zwykłe nauczanie, jakiego jednak koniecznie winno się udzielić katolikom»³⁰. Takie świadectwo współdziałania chrześcijan w katechizacji, nawet jeśli ograniczone ze względu na rozbieżności głównie na polu sakramentalnym, może być owocne: «Jeśli się skoncentrujemy na łączących nas przekonaniach i będziemy pamiętać o zasadzie hierarchii prawd, możemy zmierzać szybko w kierunku wspólnych form głoszenia przesłania, służby i świadectwa»³¹.

Katecheza w relacji do judaizmu

347. «Kościół, Lud Boży Nowego Przymierza, zgłębiając swoją tajemnicę, odkrywa swoją więź z narodem żydowskim, „do którego przodków Pan Bóg przemawiał”»³² i, uznając wielkie bogactwo wspólnego dziedzictwa, krzewi i zaleca wzajemne poznanie się, przyjaźń i dialog (por. NA 4). Dzięki swym żydowskim korzeniom Kościół bowiem zakotwiczony jest w historii zbawienia. Dialog żydowsko-chrześcijański, prowadzony szczerze i bez uprzedzeń, może pomóc Kościołowi lepiej zrozumieć niektóre aspekty jego własnego życia, ukazując duchowe bogactwa, których judaizm jest strażnikiem. Celem dialogu powinno być ponadto zajęcie zdecydowanego stanowiska przeciwko wszelkim formom antysemityzmu i wspólne zaangażowanie na rzecz pokoju, sprawiedliwości i rozwoju narodów.

348. Z tych to powodów także katecheza winna zwracać szczególną uwagę na religię żydowską i tematy związane z judaizmem. Należy zwłaszcza zadbać o to, by przedstawiała ona pewne kwestie kluczowe, a mianowicie to, że:

---

³⁰ CT 33.

³¹ EG 246.

³² KKK 839. Por. KOMISJA DS. KONTAKTÓW RELIGIJNYCH Z JUDAIZMEM, *Wskazówki i sugestie w sprawie wprowadzania w życie deklaracji soborowej Nostra aetate nr 4* (1 grudnia 1974); TAŻ., *Żydzi i judaizm w głoszeniu Słowa Bożego i katechezie Kościoła katolickiego. Wskazówki do właściwego przedstawiania tych zagadnień* (24 czerwca 1985); TAŻ., «*Bo dary łaski i wezwanie Boże są nieodwołalne*» (Rz 11,29). *Refleksje o kwestiach teologicznych odnoszących się do relacji katolicko-żydowskich z okazji 50. rocznicy „Nostra aetate” nr 4* (10 grudnia 2015). Por. też EG 247-249.

- a. chrześcijanie nie mogą traktować judaizmu po prostu jako innej religii, ponieważ chrześcijaństwo ma żydowskie korzenie, a relacje między tymi dwiema tradycjami są wyjątkowe: «Jezus był Żydem, żył tradycją żydowską swego czasu i był zdecydowanie uformowany przez swoje środowisko religijne»³³;
- b. «Słowo Boże jest rzeczywistością jedną i niepodzielną, która przybiera konkretną formę w każdym poszczególnym kontekście historycznym»³⁴: wypełnia się ono w Jezusie Chrystusie, a jego historycznym wyrazem jest Tora, która stanowi zapis Bożego działania dla dobra Jego ludu;
- c. Stary Testament stanowi integralną część jedynej Biblii chrześcijańskiej, a Kościół daje świadectwo swej wiary w jedyne Boga, który jest autorem obu Testamentów, odrzucając w ten sposób każdą próbę przeciwstawiania ich sobie;
- d. Nowe Przymierze nie zastępuje Przymierza Boga z Izraelem, lecz je zakłada jako warunek wstępny: to pierwsze Przymierze nigdy nie zostało odwołane (por. Rz 11,28-29) i trwa w swej ważności, a jego całkowitym wypełnieniem jest przymierze Jezusa, które dokonało się przez misterium zbawienia;
- e. Kościoła i judaizmu nie można przedstawiać jako dwu dróg zbawienia: z wyznania zbawczego, powszechnego i wyłącznego pośrednictwa Jezusa Chrystusa, które jest sercem wiary chrześcijańskiej, nie wynika wykluczenie żydów ze zbawienia. Bowiem «Kościół oczekuje znanego tylko Bogu dnia, w którym wszystkie ludy będą wzywały Pana jednym głosem i „służyły Mu ramieniem jednym” (So 3,9)» (NA 4).

Katecheza w kontekście innych religii

349. Zjawisko pluralizmu religii dotyczy nie tylko narodów, w których chrześcijaństwo od zawsze stanowiło mniejszość, lecz także innych społeczeństw, na które wpływ wywierają ruchy migracyjne ostatnich dziesięcioleci. Wprawdzie należałoby tu uwzględnić bardzo wiele czynników kulturalnych, etnicznych, ekonomicznych i społecznych, jednak uznać trzeba, że – obok innych powodów – spotkanie z odmiennymi religiami zmieniło pośród chrześci-

---

³³ KOMISJA DS. KONTAKTÓW RELIGIJNYCH Z JUDAIZMEM, «*Bo dary łaski i wezwanie Boże są nieodwołalne*», dz. cyt., 14.

³⁴ *Tamże*, 25.

jan sposób przeżywania doświadczenia wiary, otwierając wierzących na kwestię prawdy treści wiary i wolność wyboru. Ta stosunkowo niedawna zmiana sytuacji, obok doświadczenia chrześcijan tradycyjnie żyjących jako mniejszości, prowokuje Kościół do rozważenia znaczenia relacji z innymi religiami, także z punktu widzenia katechetycznej formacji swych dzieci. W namyśle tym Kościół «ze szczerym szacunkiem odnosi się do owych sposobów działania i życia, do owych nakazów i doktryn, które chociaż w wielu wypadkach różnią się od zasad przez niego wyznawanych i głoszonych, nierzadko jednak odbijają promień owej Prawdy, która oświeca wszystkich ludzi» (NA 2).

350. Katechizacja chrześcijan żyjących w warunkach pluralizmu religijnego winna zwracać uwagę na kilka kwestii³⁵:

- a. pogłębiać i wzmacniać *tożsamość* wierzących, zwłaszcza tam, gdzie stanowią oni mniejszość, poprzez zaznajamianie ich z Ewangelią i treściami innych wyznań, w drodze dogłębnego procesu inkulturacji wiary;
- b. wspomagać wierzących we wzrastaniu opartym o *rozeznanie* w odniesieniu do innych religii, uznając i ukazując wartość ziaren Słowa, które są w nich obecne, a pomijając to, co nie jest zgodne z wiarą chrześcijańską;
- c. zachęcać wszystkich wierzących do *misyjnego porywu* opartego na *świadectwie* wiary; *współdziałaniu* w obronie godności człowieka; *życzliwym i serdecznym dialogu* oraz, o ile to możliwe, *głoszeniu* wprost Ewangelii.

351. Szczególnej troski wymagają relacje z wyznawcami islamu, zwłaszcza tymi, którzy żyją w wielu krajach o starożytnej chrześcijańskiej tradycji. Wobec epizodów fundamentalizmu uciekającego się do przemocy, Kościół w swej propozycji katechetycznej, realizowanej przez odpowiednio przygotowanych katechetów, winien sprzyjać poznawaniu muzułmanów i spotkaniu z nimi, jako najlepszym narzędziem niedopuszczania do powierzchownych i szkodliwych generalizacji³⁶.

---

³⁵ Por. EN 53; JAN PAWEŁ II, Encyklika *Redemptoris missio* (7 grudnia 1990), 55-57; PAPIESKA RADA DS. DIALOGU MIĘDZYRELIGIJNEGO – KONGREGACJA DS. EWANGELIZACJI NARODÓW, Instrukcja *Dialog i przepowiadanie: refleksje i wskazania* (19 maja 1991); PAPIESKA RADA DS. DIALOGU MIĘDZYRELIGIJNEGO, *Dialogo nella verità e nella carità. Orientamenti pastorali per il dialogo interreligioso* (19 maja 2014); FRANCISZEK – AHMAD AL-TAYYEB, *Dokument o ludzkim braterstwie dla pokoju światowego i współistnienia* (4 lutego 2019).

³⁶ Por. EG 252-254.

Katecheza w kontekście nowych ruchów religijnych

352. W ostatnich dziesięcioleciach w coraz większej części obszarów świata Kościół staje wobec zjawiska szerzenia się nowych ruchów religijnych, przy czym są to rzeczywistości bardzo zróżnicowane i trudne do prostego zakwalifikowania. Chodzi o grupy, które noszą bardzo różne nazwy i wywodzą się z najróżniejszych środowisk. Jedne w taki czy inny sposób nawiązują do chrześcijaństwa, choć odchodzą od niego w ważnych kwestiach doktrynalnych. Inne wywodzą się z religii wschodnich bądź z tradycyjnych kultów. Kolejne zawierają w sobie elementy magii, zabobonu, neopogaństwa, spirytyzmu, aż do satanizmu. Są wreszcie jeszcze *ruchy* tzw. *ludzkiego potencjału*, które chcą się przedstawiać jako humanistyczne i terapeutyczne. Nierzadko różne elementy tych nowych ruchów religijnych zlewają się w jeszcze bardziej złożone formy synkretyzmu³⁷. O ile z jednej strony ruchy te są formą «ludzkiej reakcji wobec społeczeństwa materialistycznego, konsumistycznego i indywidualistycznego» i «wypełniają pustkę pozostawioną przez sekularystyczny racjonalizm»³⁸, z drugiej wydają się zerować na potrzebach ludzi naznaczonych różnymi formami ubóstwa i życiowych porażek. Trzeba przyznać, że nie zawsze wspólnota chrześcijańska jest w stanie wydać się czymś znaczącym dla tych chrześcijan, których wiara jest słabo zakorzeniona, a przez to potrzebujących większej troski i towarzyszenia. Spełnienia swoich potrzeb szukają oni właśnie w tych nowych ruchach.

353. Wobec owego zjawiska, stanowiącego wielkie wyzwanie dla ewangelizacji, Kościół wezwany jest do refleksji nad sobą samym i zastanowienia się, co takiego popycha tych chrześcijan do zbliżania się do nowych ruchów religijnych. Aby każdy ochrzczony potrafił ciągle otwierać się na Dobrą Nowinę Pana Jezusa, «wodę żywą», która ugasi jego pragnienie (por. J 4,5-15) i coraz mocniej zakorzeniał się w chrześcijańskiej wspólnotcie, w katechizacji winno znaleźć zauważalny wyraz kilka elementów:

- a. głoszenie kerygmatu Jezusa Bożej Mądrości, który daje pokój i prawdziwą radość, jako propozycję sensu dla człowieka, który szczególnie dziś poszukuje harmonii i wewnętrznej równowagi;
- b. podejmowanie starań, by Kościół był prawdziwą wspólnotą życia i wiary, wolną od pustego i zimnego formalizmu, przyjazną i bliską,

---

³⁷ PAPIESKA RADA DS. KULTURY – PAPIESKA RADA DS. DIALOGU MIĘDZYRELIGIJNEGO, *Jezus Chrystus dawcą wody żywej. Refleksja chrześcijańska na temat «New Age»* (2003).

³⁸ EG 63.

rzeczywiście zwracającą uwagę na ludzi przeżywających cierpienia, ubóstwo i samotność, gotową przyjąć i docenić drogocenny wkład każdego;

- c. zapewnienie podstawowej znajomości Biblii i nauki Kościoła, tak udostępniając i czyniąc Pismo Święte zrozumiałym dla każdego, jak i za pomocą odpowiednich katechetycznych narzędzi upowszechniania tej wiedzy;
- d. zwracanie uwagi na symbole, gesty i obrzędy liturgii i pobożności ludowej, nie umniejszając ich uczuciowej wartości, która łatwiej dociera do serca człowieka.

Szczególną opieką należy otoczyć tych, którzy doznawszy rozczarowania bądź zranienia takim doświadczeniem, pragną powrócić do chrześcijańskiej wspólnoty. Ważne, by poczuli się raczej przyjęci niż osądzeni, a zadaniem katechety winno być wówczas ich odzyskanie i przywrócenie wspólnocie poprzez pracę polegającą na wyjaśnieniu i zrozumieniu.

3. KATECHEZA W RÓŻNYCH KONTEKSTACH SPOŁECZNO-KULTURALNYCH

Katecheza a mentalność naukowa

354. Stały postęp nauk, których osiągnięcia są na masową skalę stosowane w społeczeństwie, to bardzo wyraźny znak współczesnej kultury. Przeniknięcia naukową mentalnością ludzie zastanawiają się, w jaki sposób wiedza naukowa może łączyć się ze zjawiskiem wiary. Dotykają tym pytań o początek świata i życia, pojawienie się człowieka na ziemi, historię ludów, prawa rządzące naturą, charakter duchowy, który czyni życie człowieka wyjątkowym na tle innych istot żywych, postęp ludzki i przyszłość planety. Pytania te, jako wyraz poszukiwania sensu, dotyczą kwestii wiary, a przez to stanowią temat dla Kościoła. Kwestia relacji między nauką a wiarą omawiana jest wprost w rozmaitych dokumentach Magisterium³⁹.

---

³⁹ Znaczące miejsce zajmuje pośród nich encyklika *Fides et ratio* Jana Pawła II, poświęcona temu tematowi. Por. też odniesienia w dokumentach Soboru Watykańskiego II: GS 5, 36, 57, 62; OT 13, 15 i AA 7; wybrane punkty KKK: 31-34, 39, 159, 2292-2296, 2417. Ponadto, w swych wystąpieniach skierowanych do środowisk uniwersyteckich, naukowców i ludzi kultury, również papieżę często poruszali ten temat.

355. Kościół dostrzega ideologiczne zakusy naturalistycznego redukcjonizmu i scjentyzmu⁴⁰, które trzeba wyraźnie odróżnić od pracy naukowej jako takiej, i świadom jest problemów etycznych, jakie mogą rodzić się ze stosowania w praktyce niektórych osiągnięć naukowych. Całościowo jednak ocenia kulturę naukową pozytywnie, uznając ją za działalność, przez którą człowiek uczestniczy w zbawczym planie Boga i postępie całej rodziny ludzkiej. O ile z jednej strony «ewangelizacja jest uważna na postęp naukowy, by oświecić go światłem wiary i prawa naturalnego»⁴¹, z drugiej prawdą jest, że jeżeli « pewne dziedziny nauki i kategorie myślenia są przyjęte w głoszeniu orędzia, te same kategorie stają się narzędziami ewangelizacji »⁴². Pozorny konflikt między wiedzą naukową a częścią nauczania Kościoła należy wyjaśniać w drodze egzegezy biblijnej i refleksji teologicznej, interpretując Objawienie, stosując właściwą epistemologię naukową, wyjaśniając historyczne nieporozumienia i obnażając przesady i postawy ideologiczne.

356. Technika, będąca owocem ludzkiego geniuszu, od zawsze towarzyszyła historii człowieka. Jej potencjał należy kierować ku podnoszeniu warunków życia i postępowi ludzkiej rodziny. Jednak, towarzysząc człowiekowi i warunkując sposób życia, technika, jak się wydaje, wpływa na samą wizję istoty ludzkiej. Poza tym w wyniku zastosowania niektórych osiągnięć technologicznych może dokonać się przekształcenie tego, co definiowane jest jako ludzkie w coś całkowicie nowego, i to czasami bez właściwej oceny skutków. Wśród wielu obszarów badawczych istotne pytania natury filozoficznej i etycznej stawiają dziedzina *sztucznej inteligencji* oraz *neuronauk*. Sztuczna inteligencja może stanowić pomoc dla człowieka, a w niektórych przypadkach zastępować go, ale nie może podejmować decyzji, które przysługują tylko jemu. Jeśli zaś chodzi o neuronauki, to lepsze poznanie ludzkiego ciała, możliwości i zasad działania mózgu, jakkolwiek są to czynniki pozytywne, nie może być postrzegane jako będące w stanie w pełni wyjaśnić tożsamość osoby ludzkiej, ani też wyeliminować jej odpowiedzialności przed Stwórcą. Celem technologii jest służyć człowiekowi. W postępie przeto należy cenić jego wewnętrzny ludzki wymiar,

---

⁴⁰ Scjentyzm sprowadza złożone zjawisko, jakim jest człowiek, wyłącznie do jego elementów materialnych. Według tej koncepcji rzeczywistość duchowa, etyczna i religijna – jako że nie da ich się empirycznie doświadczyć – nie istnieją realnie i trzeba je postrzegać jako przynależące do sfery subiektywnej wyobraźni. Por. JAN PAWEŁ II, Encyklika *Fides et ratio* (14 września 1998), 88.

⁴¹ EG 242.

⁴² EG 132.

tj. dążenie do poprawy warunków życia, służenie rozwojowi narodów, głoszenie chwały Bożej, której technika składa hołd, jeśli jest mądrze stosowana⁴³. Jednocześnie Kościół podejmuje wyzwania antropologiczne płynące z postępu nauk i czyni je przedmiotem głębokiego rozeznania.

357. W swojej codziennej pracy katechetycznej katecheta winien pamiętać o wpływie, jaki naukowa mentalność wywiera na ludzi, którzy bywają przekonani do pewnych teorii, choć te prezentowane są często w sposób pobieżny. Jest to efektem mało starannego upowszechniania ustaleń naukowych, a czasem również niedostatecznej pracy duszpasterskiej. Dlatego też katecheza powinna umieć pobudzać do zadawania pytań i wprowadzać do tematów szczególnie istotnych, jak złożoność wszechświata, stworzenie jako znak Stwórcy, początek i cel człowieka i kosmosu. Niezależnie od medialnych uproszczeń należy też podejmować i przedstawiać ważniejsze wydarzenia z historii, które wywierają wpływ również na teraźniejszość. Od tego, czy udzieli się na takie pytania zadowalającej odpowiedzi albo przynajmniej wskaże drogę ich poszukiwania, zależy nierzadko otwarcie się na wiarę, zwłaszcza u nastolatków i ludzi młodych. W tym względzie szczególnie trzeba cenić świadectwo chrześcijańskich naukowców, którzy spójnością swego życia ukazują harmonię i syntezę wiary i rozumu. Trzeba, by katecheci znali główne dokumenty Magisterium, traktujące o relacji między wiarą a rozumem, między teologią a naukami. Należy też podpowiadać korzystanie z narzędzi i pomocy, przydatnych w zdobywaniu odpowiedniej wiedzy na te tematy.

358. Kościół wezwany jest do proponowania swego wkładu w postaci ewangelizacji ludzi nauki, którzy często bogaci są w zalety, jakie duszpasterze winni umieć docenić. Człowiek nauki jest bowiem pełnym pasji świadkiem tajemnicy, szczerze poszukuje prawdy, jest naturalnie skłonny do współpracy, porozumienia i dialogu, dba o głębię, rygor i poprawność rozumowania, kocha uczciwość intelektualną. Są to predyspozycje, które sprzyjają spotkaniu ze słowem Bożym i przyjęciu wiary. Chodzi zatem zasadniczo o umożliwienie faktycznej inkulturacji wiary w świecie naukowym. Chrześcijanie, zawodowo pracujący w świecie nauk, odgrywają bardzo istotną rolę. Kościół winien zapewnić im konieczną opiekę duszpasterską, aby ich świadectwo stawało się jeszcze bardziej skuteczne.

---

⁴³ Por. JAN PAWEŁ II, *Przemówienie w Papieskiej Akademii Nauk* (13 listopada 2000).

Katecheza a kultura cyfrowa

Charakterystyka ogólna

359. Wprowadzenie i zastosowanie na masową skalę narzędzi cyfrowych wywołało głębokie i złożone zmiany na wielu poziomach, których konsekwencje kulturalne, społeczne i psychiczne nie są jeszcze do końca wiadome. *Cyfrowość*, która nie ogranicza się tylko do obecności środków technologicznych, *de facto* charakteryzuje współczesny świat, a jej oddziaływanie w krótkim czasie stało się tak zwyczajne i stałe, że postrzegane jest jako całkowicie naturalne. Żyjemy «w kulturze głęboko skomputeryzowanej, która ma bardzo mocny wpływ na pojęcie czasu i przestrzeni, na postrzeganie siebie, innych i świata, na sposób komunikowania, uczenia się, zdobywania informacji, nawiązywania relacji z innymi»⁴⁴. *Cyfrowość* zatem nie tylko jest częścią dotychczasowych kultur, ale narzuca się jako nowa kultura, zmieniająca przede wszystkim język, kształtująca mentalność i ustawiająca nową hierarchię wartości. Dzieje się to w skali globalnej, ponieważ zniesienie odległości geograficznych poprzez wszechobecne stosowanie urządzeń połączonych w sieć dotyczy ludzi we wszystkich częściach świata.

360. Internet i sieci społecznościowe dają «wyjątkową możliwość dialogu, spotkań i wymiany między ludźmi, a także dostępu do informacji i wiedzy. Ponadto świat cyfrowy jest wymiarem uczestnictwa w życiu społeczno-politycznym i aktywnej postawy obywatelskiej. Może ułatwiać obieg niezależnych informacji, pozwalający na skuteczną ochronę osób najbardziej podatnych na zagrożenia, poprzez ujawnianie przypadków łamania ich praw. W wielu krajach sieci internetowe i społecznościowe są obecnie nieodzowną przestrzenią, aby dotrzeć i angażować ludzi młodych, także w inicjatywy i działania duszpasterskie»⁴⁵. Do zalet świata cyfrowego należy poszerzenie i wzbogacenie poznawczych zdolności człowieka. Cyfrowe technologie mogą wspomagać pamięć, choćby poprzez narzędzia pozyskiwania, archiwizowania i wyszukiwania danych. Cyfrowe gromadzenie danych oraz narzędzia wspomagające podejmowanie decyzji poprawiają możliwości wyboru i umożliwiają zebranie większej ilości danych, by tym samym lepiej badać skutki decyzji na rozmaite obszary. Pod wieloma względami można mówić o pozytywnym cyfrowym wzmocnieniu.

---

⁴⁴ ChV 86.

⁴⁵ ChV 87.

361. Trzeba jednakże uznać, iż «środowisko cyfrowe jest także obszarem samotności, manipulacji, eksploatacji i przemocy, aż do skrajnego przypadku *dark web*. Media cyfrowe mogą narazić na ryzyko uzależnienia, izolacji i postępującej utraty kontaktu z rzeczywistością, utrudniając rozwój autentycznych relacji międzyludzkich. Za pośrednictwem *mediów społecznościowych* upowszechniają się nowe formy przemocy, takie jak *cyberprzemoc*. *Internet* jest również kanałem rozpowszechniania pornografii i wykorzystywania osób w celach seksualnych lub hazardu»⁴⁶. Poza tym w świecie cyfrowym działają «ogromne interesy ekonomiczne, zdolne do posługiwania się formami kontroli zarówno subtelnymi, jak i inwazyjnymi, tworząc mechanizmy manipulowania sumieniami i procesem demokratycznym»⁴⁷. Trzeba pamiętać, że wiele platform daje możliwość «spotkań osób podobnie myślących, utrudniając konfrontację między zróżnicowanymi stanowiskami. Te zamknięte obiegi ułatwiają rozpowszechnianie fałszywych informacji i wiadomości, podsycając uprzedzenia i nienawiść»⁴⁸. Cyfrowa przestrzeń może kreować wypaczoną wizję rzeczywistości, a wręcz prowadzić do zaniechania dbałości o życie wewnętrzne, co przejawia się utratą tożsamości i korzeni, cynizmem jako odpowiedzią na pustkę, stopniowym odczłowieczeniem i coraz większym zamknięciem się w sobie.

Przemiana antropologiczna

362. Postępująca w wykładniczym tempie cyfryzacja komunikacji i społeczeństwa prowadzi do prawdziwej antropologicznej zmiany. Osoby urodzone w świecie cyfrowym, tzw. *digital native* (*cyfrowi tubylcy*), wyrosłe w towarzystwie cyfrowych technologii i w *społeczeństwie wielkoekranowym*, uważają technologie za element naturalny i nie odczuwają żadnej trudności w ich obsłudze i interakcji z nimi. Tymczasem w obecnej sytuacji, obok takich ludzi, istnieją – i to często w charakterze ich wychowawców, nauczycieli czy katechetów – osoby urodzone przed epoką cyfrową, tzw. *digital immigrants* (*cyfrowi imigranci*), którzy w świat ten wkraczali stopniowo. Zasadnicza różnica pomiędzy tymi ludźmi polega na odmiennym mentalnym podejściu do nowych technologii i ich wykorzystania. Widać też różnicę w stylu wypowiedzi, która u pierwszych jest bardziej spontaniczna, interaktywna, partycypacyjna.

---

⁴⁶ ChV 88.

⁴⁷ ChV 89.

⁴⁸ ChV 89.

363. *Cyfrowy tubylec* przedkłada raczej obraz nad słuchanie. Z poznawczego i behawioralnego punktu widzenia jest on w pewien sposób ukształtowany przez konsumpcję medialną, jakiej jest poddany, co niestety ogranicza u niego rozwój umiejętności krytycznego myślenia. Konsumowanie cyfrowych treści nie jest zatem procesem jedynie ilościowym, lecz również jakościowym, który generuje nowy język i nowy sposób organizacji myślowej. *Wielozadaniowość*, hipertekstualność i interaktywność to tylko niektóre cechy tego, co jawi się jako nowy i niespotykany dotąd sposób pojmowania i komunikowania, charakteryzujący pokolenia cyfrowe. Wyłaniają się w nich raczej zdolności intuicyjne i emocjonalne, a nie analityczne. Sztuka snucia opowieści (*storytelling*), stosująca zasady retoryki i własny, przejęty od *marketingu*, język, uznawana jest przez młodych ludzi za bardziej przekonującą i angażującą formę przekazu niż tradycyjne formy dyskursu. Język, który najlepiej trafia do pokolenia cyfrowego, to język opowieści, a nie argumentacji.

364. Jednak w tym nowym języku możliwy jest tylko odbiór, nie zaś odkodowanie przekazu – opowiadanie historii granicznych i problematycznych i konfrontacja z tematami złożonymi niesie ze sobą ryzyko polaryzacji, bez konieczności argumentowania swojego stanowiska czy zadbania o rozwiązania kompromisowe. Jeśli narracja stanie się jedynym narzędziem komunikacji, będzie zachodziło niebezpieczeństwo budowania wyłącznie subiektywnych opinii o rzeczywistości. Ów subiektywizm grozi zepchnięciem kwestii politycznych i etycznych do sfery osobistej i prywatnej. Norma moralna może być postrzegana jako autorytarna, a prawdą staną się narracje, uniemożliwiając dociekanie tego, co prawdziwe i dobre. Poza tym narracyjny wszechświat przybiera kształt eksperymentu, w którym wszystko jest możliwe i wszystko można powiedzieć, a prawda nie ma żadnej egzystencjalnej wagi. Horyzonty te wskazują, że świat cyfrowy i jego narzędzia stanowią potężne środki poszukiwania nowych, nieznanych dotąd form przekazu wiary, ale prawdą jest też, że Kościół poprzez swe działania musi uświadamiać możliwe ambiwalencje języka, który jest wprawdzie sugestywny, ale w niewielkim stopniu zdalny do przekazu prawdy.

Kultura cyfrowa jako zjawisko religijne

365. *Kultura cyfrowa* jawi się jako zbiór przekonań, mających cechy religijne. Inwazyjność cyfrowych treści, powszechne wykorzystanie maszyn, które działają automatycznie na podstawie coraz bardziej wyszukanych algorytmów i oprogramowania, skłaniają do postrzegania całego wszechświata jako stru-

mienia danych, do pojmowania życia i żywych organizmów jako czegoś ledwie większego od biochemicznych algorytmów, a w radykalnej wersji, do przekonania, że kosmicznym powołaniem ludzkości jest stworzenie wszechogarniającego systemu przetwarzania danych.

366. Jesteśmy świadkami bezprecedensowego i stanowiącego wielkie wyzwanie zjawiska, które zmienia cały układ odniesienia, jeśli chodzi o proces obdarzania zaufaniem i autorytetem. Sposób, w jaki do wyszukiwarki, do algorytmów sztucznej inteligencji lub komputera kieruje się pytania dotyczące kwestii z życia prywatnego, ujawnia, że w relację wchodzi się z maszyną i od niej w *postawie zaufania* oczekuje się odpowiedzi. Tak oto tworzy się swego rodzaju uniwersalna pseudoreligia, która legitymizuje nowe źródło autorytetu i posiada wszystkie elementy obrzędu religijnego – od ofiary, przez bojaźń absolutu, aż po poddaństwo nowej, nieruchomej sile sprawczej, która każde się kochać, lecz sama nie kocha.

367. Te nowe elementy techniczne i religijne mogłyby utworzyć kulturę globalną, kształtującą przede wszystkim sposób myślenia i to, w co wierzyć będą kolejne pokolenia młodych ludzi. Będą one coraz bardziej cyfrowe, a ich sposób myślenia będzie posiadał cechy globalne, za sprawą wielkich platform komunikacyjnych i ich potencjału błyskawicznego przekazu i zasięgu działania. Wszystko to może jednak stanowić nie tylko wyzwanie, lecz także szansę. Jeśliby znaleziono formy i narzędzia, które byłyby w stanie odkodować przesłanki antropologiczne leżące u podstaw tych zjawisk, oraz wypracowano nowatorskie sposoby ewangelizacji, można by prowadzić działania duszpasterskie o zasięgu globalnym, tak jak globalna jest *kultura cyfrowa*.

Kultura cyfrowa a kwestie wychowawcze

368. Rozwój technologii na polu mediów cyfrowych stwarza możliwość natychmiastowego dostępu do wszelkiego rodzaju treści, pozbawionych jakiegokolwiek hierarchii ważności, czego efektem jest kultura naznaczona często błyskawicznością, chwilowością i słabością pamięci. Skutkiem jest także brak perspektyw i oglądu całości. *Media*, ze swej natury, raczej ukazują selektywną wizję świata niż dają bezpośredni do niego dostęp, łącząc różne języki w ramach jednego przekazu, który bezzwłocznie rozpowszechniany jest w skali globalnej. Nowe pokolenia nie zawsze są odpowiednio przygotowane i z kulturowego punktu widzenia wyposażone do zmierzenia się z wyzwaniami społeczeństwa cyfrowego. Pilnym zadaniem staje się zatem *edukacja medialna*,

ponieważ mamy do czynienia ze swego rodzaju cyfrowym analfabetyzmem. Wobec potoku cyfrowych wytworów współczesnymi analfabetami będą ci, którzy nie potrafią rozróżnić, pod względem jakości i prawdziwości, rozmaitych treści cyfrowych, na jakie napotykają.

369. Coraz częściej uznaje się, że *media społecznościowe*, szczególnie te natury cyfrowej, są *de facto* głównymi środkami socjalizacji, niemal zastępując tradycyjne drogi takie jak rodzina, Kościół, szkoła. Intersubiektywność, jak się wydaje, coraz bardziej rozwija się w *sieciach społecznościowych*, a coraz mniej w tradycyjnych przestrzeniach społecznych. Od strony praktycznej trzeba ocenić i rozpoznać granice ukrytego przyswajania treści, jakie codziennie dokonuje się w erze cyfrowej. Wiele *form interakcji* osobistej przekształciło się w *wirtualne*, całkowicie tłumiąc, zwłaszcza u młodych ludzi, potrzebę tradycyjnych form relacji, a przez to uniemożliwiając «bezpośredni kontakt z niepokojem, wstrząsem, radością bliźniego oraz złożonością jego doświadczenia osobistego»⁴⁹.

Głoszenie i katechizacja w epoce cyfrowej

370. Kościół wezwany jest do refleksji nad specyficznym sposobem poszukiwania wiary, cechującym młodych żyjących w epoce cyfrowej, a następnie do wynikającej z niej aktualizacji własnych sposobów głoszenia Ewangelii i dostosowania ich do języka młodego pokolenia. Ma to stanowić zachętę do tworzenia nowego poczucia przynależności do wspólnoty, która będzie inkluzywna i nie będzie kończyła się na tym, czego młodzi ludzie doświadczają poprzez kontakty w sieci. Wydaje się, że wkraczamy w okres, kiedy katecheza staje się nośnikiem znaczeń, w oparciu o które można budować mniej standardowe, a bardziej nastawione na specyfikę konkretnego człowieka ścieżki dochodzenia do wiary. Wyzwaniem dla duszpasterza jest towarzyszenie młodemu człowiekowi w poszukiwaniu autonomii, polegającym na odkryciu w sobie wewnętrznej wolności i Bożego wezwania, które wyróżnia go ze społecznościowego stada, do którego należy. Wyzwaniem jest też z pewnością *wyjaśnianie języka*, którym posługują się użytkownicy Internetu, a w którym częste są elementy noszące znamiona języka religijnego. Samo np. wezwanie Jezusa, by być Jego uczniem, jest terminem, który należy dogłębnie wyjaśnić, by nie został czasem pomylony z procesami charakterystycznymi dla zachowań w sieci.

---

⁴⁹ FRANCISZEK, Encyklika *Laudato si'* (24 maja 2015), 47.

Dynamika bycia uczniem to przecież nie to samo, co relacja, jaka nawiązuje się pomiędzy *influencerem* a jego wirtualnymi *followersami*. Do tej pierwszej potrzeba osób obdarzonych autorytetem, które poprzez osobiste towarzyszenie będą potrafiły doprowadzić każdego z tych młodych ludzi do odkrycia jego własnego życiowego projektu. Droga taka wymaga przejścia od samotności, która karmi się internetowymi *lajkami*, do realizacji projektów osobistych i społecznych, które dokonują się we wspólnocie.

371. W procesie głoszenia Ewangelii najważniejszym pytaniem nie jest to, jak posługiwać się nowymi technologiami dla celów ewangelizacyjnych, ale jak stać się *ewangelizującą obecnością na cyfrowym kontynencie*. Katecheza, która nie może po prostu się «ucyfrowić», musi z pewnością zrozumieć, jak potężny jest to środek i wykorzystywać jego potencjał i zalety w sposób świadomy, ale pamiętać też, że katechezy nie da się prowadzić jedynie, używając cyfrowych narzędzi – trzeba bowiem tworzyć przestrzenie do doświadczenia wiary. Tylko w ten sposób będzie można uniknąć wirtualizacji katechezy, która uczyniłaby ją czymś słabym i pozbawionym wpływu. Zadaniem pokolenia dorosłych, chcących przekazywać wiarę, jest tworzenie warunków do przeżywania doświadczeń. Jedynie taka katechizacja, która od informowania o religii przejdzie do towarzyszenia i ukazywania doświadczenia Boga, będzie w stanie ukazać sens. Przekaz wiary opiera się na autentycznym doświadczeniu, którego nie wolno mylić z eksperymentem: *doświadczenie* przemienia i daje klucz do interpretacji życia, podczas gdy eksperyment polega wyłącznie na odtwórczym powtarzaniu. Katechizacja winna znaleźć właściwy sposób, by zmierzyć się z takimi ważnymi kwestiami, dotyczącymi sensu życia, cielesności, uczuciowości, tożsamości płciowej, sprawiedliwości i pokoju, które w epoce cyfrowej interpretowane są w odmienny sposób.

372. Katecheza w epoce cyfrowej winna być procesem spersonalizowanym, ale nie indywidualnym – od indywidualistycznego i samotniczego świata *społecznościowego* musi prowadzić do wspólnoty Kościoła, miejsca, gdzie doświadczenie Boga prowadzi do komunii i życia rzeczywiście dzielonego z innymi. Jeśli chodzi o przekazywanie wiary i wprowadzanie do doświadczenia Boga, nie można też nie doceniać siły liturgii. Obok samego tylko przekazu werbalnego składa się na nią bowiem różnorodność wielu kodów komunikacji, działających na zasadzie interakcji różnych zmysłów (synestezji). Trzeba zatem na nowo odkryć możliwości, jakie oferuje liturgia, ale też sztuka sakralna, jeśli chodzi o wyrażanie misterium wiary. Wyzwanie ewangelizacji pociąga za sobą wyzwanie inkulturacji cyfrowego świata. Ważne, by w tym zakresie pomagać odróż-

niać środki od celu, rozeznawać, jak nawigować w sieci, aby rozwijać się jako podmiot, a nie przedmiot, oraz jak wykraczać poza samą tylko technikę i w ten sposób, w relacji z Chrystusem, odnajdywać odnowione człowieczeństwo.

Katecheza a wybrane kwestie bioetyczne

373. Życie i dobroć stworzenia opierają się na pierwotnym błogosławieństwie Boga: «widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre» (Rdz 1,31). Owym błogosławieństwem ofiarował On ludziom świat uporządkowany, jednocześnie wzywając każdego do udziału w jego zachowywaniu i rozwijaniu. W ujęciu katolickim bioetyka funkcjonuje na płaszczyźnie racjonalnej, inspirowaną jednak danymi Bożego Objawienia, które przecież jest fundamentem chrześcijańskiej antropologii. Badania i zastosowania naukowe nie są zatem neutralne z moralnego punktu widzenia, a kryteriów, jakimi winny się kierować, nie powinny dyktować wyłącznie techniczna sprawność, przydatność czy dominujący światopogląd. Najważniejsze tematy, którymi zajmuje się bioetyka, odnoszą się do początku życia (status ludzkiego embrionu, prokreacja wspomagana medycznie...), i jego końca (definicja śmierci, eutanazja, opieka paliatywna...), zdrowia i eksperymentów na człowieku (inżynieria genetyczna, biotechnologia...).

374. Rozwój nauki i jej technologiczne zastosowanie na polu biologii poprawiły warunki życia ludzi. W kontekście tego rozwoju szczególnie istotne miejsce zajmuje *genetyka*. Kościół wspiera i jest wdzięczny wszystkim, którzy ofiarnie i w trudzie poświęcają się badaniom w tym zakresie. Badacz jednak, o ile z jednej strony wezwany jest do sprawdzania możliwości technicznych, o tyle z drugiej powinien być świadomy, że nie wszystko, co technicznie możliwe, jest dopuszczalne moralnie. Należy wziąć tu pod uwagę etyczny wymiar badań i ich zastosowań. Działanie skuteczne od strony technicznej może być bowiem sprzeczne z godnością człowieka.

375. Ważne jest, by wyraźnie rozróżniać *działanie terapeutyczne* od *manipulacji*. Terapia, dążąca do skorygowania genetycznych anomalii powinna być dopuszczalna, pod warunkiem, że jej celem jest dobro człowieka i że nie narusza ona jego tożsamości i integralności. W takim przypadku nie jest bowiem zaburzona ludzka natura. Zabieg leczniczy wykonany na komórkach somatycznych jest zgodny z godnością człowieka, natomiast interwencji w komórki zarodkowe, jako naruszającej tożsamość gatunku ludzkiego, nie da się pogodzić z szacunkiem dla osoby ludzkiej.

376. Biotechnologia nie tylko umożliwia korektę wad, ale też interwencję w inne dane genetyczne. Należy z wielką uwagą przyglądać się eksperymentom genetycznym, zwłaszcza pod kątem ryzyka *eugeniki*, która to *de facto* jest praktyką dyskryminowania ludzi. Ponadto możliwości techniczne tzw. inżynierii genetycznej dotyczą samego rdzenia antropologii, w konkretnej możliwości automanipulacji i autodefinicji według filozofii tzw. *transhumanizmu*, która zakłada powoływanie do życia ludzi o innym, wybranym według własnej woli, kodzie genetycznym.

377. W obrębie tego, co dziś znane jest pod nazwą *gender*, powszechnie kwestionuje się objawiony stan rzeczy, czyli to, że Bóg, stwarzając człowieka, «stworzył mężczyznę i niewiastę» (Rdz 1,27). Tożsamość płciowa, według tego stanowiska, nie jest już pierwotnym stanem rzeczy, który człowiek ma przyjąć i wypełnić sensem, lecz pewnym konstruktem społecznym, o którym samemu się decyduje i który jest całkowicie niezależny od płci biologicznej. Człowiek zaprzecza własnej naturze i decyduje, że to on, samodzielnie, będzie ją sobie tworzył. Biblijna opowieść o stworzeniu natomiast mówi, że człowiek został stworzony przez Boga jako mężczyzna i kobieta. Kościół jest w pełni świadomy złożoności konkretnych sytuacji życiowych poszczególnych ludzi, czasem przeżywanych w sposób konfliktowy. Nie ocenia on ludzi, lecz zaprasza do siebie, by towarzyszyć im zawsze i w każdej sytuacji. Wie jednak, że z perspektywy wiary płciowość nie jest tylko faktem fizycznym, ale pewną rzeczywistością osobową, wartością powierzoną odpowiedzialności człowieka. W ten sposób tożsamość płciowa i doświadczenie egzystencjalne mają stanowić odpowiedź na pierwotne Boże wezwanie.

378. Kwestie bioetyczne stanowią temat, do którego katecheza i jej funkcja formacyjna muszą się odnieść. Tam, gdzie uznają to za stosowne i w zależności od okoliczności duszpasterze promują konkretne ścieżki wychowania do wiary i chrześcijańskiej moralności, w których zagadnienia takie jak życie ludzkie jako dar Boga, szacunek i integralny rozwój osoby ludzkiej, nauka i technika podporządkowane dobru człowieka, powinny zostać odpowiednio ujęte i przedstawione w świetle nauczania Kościoła, zawartego m.in. w *Katechizmie Kościoła Katolickiego*. Katecheza wychowuje katechetów do takiego formowania świadomości w sprawach dotyczących życia, w którym pamiętać będą o konieczności zwrócenia uwagi na wyzwania, jakimi są rozwój nauk i technologii oraz akcentować zasadnicze elementy orędzia wiary:

- Bóg jest pierwszym i ostatecznym punktem odniesienia życia, od poczęcia do naturalnej śmierci;

- człowiek jest zawsze jednością ducha i ciała;
- nauka ma służyć człowiekowi;
- życie, jako odkupione w paschalnym misterium Jezusa Chrystusa, należy przyjąć w każdych warunkach.

Katecheza a integralność osoby ludzkiej

379. Każdy człowiek, stworzony na obraz i podobieństwo Boga, jest niepowtarzalny i posiada immanentną, niezbywalną *godność*. Ma ona swój fundament w prawdzie objawionej, z której wyłaniają się zasady wpisane w ludzką naturę jako odwieczne i powszechne uznanie śladu odcisniętego przez Boga stwórcę. Całe Objawienie nakłania ku tej prawdzie i poświadcza równość wszystkich ludzi przed Bogiem, jedynym gwarantem i sędzią życia. W dzisiejszym świecie istnieje pilna potrzeba konkretnego zaangażowania na rzecz obrony życia i godności człowieka wobec różnego rodzaju przejawów kultury śmierci, coraz wyraźniej obecnej w wielu obszarach społeczeństwa na świecie (por. GS 27). «Obrona godności życia ludzkiego od momentu poczęcia aż do naturalnej śmierci zawsze znajdowała w nauczaniu Kościoła swój spójny i autorytatywny wyraz»⁵⁰.

380. W swej misji promocji i obrony życia ludzkiego zawsze i wszędzie tam, gdzie jest ono zagrożone, Kościół wyraża w sposób jasny przekonanie, że życie człowieka jest święte i nienaruszalne. W tym sensie, przyjmując postępowanie, jaki dokonał się w doktrynie za sprawą nauczania ostatnich papieży, należy «z mocą potwierdzić, że *kara śmierci*, niezależnie od tego, w jaki sposób jest wykonana, jest niehumanitarnym środkiem, który poniża godność człowieka. Jest sama przez się sprzeczna z Ewangelią, ponieważ decyzja o niej jest podjęta arbitralnie i polega na pozbawieniu życia, które jest zawsze święte w oczach Stwórcy»⁵¹. Zadaniem katechezy jest więc ze wszystkich sił postarać się, by nauczanie Kościoła w tym względzie było zrozumiane i przyczyniało się do budowania nowej kultury. Poszanowanie godności i integralności życia ludzkiego pozostaje przeto aktualnym wyzwaniem dla tych, którzy we współczesnym świecie głoszą miłosierną miłość Boga.

---

⁵⁰ FRANCISZEK, *Przemówienie do uczestników spotkania z okazji 25. rocznicy promulgacji Katechizmu Kościoła Katolickiego* (11 października 2017).

⁵¹ *Tamże*; por. też KKK 2267 (nowa redakcja z 1 sierpnia 2018).

Katecheza a zaangażowanie na rzecz ekologii

381. W rozwoju techniki i nauki należy widzieć wyraz wielkości ludzkiego ducha. Jednak rozwojowi temu «nie towarzyszył rozwój istoty ludzkiej w odniesieniu do odpowiedzialności, wartości i sumienia»⁵². Obszarem, na którym wyraźnie widoczne są konsekwencje postawy *przesadnie antropocentrycznej* jest *kryzys ekologiczny*. Dotyczy on szeregu kwestii, którymi należy zająć się równolegle: zanieczyszczenie środowiska i zmiany klimatyczne, eksploatacja surowców pierwotnych i utrata bioróżnorodności, nierówności w skali planety, pogorszenie jakości życia ludzi i degradacja społeczna. Ustosunkowując się do nabrzmiewającej i coraz bardziej złożonej kwestii ekologicznej, papież w swym nauczaniu⁵³ nieustannie zachęcał do głębokiego *ekologicznego nawrócenia*, które byłoby w stanie poruszyć istotę człowieczeństwa i sięgnąć tam, gdzie ostatecznie tkwią korzenie problemu, a także źródło jego rozwiązania.

382. Kwestia ekologii jest postrzegana jako ważna przez wielu ludzi i organizacje o różnej proweniencji kulturalnej i filozoficznej. Dla wierzących winna ona być tematem zaangażowania, z uwagi na to, że mają oni postrzegać «swoją odpowiedzialność za ład wewnątrz stworzenia i swoje obowiązki względem natury i Stwórcy jako element swojej wiary»⁵⁴. Chrześcijańska wizja stworzenia i ludzkiej działalności proponuje «chrześcijanom, a po części także innym ludziom wierzącym, wspaniałe motywacje, by zatroszczyć się o przyrodę i najbliższych braci i siostry»⁵⁵, ponadto zaś alternatywne kryteria, wedle których trzeba na nowo przemyśleć relacje pomiędzy ekonomią, ochroną stworzenia, sprawiedliwością społeczną i wyborami politycznymi. Trzeba zatem koniecznie usłyszeć krzyk ziemi, tak mocno związany z krzykiem ubogich. W głosie tym pobrzmiewa jęk całego stworzenia (por. Rz 8,22), w którym ukrywa się wołanie samego Boga.

383. W znakach tych katecheza potrafi rozpoznać głos Boga i dlatego, wraz z innymi sferami duszpasterskiej działalności Kościoła, nie może

---

⁵² FRANCISZEK, Encyklika *Laudato si'* (24 maja 2015), 105.

⁵³ Por. w szczególności PAWEŁ VI, *Octogesima adveniens* (14 maja 1971); JAN PAWEŁ II, *Centesimus annus* (1 maja 1991); BENEDYKT XVI, *Caritas in veritate* (29 czerwca 2009). Istotne miejsce w tym względzie zajmuje encyklika *Laudato si'* papieża Franciszka.

⁵⁴ JAN PAWEŁ II, *Orędzie Światowy Dzień Pokoju 1990* (8 grudnia 1989), 15.

⁵⁵ FRANCISZEK, Encyklika *Laudato si'* (24 maja 2015), 64.

zaniechać zadania motywowania i wspierania wierzących w dążeniu do ekologicznej mentalności i duchowości, opartej na mądrości biblijnych przekazów i społecznym nauczaniu Kościoła. Katecheza wyczulona na ochronę świata stworzonego krzewi kulturę uwagi, którą otaczać należy tak środowisko, jak i ludzi w nim żyjących. Oznacza to propagowanie postawy szacunku wobec wszystkich, naukę właściwego pojmowania środowiska i odpowiedzialności człowieka, wychowanie do życia cnotliwego, w skromnym i prostym stylu, wolnym od konsumpcjonizmu; uwypuklenie symbolicznej wartości rzeczywistości stworzonych, przede wszystkim w znakach liturgii. Chodzi zatem o ułatwianie przyjmowania postawy *ekologii integralnej* i spójnych nią zachowań. W postawie owej mieszczą się różnorakie odmiany formacyjnej propozycji społecznej nauki Kościoła: ekologia środowiska, gospodarcza, społeczna i polityczna; ekologia kultury; ekologia życia codziennego.

384. Zadaniem katechezy jest przede wszystkim pomagać wierzącym w uświadamianiu sobie, że zaangażowanie na rzecz ekologii stanowi nieodłączną część chrześcijańskiego życia. Po drugie, głosić prawdy wiary będące tłem tematu ochrony środowiska: Boga Ojca wszechmogącego i stwórcę, tajemnicę stworzenia jako daru poprzedzającego człowieka, który jest jego zwieńczeniem i stróżem, współzależność i harmonię wszystkich rzeczywistości stworzonych, odkupienie dokonane przez Chrystusa, pierwociny nowego stworzenia⁵⁶. Wreszcie, ze względu na przyrodzony sobie wymiar wychowawczy, katecheza winna towarzyszyć chrześcijanom w przeżywaniu moralnych nakazów wiary, wskazując postawy, które uniemożliwiają rozwiązanie problemów, podając teologiczne i duchowe uzasadnienie dla ekologicznego nawrócenia i wspierając konkretne działania wyrażające troskę o wspólny dom⁵⁷.

Katecheza a opcja na rzecz ubogich

385. Opcja czy też preferencyjna miłość ubogich jest szczególną formą prymatu w wypełnianiu uczynków miłości, która powinna poruszać serce każdego chrześcijanina, jako naśladowcy Chrystusa⁵⁸. Umiłowanie przez Kościół ubogich i wszystkich tych, którzy żyją w rozmaitych sytuacjach ubóstwa, przy-

---

⁵⁶ Por. *tamże*, rozdział II i KKK 279-384.

⁵⁷ W encyklice *Laudato si'* zob. wskazania dotyczące *postaw utrudniających znalezienie właściwych rozwiązań*: pkt 14; *motywacji*: pkt 62-64 i 216; *konkretnych działań*: rozdziały V-VI.

⁵⁸ Por. JAN PAWEŁ II, Encyklika *Sollicitudo rei socialis* (30 grudnia 1987), 42.

należy do jego niezmiennej Tradycji⁵⁹: «Dla Kościoła opcja na rzecz ubogich jest bardziej kategorią teologiczną niż kulturową, socjologiczną, polityczną czy filozoficzną»⁶⁰. W istocie, fundamentem tej opcji jest miłość Boga do wygnanców, wydziedziczonych, opuszczonych, wdów, sierot, chorych, o której stale opowiada Pismo.

386. W swym jednorodzonym Synu sam Bóg uczynił się ubogim, by tym ubóstwem ubogacić ludzkość (por. *Fłp* 2,6-8). Jezus, głosząc królestwo Boże, w pierwszym rządzie zwraca się do ubogich (por. *Lk* 4,18-19; *Mt* 11,5). Mówi o nich błogosławieni (por. *Lk* 6,20-21), ucząc w ten sposób, że usłużenie i przyjęcie każdego, kto znajduje się w sytuacji ubóstwa, oznacza uznanie w nim obecności samego Jezusa, tak że można go z Nim utożsamić: «Mnieście uczynili» (*Mt* 25,40). Jezus ukazuje tym bliski związek między kontemplowaniem Boga a osobistą relacją z człowiekiem poranionym i odrzuconym, i wzywa swoich uczniów nie tylko do tego, by służyli ubogim, lecz by rzeczywiście odkrywali w nich Jego obecność, i poprzez nich spotykali Ojca. Dla uczniów Chrystusa ubóstwo jest nade wszystko powołaniem, aby pójść za Jezusem ubogim, jest postawą serca, która nie pozwala myśleć o rzeczywistościach przygodnych jako celu życia i warunku szczęścia. Także Kościół powołany jest do przeżywania ubóstwa jako całkowitego oddania się Bogu, bez pokładania jakiegokolwiek ufności w środkach doczesnych.

387. Opcja na rzecz ubogich obejmuje pewien misyjny dynamizm, który zakłada wzajemne ubogacanie się: wyzwalając, samemu jest się przez nich wyzwalanym; lecząc ich rany, samemu jest się leczonym; ewangelizując ich, jednocześnie jest się przez nich ewangelizowanym. «Oni mogą nas wiele nauczyć. Oprócz uczestnictwa w *sensus fidei*, dzięki własnym cierpieniom znają Chrystusa cierpiącego. Jest rzeczą konieczną, abyśmy wszyscy pozwolili się przez nich ewangelizować. Nowa ewangelizacja jest zaproszeniem do uznania zbawczej mocy ich egzystencji i do postawienia jej w centrum drogi»⁶¹.

---

⁵⁹ W celu zapoznania się z Magisterium dotyczącym opcji na rzecz ubogich w ostatnich dwu wiekach, por. LEON XIII, *Rerum novarum* (15 maja 1891); PIUS XI, *Quadragesimo anno* (15 maja 1931); JAN XXIII, *Mater et magistra* (15 maja 1961); SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Gaudium et spes* (7 grudnia 1965); PAWEŁ VI, *Populorum progressio* (26 marca 1967); JAN PAWEŁ II, *Sollicitudo rei socialis* (30 grudnia 1987); TENŻE, *Centesimus annus* (1 maja 1991); PAPIESKA RADA IUSTITIA ET PAX, *Kompendium nauki społecznej Kościoła* (2 kwietnia 2004); BENEDYKT XVI, *Caritas in veritate* (29 czerwca 2009).

⁶⁰ EG 198.

⁶¹ EG 198.

Spotkanie z Chrystusem, punktem dojścia każdej drogi wiary, dokonuje się w sposób szczególny w spotkaniu z ubogimi, dzięki doświadczeniu solidarności i wolontariatu: «Jeśli chcemy naprawdę spotkać Chrystusa, to trzeba, abyśmy dotykali Jego ciała w poranionym ciele ubogich, jako potwierdzenie komunii sakramentalnej przyjętej w Eucharystii»⁶².

388. Katecheza daje się prowokować ubóstwu, bowiem jest ono immanentnie wpisane w orędzie ewangeliczne. Ponieważ uznaje jego wartość, a dąży do integralnej formacji chrześcijan, winna umieć wychowywać do ewangelicznego ubóstwa i skromnego stylu życia. Poza tym powinna propagować wśród wiernych pewne podstawowe postawy, jak szacunek dla godności człowieka, wspieranie jego rozwoju, krzewienie kultury braterstwa, oburzenie wobec biedy i niesprawiedliwości. Katecheza przypomina ponadto, że ubóstwo jest cnotą, która pozwala właściwie korzystać z dóbr materialnych, pomagając przeżywać w sposób wolny i zdrowy również związki z innymi i uczucia. Dlatego też od katechetów należy oczekiwać, że będą szczególnie wyczuleni, zwłaszcza w czasie poprzedzającym *Światowy Dzień Ubogich*, na to, by refleksji katechetycznej towarzyszyły konkretne i bezpośrednie działania, będące namacalnym znakiem troski o ubogich i tych, którzy zepchnięci są na margines życia.

Katecheza a zaangażowanie społeczne

389. Złożoność współczesnych problemów społecznych może wywoływać w wiernych narastanie postaw nieufności i braku zaangażowania. Sercem Ewangelii jest natomiast służba innym, toteż «zarówno orędzie, jak i doświadczenie chrześcijańskie zmierzają do spowodowania konsekwencji społecznych»⁶³. Kościół ukazując najgłębszą więź pomiędzy ewangelizacją a integralnym rozwojem człowieka⁶⁴, podkreśla, że wiary nie należy przeżywać jako faktu indywidualnego, który nie ma żadnych konkretnych konsekwencji dla życia społecznego. «Autentyczna wiara – która nie jest nigdy wygodna ani indywidualistyczna – zakłada zawsze głębokie pragnienie zmiany świata, przekazania wartości, zostawienia czegoś dobrego po sobie na ziemi»⁶⁵. Nieodłączną częścią drogi pogłębiania wiary jest dojrzewanie do społecznej i politycznej wizji świata, dążącej do zniesienia niesprawiedliwości, budowania pokoju

---

⁶² FRANCISZEK, *Orędzie na I Światowy Dzień Ubogich* (13 czerwca 2017), 3.

⁶³ EG 180; por. też EG 178-185.

⁶⁴ Por. PAWEŁ VI, Encyklika *Populorum progressio* (26 marca 1967), 14.

⁶⁵ EG 183.

i ochrony stworzenia, a także wspierania różnego rodzaju form solidarności i pomocniczości.

390. Katecheza, z pomocą społecznej nauki Kościoła⁶⁶, dostosowując swoje propozycje do sytuacji poszczególnych osób będących jej podmiotem, uzdalnia do ewangelicznego spojrzenia na rzeczywistość i uświadamia istnienie struktur grzechu, które negatywnie oddziałują na tkankę społeczną i środowisko. Ponadto motywuje wiernych do działania na rzecz dobra wspólnego, zarówno w sferze własnego życia codziennego, jak i, na szerszą skalę, w formie bezpośredniego zaangażowania społecznego i politycznego. «Umiłowanie społeczeństwa i zaangażowanie na rzecz wspólnego dobra są doskonałą formą miłości, która nie tylko wpływa na relacje między ludźmi, ale „w skali makro: na stosunki społeczne, ekonomiczne i polityczne”»⁶⁷.

391. Wiernych, którzy mają większe obowiązki w życiu społecznym, kulturalnym, medialnym, ekonomicznym i politycznym, należy otoczyć szczególną uwagą. Z racji swego zawodu lub służby w różnych instytucjach mają oni bowiem wielkie możliwości oddziaływania na dobro wspólne. Poprzez środowiskowe organizacje laikatu lub inne formy zaangażowania duszpasterskiego należy zapewnić katechezę, która będzie wspierać postawę życiowego przyłgnięcia do osoby Chrystusa, umiejętność ewangelicznego rozeznawania trudnych sytuacji, gotowość do dialogu ze wszystkimi i prawość moralną, która nie pozwoli rozdzielać wiary i życia, przynależności do Kościoła i zaangażowania w świecie.

Katecheza a środowisko pracy

392. Poprzez pracę własnych rąk w Nazarecie Pan nadał pracy najwyższą godność. Człowiek przeto, ofiarowując Bogu swoją pracę, przyłącza się do samego odkupieńczego dzieła Chrystusa. «Przez swoją pracę człowiek zwyczajnie utrzymuje własne życie i swoich najbliższych. Łączy się ze swoimi braćmi i służy im, może praktykować szczerą miłość i współdziałać w doskonaleniu rzeczy stworzonych przez Boga» (GS 67). Każdy człowiek swą wolną, twórczą i solidarną pracą daje wyraz godności własnego istnienia, jako że praca

---

⁶⁶ Zarys społecznego nauczania Kościoła w skrócie zob.: PAPIESKA RADA IUSTITIA ET PAX, *Kompendium nauki społecznej Kościoła* (2 kwietnia 2004).

⁶⁷ FRANCISZEK, *Encyklika Laudato si'* (24 maja 2015), 231; por. też BENEDYKT XVI, *Encyklika Caritas in veritate* (29 czerwca 2009), 2.

«wyróżnia go wśród reszty stworzeń»⁶⁸. W zglobalizowanej rzeczywistości świat pracy jawi się jako niezwykle złożony i pełen wewnętrznych sprzeczności. Zmiany w świecie pracy czynią koniecznym chrześcijańskie działanie ewangelizacyjne i formacyjne, skierowane do tych, którzy są bezpośrednio zaangażowani lub sprawują największą odpowiedzialność.

393. W służbie wychowania wiary katecheza proponuje naukę społeczną Kościoła jako punkt odniesienia dla chrześcijańskiej formacji, zdolnej do motywowania działań ewangelizacyjnych wobec rzeczywistości doczesnej, a konkretnie pracy. Akcent ten, typowy dla ścieżek formacji realizowanych przez organizacje świeckich pracowników i duszpasterstwa działające wśród ludzi pracy, jest obecny także w zwyczajnej katechezie, prowadzonej z nastolatkami, młodzieżą i dorosłymi. Przyczynia się ona do organicznego formowania osobowości wierzących. Mówiąc o pracy ludzkiej, katecheza winna przedstawiać szlachetne znaczenie ludzkiego zaangażowania w świecie, wspierać dawanie przez chrześcijan świadectwa w miejscu pracy, wspomagać wiernych, by potrafili być zacznem pojednania w sytuacjach konfliktów, zachęcać do zaangażowania w budowanie bardziej ludzkich warunków pracy, przynaglać do obrony praw najsłabszych.

---

⁶⁸ JAN PAWEŁ II, Encyklika *Laborem exercens* (14 września 1981), 1.

ROZDZIAŁ XI

Katecheza w służbie inkulturacji wiary

394. «Kościoły partykularne, głęboko zmieszane nie tylko z ludźmi, ale także z ich pragnieniami, bogactwami i ograniczeniami, z ich sposobami modlenia się, kochania, patrzenia na życie i świat – co wszystko wyróżnia daną społeczność ludzką – powinny przyswoić sobie trzon ewangelizacyjnego orędzia i, bez najmniejszej zmiany zasadniczej jego prawdy, przełożyć je na język zrozumiały dla miejscowych ludzi, a potem je w tym języku głosić»¹. Posługa inkulturacji wiary, do której powołany jest każdy z Kościołów partykularnych, jest znakiem odwiecznej płodności Ducha Świętego, który upiększa Kościół powszechny. «Każda częśćka Ludu Bożego, przekładając w swoim życiu Boży dar według własnego geniuszu, daje świadectwo przyjętej wierze i ubogaca ją nowymi sposobami wyrazu, które są wymowne»². Ścieżki katechetyczne, jak i same katechizmy lokalne, stanowią znak tego owocnego procesu inkulturacji.

1. NATURA I CEL INKULTURACJI WIARY

395. W dziele ewangelizacji Kościół wezwany jest do tego, by «wrosnąć w te wszystkie społeczności w taki sam sposób, w jaki Chrystus włączył się przez swoje wcielenie w pewne społeczne i kulturalne warunki ludzi, wśród których przebywał» (AG 10). Ta pierwsza forma inkulturacji słowa Bożego pozostaje archetypem dla całego dzieła ewangelizacyjnego Kościoła. Inkulturacji nie należy pojmować jako prostego dostosowania do danej kultury. Jest to raczej pewna pogłębiona, całościowa i stopniowa droga. Chodzi o to, by Ewangelia powoli i do głębi przenikała do wnętrza poszczególnych ludzi i całych

---

¹ EN 63.

² EG 122.

ludów. «Ostatecznie powinno się dążyć do tego, żeby przepowiadanie Ewangelii, wyrażonej w kategoriach właściwych dla kultury, gdzie jest ona głoszona, prowadziło do nowej syntezy z tą kulturą»³.

396. Katecheza «ma za zadanie wszczęcie siły Ewangelii w samą istotę jej kultury i ich zasadnicze elementy»⁴ i w procesie inkulturacji wiary ponosi ona znaczącą odpowiedzialność. Rozumienie kultury jako hermeneutycznej przestrzeni wiary stwarza katechezie większe możliwości znaczącego osiągnięcia celów, jakie jej przyświecają, tj. wychowania *do* wiary i *w* wierze. Konkretnym wkładem katechezy w ewangelizację może być próba wejścia w relację z tym, co ludzie przeżywają, z ich sposobem życia, a także osobistymi i wspólnotowymi procesami wzrastania. Celem inkulturacji jest, w gruncie rzeczy, proces uwewnętrznienia doświadczenia wiary. Jest to szczególnie naglące dzisiaj, kiedy zabrakło tych kulturowych przesłanek dla przekazu Ewangelii, których gwarantem w przeszłości była rodzina i społeczeństwo, i kiedy osłabienie tych procesów zachwiało mechanizmami subiektywnego przyswajania wiary. Ważne zatem, by katecheza nie koncentrowała się jedynie na przekazywaniu treści wiary, lecz prawdziwie troszczyła się o *proces osobistego odbioru wiary*, aby akt jej wyznania jak najpełniej wyrażał przesłanki wolności i odpowiedzialności, jakie sama wiara ze sobą niesie.

397. W kwestii inkulturacji wiary katecheza winna kierować się następującymi wskazaniem metodologicznymi⁵:

- a. głęboko poznać kulturę osób, a tym samym wyzwolić dynamikę relacji opartą na wzajemności, która będzie sprzyjała nowemu zrozumieniu Ewangelii;
- b. uznać obecność wymiaru kulturowego w samej Ewangelii, która właśnie dzięki niemu na przestrzeni dziejów potrafiła przenikać do różnych kultur;

---

³ EG 129.

⁴ CT 53. Znaczącym głosem poświęconym kwestii inkulturacji wiary w różnych obszarach geograficznych są adhortacje apostołskie, wydawane po kolejnych Synodach kontynentalnych: JAN PAWEŁ II, *Ecclesia in Africa* (14 września 1995); TENŻE, *Ecclesia in America* (22 stycznia 1999); TENŻE, *Ecclesia in Asia* (6 listopada 1999); TENŻE, *Ecclesia in Oceania* (22 listopada 2001); TENŻE, *Ecclesia in Europa* (28 czerwca 2003); BENEDYKT XVI, *Africae munus* (19 listopada 2011); TENŻE, *Ecclesia in Medio Oriente* (14 września 2012); FRANCISZEK, *Querida Amazonia* (2 lutego 2020).

⁵ Por. DOK 203; por. też CT 53.

- c. głosić prawdziwe nawrócenie, jakiego Ewangelia, jako siła przekształcająca i odradzająca, dokonuje w kulturach;
- d. ukazać, że Ewangelia – jako ziarno – jest już obecna w kulturach, a jednak wykracza poza nie i nie wyczerpuje się w nich;
- e. uważać, by w nowym wyrazie Ewangelii spójnym z ewangelizowaną kulturą nie zabrakło integralności treści wiary, która jest czynnikiem komunii Kościoła.

398. «Katecheza, która musi wyeliminować wszelkie manipulacje ze strony kultury, nie może również ograniczać się do zwykłego przeciwstawienia jej Ewangelii, „w sposób ozdobny”, ale powinna zaproponować ją „w sposób żywotny, od wewnątrz” i aż do korzeni kultury i kultur człowieka. Tworzy to dynamiczny proces, na który składają się różne momenty, zintegrowane ze sobą: wysiłek *stuchania*, w kulturze ludzi, echa słowa Bożego (oznaka, wezwanie, znak...); *rozróżnianie* tego, co jest autentyczną wartością ewangeliczną lub przynajmniej otwartą na Ewangelię; *oczyszczanie* tego, co jest naznaczone grzechem (namiętności, struktury zła...), lub ludzkiej słabości; *budzenie* w osobach *zainteresowania* przez stymulowanie postawy radykalnego nawrócenia do Boga, dialogu z innymi, cierpliwego dojrzewania wewnętrznego»⁶.

399. Inkulturacja wiary, która przyrodzona jest Kościołom partykularnym, «winna objąć cały Lud Boży, a nie tylko szczupłe grono ekspertów, wiadomo bowiem, że lud odzwierciedla autentyczny zmysł wiary, którego nigdy nie należy tracić z oczu». Proces inkulturacji winien «być wyrazem życia wspólnotowego, to znaczy dojrzewać w łonie wspólnoty, a nie być wyłącznie owocem uczonych badań»⁷. Jeśli Ewangelia wniknęła w kulturę danego ludu, wówczas lud ten, również poprzez swą kulturę, będzie przekazywał wiarę w sposób żywy, stale ją odnawiając i czyniąc atrakcyjną.

400. Katecheza, działająca w służbie inkulturacji wiary, powinna dbać o to, by badać wszystkie tendencje i formy kultury, poprzez które człowiek się wyraża – tak tradycyjne i lokalne, jak i najnowsze, o zasięgu globalnym⁸. W ten sposób będzie wchodziła w kontakt z różnorodnością konkretnych spo-

---

⁶ DOK 204; por. też EN 20.

⁷ JAN PAWEŁ II, Encyklika *Redemptoris missio* (7 grudnia 1990), 54.

⁸ Na temat współczesnych scenariuszy kulturowych, zob. Rozdział X niniejszego *Dyrektorium*.

sobów, na jakie poszczególne narody przejawiają i przeżywają swoje doświadczenie wiary. Dlatego też katecheza winna cenić zwłaszcza niektóre obszary kościelnego duszpasterstwa, w przypadku których jej wyraźnie wskazanym zadaniem jest poszukiwanie nowych języków i sposobów ekspresji, z których wyłaniałby się pogodny i radosny styl misyjny, jak np. katechumenat, inicjacja chrześcijańska, duszpasterstwo biblijne, katecheza liturgiczna. «Przekazywane jest ono [przesłanie ewangeliczne] w tak różnych formach, że byłoby rzeczą niemożliwą opisać je lub skatalogować, a Lud Boży ze swymi niezliczonymi gestami i znakami jest w nich zbiorowym podmiotem. W rezultacie tego, jeśli Ewangelia wcieliła się w jakiejś kulturze, nie jest już przekazywana tylko przez głoszenie od osoby do osoby. Powinno nas to skłonić do refleksji, że w tych krajach, gdzie chrześcijaństwo stanowi mniejszość, oprócz zachęcania każdego ochrzczonego do głoszenia Ewangelii, Kościoły partykularne powinny promować aktywne formy inkulturacji, przynajmniej początkowe»⁹.

2. KATECHIZMY LOKALNE

401. Katechizmy lokalne stanowią nieocenione narzędzie katechizacji, której zadaniem jest nieść nowość Ewangelii do różnych kultur poszczególnych ludów i narodów. Kościół za ich pomocą głosi Ewangelię w sposób, który jest dla człowieka dostępny, bowiem spotyka się on z nią tam, gdzie żyje, w swojej kulturze i w swoim świecie. Katechizmy to dla katechezy punkt odniesienia w danym kontekście, ponieważ są one owocem procesu inkulturowania wiary, prowadzonego przez Kościoły lokalne. Ukazują one zatem to, w jaki sposób dany lud rozumie wiarę, ale również stanowią jej autentyczny kulturowy wyraz. Katechizmy lokalne mogą mieć charakter *diecezjalny*, *regionalny* bądź *ogólnokrajowy*. Katechizm diecezjalny wymaga zatwierdzenia przez biskupa diecezjalnego¹⁰. Katechizmy regionalne lub krajowe, opracowane przez właściwe Konferencje Episkopatu, wymagają zatwierdzenia przez Stolicę Apostolską¹¹.

402. Dwoma głównymi cechami katechizmów są ich urzędowy charakter oraz fakt, że stanowią one organiczną i podstawową syntezę wiary. *Katechizm lokalny*, będący wyrazem nauczycielskiej funkcji biskupów, jest *urzędowym tekstem Kościoła*. Urzędowy charakter katechizmów wyróżnia je jakościowo na tle

---

⁹ EG 129.

¹⁰ Por. KPK kan. 775 § 1.

¹¹ Por. KPK kan. 775 § 2.

innych narzędzi przydatnych w pedagogii katechetycznej, jak teksty dydaktyczne, katechizmy nieoficjalne, wytyczne dla katechetów. Ponadto każdy *Katechizm* stanowi *organiczną i podstawową syntezę wiary*, w której przedstawione są najważniejsze wydarzenia i podstawowe prawdy chrześcijańskiego misterium. To uporządkowany zbiór dokumentów Objawienia i Tradycji chrześcijańskiej, dobrany jednak pod kątem pedagogicznym, a zatem nastawionym na konkretne sytuacje. Choć jest narzędziem pierwszoplanowym, to nie jedynym – konieczne są bowiem również inne, bardziej bezpośrednie narzędzia pracy.

403. *Katechizm Kościoła Katolickiego* to tekst, który ze swej natury jest punktem odniesienia dla *Katechizmu lokalnego*. Choć są one ze sobą powiązane, to jednak należą do innych porządków. Katechizmy lokalne, które w swych treściach odnoszą się do *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, przywołują również wszystkie inne wymiary procesu katechetycznego. Mierzą się z problemami kontekstu, biorąc na siebie zadanie inkulturacji orędzia w sposób dostosowany do podmiotów katechezy. Zawierają pewne sugestie, wspomagające przygotowanie ścieżek katechetycznych. Nie są zatem jedynie prostą syntezą *Katechizmu Kościoła Katolickiego*.

404. Zadaniem *Katechizmu lokalnego* jest przedstawienie wiary w odniesieniu do kultury, w której zanurzeni są jego odbiorcy. Istotną rzeczą jest wyczulenie na konkretną formę przeżywania wiary przez daną społeczność. *Katechizm* winien zatem uwzględniać całość «oryginalnych znaczeń chrześcijańskiego życia, sprawowania liturgii i sposobu myślenia»¹², które wyrastają z danej tradycji kulturowej i są owocem pracy oraz inkulturacji prowadzonej przez Kościół lokalny. *Katechizm lokalny* powinien zadbać o to, by chrześcijańskie misterium było przedstawiane w sposób dopasowany do mentalności i wieku osoby, uwzględniający jej najważniejsze doświadczenia życiowe i nastawiony na jej konkretną dynamikę rozwoju. *Katechizm* winien być zatem narzędziem, które będzie wspierało ścieżkę formacji, pomagając katechetom w sztuce towarzyszenia wierzącym na drodze ku dojrzałości chrześcijańskiego życia.

405. Dobrze, by Kościół lokalny, właśnie z uwagi na swą odpowiedzialność za inkulturację wiary, opracował i opublikował swój katechizm. Pastoralnemu rozeznaniu Kościoła lokalnego i jego kreatywności pozostawia się

---

¹² CT 53.

decyzję o tym, jak ułożyć wykład czterech wymiarów chrześcijańskiego życia¹³, tak dzieląc treści i dobierając układ poszczególnych części wedle specjalnie opracowanych zasad, aby jego forma jak najlepiej wspomagała przyjmowanie wiary i wzrastanie w niej jego dzieci. To samo dotyczy też różnych sposobów, poprzez które wyraża się orędzie wiary, oraz jego praktycznych narzędzi.

406. W czasach nowej ewangelizacji Duch Święty zaprasza chrześcijan, by mieli odwagę do «znajdowania nowych znaków, nowych symboli, nowych sposobów przekazywania Słowa»¹⁴, którą będą czerpać ze spokojnej świadomości, że «Chrystus jest „odwieczną Dobrą Nowiną” (Ap 14,6) i jest „wczoraj i dziś, ten sam także na wieki” (Hbr 13,8), ale Jego bogactwo i piękno są niewyczerpane. On jest zawsze młody i jest zawsze źródłem nowości. [...] Za każdym razem, gdy staramy się powrócić do źródeł i odzyskać pierwotną świeżość Ewangelii, pojawiają się nowe drogi, twórcze metody, inne formy wyrazu, bardziej wymowne znaki, słowa zawierające nowy sens dla dzisiejszego świata»¹⁵.

Wskazówki w kwestii uzyskania niezbędnego zatwierdzenia przez Stolicę Apostolską *Katechizmów* i innych publikacji katechetycznych

407. Procedura, w ramach której uzyskuje się zatwierdzenie Stolicy Apostolskiej, to wzajemna posługa Kościołów partykularnych i Kościoła powszechnego. Z jednej strony daje ona Stolicy Apostolskiej możliwość zgłoszenia swych sugestii i uwag, które jej zdaniem mogłyby podnieść ogólną jakość tekstu katechetycznego. Z drugiej natomiast pozwala Kościołom lokalnym poinformować i oświecić Stolicę Apostolską odnośnie do kontekstu katechezy i głównych obszarów jej zainteresowania na danym terenie. «*Uprzednie zatwierdzenie Stolicy Apostolskiej*, jakiego wymaga się głównie dla katechizmów wydawanych przez Konferencje Episkopatu, powinno być rozumiane w ten sposób,

---

¹³ W kwestii czterech wymiarów życia chrześcijańskiego, por. pkt 79-87 (*Zadania katechezy*) i pkt 189 (*Źródła i struktura Katechizmu*) niniejszego *Dyrektorium*. Część katechizmów posiada układ trynitarny bądź też odzwierciedlający najważniejsze momenty historii zbawienia. Mogą być również opracowane wokół wybranego tematu biblijnego lub teologicznego (np. *Przymierze, królestwo Boże...*). W przypadku innych, podział treści ułożony jest według cnót teologicznych lub w oparciu o okresy roku liturgicznego. Są też takie, których osi są wielkie pytania o sens i etapy rozwoju ludzkiego i duchowego człowieka. Inne jeszcze zbudowane są wokół konkretnych sytuacji życiowych człowieka.

¹⁴ EG 167.

¹⁵ EG 11.

że są one dokumentami, przez które Kościół powszechny, w różnych środowisko społeczno-kulturowych, do których jest posłany, głosi i przekazuje Ewangelię oraz „rodzi Kościoły partykularne, wyrażając się w nich”. Zatwierdzenie katechizmu jest uznaniem faktu, że jest on tekstem Kościoła powszechnego dla określonej sytuacji i kultury»¹⁶.

408. List apostolski *Fides per doctrinam*, przyznaje kompetencje w zakresie katechezy *Papieskiej Radzie ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji*, która wydaje pisemne zatwierdzenie Stolicy Apostolskiej dla katechizmów i innych dokumentów dotyczących nauczania katechetycznego. Zatwierdzeniu Stolicy Apostolskiej podlegają obowiązkowo następujące rodzaje dokumentów:

- *Katechizmy krajowe*;
- *Dyrektoria krajowe w sprawie katechizacji lub teksty podobne o zrównanej z nimi wartości*;
- *Katechizmy i Dyrektoria regionalne*;
- przekłady *Katechizmu Kościoła Katolickiego* na języki narodowe;
- ogólnokrajowe materiały szkolne na terenach, gdzie nauczanie religii katolickiej ma wartość katechetyczną i gdzie teksty takie przeznaczone są do użytku katechetycznego.

---

¹⁶ DOK 285.

ROZDZIAŁ XII

Instytucje zaangażowane w służbę katechezie

1. STOLICA APOSTOLSKA

409. «Rozkaz Chrystusa głoszenia Ewangelii wszelkiemu stworzeniu odnosi się przede wszystkim i bezpośrednio do nich [biskupów] z Piotrem i pod kierownictwem Piotra» (AG 38). To jemu Pan powierza misję utwierdzenia braci w wierze (por. *Lk* 22,32). Przeto głoszenie i przekazywanie Ewangelii jest dla następcy Piotra, wspieranego przez kolegium biskupów, jego podstawowym zadaniem. Papież realizuje to zadanie nie tylko za pośrednictwem nauczania i homilii, ale także swoich katechez.

410. Co się tyczy katechezy, papież zazwyczaj działa za pośrednictwem *Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji*, której zadaniem jest czuwanie «nad tym istotnym narzędziem ewangelizacji, jakim dla Kościoła jest katecheza oraz katechizacja w jej różnych przejawach, aby dzięki temu cała działalność duszpasterska stawała się spójna i skuteczna. Ma być [ona] dla Kościołów lokalnych i biskupów diecezjalnych odpowiednią pomocą w tym zakresie»¹. W związku z uprawnieniami przyznanymi w zakresie katechezy Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji:

- jest odpowiedzialna za krzewienie formacji religijnej wiernych każdego wieku i stanu;
- posiada uprawnienia do wydawania odpowiednich przepisów, aby nauczanie katechezy było prowadzone w odpowiedni sposób, zgodnie z niezmienną tradycją Kościoła;

---

¹ BENEDYKT XVI, List apostolski *Fides per doctrinam* (16 stycznia 2013).

- ma za zadaniem czuwać, aby formacja katechetyczna była prowadzona prawidłowo, zgodnie z metodologią i celami określonymi w Magisterium;
- udziela wymaganego zatwierdzenia Stolicy Apostolskiej dotyczącego katechizmów i innych publikacji katechetycznych;
- współpracuje z urzędami katechetycznymi przy Konferencjach Episkopatów, śledzi ich inicjatywy dotyczące formacji religijnej o charakterze międzynarodowym, koordynuje ich działania i w razie potrzeby udziela im niezbędnego wsparcia.

2. SYNODY BISKUPÓW I RADY HIERARCHÓW KOŚCIOŁÓW WSCHODNICH

411. *Synodom Biskupów* odnośnych Kościołów patriarchalnych lub Kościołów arcybiskupich większych i *Radzie Hierarchów* Kościołów metropolitalnych *sui iuris* przysługuje, w granicach terytorium własnego Kościoła, «prawo ustanawiania norm dotyczących nauczania katechetycznego zebranych odpowiednio w formie dyrektorium katechetycznego»². Ważne jest, by każdy katolicki Kościół wschodni *sui iuris*, doceniając własną tradycję, przystąpił do opracowania swoich katechizmów, dostosowanych do różnych grup chrześcijan, wraz odpowiednimi pomocami i środkami³. Synod biskupów, także za pośrednictwem *komisji katechetycznej*, ma za zadanie krzewić i koordynować przedsięwzięcia katechetyczne⁴. Ponadto winien troszczyć się o struktury i instytucje zajmujące się przekazem wiary, chroniąc liturgiczne i teologiczne dziedzictwo swojego Kościoła i mając na uwadze nauczanie Kościoła powszechnego.

3. KONFERENCJA EPISKOPATU

412. Kodeks prawa kanonicznego stanowi, że «przy Konferencji Episkopatu można powołać urząd katechetyczny, którego głównym zadaniem byłoby świadczenie pomocy poszczególnym diecezjom w sprawach katechezy»⁵, które

---

² KKKW kan. 621 § 1.

³ Por. KKKW kan. 621 § 3.

⁴ Por. KKKW kan. 622.

⁵ KPK kan. 775 § 3.

to organizmy działają już niemal wszędzie. «Należy pamiętać o zasadzie, że Konferencja Episkopatu oraz jej komisje i urzędy istnieją po to, aby pomagać biskupom, a nie by ich zastępować»⁶. *Krajowy Urząd Katechetyczny* (lub *Krajowe Centrum Katechetyczne*) pełni zatem rolę służebną wobec diecezji na własnym terytorium.

413. Krajowy Urząd Katechetyczny, po pierwsze, przeprowadza *analizę sytuacji* katechezy na własnym terytorium, korzystając również z badań naukowych i opracowań ośrodków akademickich lub naukowych oraz specjalistów z tej dziedziny. Analiza ta ma na celu *opracowanie krajowego programu katechetycznego*, co wymaga również *skoordynowania własnej działalności* Urzędu z działalnością innych urzędów krajowych przy Konferencji Episkopatu. Krajowy program katechetyczny może pociągać za sobą, przede wszystkim, opracowanie zaleceń i wytycznych katechetycznych, tj. narzędzi doradczych i wskazówek, które mogą stanowić inspirację dla katechezy w Kościołach lokalnych i być punktem odniesienia dla formacji katechetów⁷. Ponadto, na podstawie wytycznych Urząd Katechetyczny opracuje lokalne katechizmy.

414. Co się tyczy diecezji, Krajowy Urząd Katechetyczny, stosownie do potrzeb i możliwości, zajmuje się *formacją dyrektorów referatów diecezjalnych*, m.in. za pośrednictwem konferencji, seminariów i publikacji. Ponadto organizuje związane z katechezą wydarzenia o zasięgu krajowym, koordynuje działalność urzędów diecezjalnych i w sposób szczególny wspiera diecezje dysponujące mniejszymi środkami, jeśli chodzi o katechezę. Wreszcie zajmuje się kontaktami z wydawcami i autorami, upewniając się, że publikowane materiały odpowiadają wymogom katechezy w danym kraju.

415. Także na szczeblu międzynarodowym i kontynentalnym, przy Radach Konferencji Episkopatów, powstały różnego rodzaju jednostki mające wspierać współdziałanie i wymianę, wspólną refleksję i animację duszpasterską. W tych instytucjach kościelnych działają również wydziały katechetyczne, które mają służyć pomocą biskupom i Konferencjom Episkopatu.

---

⁶ JAN PAWEŁ II, List apostolski *Apostolos suos* (21 maja 1998), 18.

⁷ Por. DOK 282. Teksty te mogą nosić różne nazwy: *Dyrektorium katechetyczne*, *Wskazania katechetyczne*, *Dokument podstawowy*, *Tekst referencyjny*...

4. DIECEZJA

416. Kościół partykularny jako konkretny przejaw jednego Kościoła w danym miejscu na świecie, pod przewodnictwem biskupa, jest podmiotem ewangelizacji. Jako taki «jest czymś więcej niż organiczną i hierarchiczną instytucją, ponieważ jest przede wszystkim ludem zmierzającym do Boga [...], przekraczającym wszelki, choć konieczny instytucjonalny wyraz»⁸. Temu ewangelizującemu ludowi służy kuria diecezjalna ze wszystkimi strukturami (biura, rady, komisje...). Pomaga ona w rozeznaniu i uporządkowaniu priorytetów duszpasterskich, w ustalaniu wspólnych celów, wypracowaniu strategii działania, zapobiegając rozproszeniu propozycji.

Zadania diecezjalnego referatu katechetycznego

417. W kurii diecezjalnej troska o katechezę i jej krzewienie powierzona jest *diecezjalnemu referatowi katechetycznemu*⁹. Katecheza jest działalnością o tak podstawowym znaczeniu w życiu Kościoła partykularnego, że każda diecezja powinna powołać swój własny referat katechetyczny. Kieruje nim, o ile to możliwe, specjalista w dziedzinie katechezy, wspierany przez osoby posiadające odpowiednie kompetencje, umożliwiające odpowiedzialne zajęcie się różnego rodzaju zagadnieniami. W skład referatu diecezjalnego powinni wchodzić kapłani, osoby konsekrowane i świeccy. Diecezjalny referat katechetyczny współpracuje z Krajowym Urzędem Katechetycznym przy Konferencji Episkopatu i z innymi instytucjami na szczeblu krajowym. Utrzymuje również kontakty z innymi diecezjami. Do zadań diecezjalnego referatu katechetycznego należy przeprowadzanie analizy sytuacji, koordynowanie katechezy z całym programem duszpasterskim diecezji, opracowanie diecezjalnego programu katechetycznego i programu działania oraz organizacja formacji katechetów.

Analiza sytuacji

418. Organizując działalność katechetyczną, referat katechetyczny opiera się na analizie sytuacji. Chodzi o poznanie aspektów społeczno-kulturowych i religijnych danej rzeczywistości, pod kątem duszpasterskiej interpretacji,

---

⁸ EG 111.

⁹ Diecezjalny referat katechetyczny (*officium catecheticum*) został ustanowiony dekretem *Provido Sane*: por. ŚWIĘTA KONGREGACJA SOBORU, Dekret *Provido Sane* (12 stycznia 1935); por. KPK kan. 775 § 1.

której celem jest inkulturacja wiary. Analiza sytuacji jest dla katechetów swoją pierwszą pomocą o charakterze informacyjnym. *Analiza kontekstu społeczno-kulturalnego* pomaga zrozumieć, jaki wpływ na życie każdego człowieka mają przemiany zachodzące w społeczeństwie. Podobnie, *analiza sytuacji religijnej* bada «*zmysł sacrum*, to znaczy tych doświadczeń ludzkich, które poprzez swoją głębię dążą do otwarcia się na misterium; *zmysł religijny*, czyli konkretne sposoby rozumienia Boga i komunikacji z Nim przez określony naród; *sytuacje wiary* u różnych typów ludzi wierzących»¹⁰. Analizy te pozwalają dostrzec również, które *wartości* ludzie przyjmują, a które odrzucają jako takie. W zrozumieniu kontekstu społeczno-kulturalnego i religijnego pomocne są badania instytucji naukowych i ośrodków badawczych.

419. Analizy te pomagają referatowi katechetycznemu w realizacji zadania, jakim jest *ocena stanu katechezy w ramach procesu ewangelizacji*. Konkretnie chodzi o zbadanie programów katechetycznych pod kątem ich wewnętrznej równowagi i zróżnicowania oraz próbę zrozumienia, jak faktycznie przebiega ich realizacja (m.in. treści, style, metody, narzędzia). Trzeba ponadto uwzględnić sytuację katechetów i ich formację. Nie powinno się jednak popadać w *przesadę diagnostyczną*, «której nie zawsze towarzyszą rozstrzygające decyzje, możliwe do zastosowania. Z drugiej strony nie służy nam także spojrzenie czysto socjologiczne». Należy dążyć do «*ewangelicznego rozeznania*. Jest to spojrzenie misyjnego ucznia»¹¹, który, w duchu wiary, w postawie zasłuchania i dialogu, spokojnie doceniając stan rzeczy, cierpliwie towarzyszy we wzrastaniu w wierze.

Koordinacja katechezy

420. Ważne, by katecheza była skoordynowana z innymi wymiarami pastoralnej działalności Kościoła, co «nie jest faktem wyłącznie strategicznym, nastawionym na większą skuteczność działalności ewangelizacyjnej, ale posiada głębszy wymiar teologiczny. Działalność ewangelizacyjna powinna być dobrze skoordynowana, ponieważ zmierza do *jedności wiary*, która podtrzymuje wszystkie działania Kościoła»¹². Katecheza jest ściśle powiązana z duszpasterstwem rodzin, młodzieży i powołań, a także z duszpasterstwem szkolnym i akademickim. Choć działalność duszpasterska Kościoła wykracza poza katechezę, ta ostatnia – dzięki swojej funkcji wtajemniczającej – ożywia ją i sprawia, że jest

---

¹⁰ DOK 279.

¹¹ EG 50.

¹² DOK 272.

owocna. Położenie akcentu na *kerygmat* i wymiar misyjny katechezy w obecnych czasach sprzyja nawróceniu duszpasterskiemu, a tym samym misyjnej przemianie Kościoła.

421. Wymóg, by katecheza miała charakter organiczny, sprawia, że konieczne jest skoordynowanie z innymi działaniami ewangelizacyjnymi. W związku z tym może się okazać użyteczne utworzenie w Kościele partykularnym *komisji ds. wtajemniczenia do życia chrześcijańskiego*, która obejmie duszpasterstwo pierwszego głoszenia, katechezę, duszpasterstwo liturgiczne, Caritas, a także świeckie stowarzyszenia i ruchy. Komisja taka mogłaby formułować na użytek duszpasterstwa diecezjalnego jednolite wytyczne w zakresie wtajemniczenia do życia chrześcijańskiego, zarówno w formie katechumenatu dla nieochrzczonych, jak i w postaci inspiracji katechumenalnej w katechezie dla ochrzczonych. Ważne jest bowiem, by wszystkie propozycje duszpasterskie zbudowane były na tym samym fundamencie.

Diecezjalny program katechetyczny

422. Konieczne jest, by działania duszpasterskie diecezji miały charakter organiczny tak, by różne charyzmaty, posługi, służby, struktury i organizacje wpisywały się w jeden zamysł ewangelizacji. W ramach szerszego *diecezjalnego programu duszpasterskiego* «*diecezjalny program katechetyczny* jest całościową ofertą katechetyczną Kościoła partykularnego, który w sposób systematyczny, spójny i skoordynowany integruje różne procesy katechetyczne»¹³. Poszczególne procesy katechetyczne nie powinny przebiegać w oderwaniu od siebie, ale wzajemnie się dopełniać. Należy bowiem pamiętać, że «zasadą organizacyjną, która nadaje spójność różnym procesom katechetycznym ofiarowanym przez Kościół partykularny, jest uwaga skierowana na katechezę dorosłych. Jest ona osią wiodącą, dookoła której krąży i którą się inspiruje katecheza»¹⁴ osób w różnym wieku. Nie chodzi zatem o to, by obok katechezy dzieci i młodzieży zaczęły funkcjonować pewne działania skierowane do dorosłych, lecz o to, by przebudować całą działalność katechetyczną.

423. Zazwyczaj program zbudowany jest w oparciu o różne *okresy życia*. Ten sposób organizacji katechezy z pewnością nadal ma sens, ale w obecnych czasach konieczne jest również uwzględnienie innych kryteriów. Program

---

¹³ DOK 274.

¹⁴ DOK 275.

powinien bowiem brać pod uwagę *etapy wzrostu w wierze*. Niektórzy bowiem w poszukiwaniu Boga stawiają dopiero pierwsze kroki. Inni, choć praktykujący, nie zostali dostatecznie skatechizowani. Są też tacy, którzy potrzebują towarzyszenia w pogłębianiu wiary. Kolejnym kryterium może być *sytuacja życiowa* adresatów katechezy. Mogą to być np. narzeczeni, osoby przeżywające szczególnie trudne sytuacje, osoby wykonujące wolne zawody itd. Zróżnicowanie propozycji formacji proponowane przez referat katechetyczny powinno uwzględniać tempo procesów osobistych i wspólnotowych. Choć niezwykle istotny, *diecezjalny program katechetyczny* nigdy nie zastępuje jednak osobistego towarzyszenia. Pełni on raczej rolę służebną w poszczególnych sytuacjach, dostarczając wskazówek pozwalających katechetom zbliżyć się do braci na tym etapie drogi, na jakim się oni znajdują.

Program działania

424. *Diecezjalny program katechetyczny* jest spójnym planem, wyznaczającym główne kierunki i opartym o długoterminowe założenia, natomiast *program działania* przekłada je na konkretne sytuacje i określony czas. «Doświadczenie wskazuje, że program działania jest bardzo użyteczny dla katechezy, ponieważ w określaniu niektórych wspólnych celów sugeruje ujednoczenie wysiłków i wspólną pracę. Dlatego jego pierwszym warunkiem powinien być realizm połączony z prostotą, zwięzłością i jasnością»¹⁵. Program ten określa zatem treści, ustala jasne, stopniowe, sprawdzalne cele pośrednie, przygotowuje działania i techniki, opracowuje lub wskazuje pomoce i materiały, określa harmonogram. Przy opracowaniu tego programu należy ponadto zwrócić uwagę na ocenę, której przeprowadzenie pozwala przyjrzeć się wcześniejszym dokonaniom i otworzyć na zmiany i ulepszenia.

Formacja katechetów

425. *Diecezjalny referat katechetyczny* winien troszczyć się szczególnie o formację katechetów¹⁶, pamiętając, że Duch Święty posługuje się ich cenną i kompetentną współpracą, by Ewangelia mogła zostać przyjęta przez wszystkich. Biorąc pod uwagę przede wszystkim rzeczywiste potrzeby katechetów, a zarazem wymogi współczesnej wrażliwości, referat katechetyczny stara się przygotować ofertę kształcenia uwzględniającą poszczególne wymiary

---

¹⁵ DOK 281.

¹⁶ Więcej na temat formacji katechetów zob. Rozdział IV niniejszego *Dyrektorium*.

katechezy: *bycie, umiejętność bycia z, wiedzę, umiejętność działania*, unikając nadmiernego akcentowania jednego wymiaru kosztem innych. Celem – którego realizacji najlepiej sprzyjają *ośrodki formacyjne* – jest zarówno formacja podstawowa katechetów, jak i formacja ciągła, a także ta o charakterze specjalistycznym, skierowana do osób odpowiedzialnych za katechezę i jej koordynatorów i opierająca się o konkretne wybory i potrzeby Kościoła partykularnego. Dlatego ważne jest, by referat katechetyczny współpracował z innymi referatami i instytucjami diecezjalnymi i utrzymywał kontakty ze świeckimi i kapłanami ze wspólnot parafialnych, w których zwyczajna formacja katechetów jest rzeczywiście realizowana.

Zakończenie

426. Komunia z Jezusem Chrystusem, umarłym i zmartwychwstałym, żywym i zawsze obecnym, jest ostatecznym celem wszelkiego działania Kościoła, a zatem i katechezy. Kościół bowiem przekazuje zawsze to, co sam otrzymał: «że Chrystus umarł – zgodnie z Pismem – za nasze grzechy, że został pogrzebany, że zmartwychwstał trzeciego dnia, zgodnie z Pismem: i że ukazał się Kefasowi, a potem Dwunastu» (1 Kor 15,3-5). To pierwsze wyznanie wiary w misterium paschalne jest istotą wiary Kościoła. Jak bowiem przypomina Apostoł, «jeśli Chrystus nie zmartwychwstał, daremne jest nasze nauczanie, próżna jest także wasza wiara» (1 Kor 15,14). Niech z Paschy Chrystusa, najwyższego świadectwa Jego Ewangelii, wytryśnie nadzieja, która prowadzić będzie poza widzialny horyzont tego, co immanentne i pozwoli wpatrzeć się w wieczność: «Jeżeli tylko w tym życiu w Chrystusie nadzieję pokładamy, jesteśmy bardziej od wszystkich ludzi godni politowania» (1 Kor 15,19). Katecheza, będąca echem Paschy w sercu człowieka, nieustannie zaprasza, by wykraczać poza samego siebie i tak spotykać Tego, który żyje i który daje życie w pełni.

427. Jezus Chrystus, Alfa i Omega, jest kluczem do całej historii. Towarzyszy On każdemu człowiekowi, by objawić mu Bożą miłość. Zmartwychwstały Ukrzyżowany jest w centrum biegu czasu, by odkupić całe stworzenie, a w nim człowieka. Z przebitego boku ukrzyżowanego Jezusa wylewa się na świat Duch Święty i rodzi się Kościół. Ewangelizacja, wspomagana przez Pocięzyciela, zmierza do tego, by uczestnikami tego wielkiego i ożywiającego misterium byli wszyscy ludzie, bez żadnych wyjątków. Katecheza, jako zasadniczy moment tego procesu, prowadzi do bardziej świadomego i intymnego spotkania z Odkupicielem człowieka. *Dyrektorium o katechizacji* stanowi wkład w tę wielką misję. Pragnie ono zachęcać i wspierać tych, którym leży na sercu przekaz wiary, zawsze będący działaniem Boga. Możliwość współdziałania z Nim, a także niesienia pociechy, otuchy i utwierdzenia w nadziei, jest po-

wodem wielkiej radości, bowiem Pan wszelkiego stworzenia wybrał na swych współpracowników swoje stworzenia.

428. Nad radosnym zadaniem Kościoła, jakim jest ewangelizacja, jaśniej stale blask Maryi, Matki Pana, która – zawsze w pełni uległa działaniu Ducha Świętego – umiała wsłuchać się i przyjąć do siebie Słowo Boże, stając się «najczystszym wypełnieniem wiary»¹. Maryja wychowywała Jezusa, Słowo, które stało się ciałem, ku drodze sprawiedliwości i posłuszeństwa wobec woli Ojca w domowej atmosferze skromności, czułości, kontemplacji i troski o innych. Sama też, jako Matka, uczyła się podążania za Synem, stając się pierwszą i najdoskonalszą spośród Jego uczniów. Rankiem w dzień Pięćdziesiątnicy Matka Kościoła swą modlitwą prowadziła go przez początki ewangelizacji, pod działaniem Ducha Świętego. Dziś nadal wstawia się Ona za ludźmi naszych czasów, by mogli spotkać Chrystusa i, dzięki wierze w Niego, uzyskać zbawienie i pełnię życia dzieci Bożych. Przenajświętsza Maryja jaśniej jako przykład katechezy, pedagoga ewangelizacji i wzór przekazu wiary dla Kościoła.

Jego Świętobliwość Papież Franciszek, na audiencji udzielonej niżej podpisanemu Przewodniczącemu dnia 23 marca 2020 roku, w liturgiczne wspomnienie św. Turybiusza de Mogrovejo, zatwierdził niniejsze Dyrektorium o katechizacji i upoważnił do jego publikacji.

✠ Salvatore Fisichella
Arcybiskup tytularny Voghenza
Przewodniczący

✠ Octavio Ruiz Arenas
Arcybiskup emerytowany Villavicencio
Sekretarz

---

¹ KKK 149.

INDEKS DOKUMENTÓW

BENEDYKT XVI

- *Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu* (28 lutego 2011): AAS 103 (2011), 188-191
- *Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Rodziny* (5 kwietnia 2008): AAS 100 (2008), 275-278
- *Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji* (30 maja 2011): AAS 103 (2011), 400-402
- *Przemówienie do uczestników Spotkania nauczycieli religii katolickiej* (25 kwietnia 2009): *Insegnamenti di Benedetto XVI, V/1* (2010), 660-663
- Posynodalna adhortacja apostolska *Africae munus* (19 listopada 2011): AAS 104 (2012), 239-314
- Posynodalna adhortacja apostolska *Ecclesia in Medio Oriente* (14 września 2012): AAS 104 (2012): 751-796
- Posynodalna adhortacja apostolska *Sacramentum caritatis* (22 lutego 2007): AAS 99 (2007), 105-180
- Posynodalna adhortacja apostolska *Verbum Domini* (30 września 2010): AAS 102 (2010), 681-787
- List apostolski *Fides per doctrinam* (16 stycznia 2013): AAS 105 (2013), 136-139
- List apostolski *Porta fidei* (11 października 2011): AAS 103 (2011), 723-734
- List apostolski *Ubicumque et semper* (21 września 2010): AAS 102 (2010), 788-792
- Encyklika *Caritas in veritate* (29 czerwca 2009): AAS 101 (2009), 641-709
- Encyklika *Deus caritas est* (25 grudnia 2005): AAS 98 (2006), 217-252
- *Rozważanie podczas I Kongregacji Generalnej XIII Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów* (8 października 2012): AAS 104 (2012), 895-900
- *Orędzie na XLVII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (24 stycznia 2013): AAS 105 (2013), 181-185

- *Motu proprio w sprawie zatwierdzenia i publikacji Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego* (28 czerwca 2005): AAS 97 (2005), 801-802
- *Homilia podczas Mszy św. na zakończenie XIII Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów* (28 października 2012): AAS 104 (2012), 888-891
- *Homilia podczas Mszy św. na rozpoczęcie V Konferencji Generalnej Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów* (13 maja 2007): AAS 99 (2007), 433-438

KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO (11 października 1992): Libreria Editrice Vaticana, Watykan 1992

KODEKS PRAWA KANONICZNEGO (25 stycznia 1983)

KODEKS KANONÓW KOŚCIOŁÓW WSCHODNICH (18 października 1990)

KOMISJA DS. KONTAKTÓW RELIGIJNYCH Z JUDAIZMEM

- *Wskazówki i sugestie w sprawie wprowadzania w życie deklaracji soborowej *Nostra aetate* nr 4* (1 grudnia 1974): AAS 67 (1975), 73-79
- *«Bo dary łaski i wezwanie Boże są nieodwołalne» (Rz 11,29). Refleksje o kwestiach teologicznych odnoszących się do relacji katolicko-żydowskich z okazji 50. rocznicy „Nostra aetate” nr 4* (10 grudnia 2015): Libreria Editrice Vaticana, Watykan 2015
- *Żydzi i judaizm w głoszeniu Słowa Bożego i katechezie Kościoła katolickiego. Wskazówki do właściwego przedstawiania tych zagadnień* (24 czerwca 1985)

KOMPENDIUM KATECHIZMU KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO (28 czerwca 2005): Libreria Editrice Vaticana, Watykan 2005

EKUMENICZNY SOBÓR WATYKAŃSKI II

- Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* (21 listopada 1964): AAS 57 (1965), 5-75
- Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym *Dei Verbum* (18 listopada 1965): AAS 58 (1966), 817-836
- Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* (7 grudnia 1965): AAS 58 (1966), 1025-1120
- Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum concilium* (4 grudnia 1963): AAS 56 (1964), 97-138
- Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis* (7 grudnia 1965): AAS 58 (1966), 991-1024
- Dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totius* (28 października 1965): AAS 58 (1966), 713-727

- Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem* (18 listopada 1965): AAS 58 (1966), 837-864
- Dekret o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes* (7 grudnia 1965): AAS 58 (1966), 947-990
- Dekret o Kościołach wschodnich katolickich *Orientalium ecclesiarum* (21 listopada 1964): AAS 57 (1965), 76-89
- Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* (21 listopada 1964): AAS 57 (1965), 90-112
- Deklaracja o stosunku Kościoła do religii niechrześcijańskich *Nostra aetate* (28 października 1965): AAS 58 (1966), 740-744
- Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus* (28 października 1965): AAS 58 (1966), 673-701
- Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis* (28 października 1965): AAS 58 (1966), 728-739

V KONFERENCJA GENERALNA EPISKOPATÓW AMERYKI ŁACIŃSKIEJ I KARAIBÓW

- *Dokument z Aparecidy* (30 maja 2007): Libreria Editrice Vaticana, Watykan 2012

KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA

- *Ogólna Instrukcja Katechetyczna* (11 kwietnia 1971): AAS 64 (1972), 97-176
- *Dyrektorium ogólne o katechizacji* (15 sierpnia 1997): Libreria Editrice Vaticana, Watykan 1997
- *Dyrektorium o posłudze i życiu prezbiterów* (11 lutego 2013): Libreria Editrice Vaticana, Watykan 2013
- *Dar powołania do kapłaństwa. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (8 grudnia 2016): Libreria Editrice Vaticana, Watykan 2017

KONGREGACJA DS. KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW

- *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania* (17 grudnia 2001): Libreria Editrice Vaticana, Watykan 2002

KONGREGACJA NAUKI WIARY

- *Instrukcja Donum veritatis* (24 maja 1990): AAS 82 (1990), 1550-1570
- *List Iuvenescit Ecclesia* (15 maja 2016): Libreria Editrice Vaticana, Watykan 2016

KONGREGACJA DS. KOŚCIOŁÓW WSCHODNICH

- *Instrukcja w sprawie stosowania przepisów liturgicznych Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich* (6 stycznia 1996): Libreria Editrice Vaticana, Watykan 1996

KONGREGACJA DS. WYCHOWANIA KATOLICKIEGO – KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA

- *Dyrektorium o posłudze i życiu diakonów stałych* (22 lutego 1998): AAS 90 (1998), 879-927

KONGREGACJA DS. WYCHOWANIA KATOLICKIEGO

- *Religijny wymiar wychowania w szkole katolickiej. Wytyczne do refleksji i weryfikacji* (7 kwietnia 1988): Tipografia Poliglotta Vaticana, Watykan 1988
- *Educare al dialogo interculturale nella scuola cattolica. Vivere insieme per una civiltà dell'amore* (28 października 2013): Libreria Editrice Vaticana, Watykan 2014
- *Szkoła katolicka u progu trzeciego tysiąclecia* (28 grudnia 1997): Libreria Editrice Vaticana, Watykan 1998

FRANCISZEK

- *Bulla ustanawiająca nadzwyczajny Jubileusz Miłosierdzia Misericordiae vultus* (11 kwietnia 2015): AAS 107 (2015), 399-420
- *Przemówienie do uczestników Międzynarodowego Kongresu Duszpasterstwa Wielkich Miast* (27 listopada 2014): *Insegnamenti di Francesco*, II/2, 659-665
- *Przemówienie do uczestników VII Kongresu Duszpasterstwa Migrantów* (21 listopada 2014): *Insegnamenti di Francesco*, II/2 (2016), 583-586
- *Przemówienie do uczestników konferencji «Katecheza i osoby niepełnosprawne»* (21 października 2017): AAS 109 (2017), 1206-1208
- *Rozmowa z uczestnikami konferencji nt. niepełnosprawności* (11 czerwca 2016): AAS 108 (2016), 735-737
- *Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu* (21 września 2013): AAS 105 (2013), 894-896
- *Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji* (14 października 2013): AAS 105 (2013), 965-967
- *Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji* (29 maja 2015): AAS 107 (2015), 542-544
- *Przemówienie do uczestników spotkania z okazji 25. rocznicy promulgacji Katechizmu Kościoła Katolickiego* (11 października 2017): AAS 109 (2017), 1192-1197

- Przemówienie do uczestników dorocznego kongresu diecezji rzymskiej (19 czerwca 2017): AAS 109 (2017), 729-737
- Przemówienie do członków ruchu Odnowy w Duchu (3 lipca 2015): AAS 107 (2015), 637-642
- Przemówienie podczas uroczystości upamiętniającej 50. rocznicę ustanowienia Synodu Biskupów (17 października 2015): AAS 107 (2015), 1138-1144
- Dokument o ludzkim braterstwie dla pokoju światowego i współistnienia [podpisany wspólnie z Ahmadem Al-Tayyebem, Wielkim Imamem uniwersytetu Al-Azhar] (4 lutego 2019): *L'Osservatore Romano* (4-5 lutego 2019), 6-7
- Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* (24 listopada 2013): AAS 105 (2013), 1019-1137
- Adhortacja apostolska *Gaudete et exsultate* (19 marca 2018): Libreria Editrice Vaticana, Watykan 2018
- Posynodalna adhortacja apostolska *Amoris laetitia* (19 marca 2016): AAS 108 (2016), 311-446
- Posynodalna adhortacja apostolska *Christus vivit* (25 marca 2019): Libreria Editrice Vaticana, Watykan 2019
- Posynodalna adhortacja apostolska *Querida Amazonia* (2 lutego 2020): Libreria Editrice Vaticana, Watykan 2020
- List apostolski *Admirabile signum* (10 grudnia 2019): *L'Osservatore Romano* (2-3 grudnia 2019), 4-5
- List apostolski *Aperuit illis* (30 września 2019): *L'Osservatore Romano* (30 września-1 października 2019), 10-11
- List apostolski *De concordia inter codices* (31 maja 2016): AAS 108 (2016), 602-606
- List apostolski *Miłosierdzie et misera* (20 listopada 2016): AAS 108 (2016), 1311-1327
- List apostolski *Sanctuarium in Ecclesia* (11 lutego 2017): AAS 109 (2017), 335-338
- List apostolski *Vos estis lux mundi* (7 maja 2019)
- Encyklika *Laudato si'* (24 maja 2015): AAS 107 (2015), 847-945
- Encyklika *Lumen fidei* (29 czerwca 2013): AAS 105 (2013), 555-596
- Przesłanie do uczestników III Festiwalu Nauki Społecznej Kościoła (21 listopada 2013): AAS 105 (2013), 1176-1178
- Orędzie na I Światowy Dzień Ubogich (13 czerwca 2017): AAS 109 (2017), 768-773

- *Orędzie na XLVIII Dzień Środków Społecznego Przekazu* (24 stycznia 2014): AAS 106 (2014), 113-116
- *Homilia podczas Nieszporów w uroczystość Nawrócenia św. Pawła Apostoła* (25 stycznia 2016): AAS 108 (2016), 110-112
- *Homilia podczas Mszy św. z okazji Jubileuszu Więźniów* (6 listopada 2016): AAS 108 (2016), 1340-1342
- *Homilia podczas Mszy Świętej z okazji Światowego Dnia Katechetów w ramach obchodów Roku Wiary* (29 września 2013): AAS 105 (2013), 880-882
- *Audycja generalna* (15 stycznia 2014): *Insegnamenti di Francesco*, II/1 (2016), 45-47
- *Audycja generalna* (4 marca 2015): *L'Osservatore Romano* (5 marca 2015), 8
- *Audycja generalna* (11 marca 2015): *L'Osservatore Romano* (12 marca 2015), 8

JAN XXIII

- *Przemówienie na otwarcie Ekumenicznego Soboru Watykańskiego II* (11 października 1962): AAS 54 (1962), 786-796
- *Encyklika Mater et magistra* (15 maja 1961): AAS 53 (1961), 401-464

JAN PAWEŁ II

- *Konstytucja apostolska Fidei depositum* (11 października 1992): AAS 86 (1994), 113-118
- *Przemówienie do uczestników spotkania «Kapłani a katecheza w Europie»* (8 maja 2003): *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, XXVI/1 (2005), 680-682
- *Przemówienie w Papieskiej Akademii Nauk* (13 listopada 2000): AAS 93 (2001), 202-206
- *Przemówienie wygłoszone podczas czuwania modlitewnego na zakończenie XV Światowych Dni Młodzieży* (19 sierpnia 2000): *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, XXIII/2 (2002), 207-213
- *Adhortacja apostolska Catechesi tradendae* (16 października 1979): AAS 71 (1979), 1277-1340
- *Posynodalna adhortacja apostolska Christifideles laici* (30 grudnia 1988): AAS 81 (1989), 393-521
- *Posynodalna adhortacja apostolska Ecclesia in Africa* (14 września 1995): AAS 88 (1996), 5-82
- *Posynodalna adhortacja apostolska Ecclesia in America* (22 stycznia 1999): AAS 91 (1999), 737-815

- Posynodalna adhortacja apostolska *Ecclesia in Asia* (6 listopada 1999): AAS 92 (2000), 449-528
- Posynodalna adhortacja apostolska *Ecclesia in Europa* (28 czerwca 2003): AAS 95 (2003), 649-719
- Posynodalna adhortacja apostolska *Ecclesia in Oceania* (22 listopada 2001): AAS 94 (2002), 361-428
- Posynodalna adhortacja apostolska *Familiaris consortio* (22 listopada 1981): AAS 73 (1981), 81-191
- Posynodalna adhortacja apostolska *Pastores gregis* (16 października 2003): AAS 96 (2004), 825-924
- Posynodalna adhortacja apostolska *Vita consecrata* (25 marca 1996): AAS 88 (1996), 377-486
- List apostolski *Apostolos suos* (21 maja 1998): AAS 90 (1998), 641-658
- List apostolski *Duodecimum saeculum* (4 grudnia 1987): AAS 80 (1988), 241-252
- List apostolski *Laetamur magnopere* (15 Sierpnia 1997): AAS 89 (1997), 819-821
- List apostolski *Novo millennio ineunte* (6 stycznia 2001): AAS 93 (2001), 266-309
- List apostolski *Tertio millennio adveniente* (10 listopada 1994): AAS 87 (1995), 5-41
- Encyklika *Centesimus annus* (1 maja 1991): AAS 83 (1991), 793-867
- Encyklika *Fides et ratio* (14 września 1998): AAS 91 (1999), 5-88
- Encyklika *Laborem exercens* (14 września 1981): AAS 73 (1981), 577-647
- Encyklika *Redemptor hominis* (4 marca 1979): AAS 71 (1979), 257-324
- Encyklika *Redemptoris missio* (7 grudnia 1990): AAS 83 (1991), 249-340
- Encyklika *Sollicitudo rei socialis* (30 grudnia 1987): AAS 80 (1988), 513-586
- Encyklika *Ut unum sint* (25 maja 1995): AAS 87 (1995), 921-982
- *Orędzie na Światowy Dzień Pokoju 1990* (8 grudnia 1989): AAS 82 (1990), 147-156
- *Homilia podczas Mszy Świętej w Sanktuarium Krzyża Świętego* (9 czerwca 1979): AAS 71 (1979), 864-869

LEON XIII

- Encyklika *Rerum novarum* (15 maja 1891): ASS 23 (1891), 641-670

PAWEŁ VI

- *Przemówienie na otwarciu II sesji Soboru Watykańskiego II* (29 września 1963): AAS 55 (1963), 841-859
- *Allocutio na beatyfikację Nuncjusza Suprizia* (1 grudnia 1963): AAS 56 (1964), 17-22
- *Adhortacja apostołska Evangelii nuntiandi* (8 grudnia 1975): AAS 68 (1976), 5-76
- *List apostołski Octogesima adveniens* (14 maja 1971): AAS 63 (1971), 401-441
- *Encyklika Ecclesiam suam* (6 sierpnia 1964): AAS 56 (1964), 609-659
- *Encyklika Populorum progressio* (26 marca 1967): AAS 59 (1967), 257-299

PIUS XI

- *Encyklika Quadragesimo anno* (15 maja 1931): AAS 23 (1931), 177-228

PAPIESKA RADA DS. KULTURY

- *Via pulchritudinis jako uprzywilejowana droga ewangelizacji i dialogu* (2006)

PAPIESKA RADA DS. KULTURY – PAPIESKA RADA DS. DIALOGU MIĘDZYRELIGIJNEGO

- *Jezus Chrystus dawcą wody żywej. Refleksja chrześcijańska na temat «New Age»* (2003): Libreria Editrice Vaticana, Watykan 2003

PAPIESKA RADA IUSTITIA ET PAX

- *Kompendium nauki społecznej Kościoła* (2 kwietnia 2004): Libreria Editrice Vaticana, Watykan 2004

PAPIESKA RADA DS. DUSZPASTERSTWA MIGRANTÓW I PODRÓŻNYCH

- *Erga migrantes charitas Christi* (3 maja 2004): AAS 96 (2004), 762-822
- *Sanktuarium. Pamięć, obecność i prorocтво Boga żywego* (8 maja 1999): Libreria Editrice Vaticana, Watykan 1999

PAPIESKA RADA DS. DIALOGU MIĘDZYRELIGIJNEGO

- *Dialogo nella verità e nella carità. Orientamenti pastorali per il dialogo interreligioso* (19 maja 2014): Libreria Editrice Vaticana, Watykan 2014

PAPIESKA RADA DS. DIALOGU MIĘDZYRELIGIJNEGO – KONGREGACJA DS. EWANGELIZACJI NARODÓW

- *Instrukcja Dialog i przepowiadanie: refleksje i wskazania* (19 maja 1991): AAS 84 (1992), 414-446

PAPIESKA RADA DS. KRZEWIENIA NOWEJ EWANGELIZACJI

- *Enchiridion della nuova evangelizzazione. Testi del Magistero pontificio e conciliare 1939-2012*: Libreria Editrice Vaticana, Watykan 2012

PAPIESKA RADA DS. POPIERANIA JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN

- *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu* (25 marca 1993): AAS 85 (1993), 1039-1119
- **OBRZĘDY CHRZEŚCIJAŃSKIEGO WTAJEMNICZENIA DOROSŁYCH**, wyd. włoskie *Ordo Initiationis Christianae Adultorum*, Editio Typica, Typis Polyglottis Vaticanis, Città del Vaticano 1972

ŚWIĘTA KONGREGACJA SOBORU

- Dekret *Provido Sane* (12 stycznia 1935): AAS 27 (1935), 145-154

SYNOD BISKUPÓW

- XIII ZWYCZAJNE ZGROMADZENIE OGÓLNE, *Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej, Ostateczna lista propozycji* (27 października 2012): Libreria Editrice Vaticana, Watykan 2017, 649-688
- XV ZWYCZAJNE ZGROMADZENIE OGÓLNE, *Dokument końcowy* (27 października 2018): *L'Osservatore Romano* (29-30 października 2018), 4-12

INDEKS TEMATYCZNY

Numery podane w *Indeksie tematycznym* odsyłają do tych punktów *Dyrektorium katechetycznego*, w których dany temat omówiono lub do niego nawiązano. Najważniejsze dla danego zagadnienia punkty zaznaczono **drukiem wytłuszczonym**. Strzałka (→) odsyła do pozycji pokrewnych.

A

Adolescenci → *Młodzież*

Adresaci katechezy → *Osoba; Podmiot*

Akt wiary

4; 21; 78; 113 (przypis); 135 (przypis);
157; 179; 257; 322; 336; 396
→ *Wiara; Proces wewnętrzny; Wyznanie
wiary; Odpowiedź wiary*

Apologetyka

145

Apostołowie

79; 93; 127; 176; 189

B

Biblia → *Pismo Święte*

Bierzmowanie

70; 110; 122
→ *Sakramenty*

Biskupi

10; 24; 93; 110; **114**; 115; 123; 153; 156;
241; 277; 289; 294; 296; 298; 312; 316;
401; 409-410; 411; 412; 416
→ *Kościół partykularny; Magisterium
(Urząd Nauczycielski)*

Bóg

2; **11-15**; 18-19; 23; 30; 33; 36; 50;
58 (przypis); 64; 91; 105-106; 112;
157-158; 165; 168; 171; 174; 179; 187;
192; 197; 217; 236; 247; 271; 281; 283;
324; 326; 336-337; 347-348; 373; 378;
379; 382-383; 386; 427
→ *Jezus Chrystus (Syn; Zmartwychwstały;
Pan; Słowo); Ojciec (Stwórca); Boża peda-
gogia; Objawienie; Duch Święty; Trójca
(Trynitary)*

Braterstwo (Braterski)

14; 31; 34; 89; 105; 140; 218; 220; 226;
263; 265; 303; 328; 388
→ *Uczuciowość (Uczuciowy); Relacja (Rela-
cyjny)*

C

Cele katechezy → *Katecheza*

Charyzmat

64; 85; 120; 133; 138; 195; 288; 299;
304; 307-308; 321 (przypis); 341; 422

Chrystus → *Jezus Chrystus*

Chrystocentryzm

102; 132; 165; 169; 192; 427
→ *Jezus Chrystus*

Chrzest

1; 21; 41; 61; 69-70; 78; 83; 110; 122;
177; 232; 240; 262; 264; 285; 288; 294;
298; 305; 344
→ *Sakramenty; Nowe życie*

Credo → *Symbol wiary*

Cyfrowość (Cyfrowy)

213-217; 237; 245; 359-372

D

Depozyt wiary

44; 93-94; 113; 114; 186
→ *Treści; Doktryna (Nauka); Przesłanie (Orędzie); Tradycja*

Diakoni

117-118; 151-153

Dialog

31; 33; 41; 53-54; 58; 89; 149; 151;
160; 165; 197; 203; 244; 252; 261; 268;
305; 315; 322; 325; 333; 358; 360; 391;
398; 419
→ *Głoszenie (Głosić; Orędzie); Słuchanie; Wzajemność (Wzajemny); Relacja (Relacyjny)*

D. żydowsko-chrześcijański 347

D. ekumeniczny → *Ekumenizm*

D. międzyreligijny → *Religie*

Diecezja → *Kościół partykularny*

Dojrzewanie (Dojrzałość)

1; 3-4; 33; 50; 56; 64; 67; 77; 80; 113;
116; 136; 139; 148-149; 158; 166; 180;
190; 224; 257; 259-260; 313; 318; 323;
333; 389; 398; 404
→ *Towarzystwo (Towarzyszyć); Stopnio-
wość (Stopniowy); Interioryzacja (Uwe-
wnętrzenie); Proces wewnętrzny*

Doktryna (Nauka)

12; 28-29; 44; 69; 80; 114; 183-184; 192;
205; 211; 253; 262; 317; 345; 353; 380
→ *Treści; Depozyt wiary*

D. społeczna Kościoła 146; 383;
390; 393

→ *Praca (Zawód); Ubodzy; Społe-
czeństwo (Społeczny)*

Dorośli

77; 219; 232; 249; 256; 257-265; 303;
371; 393; 422

Doświadczenie

2-3; 5; 24; 42; 46; 56; 63-64; 74; 76;
80-81; 95-96; 135; 138; 144-146;
148-149; 159-160; 165; 175; 189;
194-196; 197-200; 204; 208-209; 212;
219-220; 232; 242; 247; 252-254; 257;
260; 262; 265; 268; 293; 299; 303; 369;
371-372; 400

→ *Komunia z Chrystusem; Formacja (For-
macyjny); Spotkanie z Chrystusem; Osoba;
Życie chrześcijańskie*

Dzieci

98; 219; 236-243; 268; 357; 422

Duch Święty

2; 4; 12; 16; 19-20; 22-24; 26; 31; 33;
36; 39; 42; 58; 78; 84; 86; 92-93; 110;
112; 131; 162-163; 166; 168; 171; 176;
197; 220; 260; 287; 289; 293; 295; 303;
304-305; 332-333; 338; 344; 394; 406;
425; 427-428

→ *Bóg; Zesłanie Ducha Świętego (Pięćdzie-
siątница); Trójca (Trynitarny)*

Duchowość (Duchowy)

3-4; 24; 32; 34; 38; 40; 43; 71; 76; 88;
129; 135; 139; 142; 152; 163; 170; 184;
212; 217; 230; 232; 235; 244; 251; 253;
259; 262; 276; 277; 280; 291; 336-337;
341; 347; 354; 383

→ *Komunia z Chrystusem; Formacja (For-
macyjny); Spotkanie z Chrystusem; Modli-
twa; Przemiana (Przemieniać); Życie chrześ-
cijańskie*

E

Eklezjalność (Kościelny charakter)

176; 192; 305; 308
→ *Kościół; Komunia eklezjalna*

Ekologia → *Stworzenie*

Ekumenizm (Ekumeniczny)

144; 185; 317; 322; **343-346**

Eucharystia

70; 81; 96-98; 160; 219; 242; 286; 294;
298; 340; 387
→ *Liturgia; Sakramenty*

Ewangelia

1; 23; 31; 33; 41; 43-44; **58-59**; 66; 69;
74; 92; 99; 103; 107; 159; 164; 167;
172-173; 175; 178; **179**; 207; 224;
227-228; 247; 284; 286; 293; 306; 313;
324; 327; 350; 380; 389; **395-400**; 406;
426
→ *Kerygmat (Kerygmatyczny); Przesłanie
(Orędzie); Słowo Boże; Pismo Święte*

Ewangelizacja (Ewangelizować)

1; 5-6; 16; 23; **28-48**; 60; 63; **66-74**;
88; 101; 109; 121; 132; 135; 160; 179;
230-231; 239; 242; 272; 274; 281;
283; 286-289; 290; 294-295; 300-303;
304-306; 311; 319; 321-322; 340-341;
344; 353; 387; 389; 393; 395-396; 410;
416; 420; 427-428
→ *Głoszenie (Orędzie); Katecheza; Misja
(Misyjny; Posłannictwo); Proces ewangeli-
zacji*

E. kultury **42-44**; 355; 358; 367;
371-372; 393; 397
→ *Kultura (Konteksty społeczno-kul-
turalne)*

Nowa e. 5-6; **38-41**; 48; 51; 54; 66;
288; 304; 338; 387; 406

F

Formacja (Formacyjny)

2-3; 4-6; 50; 55; **63-64**; 71; **75**; 79-89;
97; 113; **131**; 160; 189; 219; 232; 253;
260; 265; 291; 306-307; 309; 314; 340;
344; 378; 383; 388; 393; 404; 410
→ *Wychowanie (Wychowywać; Wychowaw-
czy); Humanistyka; Przemiana (Przemieniać)*

F. katechetów 116; **130-156**; 255;
263; 271; 276; 292; 357; 378;
413-414; 417; 419; 425
→ *Katecheci*

F. stała 56; **73-74**; 259; 277

G

Głoszenie (Głosić; Orędzie)

1-2; **13-16**; 38; 41; 48-52; 57-60; 68;
75; 92-93; 101; 108; 131; 133; 159; 163;
167-178; 192; 196; 219; 227; 229; 231;
239; 280; 282; 285; 293; 303; 327; 342;
346; 350; 355; 370; 378; 389
→ *Katecheza; Ewangelizacja (Ewangelizo-
wać); Misja (Misyjny; Posłannictwo); Pierw-
sze głoszenie (Pierwsze orędzie)*

Grupa

116; 134; 135; 149-150; **218-220**; 232;
235; 247; 253; 265; 304-308; 325
→ *Wspólnota (Wspólnotowy); Relacja (Re-
lacyjny)*

Grzech (Grzesznicy)

12-15; 33; 64; 107; 159; 161; 175; 229;
282; 390; 398; 426

H

Hierarchia prawd

178; 192; 345-346

Historia (Historyczny)

21; 22; 42; 55; 73; 91; 100; 102; 144-145;
169; 171-172; 176; 180; 195-196; 197-198;
208; 295; 338; 348; 354-356; 427

H. zbawienia 12; 74; 113; 132; 144; 149; **157-163**; 170; **171-173**; 192; 201; 208; 210; 240; 347; 406 (przypis)

Humanistyka (Nauki humanistyczne) 114; 135; 146-147; 152; **180-181**; 225; 237; 247
→ *Wychowanie* (*Wychowywać*; *Wychowawczy*); *Formacja* (*Formacyjny*); *Pedagogia*

I

Inkulturacyja

3; 10; 42-43; 64; 114; 165; 186; 206; 319; 325; 336; 350; 358; 372; **394-406**; 418
→ *Kultura* (*Konteksty społeczno-kulturalne*); *Ewangelizacja* (*Ewangelizować*)

Interioryzacja (Uwewnętrznienie)

3; 71; 73; **76-77**; 105; 113 (przypis); **131**; 139; 202-203; 210; 220; **396**
→ *Dojrzewanie* (*Dojrzałość*); *Proces wewnętrzny*

J

Jezus Chrystus (Syn; Zmartwychwstały; Pan; Słowo)

1-4; **11-18**; 22; 27; 29; 33-37; 38; 51; 55; 58; 75-76; 78; 83-84; 86; 91-93; 96; 101-102; 107; 110; 112-113; 117; 122; 131-132; 143; 157; **159-165**; **168-173**; 174-177; 187; 198-200; 201; 209; 218; 239; 244; 247; 252-253; 260; 269; 279; 283; 287-289; 303; 327; 329; 332-333; 338; 344-345; 348; 350; 353; 384-387; 392; 395; 406; 409; 426-428
→ *Komunia z Chrystusem*; *Chrystocentryzm*; *Bóg*; *Wcielenie*; *Spotkanie z Chrystusem*; *Pascha* (*Paschalny*); *Pójść za Chrystusem*; *Trójca* (*Trynitarny*)

Język

41; 44; 98; 149; 167; **204-217**; 221; 245; 271; 326; 359; 363-364; 370; 394; 400
→ *Sztuka*; *Komunikacja* (*Komunikować*; *Przekaz*); *Narracja* (*Narracyjny*); *Symbole* (*Symboliczny*)

J. cyfrowy → Cyfrowość (Cyfrowy)

K

Kapłani (Prezbiterzy)

110; **115-116**; 123; 134; **151-153**; 249; 254; 277; 292; 293; 298; 417; 425

Katecheci

4; 58; 64; **110-129**; 130-156; 164; 179; 186; 197; 216; 219; 232; 235; 241-242; 247-249; 254-255; 262-263; 268; 271-272; 296; 334-335; 353; 357; 362; 378; 388; 404; 413; 417-419; 423; 425
→ *Towarzystwo* (*Towarzyszyć*); *Wspólnota* (*Wspólnotowy*); *Osoby konsekrowane*; *Diakoni*; *Wychowawcy*; *Rodzina*; *Formacja* (*Formacyjny*); *Rodzice*; *Świeccy*; *Nauczyciele*; *Świadkowie* (*Świadectwo*); *Kapłani* (*Prezbiterzy*); *Biskupi*

Katechetyka

101; 114; 152; 156; 190-191; 417

Katecheza

1-3; 34; **55-74**; 110; 133; 157; 164-166; 179-181; 189; 194; 197; 225; 297; 303; 313; 319; **396-398**; 426
→ *Głoszenie* (*Głosić*, *Orędzie*); *Katechumenat*; *Przekazywanie wiary*; *Wychowanie wiary*; *Ewangelizacja* (*Ewangelizować*); *Formacja* (*Formacyjny*); *Wtajemniczenie w życie chrześcijańskie*; *Wtajemniczenie chrześcijańskie*; *Nauczanie i katecheza*; *Ścieżki* (*Drogi*); *Pedagogia*; *Proces katechezy*; *Przekaz wiary*

K. a misja 3; 5; **48-50**; 55; 65; 66; 139; 230; 252; 262; 297; **302-303**; 350; 400; 420
→ *Ewangelizacja* (*Ewangelizować*); *Misja* (*Misyjny*; *Posłannictwo*)

- K. kerymatyczna 2;** 57-60; 65; 66; 230; 232; 247; 253; 282; 303; 325; 327; 353; 420
 → *Głoszenie (Głosić; Orędzie); Kerygmat (Kerygmatyczny); Pierwsze głoszenie (Pierwsze orędzie)*
- K. mistagogiczna 2;** 64; 74; 97-98; 113; 232; 29
 → *Katechumenat; Katechumentalna inspiracja katechezy; Mistagogia*
- K. w kontekstach 319;** 325; 328; 330; 333; 340-341; 345-346; 348; 350; 353; 357; 370-372; 378; 380; 383-384; 388; 390-391; 393
 → *Kultura (Konteksty społeczno-kulturalne)*
- K. okazjonalna 121;** 223; 227; 254; 264; 278; 280; 282
- Zadania k. 79-89**
- Cele k. 3;** 75-78; 132; 194; 396; 426
 → *Komunia z Chrystusem; Spotkanie z Chrystusem*
- Źródła k. 27;** 90-109
- Adresaci k. → Osoba; Podmiot**
- Katechizm Kościoła Katolickiego**
 6; 143; 152; 182-193; 378; 403; 408
- Katechizmy**
 143; 184; 189; 394; 401-408; 410; 411; 413
- Katechumentalna inspiracja katechezy**
 2; 61-65; 135; 232; 242; 262; 297; 303; 328; 421
 → *Katecheza; Katechumenat; Wtajemniczenie w życie chrześcijańskie; Mistagogia*
- Katechumenat**
 31; 34; 61-65; 189; 242; 258; 262; 264; 421
 → *Katecheza; Katechumentalna inspiracja katechezy*
- Katechumeni**
 63; 98; 125; 148; 221; 258; 291
- Kerygmat (Kerygmatyczny)**
 2; 33; 57-60; 63; 71; 145; 175; 196; 230; 232; 247; 253; 282; 303; 325; 327; 353; 420
 → *Głoszenie (Głosić; Orędzie); Katecheza kerygmatyczna; Pierwsze głoszenie (Pierwsze orędzie); Ewangelia*
- Komunia**
- K. z Chrystusem 3;** 15; 18; 50; 75; 77-78; 79; 112; 122; 138; 169; 303; 322; 391; 426
 → *Spotkanie z Chrystusem*
- K. eklezjalna 4;** 21; 31; 50; 64; 79; 88-89; 93; 123; 131; 140; 150; 154; 176; 182; 189; 293; 301; 305-306; 328; 372; 397; 415
 → *Kościół; Wspólnota (Wspólnotowy); Synod (Synodalny)*
- Komunikacja (Komunikować; Przekaz)**
 47; 208; 213-215; 217; 220; 271; 303; 323-324; 359; 362-364; 372
 → *Język*
- Przekaz wiary 14;** 27; 33; 64; 81; 83; 101; 113; 132; 136; 140; 148-149; 164; 184; 195; 205; 219; 372; 400; 401
- Środki przekazu 45;** 47; 245; 320; 324; 331; 361; 368-369
- Konteksty → Katecheza w kontekstach; Kultura (Konteksty społeczno-kulturalne)**
- Koordinacja**
 115; 156; 262; 410; 411; 413-414; 417; 420-421
- Kościół Wschodnie**
 144; 276; 277 (przypis); 289; 290-292; 411
- Kościół**
 1; 4; 11; 21-29; 64; 67; 69; 78; 89; 92-94; 100; 110-113; 122-123; 128; 130; 132; 141; 164-167; 171-172; 176; 177; 182; 186; 195-196; 204-205; 208;

214; 219; 226; 229; 231-232; 234; 244;
252; 256; 266; 269; 274-275; 279-280;
282; **283-289**; 290; 293-296; 299-300;
305-306; 308; 311; 319; 325; 331-334;
344; 347-348; 355; 370; 377; 380;
385-386; 389; 394-395; 401; 407; 410;
411; 416; 426-428

→ *Komunia eklezjalna; Wspólnota (Wspólnotowy); Eklezjalność (Kościelny charakter); Lud Boży*

K. lokalny 243; 271; 275; 293
(przypis); 335; 401, 404-405;
407; 410; 413

K. partykularny 10; 114; 123; 130;
143; 152; 155-156; 225; 273; 276;
277; 289; **293-297**; 298; 301;
305; 311; 325; 353; 394; 399-400;
407; 412; 414; **416-425**

→ *Biskupi*

Kreatywność (Kreatywny; Twórczy)

40; 64; 129; 149; 151; 206; 244; 257;
300-301; 328; 405-406

Królestwo Boże

15; 37; 50; 75; 79; 85; 138-139; 159;
172-174; 198; 200; 232; 261-262; 319;
326; 386

Kultura (Konteksty społeczno-kulturalne)

5; 31; **42-49**; 53; 73; 116; 143; 146;
151; 173; 180; 186; 206; 208; 213-216;
237; 250; 256; 269; 271; 289; 295-296;
302; 306; 309-312; 313-314; 318; **319**;
320-342; **354-393**; 395-398; 401; 404;
407; 418

→ *Inkultuacja*

K. chrześcijańska 102-105; 164

K. cyfrowa → *Cyfrowość*

L

Laboratorium

134-135; 149; 155

Liturgia

1; 34; 63-65; 74; 76; 81-82; 87; **95-98**;
109; 110; 113; 116; 144; 170; 188-189;
202; 205; 211; 240; 253; 262; 272; 286;
290-291; 340; 353; 372; 421

→ *Rok liturgiczny; Eucharystia; Sakramenty*

Lud Boży

21; 93-94; 96; 110; 114; 158; 165;
176-177; 184; 283; **287-289**; 293; 299;
336; 338; 347-348; 394; 399-400; 416

→ *Kościół*

Ł

Łaska

14; 19; 135; 148; 160; 162-163; 171;
174; 189; 192; 195; 220; 232; 234; 288

Prymat ł. 33; 109; **174**; 195; 201

M

Magisterium (Urząd Nauczycielski)

26-27; 89; **93-94**; 144; 152; 184; 188;
205; 264; 285; 354; 357; 378; 383; 402;
410

→ *Depozyt wiary; Papież; Biskupi*

Małżeństwo

118; 124; 226; 228; 231-232; 264

→ *Rodzina; Rodzice; Sakramenty*

Maryja

87; 99-100; 109; 127; 159; 201; 239;
283-284; 338; 428

Mentalność wiary

3; 34; 65; 71; **77**; **260**

→ *Wiara; Moralność (Etyka); Życie chrześcijańskie; Nowe życie*

Męczennicy (Męczeństwo)

99-100; 176; 205; 338; 344

Metoda

4; 38; 41; 179; 190; **194-196**; 197; 242;
271; 307; **397**

Miłosierdzie

14-15; **51-52**; 58; 133; 158; 175; 234;
279-281; 328; 341; 380

Misja (Misyjny; Posłannictwo)

3; 5; 16; 20-21; **22-23**; 28; 31; 33; 40-41;
44; 48-50; 55; 61; 64-65; **66-67**; 69; 75;
79; 92; 98; 110; 112-113; 135; 139;
159-160; 164; 206; 231; 252; 277; 281;
284; 289; 294; 298; **303**; 306; 311; 338;
350; 387; 400

→ *Katecheza a misja; Nawrócenie pastoralne (N. duszpasterskie; N. misyjne); Uczniowie-misjonarze; Ewangelizacja (Ewangelizować)*

Mistagogia

35; **63-64**; 98; 113; 152; 232; 291

→ *Katecheza mistagogiczna; Katechumentalna inspiracja katechezy; Liturgia*

Misterium (Tajemnica)

2; 4; 6; 11-12; 14; 19; 25; 37; 51; 53;
55; 63-64; 71; 79; 81-82; 96-98; 113;
130; 144; 157; 159; 168; 170-172; 176;
179-180; 186; 191; 194-195; 200; 208;
221; 224; 228; 236; 239-240; 270; 286;
291; 338; 341; 347-348; 358; 372; 378;
384; 402; 404; 418; 426-427

Młodzież

126; 129; 214; 216; 219; 232; **244-256**;
268; 303; 309; 357; 360; 362-363;
367-370; 393; 420

Modlitwa

35; 79; 82; **86-87**; 126; 144; 160; 189;
227; 251; 268; 272; 328; 338; 345; 394;
428

→ *Liturgia; Duchowość (Duchowy)*

Moralność (Etyka)

38; 79; **83-85**; 93; 141; 144; 169; 183;
253; 264; 291; 323; 355-356; 364;
373-374; 378; 383-384; 391

→ *Sumienie; Życie chrześcijańskie*

N

Nadużycia

141-142

Nadzieja

28; 31; 72; 107; 113; 172; 244; 267-268;
327; 338; 426-427

Narracja (Narracyjny)

59; 145; 149; 171; 192; **207-208**; 271;
328; 363-364

→ *Język*

Narzędzia

114; 116; 149; 192-193; 222; 247; 316;
353; 357; 364; 371; 401-402; 404-405;
407-408; 411; 413; 424

Nauczanie

N. religii katolickiej 37; 241;
311-312; **313-318**; 408

→ *Szkola*

N. Boga i Kościoła 30; 37; 127;
158; 164; 177-178; 185; 198; 226;
329; 355; 379-380; 409; 411

N a katecheza 68; 79; 135; **166**;
189; 240; 299; 410

Nauczyciele

24; 82; 93; 100; 113; 135; 143; 158;
160-161; 193; 236; 362

→ *Katecheci; Wychowawcy*

Nauka (Naukowy)

45-46; 53; 318; **354-358**; **373-378**; 381

Nawrócenie

15; 19-20; 31; 33-35; 61; 63-64; 66; 73;
77; 141; 160-161; 165; 171; 175; 179;
190; 212; 234; 282; 381; 384; 397-398

N. pastoralne (N. duszpasterskie; N. misyjne) 5; 40; 49; 230;
244; 297; 300-303; 420

Niepełnosprawność → *Osoby z niepełnosprawnością*

Nowy Testament → *Pismo Święte*

O

Objawienie

11-30; 36; 40; 51-53; 93-94; 101; 157-158; 165; 168; 171; 178; 200; 201; 290; 355; 373; 377; 379; 402

→ *Bóg*

Odpowiedź wiary

3; 19; 21; 28; 33; 64; 73; 157; 159; 161; 166; 174; 189; 203; 253

→ *Akt wiary; Wiara; Proces wewnętrzny; Wyznanie wiary*

Ojciec (Stwórca)

12; 22; 52; 58; 75; 78; 86; 91; 109; 112; 131; 158; 163; 164; 168; 227; 239; 244; 252; 274; 329; 357; 379-380; 384; 428

→ *Stworzenie; Bóg; Trójca (Trynitarny)*

Ojcowie Kościoła

92; 97; 170; 176; 188; 205; 290-291

Orędzie → *Głoszenie (Głosić; Orędzie); Przesłanie (Orędzie)*

Osoba

17-18; 21; 47-48; 54; 64-65; 75-77; 102; 105; 131; 136-142; 168; 172; 179-180; 195; 197-198; 204; 208; 212; 213; 219-220; 224; 226; 235; 246; 248; 252; 256; 257-263; 265; 267-268; 269; 273; 279; 281; 314; 325; 328; 352-353; 356; 360-361; 362-364; 370; 373-378; 379-380; 381; 388; 392; 396; 404; 418

→ *Sumienie; Doświadczenie; Wolność (Wolny); Podmiot; Proces wewnętrzny*

Osoby konsekrowane

111; 119-120; 277; 292; 417

Osoby starsze

266-268

Osoby z niepełnosprawnością

269-272

P

Pamięć (Zapamiętywanie)

113; 139; 164; 171; 193; 201-203; 210; 266; 268; 360; 368

Papież

93; 289; 354 (przypis); 380; 381; 409-410

→ *Magisterium (Urząd Nauczycielski)*

Parafia

116; 154; 240; 277 (przypis); 298-303; 304-305; 308; 328; 425

→ *Kościół partykularny; Wspólnota (Wspólnotowy)*

Pascha (Paschalny)

14; 55; 60; 63-64; 98; 107; 113; 144; 162; 171; 208; 243; 253; 291; 328; 353; 378; 426

→ *Jezus Chrystus (Syn; Zmartwychwstały; Pan; Słowo)*

Pedagogia

114; 135; 146-147; 149; 152; 180-181; 195; 204; 220; 225; 236-237; 312; 402

→ *Towarzystwo (Towarzyszyć); Wychowanie (Wychowywać; Wychowawczy); Formacja (Formacyjny); Stopniowość (Stopniowy); Humanistyka*

P. wiary 52; 65; 148-150; 164-166; 179; 194; 201; 218; 402

→ *Wychowanie wiary*

Boża p. 79; 157-165; 167; 192; 234

→ *Historia zbawienia*

Pierwsze głoszenie (Pierwsze orędzie)

31; 33; 37; 41; 56-58; 63; 66-68; 78; 117; 152; 230; 232; 238; 240; 280; 297; 303; 341; 421

→ *Katecheza kerygmatyczna; Kerygmat (Kerygmatyczny)*

Piękno (Piękny)

5; 13; 41; 47; 57; 84; 104-105; 106-109; 124; 159; 172; 175; 191-192; 209; 212; 230; 247; 272; 303; 334; 406

→ *Sztuka*

Pismo Święte

25-27; 58; 72; 74; 80; 87; 90-94; 106-107; 135; 143-145; 158; 170; 171; 182; 187; 202; 205; 207; 240; 262; 264; 268; 282; 283; 286; 290; 340; 344; 348; 353; 383; 385; 426

→ *Słowo Boże; Ewangelia*

Pluralizm religijny → *Religie*

Pobożność ludowa

37; 82; 202; 262; 264; 278; 336-342; 353

Podmiot

4; 40; 77; 89; 111; 124; 132; 135; 148; 196; 203; 204; 218; 230-231; 242; 247; 261-263; 269; 287-288; 294; 311; 390; 396; 400; 403-404; 416; 423

→ *Dorośli; Osoby starsze; Dzieci; Katechumeni; Wspólnota (Wspólnotowy); Rodzina; Rodzice; Młodzież; Osoba; Osoby z niepełnosprawnością; Lud Boży; Ubodzy*

Pokuta → *Nawrócenie*

Posłannictwo → *Misja (Misyjny; Posłannictwo)*

Posługa

P. katechezy 110-111; 122-123; 185; 231; 255; 263

→ *Katecheza; Katecheci*

P. Słowa Bożego 36-37; 55; 110; 112; 283-289; 299; 311; 313

→ *Głoszenie (Głosić; Orędzie); Katecheza*

Powołanie (Wezwanie)

14; 17; 35; 83; 85; 110-113; 115-116; 122; 133; 138; 198; 224; 232; 249; 252-253; 370; 377; 386

Pójść za Chrystusem

18; 31; 83; 169

→ *Nawrócenie; Uczniowie; Życie chrześcijańskie*

Praca (Zawód)

20; 117; 173; 250; 256; 264; 274; 318; 358; 391; 392-393

Prawda

14-15; 17-19; 22-23; 41; 50-51; 59; 80; 83; 94; 101; 109; 113; 135; 145; 157; 160-162; 167; 172; 174; 178; 181; 184; 191; 193; 195-196; 199-200; 210; 240; 252; 270; 315; 349; 358; 364; 379; 384; 394; 402

Preadolescenci → *Młodzież*

Proces

P. katechezy 3; 63-74; 75; 135; 150; 166; 180; 190; 197; 203; 225; 242; 262; 325; 328; 372; 398; 403; 422

→ *Katecheza*

P. ewangelizacji 4-6; 31-37; 39; 43; 56; 66-74; 286; 303; 334; 419; 427

→ *Ewangelizacja (Ewangelizować)*

P. wewnętrzny 3; 43; 78; 113 (przypis); 130; 149; 190; 198; 216; 220; 224; 246; 257; 259-260; 313; 396

→ *Towarzystwo (Towarzyszyć); Interioryzacja (Uwewnętrzzenie); Dojrzewanie (Dojrzałość); Mentalność wiary; Osoba*

Projekt (Program)

43; 114; 116; 134-135; 253; 274; 297; 413; 417; 422-424

Program działania → *Ścieżki (Drogi)*

Przekaz wiary

5; 21; 22-28; 36; 74; 91; 93; 100; 112-113; 114; 124; 126; 143; 158; 167; 169; 175-177; 181; 201; 203; 204; 227; 231; 265; 268; 285; 290; 293; 338; 340; 371; 396; 399-400; 406; 409; 426-428

→ *Głoszenie (Głosić, Orędzie); Ewangelizacja (Ewangelizować); Wiara; Tradycja*

Przemiana (Przemieniać)

3; 20; 55; 71; **76**; 96; 98; **131**; 135; 175;
179; 209; 260; 314; 371

→ *Formacja (Formacyjny); Interioryzacja (Uwewnętrzzenie); Duchowość (Duchowy)*

P. misyjna → *Nawrócenie pastoralne (N. duszpasterskie; N. misyjne)*

Przesłanie (Orędzie)

36; 53; 73; 80; 91; 105; 131; 136;
143-145; **167-178**; 194; 196; 199-200;
206; 208; 219; 260; 309; 313; 330; 388;
394; 403

→ *Treści; Depozyt wiary; Doktryna (Nauka); Słowo Boże; Tradycja; Ewangelia*

R

Radość

4; 41; 59; 68; 82; 84; 109; 161; 175; 211;
229; 249; 272; 324; 353; 427-428

Reforma struktur

40; 297; 300-302
→ *Nawrócenie pastoralne (N. duszpasterskie; N. misyjne)*

Relacja (Relacyjny)

5; 17; 21; 47; 59; 76; 131; 136; **139-140**;
149-150; 164; 168; 176; 180; 197; 203;
204; **218-220**; 222-223; 226; 237; 241;
245; 247; 257; 261-263; 265; 270; 280;
282; 301; 303; 310; 326; 359; 361; 369;
386; 390; 397

→ *Uczuciowość (Uczuciowy); Dialog; Grupa; Osoba*

R. z Chrystusem → *Komunia z Chrystusem*

Religie

33; 37; 43; 144; 258; 317; 320; 322; 325;
335; 343; **349-353**

Rodzice

124-125; 228; 232; 236; 238-239; 310;
314

→ *Rodzina; Matżeństwo*

Rodzina

117-118; 124-127; **226-235**; 238-239;
242; 249; 271; 300; 420

→ *Rodzice; Matżeństwo*

Rok liturgiczny

82; 98; 114; 170; 232; 239; 330; 405
(przypis)

→ *Liturgia*

Rozeznanie (Rozeznawać)

33; 42; 64; 73; 84-85; 108; 122; 134;
147; 196; 216; 234; 252; 287; 289; 297;
302; 321 (przypis); 325; 350; 356; 372;
391; 398; 405; 416; 419

→ *Znaki czasów*

Ruchy kościelne → *Stowarzyszenia i ruchy kościelne*

S

Sakramenty

16; 31; 34-35; 56; 62-63; 69-70; 74; 81;
83; 96; 98; 117; 122; 144; 171; 189;
240-241; 244; 264; 272; 274; 278; 282;
286; 293; 299; 335

→ *Chrzest; Bierzmowanie; Eucharystia; Wtajemniczenie chrześcijańskie; Liturgia; Matżeństwo*

Słowo Boże

17; 23; **25-27**; 36; 55; 65; 74 (przypis);
90-92; 93-94; 117; 151; 165; 167-169;
172; 180; 194-195; 197; **283-287**;
291; 294-295; 298-299; 304; 306; 327;
347-348; 358; 395; 398; 406; 428

→ *Posługa Słowa Bożego; Pismo Święte; Tradycja*

Słuchanie

28; 58-59; 73; 84; 92; 134; 174; 197;
235; 245; 252; 258; 261; 282; **283**; **289**;
303; 304; 306; 325; 398; 419

→ *Głoszenie (Głosić; Orędzie); Dialog; Wzajemność (Wzajemny); Relacja (Relacyjny)*

Społeczeństwo (Społeczny)

16; 20; 43; 45-46; 53-54; 60; 73; 103;
173; 180; 196; 220; 226; 231; 237;
250; 259; 264; 266; 273; 304; 306;
314; 319-320; 323-324; 326-328; 330;
337; 352; 354; 359-362; 379; 381-383;
389-391; 404; 418
→ *Kultura (Konteksty społeczno-kulturalne);
Doktryna (Nauka) społeczna Kościoła*

Spotkanie z Chrystusem

4; 29; 34; 48; 56; 63-65; 68; **75-76**; 97;
113; 130; 161; 190; 198; 220; 252-253;
265; 271; 387; 426-428
→ *Komunia z Chrystusem*

Stary Testament → *Pismo Święte*

Stopniowość (Stopniowy)

53; 61; 63-64; 71; 77; 98; 113; 157; 160;
178; 179; 190; 195; 232; 240; 242; 260;
424
→ *Dojrzewanie (Dojrzałość); Pedagogia*

Stowarzyszenia i ruchy kościelne

253; 265; 301; **304-308**; 421

Stworzenie

91; 106; 109; 173; 236; 329-330; 357;
373; 377; **381-384**; 427
→ *Ojciec (Stwórca)*

Sumienie

84; 142; 227; 239-240; 261; 322; 361;
378; 381
→ *Moralność (Etyka); Osoba; Życie chrześ-
cijańskie*

Symbol wiary

21; 63; 78; 80; 144; 189; 205
→ *Wyznanie wiary*

Symbole (Symboliczny)

64; 82; 205; 209; 239; 326; 336; 341;
353; 383; 406
→ *Sztuka; Język; Liturgia*

Synod (Synodalny)

289; 321
→ *Komunia eklezjalna*

Szkoła

41; 241; 254; 309; 313-318; 324; 343;
369; 420
→ *Nauczanie religii katolickiej*
S. katolicka 309-312

Sztuka

105; 109; **209-212**; 372
→ *Piękno (Piękny)*

Ś

Ścieżki (Drogi)

31; 33-35; 41; 63-65; 69-70; 98; 116;
117; 125; 149; 151; 195-196; 225;
230-232; 240; 243; 253; 257; 262; 271;
277; 291; 303; 307; 330; 357; 370; 378;
393; 394; 403-404; 417; 419; 422; **424**

Świadkowie (Świadectwo)

16; 23; 31; 33; 51; **58-59**; 64-65; 74; 88;
97; 99-100; 110; **112-113**; 130; 135;
139; 143; 162; 164; 205; 227; 240; 244;
249; 261; 268; 270-272; 279; 287; 315;
328; 346; 350; 357; 393
→ *Głoszenie (Głosić; Orędzie); Uczynki mi-
łosierdzia (Miłość miłosierna); Życie chrześ-
cijańskie*

Świeccy

111; **121-129**; 262; 277; 292; 304-308;
391; 393; 417; 421; 425

Święcenia → *Diakoni; Kapłani (Prezbite-
rzy); Biskupi*

Święci

99-100; 109; 164; 176; 188; 205; 264;
338; 342

T

Teologia

37; 72; **101**; 114; **143-145**; 155; 176;
184; 190-191; 225; 355; 357; 411

Tradycja

24-27; 72; 80; 91-95; 98; 112; 145; 170;
185; 188; 191; 206; 290; 385; 402; 410
→ *Depozyt wiary; Przesłanie (Orędzie); Słowo Boże; Przekaz wiary*

Treści

4; 58; 60; 80; 92; 93; 101; 113; 143; 145;
154; 166; 179; 184; 193; 194; 196; 197;
202; 242; 282; 336; 349; 396-397; 403
→ *Depozyt wiary; Doktryna (Nauka); Przesłanie (Orędzie)*

Trójca (Trynitarny)

14; 51; 75; 78; 88; **168**; 189; 192; 344
→ *Bóg; Jezus Chrystus (Syn; Zmartwychwstały; Pan; Słowo); Ojciec (Stwórca); Objawienie; Duch Święty*

Towarzystwo (Towarzyszyc)

3; 50; 55; 64; 68; 85; 111; **113**; 118;
132; **135**; 139; 155; 179; 203; 234-235;
244; 252; 259; 261; 263-265; 271; 352;
370-371; 404; 419; 423
→ *Katecheci; Dojrzewanie (Dojrzałość); Pedagogia*

U

Ubodzy

15; 131; 159; 175; 279-280; 298; 306;
319; 335; 336-337; 340; 382; **385-388**

Uczniowie

1; 16; 21; 33-34; 42; 79; 86; 112; 121;
127; 135; 159-160; 162; 177; 261; 319;
344; 370; 386
→ *Pójście za Chrystusem; Nowe życie*

Uczniowie-misjonarze 4; 40;
50; 68; 89; 132; 135; 288; 303;
334-335; 419

→ *Kreatywność (Kreatywny); Ewangelizacja (Ewangelizować); Radość; Misja (Misyjny, Posłannictwo); Świadcowie (Świactwo)*

Uczuciowość (Uczuciowy)

5; 59; 64; 66; 76; 106; 126; 139; 149;
208; 209; 241; 247; 256; 262; 336; 353;
371; 388

→ *Braterstwo (Braterski); Relacja (Relacyjny)*

Uczynki miłosierdzia (Miłość miłosierdna)

1; 31; 34-35; 65; 72; 74; 84; 100; 116;
117-118; 240; 262; 299; 304; 340; 385;
390; 421

→ *Świadcowie (Świactwo)*

Urząd katechetyczny

243; 410; 412-414; 417-425
→ *Koordinacja; Formacja katechetów; Ścieżki (Drogi); Projekt (Program); Narzędzia*

V

Via pulchritudinis → *Piękno (Piękny)*

W

Wcielenie

29; 91; 159; 165; 172; 181; 194; 239;
269; 395

→ *Jezus Chrystus (Syn; Zmartwychwstały; Pan; Słowo)*

Wiara

2; 17-21; 33-35; 43-44; 51; 56-57; 72; 79-80; 85; 88; 101; 113; 164-166; 176-178; 184; 199; 203; 204; 224; 227; 257; 261; 267; 287; 299; 318; 322; 333; 336; 354; 357; 370; 389; 394; 396; 399; 401; 426; 428

→ *Akt wiary; Przekazywanie wiary; Depozyt wiary; Wychowanie wiary; Inkulturacja; Interioryzacja (Uwewnętrznienie); Mentalność wiary; Misterium (Tajemnica); Wyznanie wiary; Odpowiedź wiary; Symbol wiary; Przekaz wiary*

Wiedza

4; 6; 17; 22; 34; 74; 79-80; 81; 94; 113; 117; 122; 133; 143-147; 152; 162; 177; 180; 185; 190; 210; 238-240; 309; 313-314; 322; 350; 353; 397

Wolność (Wolny)

17-19; 39; 47; 59; 85; 102; 131; 135; 139; 142; 149; 163; 248; 252; 261-262; 281; 322; 349; 370; 387; 396

→ *Osoba*

Wspólnota (Wspólnotowy)

2; 4; 28; 33-34; 41; 63-65; 71; 73; 76; 88-89; 111; 116; 131; 133-134; 150; 160; 164; 174; 176; 208; 218-219; 226; 229; 231-232; 234-235; 242; 244; 248-249; 251; 255; 261-262; 268; 269-270; 283; 294; 296-297; 298-303; 304; 306; 309-310; 322; 328-329; 339; 352-353; 370; 372; 399

→ *Stowarzyszenia i ruchy kościelne; Kościół; Komunia eklezjalna; Grupa; Parafia; Szkoła katolicka*

Wtajemniczenie chrześcijańskie

4; 31; 34; 56; 61-65; 69-72; 79; 81; 98; 112; 135; 166; 176; 189; 227; 232; 240-243; 264; 277; 282; 297

→ *Katecheza; Liturgia; Sakramenty; Życie chrześcijańskie; Nowe życie*

Wtajemniczenie w życie chrześcijańskie

61; 65; 125-126; 240-242; 421

→ *Katecheza; Katechumenalna inspiracja katechezy; Życie chrześcijańskie*

Wychowanie (Wychowywać; Wychowawczy)

55; 64; 77; 80; 105; 113; 118; 120; 124-125; 132; 133; 135; 136; 140; 149; 157-160; 164; 166; 176; 179-181; 189; 194-195; 216; 227; 230-231; 238-239; 242; 249; 262; 299; 309-312; 314-315; 318; 323; 345; 368-369; 378; 384; 388

→ *Formacja (Formacyjny); Humanistyka*

W. wiary 31; 35; 74; 79-89; 98; 152; 269; 302; 393; 396

Wychowawcy

113; 115; 125; 135; 148; 150; 158; 263; 362

→ *Towarzyszenie (Towarzyszyć); Katecheci; Nauczyciele*

Wyznanie wiary

34; 58; 69; 78; 188-189; 202-203; 338; 342; 348; 426

→ *Akt wiary; Wiara; Proces wewnętrzny; Odpowiedź wiary; Symbol wiary*

Wyzwolenie (Wyzwolić)

58; 78; 107; 158; 161; 171; 173; 229; 281-282; 333

→ *Zbawienie (Zbawczy)*

Wzajemność (Wzajemny)

33; 58; 133; 146; 179; 197; 229; 242; 245; 270; 289; 293; 303; 387; 397; 407

→ *Słuchanie; Dialog*

Z

Zadania katechezy → *Katecheza*

Zbawienie (Zbawczy)

2; 11-16; 22; 25; **30**; 53; 58-59; 75; 85;
93-94; 98; 110; 113; 131; 158-159; 161;
165; **171-173**; 174; 181; 184; 189; 196;
201; 219; 239; 270; 282; 286; 293; 298;
348; 387; 428

→ *Wyzwolenie (Wyzwolić); Historia zbawienia*

Zesłanie Ducha Świętego (Pięćdziesiątnica)

67; 295; 428

→ *Duch Święty*

Zmartwychwstanie → *Pascha (Paschalny)*

Znaki czasów

5; 42; 319

Ż

Źródła katechezy → *Katecheza*

Ż

Życie

Ż. konsekrowane → *Osoby konsekrowane*

Ż. chrześcijańskie 4; 31; 34-35;
61; 63-65; 70-71; 73-74; 75; 77;
79; 86; 88; 95-96; 98; 113; 126;
135; 138; 189-190; 227; 239-240;
262; 265; 304; 313; 384; 405

→ *Sumienie; Doświadczenie; Wtajemniczenie w życie chrześcijańskie; Wtajemniczenie chrześcijańskie; Mentalność wiary; Moralność (Etyka); Pójść za Chrystusem; Duchowość (Duchowy); Świadek (Świadectwo)*

Ż. wieczne 12-13; 35; 85; 173-174;
426

Nowe ż. 1; 4; 13-14; 20; 56; 64-65;
76; 83-84; 113; 133; 163; 426;
428

→ *Chrzest; Uczniowie; Wtajemniczenie chrześcijańskie; Mentalność wiary*

SPIS TREŚCI

Skróty	5
Wstęp	7
Wprowadzenie (1-10)	15

CZĘŚĆ PIERWSZA

Katecheza w ewangelizacyjnej misji Kościoła

ROZDZIAŁ I

Objawienie i jego przekaz	23
1. Jezus Chrystus – Objawiciel i Objawienie Ojca (11-16)	23
Objawienie w opatrnościowym zamyśle Boga	23
Jezus głosi Ewangelię zbawienia	24
2. Wiara w Jezusa Chrystusa – odpowiedź objawiającemu się Bogu (17-21)	25
3. Przekaz objawienia w wierze Kościoła (22-37)	27
Objawienie a ewangelizacja	29
Proces ewangelizacji	30
4. Ewangelizacja w świecie współczesnym (38-54)	34
Nowy etap ewangelizacji	34
Ewangelizacja kultur i inkulturacja wiary	36
Katecheza w służbie nowej ewangelizacji	38
<i>Katecheza, która «wychodzi na misję»</i>	39
<i>Katecheza w znaku miłosierdzia</i>	39
<i>Katecheza jako «laboratorium» dialogu</i>	40

ROZDZIAŁ II

Tożsamość katechezy	43
1. Natura katechezy (55-65)	43
Głęboki związek <i>kerygmatu</i> i katechezy	43
Katechumenat jako źródło inspiracji dla katechezy	45

2. Katecheza w procesie ewangelizacji (66-74)	49
Pierwsze głoszenie a katechizacja	49
Katecheza chrześcijańskiego wtajemniczenia	50
Katecheza i stała formacja do chrześcijańskiego życia	52
3. Cele katechezy (75-78)	52
4. Zadania katechezy (79-89)	54
Prowadzić do poznania wiary	54
Wtajemniczyć w sprawowanie Misterium	55
Formować do życia w Chrystusie	55
Uczyć modlitwy	56
Wprowadzać do życia wspólnotowego	57
5. Źródła katechezy (90-109)	58
Słowo Boże w Piśmie Świętym i w świętej Tradycji	58
Magisterium	59
Liturgia	60
Świadectwo świętych i męczenników	61
Teologia	62
Kultura chrześcijańska	63
Piękno	64
ROZDZIAŁ III	
Katecheta	67
1. Tożsamość i powołanie katechety (110-113)	67
2. Biskup pierwszym katechetą (114)	69
3. Kapłan w katechizacji (115-116)	70
4. Diakon w katechizacji (117-118)	71
5. Osoby konsekrowane w służbie katechezie (119-120)	72
6. Katecheci świeccy (121-129)	73
Rodzice jako aktywny podmiot katechezy	74
<i>Chrzestni jako współpracownicy rodziców</i>	74
Posługa dziadków w przekazie wiary	75
Wielki wkład kobiet w katechizację	75
ROZDZIAŁ IV	
Formacja katechetów	77
1. Natura i cel formacji katechetów (130-132)	77
2. Chrześcijańska wspólnota uprzywilejowanym miejscem formacji (133-134)	78

Spis treści

---

3. Kryteria formacji (135)	79
4. Wymiary formacji (136-150)	80
<i>Bycie i umiejętność bycia</i> z: dojrzałość ludzka, chrześcijańska i świadomość misyjna	81
<i>Wiedza</i> : formacja biblijno-teologiczna oraz znajomość człowieka i kontekstu społecznego	83
<i>Umiejętność działania</i> : formacja pedagogiczna i metodologiczna	85
5. Formacja katechetyczna kandydatów do święceń (151-153)	86
6. Ośrodki formacyjne (154-156)	87
Ośrodki podstawowej formacji dla katechetów	87
Ośrodki specjalizacji dla odpowiedzialnych za katechyzę i animatorów	88
Szkoły wyższe dla specjalistów w dziedzinie katechezy	88

CZĘŚĆ DRUGA Proces katechizacji

ROZDZIAŁ V

Pedagogia wiary	91
1. Boża pedagogia w historii zbawienia (157-163)	91
2. Pedagogia wiary w Kościele (164-178)	93
Kryteria głoszenia orędzia ewangelicznego	95
<i>Kryterium trynitarne i chrystologiczne</i>	95
<i>Kryterium historiozbawcze</i>	96
<i>Kryterium prymatu łaski i piękna</i>	98
<i>Kryterium eklezjalności</i>	99
<i>Kryterium jedności i integralności wiary</i>	99
3. Pedagogia katechetyczna (179-181)	100
Stosunek do nauk humanistycznych	100

ROZDZIAŁ VI

Katechizm Kościoła Katolickiego	103
1. Katechizm Kościoła Katolickiego (182-192)	103
Rys historyczny	103
Tożsamość, cel i adresaci <i>Katechizmu</i>	104
Źródła i struktura <i>Katechizmu</i>	105
Teologiczno-katechetyczne znaczenie <i>Katechizmu</i>	106
2. Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego (193)	107

ROZDZIAŁ VII

Metodologia w katechezie	109
1. Relacja treści do metody (194-196)	109
Wielość metod	109
2. Doświadczenie człowieka (197-200)	110
3. Pamięć (201-203)	111
4. Język (204-217)	113
Język narracyjny	114
Język sztuki	114
Języki i narzędzia cyfrowe	116
5. Grupa (218-220)	117
6. Przestrzeń (221-223)	118

ROZDZIAŁ VIII

Katecheza w życiu ludzi	121
1. Katecheza a rodzina (224-235)	121
Zakres katechezy rodzinnej	122
<i>Katecheza w rodzinie</i>	122
<i>Katecheza z rodziną</i>	122
<i>Katecheza rodziny</i>	123
Zalecenia duszpasterskie	124
Nowe scenariusze rodzinne	125
2. Katecheza z dziećmi (236-243)	126
3. Katecheza w świecie młodych (244-256)	129
Katecheza z preadolescentami	130
Katecheza z adolescentami	131
Katecheza z młodymi	132
4. Katecheza z dorosłymi (257-265)	135
5. Katecheza z osobami starszymi (266-268)	139
6. Katecheza z osobami z niepełnosprawnością (269-272)	141
7. Katecheza z imigrantami (273-276)	142
8. Katecheza z emigrantami (277-278)	144
Opieka duszpasterska w krajach emigracji	144
Katecheza w krajach pochodzenia	145
9. Katecheza z osobami zmarginalizowanymi (279-282)	145
Katecheza w więzieniach	146

CZĘŚĆ TRZECIA
Katechizacja w Kościołach partykularnych

ROZDZIAŁ IX

Wspólnota chrześcijańska jako podmiot katechezy	151
1. Kościół i posługa Słowa Bożego (283-289)	151
2. Kościoły Wschodnie (290-292)	154
3. Kościoły partykularne (293-297)	155
4. Parafie (298-303)	157
5. Stowarzyszenia, ruchy i grupy wiernych (304-308)	160
6. Szkoła katolicka (309-312)	162
7. Nauczanie religii katolickiej w szkole (313-318)	163

ROZDZIAŁ X

Katecheza wobec współczesnych scenariuszy kulturowych	167
1. Katecheza w sytuacji pluralizmu i złożoności (319-342)	167
Kontekst miejski	170
Kontekst wiejski	171
Tradycyjne kultury lokalne	172
Pobożność ludowa	174
<i>Sanktuaria i pielgrzymki</i>	176
2. Katecheza w kontekście ekumenicznym i pluralizmu religijnego (343-353)	177
Katecheza w kontekście ekumenicznym	178
Katecheza w relacji do judaizmu	179
Katecheza w kontekście innych religii	180
Katecheza w kontekście nowych ruchów religijnych	182
3. Katecheza w różnych kontekstach społeczno-kulturalnych (354-393)	183
Katecheza a mentalność naukowa	183
Katecheza a kultura cyfrowa	186
<i>Charakterystyka ogólna</i>	186
<i>Przemiana antropologiczna</i>	187
<i>Kultura cyfrowa jako zjawisko religijne</i>	188
<i>Kultura cyfrowa a kwestie wychowawcze</i>	189
<i>Głoszenie i katechizacja w epoce cyfrowej</i>	190
Katecheza a wybrane kwestie bioetyczne	192

Spis treści

Katecheza a integralność osoby ludzkiej	194
Katecheza a zaangażowanie na rzecz ekologii	195
Katecheza a opcja na rzecz ubogich	196
Katecheza a zaangażowanie społeczne	198
Katecheza a środowisko pracy	199
ROZDZIAŁ XI	
Katecheza w służbie inkulturacji wiary	201
1. Natura i cel inkulturacji wiary (394-400)	201
2. Katechizmy lokalne (401-408)	204
Wskazówki w kwestii uzyskania niezbędnego zatwierdzenia przez Stolicę Apostolską <i>Katechizmów</i> i innych publikacji katechetycznych	206
ROZDZIAŁ XII	
Instytucje zaangażowane w służbę katechezie	209
1. Stolica Apostolska (409-410)	209
2. Synody Biskupów i Rady Hierarchów Kościołów Wschodnich (411)	210
3. Konferencja Episkopatu (412-415)	210
4. Diecezja (416-425)	212
Zadania diecezjalnego referatu katechetycznego	212
<i>Analiza sytuacji</i>	212
<i>Koordinacja katechezy</i>	213
<i>Diecezjalny program katechetyczny</i>	214
<i>Program działania</i>	215
<i>Formacja katechetów</i>	215
Zakończenie (426-428)	217
Indeks dokumentów	219
Indeks tematyczny	228

